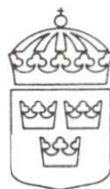

Riksdagens protokoll

1990/91:96

Protokoll
1990/91:96

Onsdagen den 17 april

Kl. 9.00–17.53
19.00–22.55

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 april.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:173 till skatteutskottet

Motionerna

1990/91:U14–U17 till utrikesutskottet
1990/91:K46–K59 till konstitutionsutskottet
1990/91:So59–So62 till socialutskottet
1990/91:N96 till näringsutskottet
1990/91:So65–So70 till socialutskottet
1990/91:N97–N99 till näringsutskottet
1990/91:Bo55–Bo59 till bostadsutskottet
1990/91:N100–N105 till näringsutskottet
1990/91:So63 och So64 till socialutskottet
1990/91:Jo142–Jo152 till jordbruksutskottet
1990/91:Sk58–Sk63 till skatteutskottet
1990/91:Fö21 till försvarsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Socialutskottets betänkande 1990/91:SoU12

4 § Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU19 Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension (prop.
1990/91:119).

Anf. 1 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Så står riksdagen åter inför en "brandkårsutryckning" till följd av en felaktig politik, som nu drabbar våra svagaste i samhället, pensionärerna, de äldre.

Det som vi moderater länge varnade för, nämligen att låginkomstpensionärerna skulle få stå med mössan i hand vid socialbyråerna som en följd av skatteomläggningens finansiering, blev tyvärr verklighet.

Vi uppmärksammade detta under flera debatter i anledning av den planerade skatteomläggningen, och vår partiledare sade, bl.a. under den allmänpolitiska debatten i vintras, att pensionärer skall kunna leva på sin pension, likaväl som vi andra skall kunna leva på vår lön. Han var väl medveten om situationen för hundratusentals pensionärer, som drabbats av kraftiga kostnadsökningar men inte fått några skattelättnader. Till yttermera visso har basbeloppet manipulerats så att en ensamstående pensionär förlorar ca 140–150 kr. i månaden på detta.

Jag har sällan fått så många personliga kontakter i ett ärende som i detta. Förtvivlade pensionärer har ringt och berättat att de har fått hyrorna höjda med 400–500 kr. per månad, att matkostnaderna stigit kraftigt liksom resekostnaderna på grund av ny och ökad moms utan att de har fått någon skattelättnad.

I utskottet har vi uppvaktats såväl av Pensionärernas riksorganisation som av Sveriges pensionärsförening, som båda har framhållit att det är skatteomläggningen som till övervägande del har orsakat problemen. I utskottsbetänkandet redovisas att 13,9 % av en hyreshöjning om 24 % härrör sig från skatteomläggningen.

Vi moderater krävde redan under allmänna motionstiden ett skyndsamt förslag för att lösa pensionärernas problem, såväl kortsiktigt som mer långsiktigt.

Det var förvånande när regeringsledamöter i det längsta hävdade att alla pensionärer skulle få en reall höjd standard som en följd av skattereformen. Inte mindre förvånande var det att de försökte bortförklara verkligheten, eller som socialministern i ett TV-program sade att hon inte alls hade räknat med att skatteomläggningen kunde få så negativa effekter. Det är precis samma lomhördhet och dåliga inlevelseförmåga inför vanliga människors villkor från socialdemokraternas sida som biträdande socialministern manifesterade när han för inte så länge sedan deklarerade att man hade bortsett från hur stor ensamheten kunde bli hos de riktigt gamla och att det behövdes vårdformer mellan det egna hemmet och långvården.

Tänk om ni socialdemokrater hade lyssnat till oss i tid!

När pensionärernas protester fortsatte att vara högljudda lovade statsmi-

nistern till sist att det skulle läggas fram ett förslag som skulle förbättra deras ekonomiska situation.

Efter mycket lång väntan lades ett förslag fram, som i omarbetad form diskuteras här i dag, vilket jag betonar.

Förslaget gick ut på att de pensionärer som hamnat under socialbidragsnormerna i resp. kommun skulle få ett extra kommunalt bostadstillägg under 1991 som skulle betalas retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 1991. Staten skulle stå för kostnaden fram t.o.m. den 30 april, medan utbetalningen under resten av året skulle bekostas enligt de vanliga reglerna för bostadstillägg till pensionärer, dvs. att staten skulle stå för 25 % av kostnaderna.

Vi moderater kunde gå med på förslaget som en första nödfallsåtgärd, ett provisorium och ingenting annat. Vi påtalade dock att förslaget hade en allvarlig begränsning, det gällde endast de 50 000–60 000 pensionärer som hamnade under socialbidragsnormen, vilken dessutom varierar starkt från kommun till kommun. Övriga flera hundra tusen pensionärer skulle bara få nöja sig med att konstatera löftesbrottet.

I vår motion i anledning av propositionen framförde vi med kraft att kostnaderna för det särskilda bostadstillägget skulle åvila staten och inte kommunerna, som regeringen föreslog.

Vi ansåg vidare att utredningen om det framtida KBT borde vara parlamentarisk och inte en enmansutredning. Vi anförde dessutom att regeringen skyndsamt måste utreda det moderata förslaget i pensionsberedningen om en successiv uppräknings av folkpension och pensionstillskott och motsvarande höjning av "golvet" inom ATP. Denna sistnämnda fråga behandlas i det betänkande som diskuteras senare i dag.

Herr talman! Utskottet har nu i enighet ändrat propositionens förslag på en del punkter. Det gäller bostadskostnaderna, som skall bedömas skäliga enligt socialstyrelsens norm för bostadskostnader vid beräkning av underhållsbidrag. Socialbidragsnormen skall bedömas lägst enligt socialstyrelsens normer dess allmänna råd. Särskilt bostadstillägg t.o.m. april månad skall tillämpas enligt de normer som gällde t.o.m. den 1 februari 1991, men därefter skall ändringar av normerna efter den 1 februari beaktas. Utskottet beräknar nu att ytterligare 5 000–6 000 pensionärer kan få en något förhöjd levnadsstandard genom detta.

Vi moderater har tillsammans med folkpartiet liberalerna, centern och miljöpartiet reserverat oss mot att kommunerna skall ha kostnadsansvaret. Kommunerna har ingen skuld i skatteomläggningens effekter, och de har framför allt, vilket vi har tagit fasta på i reservationen, redan antagit sina budgetar. I finansplanen står det faktiskt att staten inte skall ålägga kommunerna extra utgifter, bl.a. med hänsyn till skattestoppet, och detta är ett löftesbrott!

Som en följd av vårt ställningstagande har vi i reservation 5 anslagit 15 milj.kr. utöver regeringens förslag.

Vi har tillsammans med folkpartiet liberalerna också reserverat oss till förmån för att särskilt KBT också skall kunna utgå till pensionärer som hamnat utanför socialbidragsnormen men som i dag inte är berättigade till KBT.

I reservation 6 har vi tillsammans med miljöpartiet framhållit behovet av kostnads- och konsekvensanalyser, inte minst för kommunernas del.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

Herr talman! Jag skall med hänsyn till kammarens tid be att få yrka bifall endast till reservation 3.

Anf. 2 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas som Gullan Lindblad sade det särskilda kommunala bostadstillägget till pensionärer.

Den ekonomiska politiken har en avgörande betydelse för alla människors välfärd. För att långsiktigt trygga de värden ett gott samhälle bygger på måste först kampen mot inflationen vinnas. Inflation leder till urholkad konkurrenskraft och en snabbt stigande arbetslöshet. Den orsakar också en godtycklig och orättvis omfördelning av ekonomiska tillgångar i samhället, ofta till nackdel för de äldre. Den leder vidare till höga räntor, som nu bidragit till de hyreshöjningar som skapar ekonomiska problem för vissa pensionärsgrupper.

För att trygga pensionerna för framtiden måste vi också ha ekonomisk tillväxt. Det nuvarande pensionssystemet förutsätter en genomsnittlig tillväxt på 2 % per år.

Skattereformen är en investering i en bättre ekonomisk utveckling och som sådan oerhört viktig för dagens och framtidens pensionärer. Den ökade tillväxten skall förutom att långsiktigt trygga pensionerna också garantera resurser till bl.a. sjukvård.

Jag vill understryka att dagens proposition inte har något samband med skattereformen. Hyreshöjningarna fr.o.m. februari 1991 ligger på ca 24 %. Ca 13 % är en följd av skattereformen. De pensionärer som avses bli kompenserade med dagens proposition, alltså de som endast har folkpension och pensionstillskott eller mycket låg ATP, fick ingen skattesänkning, därför att de inte betalar någon skatt. De kompenserades i stället genom höjt pensions- tillskott och höjt tak för det kommunala bostadstillägget (KBT). Jag vill för Gullan Lindblad på nytt betona att det inte är skattereformen utan regeringens allmänna ekonomiska politik som har orsakat kostnadsökningarna. Hyreshöjningar som inte har samband med skattereformen kommer ju också att påverka basbeloppet nästa år.

I början av detta år stod det klart att hyresökningarna skulle bli stora och att ett antal kommuner samtidigt inte höjde taket för KBT. Något sådant underlag fanns inte att tillgå tidigare under 1990, bl.a. eftersom kommunernas beslut beträffande KBT fattades på senhösten.

Folkpartiet liberalerna anser att det är självklart att pensionärer med låg pension och hög hyra måste få kompensation för de fördyringar som har inträffat. Detta påpekade vi för regeringen i ett tidigt skede och anser att dagens proposition är en följd av denna kontakt.

Vi har vid flera tillfällen föreslagit att reglerna för KBT skall vara lika i alla kommuner. Detta har majoriteten motsatt sig. Konsekvensen av detta ser vi nu. Vore reglerna för KBT enhetliga, skulle det vara mycket lättare att hjälpa de pensionärer som har hamnat i en svår ekonomisk situation. Den genomförda höjningen av KBT och pensionstillskottet vid årsskiftet har förbättrat pensionärernas ekonomiska villkor. Men dessa förändringar kan begränsas av de kommunala besluten. Vi ser utskottets förändring av propositionen som ett steg i rätt riktning mot enhetliga regler.

I propositionen föreslås att staten och kommunerna skall dela på kostnaden för det särskilda kommunala bostadstillägget. Staten skulle ta hela kostnaden för de första fyra månaderna och därefter som vanligt 25 %. Utskottsmajoriteten har gjort en mindre förändring så till vida att staten ger 40 % i stället för 25 % i bidrag från maj månad.

Vi motsätter oss regeringens förslag att kommunerna skall betala en del av räkningen för det särskilda kommunala bostadstillägget.

Visst finns det vissa skäl som kan anföras för en sådan lösning. Men från kommunalt håll har starka invändningar riktats mot regeringens förslag i denna del. Man har pekat på att det har framlagts efter det att kommunala budgetar gjorts upp och att det därför försvårar kommunernas ekonomiska planering i en redan trängd situation.

Vi har för vår del tagit intryck av den argumentation som företrädare för kommunsektorn har framfört. Landets kommunpolitiker brottas med svåra problem och möter viktiga utmaningar, inte minst i vad gäller den förnyelse av den offentliga sektorn som är en av 90-talets politiska huvuduppgifter.

I detta läge är det av central betydelse att staten undviker att agera på ett sätt som bland kommunpolitiker skapar en känsla av att staten lägger på kommunerna ekonomiska bördor utan förvarning och utan att ge kommunerna möjligheter att anpassa sin verksamhet till nya villkor.

Mot denna bakgrund föreslår vi att staten tar hela kostnaden för denna tillfälliga åtgärd. Detta säger vi i reservation 3 tillsammans med moderaterna, centern och miljöpartiet. Jag vill här yrka bifall till den reservationen.

Herr talman! Jag vill till slut återigen framhålla fördelen med att KBT utgår efter enhetliga regler i hela landet. Folkpartiet liberalerna har även i denna motion föreslagit en utredning, som bör ges direktiv att skyndsamt utarbeta förslag för att de nya reglerna skall kunna träda i kraft den 1 januari 1992.

Folkpartiet liberalerna står givetvis bakom alla reservationer som har undertecknats av de liberala utskottsledamöterna, men jag yrkar som sagt bifall bara till reservation 3.

Anf. 3 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte träta med Barbro Sandberg. Det viktiga är ju att vi i en brydsam situation hjälper pensionärerna. Jag vill dock erinra om vad Barbro Sandberg själv sade, nämligen att ca 14 % av 24 % är en direkt följd av skatteomläggningen. Såväl SPF som PRO betonade ju vid utskottsbesöket att det hela berodde på skatteomläggningen.

Skattereformen innebar ju inte någon sänkning av skattetrycket för de enskilda människorna. Däremot måste vi betala höjd och ny moms, och det drabbar pensionärerna lika mycket som oss andra. Skattetrycket har också fört med sig att inflationen har ökat. Vi har fått en ökning av fastighetsskatterna, osv. Allt detta har gjort att pensionärernas situation har blivit ohållbar, dvs. såväl på grund av skatteomläggningen som på grund av det alltför hårda skattetrycket i landet.

När det gäller pensionärer med låg ATP har det dess värre visat sig att somliga t.o.m. har vidkänts en viss sänkning av sina pensioner. Tyvärr har allt detta gjort att alla pensionärer har fått det sämre. Kanske har de som har

höga pensioner klarat sig någorlunda bra, men låginkomstpensionärerna i gemen har fått det sämre.

Anf. 4 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Varken Gullan Lindblad eller jag är ekonomisk expert och därför tycker jag inte att vi skall diskutera ekonomiska frågor. Jag vill ändå bemöta Gullan Lindblad. Hon sade att alla pensionärer har fått det sämre. Detta tycker jag är en alltför grov överdrift.

Jag vill också tala om för Gullan Lindblad att basbeloppet, pensionstillskottet och taket för KBT höjdes just därför att de svagaste pensionärerna inte fick någon skattesänkning. Att påstå att de 13 % inte är kompenserade med hänsyn till hyreshöjningar är alltså felaktigt.

Anf. 5 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det här faktiskt inte är en skattedebatt, men eftersom jag blev apostroferad måste jag få försvara mig. Basbeloppet har ju manipulerats, varför pensionärerna har fått det sämre också av den anledningen. Sedan talade jag faktiskt inte om alla pensionärer. Jag sade att de som har relativt höga ATP-pensioner säkert har fått en viss förbättring, medan låginkomstpensionärerna i genomsnitt har fått det sämre.

Anf. 6 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag skall kanske råda Gullan Lindblad att läsa underlaget för den s.k. manipuleringen med basbeloppet. Höjer man basbeloppet rakt över gynnar det ju många andra grupper som får kompensation genom skattesänkningar. Vi har alltså gjort de andra justeringarna just med tanke på de pensionärer som missgynnas av att basbeloppet inte höjs fullt ut. De har fått pensionstillskottet i stället.

Anf. 7 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är många som spår att regeringens svek mot låginkomsttagare och de sämst ställda pensionärerna kommer att leda till denna regeringens fall. Inte minst dagens debatt kommer att grundligt bevisa vad som har varit regeringens avsikter, som inte innefattat något stöd till de sämst ställda förrän oppositionen blivit så stark bland allmänheten att regeringen tvingats till reträtt.

Min första fråga till Doris Håvik blir därför om regeringen varit omedveten om den situation som skulle uppstå när skatteomläggningen genomfördes. Om så inte har varit fallet, hur kunde regeringen låta bli att tidigare korrigera skatteomläggningens effekter? Hoppades man på att protesterna skulle tystna och försämringarna accepteras?

Det var först i januari när hyran skulle betalas som regeringen gav en offentlig reaktion på de försämringar som inträffat. Statsministern gick ut och lovade mycket mångtydigt att ett extra kommunalt bostadstillägg skulle korrigera orättvisorna.

Redan i fjol gav socialdemokraterna i en rapport en redovisning av vilka effekter skatteomläggningen skulle ge för de pensionärer som hade låg pension och hög hyra. Man lade till en brasklapp att det i vissa fall kunde bli

minuseffekter om hyreshöjningarna blev högre än de som beräknats. Sanningen att säga räknade man i exemplet med en relativt låg hyra, och redan då visades svagheterna i skattesystemet beträffande just denna grupp pensionärer. Detta hade man tydligen glömt när pensionärerna fick sina hyresaviser och hyreshöjningen och de övriga kostnadsökningarna slog igenom.

Man kan dock inte påstå att regeringen inte kände till de väntade försämringarna. Förutom rapporten förekom en ström av brev och uppvaktningar från pensionärsförbunden. I riksdagen hade vi från centerpartiet motioner, där det varnades för de effekter som vi nu har sett. Mot denna bakgrund vore det intressant att få ett besked från regeringspartiets representant i debatten. Varför gjorde regeringen inte något åt detta redan i januari? Var avsikten att först göra det ekonomiskt besvärligt för pensionärerna för att sedan kunna rycka ut och vara räddare i nöden? Det är ju valår.

Socialministern fick det hett om öronen i mitten av januari då alla brev kom. Det var främst ensamstående kvinnor med låg eller ingen ATP som beskrev den ekonomiskt svåra situation som de hamnat i. Det var arga och upprivna pensionärer som med besvikelse uttryckte sin oro.

Med 3 000 kr. i handen när hyran var betald skulle de klara kostnadsökningarna beträffande vård, mat och annan service. Det gick bara inte ihop för dem. Så pass förstod nog också regeringen. En pensionär sade så här: "Det är bittert att behöva leva på socialhjälp på ålderns dag. Jag har varit en aktiv socialdemokrat som har varit med och jämnat vägen för det välfärds-samhälle som byggts upp."

De sämst ställda, de som redan tidigare levt nära existensminimum, hade fått det sämre och detta i ett land med en regering som har haft som måtto en välfärdsolitik med en fördelningspolitisk profil. I varje fall har man påstått sig stå för detta. Praktiken visar att så inte har varit fallet.

Visserligen gav folkpartiet liberalerna och regeringen genom höjda pensionsstillskott viss kompensation för skatteomläggningens effekter. Samtidigt undantogs från basbeloppet hela kostnadsökningen, vilket innebär att pensionsförmånerna vid en hög inflation kommer att urholkas ännu mera.

När nu regeringen hade fått klart för sig vad som var på gång, med hela skaror av uppretade pensionärer, lovades kompensation i form av särskilt bostadstillägg till de sämst ställda. I första svepet angavs ett stort antal pensionärer som skulle få del av detta. Nu vet vi att antalet inte blev så stort.

Skattereformens fördelar ansågs vara att rundgången i systemet skulle upphöra. Klara enkla regler skulle ge ett mycket lågt behov av kompensation. Men de första effekterna av skatteomläggningen har just varit ett starkt ökat behov av kompensation, ökad byråkrati.

I ett interpellationssvar som jag fick i denna kammare den 14 februari förklarade statsrådet Ingela Thalén att nu skulle förslaget strax vara färdigt. Pensionärerna skulle andas ut. Gruppen som det rörde sig om uppgavs bestå av ca 30 000 hushåll. Vem som skulle betala notan fick jag inget besked om.

Så småningom kom propositionen. Då fick vi också besked om vem som skulle betala notan. Hälften skulle staten ta hand om, resterande summa skulle kommunerna få stå för. Visst kan man undra över denna logik. Kommunerna hade redan då lagt fast sin budget och skatteuttaget var beslutat. Ekonomin är i de flesta kommuner mycket ansträngd. Centerpartiet slog fast

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

att staten måste ta sitt ansvar för denna kostnad. Regeringen har redan nu vältrat över så många andra kostnader på kommunerna att det saknas utrymme för flera.

När motionstiden gått ut kunde vi konstatera att det fanns majoritet för att kommunerna skulle stå skadeslösa. Vänsterpartiet yrkade även detta i sin motion. Så hände någonting på vägen. Regeringens förslag ingick i en förhandling med vänsterpartiet, som friskt bjöd in till den. Ut kom ett förslag med en bättre profil när det gällde fördelningen och något mindre byråkratiskt. Men fortfarande skulle kommunerna stå för en del av kostnaderna. Vänsterpartiet rättade plötsligt in sig i ledet bakom socialdemokraterna. Var det den interna kritiken som blev för stark för vänsterpartiet? Det gällde att i slutet av mandatperioden stödjade det parti man stött som regeringsparti, annars kanske det skulle se för galet ut.

Vi från centerpartiet gav i vår motion uttryck för den orättvisa som drabbat pensionärerna. Ett stort antal pensionärer lever under mycket små ekonomiska omständigheter. De mest utsatta grupperna är pensionärer med låg eller ingen ATP, de allra äldsta, och därmed mest vårdkrävande, samt de ensamstående, vilka till övervägande del är äldre kvinnor. 400 000 pensionärer saknar helt ATP-poäng. Många av dessa är kvinnor, som ägnat en stor del av sina liv åt att vårda barn eller andra närstående. Genom ATP-systemets starka koppling till heltidsförvärvsarbete har kvinnorna en svag ställning inom pensionssystemet. Våldigt många kvinnor och män har lägre ATP än 4 poäng. Det finns runt 800 000 sådana personer. 644 000 pensionärer, förtidspensionärer inräknade, uppbär pensionstillskott.

Det är dessa grupper pensionärer som förlorar mest på den av socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna genomförda skatteomläggningen. Höjda boende- och matkostnader samt höjda avgifter och taxor på exempelvis läkarbesök och färdtjänst är en effekt av skatteomläggningen. Det är de äldre och ofta sjuka som främst drabbas av den orättfärdiga ekonomiska politiken. Det är de som får betala en stor del av skatteomläggningen genom dyrare levnadsomkostnader, utan att få del av någon skattesänkning. Det som har skett är en övervältring av kostnader från hög- till låginkomsttagare och från bättre ställda pensionärer till de som redan lever på marginalen. Klyftorna i samhället fortsätter att öka.

Betydligt fler än de som får del av det särskilda bostadstillägget är i behov av en ekonomisk förbättring. Vi i centerpartiet föreslår därför att pensionstillskottet fram till årsskiftet skall höjas med 3 %. Det ger tillsammans med bostadstillägget en bättre fördelning.

Vårt huvudförslag om en grundpension innebär en helt annan syn på pensionärernas ekonomiska situation. Grundpensionen har bakat in folkpensionen, pensionstillskottet, kommunala bostadstillägget och den lägsta ATP-n. I dagens penningvärde skulle den uppgå till ca 100 000 kr. Naturligtvis måste även en sådan förstärkning av grundpensionen finansieras. Inte minst våra motståndare när det gäller detta förslag påpekar detta med tydlig misstro.

Centerpartiet har länge krävt förändringar i socialförsäkringssystemet som innebär betydligt större besparingar än vad grundpensionen kostar. Vi har visat på vilka kostnadsökningar som arbetsskadeförsäkringen har inne-

burit. Med en bättre förd socialförsäkringspolitik finns det utrymme för en reform som grundpensionen.

Centerpartiet vill alltså på sikt förändra nuvarande krångliga och byråkratiska pensionssystem för att ge utrymme åt ett rättvist och lättöverskådligt grundpensionssystem.

Vi har också i våra skatteförslag visat på bättre vägar att finansiera skatteomläggningen. Genom att behålla nuvarande momssatser finns det utrymme för att sänka moms på livsmedlen. Hade detta varit genomfört skulle också behovet av kompensation till barnfamiljer och pensionärer inte ha behövt tillgripas. Nu börjar också regeringspartiet inse det förnuftiga med ett sådant förslag. Av den anledningen antar jag att Doris Håvik kommer att ligga lågt i dag med kritiken mot ett sådant förslag. Det gäller matmomssänkning och en annan fördelning av boendekostnaderna.

Detta visar bara på att centerpartiet är ute på rätt väg när vi vill förändra pensionärernas förmåner. Genom en grundtrygghet i pensionssystemet skapas förutsättningar för andra alternativ, där man genom enskilda försäkringar kan bygga på, för ökad trygghet. ATP-systemet blev inte vad som utlovades, och nu håller regeringen på att lappa och laga. Det har aldrig varit ett bra sätt att skapa stabila system. Därför borde regeringen ta vårt råd på allvar. Förbered för sänkt matmoms och inrikta arbetet på en grundpension!

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationerna nr 1 och 3. Vid bifall till reservation nr 3 yrkar jag också bifall till reservationerna nr 4 och 5.

Anf. 8 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Skattereformens förlorare är låginkomsttagare. Det betyder att flertalet är kvinnor, eftersom de flesta låginkomsttagare är kvinnor. Skattereformens förlorare är också de som får låga pensioner. De senare, som saknar ATP, får inte några minskade skatter över huvud taget.

För låginkomsttagarna äts de få hundralappar som de får i handen snabbt upp av ökade hyror, ökade avgifter inom sjukvården, moms på kollektivtrafiken, m.m. Pensionärerna får ökade kostnader för eventuell färdtjänst, kollektivtrafik, fotvård, sjukvård, eventuell hemtjänst – och hyrorna förstås.

Den kompensation som höjt pensionstillskott och höjd övre gräns för bostadstillägg skulle innebära har inte varit till fyllest. Ökningen av hyrorna har överstigit det förväntade och den genomsnittliga höjningen på 24 % beräknas till cirka hälften vara betingad av skattereformen. En stor grupp av de sämst ställda pensionärerna har hamnat under socialbidragsnormen, efter betald hyra.

1990 betalade alla kommuner mer än minimum av socialbidragsnormen. Därefter har flertalet kommuner höjt sina normer ytterligare. 31 kommuner har oförändrad norm och 23 kommuner har sänkt beloppet. Det är mycket allvarligt, för det kan komma ytterligare sådana sänkningar i och med att kommunerna får ansvar för det särskilda bostadstillägget.

Meningen från början var att det särskilda kommunala bostadstillägget skulle fylla ut vissa skillnader upp till kommunernas bidragsnorm. I det här betänkandet föreslås dock en förbättring, som innebär att man går efter so-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

cialstyrelsens norm, som är 3 114 kr. per månad för ensamstående och 5 160 kr. per månad för par.

Situationen är ändå underlig, som de uppvaktande pensionärsorganisationerna sade, eftersom socialbidraget är något man i allmänhet får tillfälligt, för att så småningom komma ut i samhället igen och klara en arbetssituation, i vissa fall bli tilldelad förtidspension eller något annat. Men för pensionärerna finns det ingen förändring i sikte. Om man enbart har bidrag enligt socialbidragsnormen går det nog bra att leva på de pengarna ett tag. Men när man skall skaffa sig nya saker – kanske åtgärda något med tänderna, byta glasögon eller köpa litet kläder – blir det ytterst svårt att klara sig enbart på de pengar som socialbidragsnormen ger, även det belopp som socialstyrelsen rekommenderar.

Jag yrkar bifall till reservation 3, mom. 4, och reservation 6 samt står naturligtvis bakom följdreservationerna.

Miljöpartiet de gröna anser att staten skall bära hela ansvaret för särskilt KBT då behovet av tillägget är en följd av den statliga skattereformen. Det är oerhört viktigt att man inte lastar på kommunerna ytterligare utgifter, vilket har skett gång på gång under de senaste åren. Nu har vi dessutom ett skattestopp. Varifrån skall man ta pengarna? Jag tycker att det är viktigt att se efter vilka som skall stå för sådana här "rättvisereformer", dvs. nödvändig komplettering.

Vi anser att behovet är stort att inför nästa år göra någonting åt den här situationen. Det vi nu behandlar är en proposition som endast gäller 1991. Vi förutsätter att det kommer en proposition under hösten så att man i god tid hinner behandla den inför nästa budgetår.

Eftersom 400 000 pensionärer saknar ATP, borde, enligt min beräkning, en långt större del av dem behöva det särskilda bostadstillägget. Alla dessa människor har svårt att klara sig. Det finns naturligtvis en del som har mycket låg hyra, men jag tror inte att det är så många som förutsägs i propositionen.

Jag vill även yrka bifall till reservationen om kostnads- och konsekvensanalyser. Det är viktigt att se hur det går, att följa upp det som vi beslutar om i dag och se om det var tillräckligt, om beslutet föll ut rätt, om det var rätt grupper som fick bostadstillägg eller om det fattades grupper som också skulle ha haft. En sådan konsekvensanalys borde utföras i det här fallet och även i andra fall när vi beslutar om saker där vi inte har riktig framförhållning eller inte kan se hur det slår.

Anf. 9 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Mycken kritik har framförts från denna talarstol. Det har talats om manipulerat basbelopp. Det har sagts att socialdemokraterna har glömt pensionärerna. Vidare har det talats om en felaktig ekonomisk politik, som har lett till att pensionärerna har hamnat i den situation som de nu befinner sig i. Det har också talats om räntehöjningar och om hög inflation.

Jag vill då framhålla att samtliga partier har varit inbjudna att medverka till en ekonomisk politik. Alla kunde alltså vara med i arbetet med att åstadkomma en bättre situation här i landet såväl när det har gällt räntehöjningar som när det har gällt att åstadkomma en dämpning i fråga om den överhet-

tade ekonomin. Jag beklagar att partierna inte har känt sig föranlåtna att ta det ekonomiska ansvaret. Det är helt klart att det för en regering i minoritetsställning – vi har ju icke kunnat få igenom ett enda förslag utan att något annat parti har stött oss – varit omöjligt att få igenom de förslag som har legat på riksdagens bord.

I den nu aktuella frågan skulle jag vilja påminna om att detta med att manipulera basbelopp och att ändra på normerna för det kommunala bostadstillägget är någonting som verkligen praktiserades under den borgerliga regeringstiden. Ni ville ju räkna bort vissa kostnadsökningar – och då inte tillfälligt utan permanent – som hade inneburit en verklig urholkning av ATP. Och detta är ni fullt medvetna om.

Så något om pensionärsorganisationernas uppvaktning, som ju skedde internt i utskottet. Egentligen brukar vi inte föra sådant vidare. Men ni har frångått den goda seden. Därför kan jag också gå in något på något av det som sades vid det aktuella tillfället. Man pekade på tidigare manipulering av basbeloppet. Ni var väl medvetna om att det var ett led i urholkningen av ATP, en pensionsreform som ni aldrig har accepterat. Det var bara strax efter genomförandet av denna reform som man gick upp här i talarstolen och ville ta åt sig äran – jag tror att det gällde samtliga partier – för att ha medverkat till och ibland även för att t.o.m. ha kommit på ATP-systemet. Men nu är det andra tongångar som gäller. I och med pensionsberedningens framlagda betänkande har ATP kommit för att stanna. Det är en bra reform, och det är en viktig reform. Här är det fråga om den politiska viljan. Men det har här i talarstolen klart deklarerats att denna politiska vilja inte finns hos de borgerliga partierna. Bäva mände pensionärer med ATP efter ett sådant uttalande!

Jag vill säga att Karin Israelssons svartmålning av Sverige och av pensionärernas situation verkligen är att skjuta över målet. Därigenom känner pensionärerna inte igen sig.

Vidare delar jag Barbro Sandbergs uppfattning om att cirka 13 % av hyreshöjningarna är en följd av skattereformen. Det är oerhört viktigt att följa upp vad som har hänt på hyresmarknaden utöver detta. Alla kostnader som föranleder hyreshöjningarna har ju inte kommit på en gång. Därför är det viktigt att studera vad som har hänt på den fronten.

Jag skulle vilja erinra om att bostadstillägget är mindre. Det är också någonting som ni var överens om. Under den borgerliga regeringstiden ville ni ju ta bort de 80 kronorna i botten, och sedan skulle 80 % betalas ut upp till ett visst tak. Men det är ett sätt att försämr situationen för pensionärerna. Vi har inte haft ekonomiska möjligheter att åstadkomma en ändring här. Men även om vi hade försökt göra det, hade det säkerligen blivit kolossalt stora skillnader mellan olika kommuner. Kommunerna har ju möjligheter att själva besluta om det kommunala bostadstillägget.

Ragnhild Pohanka räknade upp kommuner som t.o.m. har sänkt det kommunala bostadstillägget, väl medvetna om att situationen redan då var svår för pensionärerna i kommunen.

Det talas om att budgetarna redan var klara. Detta skulle ha kommit i en situation, där man inte hade medel för att ändra det kommunala bostadstillägget. Men budgetarna var väl klara också för de kommuner som minskade

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

det kommunala bostadstillägget. Där ansåg man väl att pengarna behövdes för andra ändamål, alltså inte för pensionärerna.

Jag återkommer till detta med manipuleringen av basbeloppet. Det handlar om 2,93 %. Dessa 2,93 % innebär kostnader för att betala skattereformen. De kostnaderna kan man inte få ersättning för två gånger – först har man kostnader och sedan skall man få ytterligare pension.

Det intressanta är att titta på vad som skulle ha hänt om man hade höjt med 2,93 % rakt över. Det skulle då ha varit fråga om en kostnad i storleksordning 4 miljarder kronor. Därutöver skulle de pensionärer som vi i dag talar om ha fått en s.k. höjning med 112:50 i månaden. Pensionärer med den högsta poängen har däremot redan fått en skattesänkning. Det handlar om drygt 11 000 kr. om året. Ändringarna av basbeloppet skulle innebära att pensionen höjdes med ytterligare med 4 000 kr. om året.

Jag har en bestämd känsla av att ni i den situationen skulle ha ansett att pensionärerna hade fått kompensation – basbeloppet var ju beräknat fullt ut. Ja, det hade alltså inneburit en höjning med 112:50 i månaden för de pensionärer som vi i dag talar om.

Jag tror emellertid att det är nödvändigt att ha de rätta proportionerna i detta avseende. Förslaget har ju gjorts om i utskottet. Men jag vill inte påstå att några tankegångar i den här vägen kunde skönjas från moderaterna, folkpartiet, centern eller miljöpartiet. De aktuella idéerna har i stället diskuterats fram utifrån ett socialdemokratiskt förslag. Vänsterpartiet tyckte att det kunde vara värt att titta på förslaget. Så skedde också, och man kom fram till att förslaget innebar en avsevärd förbättring.

En stor skattereform, dvs. en stor omläggning av skatterna, kan naturligtvis inte få exakt det utslag beträffande de enskilda individerna som man har tänkt sig. Vi talar i dag om att det är ungefär 550 000 pensionärer som uppbär kommunalt bostadstillägg. Det kan då vara fråga om större eller mindre belopp. Vidare är det ungefär 2 miljoner människor i vårt land som uppbär någon form av pension. Vi har kommit fram till att det är ungefär 30 000 hushåll – det kan röra sig om 60 000 personer – som har hamnat i en besvärlig situation till följd av skattereformen. Som Barbro Sandberg sade är det här inte fråga om några skatter. Grundpensionen, pensionstillskottet och det kommunala bostadstillägget är ju icke beskattade. Vi konstaterade i det sammanhanget att vi måste göra någonting för dessa pensionärer. Sedan skall vi se över detta med det kommunala bostadstillägget. Det är viktigt att ha kvar detta. Det har pensionsberedningen klart uttalat, i strid med vad centern anser bör gälla.

En utredning skall också se över dessa saker. Vi hoppas verkligen att kommunerna på det området är samarbetsvilliga. Vidare hoppas vi att kommunerna är beredda att följa de normer som man kommer fram till. Hittills har det kanske varit litet så och så med den saken på vissa håll. På den punkten tror jag inte att det finns några delade meningar.

När det sedan gäller hur detta skall betalas vill jag erinra om statsbidraget på 25 % för att täcka kostnaderna. Kommunerna står för resterande 75 %. Det finns motioner, där motionärerna säger att de tycker att kommunerna skall hållas helt skadeslösa. Men då vill jag än en gång hänvisa till pensionsorganisationernas uppvaktning. Utskottets förre vice ordförande

Nils Carlshamre företrädde en av pensionärsorganisationerna, och han var upprörd över att kommunerna skulle hållas skadeslösa. Han sade: Det tjänar ju bara de kommuner på som har haft låga kommunala bostadstillägg eller de kommuner som t.o.m. har sänkt beloppen.

Vi har konstruerat om detta så, att staten täcker kostnaderna för den första tredjedelen av året. Kommunerna får statsbidrag i storleksordningen 40:60. För kommunerna blir det genom vårt förslag bättre rent kostnadsmässigt jämfört med det tidigare systemet.

Vi är naturligtvis klara över att detta måste följas mycket noga. När det gäller kvinnornas besvärliga situation vill jag framhålla att Sverige, Danmark, Norge och Finland faktiskt är de enda länder som har pensionssystem som det är värt att tala om – pensionen är här icke knuten till arbete. Kvinnorna i de andra länderna, där man inte arbetar i samma utsträckning som vi gör i Sverige, har sin pension helt knuten till sin man. Vi skall slå vakt om den pension som vi har, men det är inte pensionstillskottet som skall höjas. Det skulle faktiskt innebära att vi inkräktade på de poäng som man redan tjänat in enligt ATP-systemet, utan det är andra höjningar som skall ske på det här området.

Jag är väldigt angelägen om att få se vad pensionsberedningens betänkande får för remissvar i detta sammanhang. Remissvaren skall komma in under höstens lopp.

Det pensionssystem som Karin Israelsson i varje sammanhang tar upp är avvisat av pensionsberedningen. Man är alldeles ensam på den fronten. Det intressanta är att Karin Israelsson inte nämnde att det jag talade om förut icke är beskattat. Men det Karin Israelsson föreslår innebär att de som i dag icke får kommunalt bostadstillägg därför att de kanske inte har någon hyreskostnad – de har sådana boendeförhållanden att de inte har några kostnader kring boendet, dvs. grupper som står centern mycket nära – skulle få en väsentligt höjd pension, medan de som bor i storstadsområden och har hög hyra definitivt inte skulle få det bra ekonomiskt enligt det systemet. Det räknade pensionsberedningen mycket noga på. Men i det här sammanhanget, herr talman, är det inte ett nytt pensionssystem som vi diskuterar. De frågorna får man ta upp under en senare punkt på dagordningen, då vi behandlar pensionerna. Jag skall inte i detalj gå in på det nu. Vi kommer att betala ut det kommunala bostadstillägget i maj. Det var bråttom att behandla ärendet. Med herr talmannens benägna bistånd kommer vi att få votera snabbt nu när vi klarat av detta ärende, – så att riksförsäkringsverket så fort som möjligt skall ta sig an och se till att detta skall komma pensionärerna till del. De pensionärer som får det sämre kanske ändå inte blir så många. Kommunerna och försäkringskassorna har nu börjat titta på hur den ekonomiska situationen ser ut för pensionärerna. Utfallet blir tydligen inte sådant som vi först hade befarat, men vi har reserverat pengar så att det skall räcka, och kanske räcka till över vad kostnaderna kommer att bli. Vi ville stå beredda och ville se till att någonting sker och sker snabbt. Och jag menar att det kommer att ske snabbt. Ett förslag måste genomarbetas och diskuteras med riksförsäkringsverket så att det verkligen kan genomföras på ett riktigt sätt. Då skall man inte rusa ut med ett icke igenomtänkt förslag. Förslaget låg nu

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

på bordet, och vi har överarbetat det i utskottet. Jag vill påstå att det här kommer att bli bra.

Sedan har jag inte på något sätt haft sådan brevskörd som det här har talats om. Det förvånar mig, eftersom jag i så många år har diskuterat pensionsfrågor i denna talarstol och ofta är ute på pensionärsmöten. I måndags kl. 10.00 var jag ute och mötte 350 pensionärer. Vi satte oss ner och diskuterade den ekonomiska situationen. Pensionärerna hade på min önskan tagit med sig uppgifter på hur mycket hyran hade höjts, pensionsavin från december och januari. Vi hade en utomordentligt bra diskussion. Det var pensionärer i storstadsområden där hyrorna ligger högt. Vi räknade på hur många det kan bli som måste få höjt bostadstillägg. Försäkringskassan är inte så säker på att det blir så stort antal som man först trodde. Det skall man hälsa med tillfredsställelse, men vi vill se till att de som har hamnat i en besvärlig situation nu skall få sin situation förbättrad.

Anf. 10 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Doris Håvik inledde sitt anförande med att säga att den, som hon tyckte, felaktiga ekonomiska politik som bedrivs i dag och som har fått de effekter som den har fått har vi från oppositionen varit delaktiga i. Jag vill påminna om att vi har lagt fram motionsförslag om att man måste driva en bättre ekonomisk politik än den regeringen står för. Sedan har regeringen anammat folkpartiet liberalernas förslag till skatteomläggning. Jag tycker att Doris Håviks anförande också andades tanken att man får skylla på folkpartiet liberalerna när det gick så här snett. Men det är faktiskt regeringen som har huvudansvaret och får ta konsekvenserna av vad som händer när man genomför en skatteomläggning utan hänsyn till de sämst ställda grupperna.

ATP-systemet finns sannerligen och skall stanna, säger Doris Håvik. För närvarande finns förslag om att förstärka ATP-systemet, eftersom det inte håller för de påfrestningar som dagens situation förorsakar för ett stort antal ATP-pensionärer. Man kräver att löntagarfonderna skall in som ett led i ATP-förstärkningen. Vi vänder oss helt emot att så skall ske. Jag tycker att man bör söka andra vägar när man diskuterar ATP-systemet. Det har allt mer fått karaktären av ett grundpensionssystem.

Pensionärerna känner inte igen sig i min beskrivning, säger Doris Håvik. Jag har med mig en stor mängd tidningsurklipp från hela landet, där pensionärerna beskriver sin situation. Jag har återgett vad man har sagt i dessa tidningsartiklar, och jag antar att det man har sagt är sant. De brev som har kommit oss till handa i oppositionen kanske också kan tolkas som så att pensionärerna hyser större förtroende för oppositionen än för regeringens företrädare. De flesta brev kanske går direkt till regeringskansliet och inte till Doris Håvik.

Doris Håvik håller fast vid att skattereformen är orsaken till försämringarna, medan Barbro Sandberg förnekar allt samband. Det vore intressant att höra var man egentligen står i denna koalition. Vi från oppositionens sida ser ett klart samband mellan skatteomläggningen och de problem som vi diskuterar i dag, inte minst behovet av det särskilda stöd som måste till för att kompensera skatteomläggningens effekter.

När det gäller kommunernas kostnader påstår Doris Håvik att många

kommuner har försämrat KBT. I betänkandet finns faktiskt en redovisning över hur situationen är. I de kommuner som har sänkt KBT har det i ytterst få fall inneburit en försämrad situation för pensionärerna. Läs betänkandet!

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

Anf. 11 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att det är svårt för en företrädare för det parti som alltid har sagt sig vara garanten för att de små människorna i vårt land skall ha det tryggt och bra att tvingas försvara en politik som faktiskt gör att de äldsta i det här landet, de som gjort det här landet till vad det är i dag och alltid har varit vana att slita och släpa och som vi egentligen står i tacksamhetsskuld till, skall behöva stå med tiggarskålar i dag. Utskottets ordförande talar inte så mycket om vad hon vill – det vet vi inte särskilt mycket om fortfarande – däremot om vad som hände under den borgerliga regeringstiden 1976–1982. Men nu har faktiskt socialdemokraterna haft makten sedan 1982. Skulden för den ekonomiska politikens effekter och den kris som vi alla upplever i dag, och som det skrivits om i propositioner från regeringskansliet, bär det socialdemokratiska partiet, den socialdemokratiska regeringen. Att vi inte har kunnat komma med fullödiga förslag på alla områden är kanske inte så egendomligt, eftersom det ändå inte är vi som har den s.k. makten.

Doris Håvik vill också skylla på oss för att vi inte rättat till det hela. Vi var inbjudna till överläggningar, säger hon. Ja, men det gällde en momshöjning som ytterligare skulle ha drivit upp kostnaderna genom en inflationshöjning, som hade gjort det ännu svårare för pensionärerna. Det gällde ett stoppaket som helt och hållet skulle ha satt den förhandlingsordning för arbetsmarknadens parter som vi alltid har ställt upp för ur spel. Alla vet att det hela då hade gått så långt att klockan var fem över tolv när förslaget framställdes.

Doris Håvik påstår att vi inte har kommit med några nya konstruktiva idéer. Vi insåg, Doris Håvik, att det här var en kortsiktig nödlösning under detta år. Därför ställer vi våra krav i samband med det förslag som skall komma. Nu har vi alla enhälligt ställt oss bakom det förslag som ligger, så det är inte så mycket att diskutera om, tycker jag. Sedan vill jag säga att det inte handlar om 50 000–60 000 pensionärer, utan det handlar om flera hundra tusen. Det framgår av våra motioner, och det framgår framför allt av olika tidningsartiklar och det som pensionärerna framförde till oss i utskottet. Dessa människor har fått det sämre.

Jag skulle vilja fråga: Vad har Doris Håvik, som har erfarenhet på det här området, för tips att komma med i dag? Vad skall vi göra för att verkligen göra det bättre för låginkomstpensionärerna?

Anf. 12 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Doris Håvik sade i sitt anförande att de övriga partierna hade varit inbjudna att delta i utformningen av den ekonomiska politiken men att vi inte hade varit villiga. Jag vill påstå att folkpartiet liberalerna i allra högsta grad har tagit sitt ansvar. Vi står bakom skattereformen. Vi har också varit beredda att ta ansvar i en rad andra frågor. Men tyvärr är det ju så att socialdemokraterna springer ifrån överenskommelserna när det passar dem. Det har vi sett senast här i dag.

Jag vill också påstå att den proposition som vi behandlar i dag i allra högsta

grad är en följd av att Bengt Westerberg tog kontakt med Ingvar Carlsson när det stod klart att vissa pensionärer skulle hamna i ekonomiska svårigheter på grund av oskäligen hyreshöjningar. Det är alltså fel att påstå att folkpartiet liberalerna inte velat vara med om att utforma den ekonomiska politiken. Men det är ju tyvärr så att vi inte har någon majoritet i kammaren. Vi lägger fram våra förslag, och majoriteten röstar ner dem.

Karin Israelsson säger att jag försvarar skattereformen, och Doris Håvik skyller på folkpartiet för att det har gått snett. Jag vill påstå att de allra flesta människor faktiskt har fått det bättre efter skattereformen. Vi har också varit överens med socialdemokraterna om att om det kommer fram sådant som inte är så bra skall man rätta till det. Det pågår överläggningar om detta. Även om Doris Håvik inte vill stå för den tolkningen av överenskommelsen vill jag säga att vi i alla fall står fast vid den.

Anf. 13 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Doris Håvik sade att jag talade om de olika höjningarna av bostadstilläggen. Det gällde socialbidragsnormerna. Jag står naturligtvis också fast vid att KBT är olika i olika kommuner. Men då gäller inte just de siffror jag nämnde.

Sedan undrar jag om Siwert Öholms program möjligen betydde mer för detta än det faktum att Bengt Westerberg kontaktade Ingvar Carlsson. Vi har ju en statsmakt i massmedia också.

Till Doris Håvik skulle jag vilja säga att hur man än gör när det gäller ett sådant här snabbt paket kommer det att uppstå underligheter och blir inte helt rättvist. Jag är medveten om att en följd av att vi vill att staten skall stå för hela kostnaden blir att de kommuner som har skött sig kommer att få mindre hjälp; de som har gett höga KBT och har höga socialbidragsnormer. Men trots det tycker jag att det borde vara staten som står för kostnaderna, eftersom detta är föranlett av skattereformen.

Det vore dock ännu värre om det blir så att kommunerna går i däck och sänker sina normer ytterligare. Det betyder att också andra än pensionärerna får det svårare att få ekonomin att gå ihop; andra socialbidragstagare som inte får det de behöver för att klara sitt uppehälle.

Det blir inte riktigt bra hur man än gör, eftersom detta skett snabbt. Vi skall göra det bästa av situationen; det tror jag att alla partier vill. Vi har litet olika syn på vad som skulle vara det bästa i det här fallet och vem som skall stå för fiolerna. Det är där åsikterna skiljer sig. I övrigt har vi tillstyrkt propositionen. Vi vill självklart att man skall rätta till de här bristfälligheterna.

Anf. 14 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag vill inledningsvis i denna replik säga att vi tillsammans med folkpartiet har genomfört ett bra skattesystem i vårt land. Men alldeles uppenbart kan det i enskilda fall uppstå felaktigheter, som Barbro Sandberg pekade på, och som vi gemensamt skall rätta till. Det vill jag slå fast. Men skattesystemet är bra. Överenskommelsen innebär också att vi för att kunna finansiera reformer osv. har kunnat få in drygt 30 miljarder från kapitalet. Man talar sällan om att också det fanns med i överenskommelsen. Barbro Sandberg och jag är helt överens om att om vi hittar fall där systemet slagit

fel skall vi rätta till dessa. Det skulle, som jag sade, vara alldeles orimligt att kräva ett system som inte hade några som helst skönhetsfläckar. Det tror jag inte att någon skulle klara.

Karin Israelsson har talat om att ATP-systemet inte skulle hålla, eftersom det är beroende av tillväxten. Det är alldeles riktigt att tillväxten i ett land tryggar pensionerna för framtiden. Men om vi skulle få en lång period med låg tillväxt finns det inget pensionssystem som fungerar, vare sig pensionerna är tecknade i Folksam, Trygg-Hansa, Wasa eller något annat försäkringsbolag, eftersom man även i de bolagen är beroende av tillväxt.

Jag trodde inte att jag skulle behöva ta upp frågan om placeringen av pengarna. Man tycker att det är alldeles självklart att de pengar man själv betalar in på en privat pensionsförsäkring skall kunna placeras i aktier och fastigheter. Det finns normer för hur försäkringsbolagen får placera sina medel. Man tycker då att det är bra och riktigt. Men om vi vill göra exakt samma sak när det gäller de pengar som betalas in i ATP-systemet, och diskuterar att placera pengarna så som försäkringsbolagen gör, är det alldeles tokigt. Jag kan inte förstå logiken i det resonemanget. Det handlar inte om vare sig större eller mindre rättigheter än vad de andra bolagen har.

Jag vill påpeka att när utbetalningen nu sker till pensionärerna kommer vi inte att slå oss till ro med detta. Vi kommer att följa upp frågan, och vi kommer att ha en utredning som skall arbeta snabbt och titta på de kommunala bostadstilläggen för framtiden. Jag hoppas verkligen att kommunerna ställer upp på detta.

Anf. 15 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det här tenderar i alla fall att bli en skattedebatt. Det kanske inte är så konstigt med tanke på att pensionärernas bekymmer – det hävdar flera av oss – till stor del beror på den skatteomläggning som har genomförts.

Menar Doris Håvik verkligen att vi har ett bra skattesystem? Vi har världens högsta skattetryck. Det är bara att fråga människor vad de tycker om ett skattesystem som gör att de får allt mindre kvar i sin portmonnä, om de är låginkomsttagare. Det är ju låginkomstpensionärerna vi diskuterar i dag.

Jag kan visst se att skatteomläggningen har positiva sidor i det att vi har minskat marginalskatterna. Men för de människor som vi i dag diskuterar – låginkomstpensionärerna – har ju skatteomläggningen varit rent negativ. Det beror på att man inte har gått ett steg längre och sänkt skattetrycket. Det räcker inte att bara omfördela. På det här sättet får man betala mer i moms för allting. Det är inte minst det som gör att pensionärernas situation är så bekymmersam som den är i dag.

Doris Håvik kom också in på frågan om ATP-systemet. Det har kommit för att stanna, säger Doris Håvik. Det är väl ingen av oss som är beredd att riva upp det system vi har. Men vi måste ju ändå se på framtiden. Det handlar om – där håller jag helt med Karin Israelsson – att vi har ett vacklande ATP-system. Vi måste vidta åtgärder för framtiden. Den frågan skall diskuteras senare i dag. Men att sätta in fondpengarna hjälper ju inte upp våra pensioner, Doris Håvik; det borde vara elementärt för socialförsäkringsutskottets ordförande. Vi har ju ett fördelningssystem som betalar ut pensionerna av årets avgifter och skatter. Det är ju det som är bekymret. På sikt

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

måste vi gå över till ett premiererservsystem. Jag tror att vi alla måste vara med och diskutera hur vi skall klara detta. Den ekonomiska tillväxten är i dag inte bara för låg utan den ligger på minus. Det är det som har gjort att hela systemet vacklar.

Nu säger ju Doris Håvik i slutet av sitt anförande att hon hoppas att det snart nog kommer ett förslag som innebär att låginkomstpensionärernas situation förbättras. Jag skulle vilja höra litet om vad socialförsäkringsutskottets ordförande tycker att vi kan göra för att snabbt förbättra deras situation. Det gäller inte bara KBT. Jag tycker att vi också måste se till att grundpensionärernas situation förbättras successivt, eftersom deras ekonomi i dag är alldeles för bräcklig.

Till sist vill jag fråga: Anser Doris Håvik att det är försvarbart att mitt under en budgetperiod belasta kommunerna med ökade utgifter?

Anf. 16 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! 30 miljarder från kapitalet – ja tack, det är bra och det behövs. Men en stor del av skattereformen får alltså låginkomsttagarna betala.

Barbro Sandberg sade visst att "de allra flesta" vinner på den här skattereformen. Att åtminstone många vinner på den har vi aldrig förnekat i miljöpartiet. Det är bara det att det är fel personer som tjänar på den, de som redan har det bra – t.ex. vi, som på grund av skattereformen får ett nettotillskott till våra inkomster. Det är betänkligt. "Låg pensionärerna" får ingenting, och de som har låga inkomster får några hundralappar, som snabbt äts upp av ökade kostnader. De får det alltså sämre efter den här skattereformen än tidigare. Men de är inte tillräckligt många för att de skall kunna väлта majoriteten. Det är viktigt att, som man har gjort i Sverige, ta hänsyn till dessa svaga grupper från deras sida som eventuellt har en högre procentuell majoritet.

När det gäller moderaternas förslag till ytterligare sänkning av skatterna tror vi i miljöpartiet att det är helt orealistiskt om vi skall kunna behålla våra trygghetssystem. Det ligger alltså inte heller närmare våra tankar.

Att det blev en skattedebatt är helt naturligt, även om den är kort och även om vi inte sitter i skatteutskottet. Det handlar ju om skatten i dag, i alla händelser i det här första betänkandet.

Anf. 17 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Doris Håvik förde en diskussion om kommunernas kostnader och vad kommunerna skall stå för när det gäller det tillfälliga kommunala bostadstillägget. Men sedan hälsar hon med tillfredsställelse den överenskommelse man har med vänsterpartiet och som innebär att man avhänder kommunerna en del av den kostnad som regeringen i första hand lade på kommunerna. Jag tror att Doris Håvik i hjärtat i alla fall tycker att man på ett oskäligt sätt övervältrar kostnader på kommunerna. Det finns alltså skäl för den kritik som vi från oppositionens sida framför när det gäller att kommunerna skall stå för den här kostnaden.

Doris Håvik släss också för ATP-systemet, och det kan jag väl förstå. Men det behövs tillväxt för att det skall hålla. När det gäller placeringen av AP-

fonderna och löntagarfonderna är det ett socialiseringsförslag av en enorm storleksordning, som vi absolut inte kan acceptera. Det måste finnas andra vägar att se till att man också får stabilitet. Och det bästa sättet är ju att man får en god ekonomisk tillväxt. Då har man också den rätta tillväxten i dessa fonder.

Det påstås att de flesta människor har fått det bättre genom skatteomläggningen. Nu är det inte arbetsmarknadspolitik som vi skall diskutera. Men i dag läste jag i tidningen att 6 000 restauranganställda har fått sluta sina arbeten på grund av denna fantastiska skatteomläggning – så vissa effekter har den fått även på andra grupper.

Centerpartiets förslag till grundpension skulle faktiskt vara lösningen på många av de problem som vi radar upp här i dag. Det är enkelt att administrera, det är lättöverskådligt och lättfattligt. Det ger också en betydligt större rättvisa än vad nuvarande lappsystem ger, där pensioner skall kompletteras med olika former av särskilda tillägg i all oändlighet. Man kan ju fråga sig vad nästa reform kommer att betyda i särskilda kompensationer. Är det på det viset vi skall skapa stabilitet, så finns det inget förtroende kvar längre för det här systemet. Det har spelat ut sin roll. Nu måste någonting nytt prövas, och därvidlag ligger centerpartiets förslag om en förstärkt grundpension mycket väl i tiden. Det finns också hos andra partier – även bland socialdemokrater i regeringskansliet – de som anser att detta är ett bra sätt att gå till väga. Det skulle lösa många av problemen, det skulle ge rättvisa, och det är enkelt och lättöverskådligt. Prova det!

Anf. 18 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Gullan Lindblad pekar på att vi har ett så oerhört högt skatetryck och att det måste sänkas för att vi skall komma till rätta med problemen. Men vad vi diskuterar i dag är ju faktiskt de pensionärer som inte betalar någon skatt alls på grundpension, pensionstillskott och kommunala bostadstillägg. Om skatetrycket sänktes för Gullan Lindblad, mig och andra i samhället, skulle det ju inte hjälpa de pensionärer som i dag inte betalar någon skatt. Det skulle inte påverka dem ett dugg.

När det gäller Karin Israelssons ytterligare beskrivning av centerns förslag till pension, vill jag framhålla att de som kan mest om pensioner ändå är pensionsorganisationerna, vilkas medlemmar är pensionärer. De säger: Vi vill ha kvar det kommunala bostadstillägget. Tar man bort det, så innebär detta att vi som bor i tätorter och städer kommer att drabbas av hyror för vilka vi inte får teckning. Tittar man på beloppet, som vi gjorde mycket noga i pensionsberedningen, så ser man klart att detta inte hjälper de pensionärerna. Som jag sade i mitt huvudinlägg var det vissa, som i dag icke har kommunalt bostadstillägg, som skulle få en högre pension. Det är många som bor på lantbruk och gårdar, och de skulle få ersättning för en hyra som de inte har – det är ju därför som de inte har kommunalt bostadstillägg i dag.

Innan Margó Ingvardsson kommer upp i talarstolen vill jag gärna säga att vi har gjort detta som ett provisorium, och att vi är överens om att det är ett sådant. Vi är överens om att det skall utgå snabbt till pensionärerna – och det kommer det att göra i och med majpermissionen.

Vi är också överens om att en utredning skall se över de kommunala bo-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

stadstilläggen. Jag hoppas att vi snabbt skall komma fram till ett förslag som håller, och jag tror att samtliga här delar min uppfattning att man också måste få samverkan och beredvillighet från kommunernas sida på detta område.

Talmannen anmälde att Gullan Lindblad och Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 19 MARGÓ INGVARSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet hade redan under den allmänna motionstiden yrkat på en höjning av KBT. Vi yrkade också att 1 miljard kronor skulle avsättas för åtgärder riktade till de sämst ställda pensionärerna. Orsaken var ju att vi redan då kunde se att skatteuppgörelsen skulle innebära att vi skulle få ett ökat antal socialbidragstagare bland pensionärerna. Vi upprepade dessa krav i en motion med anledning av den nu aktuella propositionen om extra stöd till pensionärerna. I den motionen hade vi också kravet att staten skulle betala hela kostnaden för det extra stödet.

I uppgörelsen med socialdemokraterna i utskottet backade jag från kravet att staten skulle stå för hela kostnaden mot att pensionärerna fick ytterligare 30 milj.kr. i förhållande till regeringens förslag på 300 milj.kr. Socialdemokraterna i utskottet tyckte precis som jag att det var genant att fastslå kommunens socialbidragsnorm som skälig levnadsnivå för pensionärerna. Jag hade givetvis önskat att vi kunnat ge var och en det belopp som hyran höjts med. Men det var inte möjligt, och vi enades då om den norm som konsumentverket använder för att beräkna skälig levnadsnivå.

Jag vet mycket väl att om man ser på utfallet av uppgörelsen i förhållande till mitt partis krav, framstår utdelningen kanske som mager. Men det är alltid ett litet partis dilemma. Skall man nöja sig med att ställa de rätta kraven, sedan konstatera att man inte nådde ända fram och då avsäga sig ansvaret och låta andra ta ansvar för dåliga förslag?

Eller skall man backa från de egna maximala kraven och försöka åstadkomma ett så hyggligt förslag som möjligt för de direkt berörda? I det här avseendet var valet självklart, åtminstone för mig. Pengarna till pensionärerna var det viktigaste.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att kommentera Karin Israelssons spekulationer om hur den här uppgörelsen gick till och vad som skulle vara anledningen till att mitt parti gick med på den. Jag kan tyvärr inte instämma i Karin Israelssons förmodan att det i mitt parti skulle finnas en helt överskuggande vilja att till varje pris stödja regeringen. Som bekant är detta en av våra diskussionsfrågor, om jag så får uttrycka mig, i partiet just nu. Men jag har aldrig stuckit under stol med att jag föredrar att ägna mig åt resultatpolitik, och då får man ibland kompromissa.

Eftersom nu flera utskottsledamöter redan har börjat tala om vad som föresiggår i utskottet, känner jag mig fri att fortsätta. Som alla kommer ihåg, gav jag en helt öppen invit i utskottet. Jag konstaterade att jag tillsammans med de borgerliga partiernas företrädare hade majoritet för en helt statlig finansiering. Min invit väckte också, som ni kommer ihåg, en viss munterhet i utskottet.

Jag frågade om de borgerliga partierna ville använda den majoriteten tillsammans med mig för att höja normen för pensionärerna. Det fanns inget intresse. Jag vände mig också till socialdemokraterna och frågade om det fanns ett intresse hos dem för att öka på regeringens förslag. Givetvis var jag då villig att som motprestation backa på mitt förslag om finansieringen. Socialdemokraterna var, som jag sagt tidigare, intresserade av den uppgörelsen.

Jag tycker faktiskt att det finns skäl att låta kommunerna vara med och betala. En helt statlig finansiering hade inneburit att kommuner som varit snåla mot sina pensionärer genom att betala låga KBT – en del har t.o.m. sänkt dem – skulle få hela kostnaden betald. Däremot skulle de kommuner som haft en generös attityd till sina pensionärer få konstatera att det hade varit en dålig politik som de fört, för de fick ju inte några statliga pengar.

Jag har tittat på vilka kommuner – en del av dem i alla fall – som det gäller. Jag tar det från botten. De absolut sämsta kommunerna när det gäller att betala KBT till pensionärerna är Kinda (borgerligt styrd), Grästorp (borgerlig), Dorotea (socialdemokratisk), Gullspång (socialdemokratisk), Söderköping (borgerlig), Arjeplog (socialdemokratisk), Vara (borgerlig), Mariestad (borgerlig), Ljusnarsberg (socialdemokratisk), Hylte (borgerlig) och Robertsfors (borgerlig).

Jag skall inte trötta er med att räkna upp hela långa raden, men av den här uppräknningen kan man i alla fall se att i botten, de absolut sämsta, finns sju borgerligt styrda kommuner och fyra socialdemokratiska. Jag skall inte påstå att de borgerliga generellt är sämre, för det vet jag inte. Det hade jag inte möjlighet att ta reda på. Jag säger bara att jag har studerat de allra sämsta kommunerna och konstaterar att bland dem är det borgerlig majoritet.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 20 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag unnar Margó Ingvardsson den här framgången, med tanke på hennes bekymmer i övrigt. Hon behöver säkert den lilla fjädern i hatten, och nu tycks den ha vuxit till en stor plym.

Vi har allihop, kan man säga, varit ute och vänsterprasslat litet grand, eftersom vi har gått med på de höjda nivåerna, dvs. vi följer socialstyrelsens bidragsnorm och även normerna när det gäller bostadskostnaderna.

Att Margó Ingvardsson inte har det minsta bekymmer om de ekonomiska realiteterna, vet vi förut. Hon andades inte den minsta oro för ekonomi, skattetryck och andra saker. Jag vill då säga till dem som har uttryckt vissa farhågor för att det moderata förslaget inte skulle vara bra för låginkomstpensionärerna att det är det höga skattetrycket i vårt land som är roten till det onda över huvud taget när det gäller den ekonomiska politiken. Det är skattetrycket som driver upp kostnaderna.

Med moderaternas skattepolitik skulle alla vinna, därför att därmed garanteras den ekonomiska tillväxt som också Karin Israelsson talade om tidigare. Det är grunden för social trygghet och för våra socialförsäkringssystem. Det är viktigt att kunna de ekonomiska realiteterna också.

Anf. 21 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Vi som har haft nöjet att samarbeta med Margó Ingvardsson i utskottet känner väl till hennes sociala patos. Jag litar helt på det hon säger, att det var omtanken om pensionärerna som föranledde henne att göra inviten som gavs öppet i utskottet till socialdemokraterna. Även om det motivet var starkt dominerande, tror jag nog att det också fanns skäl att visa att vänsterpartiet ville vara med i leken igen och profilera sig som beskyddare av de svaga.

Det är väldigt intressant att lyssna till det enorma kravet på rättvisa som plötsligt finns hos vänsterpartiet och som även framskymtat från socialdemokraternas sida. När skatteomläggningen gjordes, var inte rättvisekravet precis detsamma, utan då var det ju höginkomsttagarna som fick det mycket bättre.

När Margó Ingvardsson talar om kommunerna som ger lägst KBT, vill jag säga att det inte är hela sanningen om låginkomstpensionärernas villkor i sådana kommuner. Det finns också andra delar i välfärden som kan vara ekonomiskt påfrestande och som kanske är betydligt bättre ordnade i dessa kommuner. Det är taxor och avgifter, hemservice, färdtjänst osv. som kanske inte är så kostnadskrävande. I ett avseende är de här kommunerna säkert mycket lika varandra, och det är att de har mycket mycket högt skattetryck, som gör det nödvändigt att prioritera.

Utskottet skriver också när det gäller de kommuner som har sänkt beloppen: "I de fall kommunen sänkt beloppen har det endast i några få kommuner inneburit en faktiskt försämring." Det står vänsterpartiet också bakom. Det rör sig alltså om endast ett fåtal fall, och jag tycker inte att ni skall dra så stora växlar på den delen som ni har gjort från vänsterpartiets sida.

Anf. 22 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Huruvida den här uppgörelsen skulle vara en framgång för mig personligen eller inte, tycker jag är fullkomligt ointressant. Det intressanta är att uppgörelsen gav pensionärerna 30 milj.kr. mera i förhållande till regeringens förslag.

Politik är alltid att välja. Det går inte alltid att få allt. Men jag måste erkänna att jag gjorde faktiskt ett litet försök. Jag ville gärna ha mera pengar åt kommunerna, och jag ville ha mera pengar åt pensionärerna. Men jag kunde inte få de borgerliga partierna med mig på det förslaget. Om moderaterna och centern hade varit förespråkare för en högre norm kunde ni ju tagit ett samtal med folkpartisterna. De vill ju inte ens erkänna att skatteuppgörelserna har försatt pensionärerna i den här svåra situationen.

Jag stod alltså i en valsituation: Pengar till kommunerna eller pengar till pensionärerna. Eftersom pensionärerna var mest illa ute i den situationen var valet lätt. Socialdemokraterna var av samma åsikt, att det var viktigt att vi såg till att pensionärerna fick en skälig levnadsnivå. Det var anledningen till uppgörelsen i utskottet.

Anf. 23 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det bästa med den här slutdebatten är att Margó Ingvardsson helt slutgiltigt har slagit fast att det är skatteuppgörelsen som är orsak

till pensionärernas bekymmer. Sedan kan vi diskutera förhandlingsgångar hit och dit.

Låt oss vara överens om att det var bra att vi lyckades få en något bättre situation för de kanske 65 000 pensionärer som det handlar om i dag. Därom är vi helt eniga, Margó Ingvardsson. Det handlar om ju bara om ett provisorium och inget annat. Det viktiga är vad som kommer fram när vi får resultatet av den utredning som regeringen tillsatt. Det tror jag att vi kan vara överens om.

Anf. 24 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet hade en egen motion med ett betydligt mer långtgående förslag än det förslag som i dag går igenom. Vi hade även med ett förslag om en förstärkning av pensiontillskotten fram till årsskiftet. Vi såg behovet av ett ökat stöd betydligt tidigare än vad de andra partierna gjorde. Därför var vi kanske inte så intresserade av den här inviten från Margó Ingvardsson.

Anf. 25 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Ja, det stämmer att centern hade ett förslag om att öka på pensiontillskotten. Jag var faktiskt litet intresserad av det till en början, men jag släppte de tankarna när de bägge stora pensionsorganisationerna förkastade det förslaget. De menade att förslaget inte skulle ge de pengar som pensionärerna behövde.

När det sedan gäller vad som orsakat den här situationen har vänsterpartiet alltid hävdat att den främsta orsaken är skatteuppgörelsen. Den slog hårt mot lågavlönade i allmänhet och mot pensionärerna i synnerhet. Det är något övermaga att höra moderaterna stå och gnälla att skatteuppgörelsen försatte pensionärerna i en svår situation. Tar man del av moderaternas skatteförslag kan man se att om deras förslag skulle få majoritet i den här kammaren, skulle det innebära rena rama slakten på pensionärerna och deras inkomster. Det är sanningen, eftersom moderaterna förespråkar så mycket större marginalskattesänkningar än vad den skatteuppgörelse som blev resultatet av den folkpartistiska och socialdemokratiska uppgörelsen innehåller.

Anf. 26 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag vill kommentera Margó Ingvardssons kritik mot att vi säger att skattereformen inte är orsak till pensionärernas situation. Jag vidhåller det. Det är inte skattereformens fel att pensionärerna har fått höjda hyror. Skattereformen är en investering för att vi skall få en bättre ekonomisk utveckling i Sverige. Det gagnar i allra högsta grad låginkomsttagare och lågpensionärer. Skall vi kunna öka tillväxten och få pengar till att garantera både pensioner, sjukvård och allt annat som pensionärer behöver måste vi få en skatteomläggning. Den här skattereformen är alltså början på den skatteomläggningen. Förhoppningsvis kommer det en ny regering till hösten, som kanske kan fullfölja den.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Särskilt kommunalt
bostadstillägg till
folkpension*

Anf. 27 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag nöjer mig med att konstatera att Margó Ingvardsson inte har hört vad jag har sagt i den tidigare debatten om skatternas inverkan på samhällsekonomin. Hon har inte heller förstått någonting, jag höll på att säga som vanligt. Låt mig repetera: Lägre skattetryck gynnar alla, även låginkomsttagare. Den skatteomläggning som vi nu har betalas av andra skatter, högre moms och ny moms. Det drabbar naturligtvis mest dem som har minst pengar i portmonnän. Grunden för ekonomisk trygghet och välfärd i framtiden är ekonomisk tillväxt. För detta, Margó Ingvardsson, behöver vi lägre skatter.

Anf. 28 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Jag konstaterar att folkpartiet är det enda parti i den här kammaren som vidhåller att det inte är skattereformens fel att pensionärerna har råkat illa ut. Men er förhandlingspartner i skatteuppgörelsen, socialdemokraterna, inser att skatteuppgörelsen faktiskt har de här negativa effekterna. De visar nu också en vilja att vara med och rätta till en del av de värsta bristerna när det gäller pensionärerna.

Sedan påstår Gullan Lindblad att jag inte har förstått någonting av de moderata skatteförslagen. Ja, om det ändå vore så väl, Gullan Lindblad. Jag har läst dem, och jag har förstått dem mycket bra. Jag kan se att moderaterna förespråkar ett helt annat samhällssystem, där var och en skall betala för sig själv och sina egna behov. Ett sådant system gynnar människor med goda inkomster. Människor som har det sämre ställt är gynnade av ett starkt samhälle där vi gemensamt finansierar våra behov genom skatter. Det har jag förstått mycket väl.

Anf. 29 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! De pensionärer som vi talar om i dag är de pensionärer som tidigare inte har betalat någon skatt. De kunde självfallet inte få någon skattesänkning. De har kompenserats genom att man har höjt taket för KBT, man har höjt pensionstillskottet och basbeloppet.

Jag har tidigare här i kammaren sagt att vi var överens med socialdemokraterna om att om det skulle visa sig att några skulle få försämringar på grund av skattereformen skulle vi rätta till det. Det håller vi på att diskutera, och propositionen i dag är en följd av de överläggningarna. Som jag sade tidigare tog Bengt Westerberg kontakt med Ingvar Carlsson när han såg att hyreshöjningarna blev större än vad man hade räknat med när man höjde pensionstillskottet och KBT som kompensation. Jag vill fortfarande påstå att pensionärerna är kompenserade för de skattehöjningar som skattereformen påverkar, men icke för de oskäligen höjningar som är orsakade av andra saker.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (höjt pensionstillskott)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 36 för reservation 1 av Karin Israelsson och Marianne Jönsson.

Mom. 4 (kostnadsansvaret för särskilt KBT)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 147 för reservation 3 av Gullan Lindblad m.fl.

Prot. 1990/91:96

17 april 1991

Mom. 7 (kostnads- och konsekvensanalyser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 11 april

Företogs till avgörande lagutskottets betänkande 1990/91:LU24, näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU28, NU29 och NU30, bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU12 samt försvarsutskottets betänkande 1990/91:FöU7 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 92).

Lagutskottets betänkande LU24

Mom. 1 (atomansvarighetslagen)

Först biträdades reservation 1 av Elisabeth Persson med 20 röster mot 19 för reservation 2 av Kaj Nilsson. 268 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 274 röster mot 34 för reservation 1 av Elisabeth Persson.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU28

Mom. 4 (utredning om kärnteknisk verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 25 för reservation 2 av Lars Norberg. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (export av använt kärnbränsle från Studsvik AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (informationen från Svensk Kärnbränslehantering AB)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 19 för reservation 9 av Lars Norberg.

Mom. 13 (finansieringen av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 34 för reservation 11 av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Näringsutskottets betänkande NU29

Mom. 1 (minskad etableringskontroll)

Utskottets hemställan bifölles med 175 röster mot 133 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 2–13

Utskottets hemställan bifölles.

Näringsutskottets betänkande NU30

Mom. 1–4

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 5 (överlåtelse av statens aktier i OK Petroleum AB till Förvaltningsaktiebolaget Fortia)

Först biträdades reservation 1 av Hadar Cars m.fl. med 128 röster mot 20 för reservation 2 av Lars Norberg. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölles utskottets hemställan med 157 röster mot 134 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (användningen av frigjorda medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Norberg – bifölles med acklamation.

Bostadsutskottets betänkande BoU12

Mom. 1 (utformningen av bostadspolitiken)

Först biträdades reservation 3 av Agne Hansson och Birger Andersson med 36 röster mot 16 för reservation 4 av Jan Strömdahl. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall med 37 röster mot 35 för reservation 3 av Agne Hansson och Birger Andersson. 233 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Knut Billing m.fl. med 61 röster mot 36 för reservation 2 av Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall. 210 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölles utskottets hemställan med 157 röster mot 61 för reservation 1 av Knut Billing m.fl. 89 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (ekologiskt byggande m.m.)

Först biträdades reservation 6 av Jan Strömdahl med 20 röster mot 19 för reservation 7 av Kjell Dahlström. 270 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 5 av Agne Hansson och Birger Andersson med 37 röster mot 34 för reservation 6 av Jan Strömdahl. 236 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölles utskottets hemställan med 235 röster mot 72 för reservation 5 av Agne Hansson och Birger Andersson.

Mom. 4 (information m.m. om långivningen till ny- och ombyggnad av äldre-
domshem)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 129 för reservation 8 av
Agne Hansson m.fl.

Mom. 16 (förbud mot omvandling av hyresrätter till bostadsrätter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Jan Ström-
dahl – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (en rimlig bostadskostnad)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 17 för reservation 30 av
Jan Strömdahl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 39 (upphävande av beslutet om ett nytt bostadsfinansieringssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 132 för reservation
50 av Agne Hansson m.fl.

Mom. 54 (beslutsramen för bostadshus yngre än 30 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Jan Ström-
dahl – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (förvärvsstödet till flerbarnsfamiljer)

Först biträdde reservation 66 av Knut Billing m.fl. med 100 röster mot 37
för reservation 67 av Jan Strömdahl och Kjell Dahlström. 170 ledamöter av-
stod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 97 för reserva-
tion 66 av Knut Billing m.fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 59 (den övre gränsen för radonbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 89 för reservation 70 av
Agne Hansson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU7

Mom. 2 (lokaliseringen av FMVs fartygsavdelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Paul Cizuk –
bifölls med acklamation.

Mom. 3 (användning av försvarsanläggningar som flyktingförläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Paul Cizuk –
bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

6 § Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU11 Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom (prop. 1990/91:100 delvis).

Förste vice talmannen meddelade att debatten i detta ärende skulle delas upp i tre avdelningar. Varje avdelning skulle betraktas som ett särskilt ärende med en egen talarlista. Till varje talarlista kunde nya talare anmäla sig till dess överläggningen förklarats avslutad för den aktuella avdelningen.

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

(Avsnitten I, II och V i utskottets hemställan)

Anf. 30 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Socialförsäkringssystemen, som vi kommer att debattera de närmaste timmarna, utgör basen i vårt s.k. välfärdssystem. Det är naturligtvis viktigt att dessa system har en fast och solid uppbyggnad och att vi rättar munnen efter matsäcken när det gäller utbetalningar från försäkringarna, så att systemen klarar sina utgifter. Så är det inte i dag. Vare sig sjuk- och arbetsskadeförsäkringen eller pensionssystemet bär i dag sina egna kostnader, utan alltmer måste finansieras av våra skattemedel.

En ökande andel av de offentliga utgifterna har tagits i anspråk av de offentliga systemen. Den snabba utgiftsökningen inom socialförsäkringssektorn har i hög grad bidragit till att den ekonomiska tillväxten är negativ i vårt land, den tillväxt som är nödvändig för att klara socialförsäkringssystemen! Tala om en ond cirkel! Vårt kostnadsläge är alltför högt i förhållande till vår nära omvärld, och vi kan inte sälja våra varor. Företagen flyttar som bekant utomlands. Vi har unnat oss en alltför hög grad av olika välfärdsanordningar, t.o.m. system som gjort det mer lönande att vara sjukskriven än att gå i arbete. Jag tänker t.ex. på det s.k. timsjukpenningssystemet. Vi moderater har länge varnat för att detta naturligtvis inte skulle gå i längden. Krisen är nu ett faktum.

Sjukförsäkringens kostnader ökade kraftigt under senare delen av 80-talet bl.a. beroende på att det s.k. sjukalet ökade från ca 18 dagar 1982 till ca 26 dagar 1989.

Vi moderater har, som jag sade, i årtal varnat för utvecklingen och föreslagit besparingar inom t.ex. sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Vi stod länge ensamma, men till sist insåg även den socialdemokratiska regeringen att det var nödvändigt att minska utgifterna. Riksdagen beslutade därför nyligen om minskade kompensationsgrader vid kortvarig sjukskrivning fr.o.m. den 1 mars detta år. Vi har också kunnat notera att svenska folket drabbats av en osedvanligt stor friskhet, som det stod i Expressen den 22 mars. Vi väntar nu otåligt på att regeringen skall lägga sin proposition om en s.k. sjuklöneperiod fr.o.m. den 1 januari 1992. Det finns en stor majoritet i riksdagen för en sådan reform. Vi beklagar samtidigt regeringens oförmåga att refor-

mera arbetsskadeförsäkringen. Det hade varit ytterst nödvändigt som ett led i dessa besparingar.

Allt fler har insett att det finns alla skäl att bromsa den snabba utgiftsökningen inom socialförsäkringsområdet, bl.a. genom besparingar inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Ett mål för kommande reformer måste också vara ett klarare och tydligare samband mellan avgifter och förmåner.

I reservation 1 framhåller vi moderater att sambandet mellan förmåner och avgifter har luckrats upp successivt och att avgifterna för sjukförsäkring och ATP alltmer har förvandlats till skatter. Om den ekonomiska tillväxten är dålig blir det svårt, ja nära nog omöjligt, att med ett s.k. fördelningssystem fördela inkomster över livscykeln och samtidigt fördela inkomster mellan olika inkomstgrupper. Socialförsäkringssystemet måste enligt vår uppfattning vara stabilt, och vi anser att det bör byggas upp efter försäkringsmässiga principer. Ett närmande till EG torde också kräva detta. Vi anser att regeringen bör tillsätta en offentlig utredning som skall lägga fram förslag om hur socialförsäkringssystemets uppbyggnad kan göras mer konsekvent i förhållande till sitt syfte samtidigt som människors intjänade rättigheter ges ett stabilt och fast skydd. Socialförsäkringssystemets inverkan på kapitalmarknaden, den offentliga sektorns tillväxt, skattetryck osv. bör också beaktas i detta sammanhang. Jag yrkar, fru talman, bifall till reservation 1.

Sjukpenning kan utgå även under utbildning som en rehabiliteringsåtgärd. 1983 skedde en praxisändring på detta område genom en dom i försäkringsöverdomstolen, och sjukpenning har sedan dess kunnat utgå ända tills en direkt yrkesplacering varit möjlig, ibland till högskoleutbildning i fyra års tid. Systemet har blivit mycket dyrbart och är dessutom orättvist gentemot andra studerandegrupper, som får leva på knappa studiestöd eller utbildningsbidrag. RRV har uppmärksammat detta, kritiserat systemet och förordat en förändring.

Tillsammans med folkpartiet liberalerna och centern har vi reserverat oss i denna fråga till förmån för en striktare tillämpning, och jag ber att få yrka bifall till reservation 4.

I reservation 6 anser vi liksom folkpartiet liberalerna att man borde kunna pröva det system som fungerar väl i Norge, nämligen att man inte fastställer någon SGI förrän en sjukskrivning blir aktuell. Detta skulle innebära en väsentlig administrativ förenkling och även besparing. Vi anser att regeringen snarast bör lägga fram förslag om en sådan reform.

De borgerliga partierna framför i reservation 7 sin uppfattning att en studerande skall kunna ha s.k. vilande sjukpenning under studier oavsett om vederbörande uppbär studiestöd eller ej.

I reservation 8 framför vi moderater tillsammans med folkpartiet liberalerna att det skall vara möjligt även för den som har fyllt 55 år att teckna en frivillig försäkring. En sådan försäkring kan vara den enda sociala tryggheten vid sjukdom t.ex. för en jordbrukare som i dagens tider av omställning inom jordbruket måste lägga ned sin jordbruksdrift eller för en tidigare hemarbetande maka som kanske har skött sin make under många år och då uppburit en viss anhöriglön för detta, men som vid hans frånfälle står utan vare sig inkomst eller sjukförsäkring. Det finns i vårt välfärdssystem personer som helt och hållet står utan trygghet. Det är värt att beakta.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

När det gäller tandvårdsförsäkringen har även dessa utgifter ökat. Regeringen föreslår väsentliga försämringar av högkostnadsskyddet. Det finns flera orsaker till utgiftsökningarna, bl.a. en ökad vuxenandel inom folktandvården, ett ökat antal äldre och invandrare med stora tandvårdsbehov, en ökad ambitionsnivå och en ökad användning av andra tandlagningsmaterial än amalgam. Vi moderater anser att förändringarna beror på strukturförändringar.

Regeringen har nu föreslagit att försöksverksamhet med s.k. bastandvård skall införas. Vi moderater anser att underlaget för detta förslag är bristfälligt, och vi anser dessutom att ett införande av bastandvård skulle föra med sig en orimlig administration, som inte står i proportion till effekten i form av bättre tandhälsa. Däremot är förslaget enligt vår uppfattning ett sätt att underminera privattandläkarvården och ge patienterna med de största tandvårdsbehoven – framför allt våra äldre – väsentligt högre kostnader och sämre service. Vi har därför yrkat avslag på förslaget, vilket framgår av reservation 11.

I reservation 13 anser vi liksom regeringen att en besparing behövs inom tandvårdsförsäkringen, men vi vill inte att den skall gå ut över dem som har de största behoven av tandvård, framför allt de äldre. Vi anser att försäkringen i första hand skall ge stöd vid höga kostnader, medan vi andra kan stå för något större egen andel av kostnaderna när vi besöker tandläkaren. Vi anser därför att en ökad självrisk på 600 kr. bör införas inom varje behandlingsperiod. Det skulle för den enskilde inte innebära mer än en ökad kostnad på 240 kr. om behandlingskostnaden uppgår till 3 000 kr. Däremot skulle vi kunna ge bättre försäkringsförmån till de äldre och till dem som har stora tandvårdsbehov.

I detta betänkande behandlas även socialförsäkringens administration. Vi delar regeringens uppfattning om nödvändigheten av att nedbringa kostnaderna och stödjer det förändringsarbete som pågår och som föreslås. Jag skulle i detta sammanhang gärna vilja ge en eloge till försäkringskassorna för att de klarar av allt arbete, alla förändringar och alla de uppgifter som vi lägger på dem. Jag tänker inte minst på de "snabba ryck" som ofta blir följden av besluten i den här kammaren.

En fråga som har debatterats mycket på senare tid är det s.k. FAS 90-systemet, dvs. försäkringskassornas ADB-system. Vi är från utskottets sida införstådda med att kassorna behöver ett rationellt registersystem, men hyser stor tveksamhet till stora system som ger tillfälle till samkörningar. Det är viktigt att ändamålet med det planerade registret nog övervägs. I en reservation har utskottets borgerliga ledamöter tillsammans med miljöpartiet framför allt betonat integritetsfrågorna. Vi anser också att införandet av en sjuklöneperiod avsevärt kommer att reducera antalet ärenden som behöver administreras av kassorna. Vi anser att det behövs en ordentlig kravanalys av försäkringskassornas behov av datorstöd innan ett beslut fattas om FAS 90, och vi redovisar detta i reservation 84.

I reservation 85 har vi moderater reserverat oss för en minskning av försäkringskassornas anslag med 100 milj.kr. med hänvisning till den arbetsgivarperiod som skall införas och som avsevärt kommer att minska belastningen hos kassorna.

Fru talman! Det finns åtskilliga reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 4. I övrigt framgår vår inställning till de olika förslagen av utskottsbetänkandet. Jag ber också att få yrka bifall till de delar av utskottets hemställan där det inte råder några delade meningar.

Anf. 31 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Genom socialförsäkringssystemen skall alla garanteras trygghet vid sjukdom, rehabilitering, handikapp eller ålderdom. Vi ser med oro på den negativa utvecklingen i socialförsäkringssystemen.

År efter år har vi här i Sveriges riksdag diskuterat socialförsäkringssystemens problem och brister. Från folkpartiet liberalernas sida har vi med envishet pekat på de orimliga förhållanden som råder. Dessa brister är den socialdemokratiska regeringen väl medveten om. Trots detta har den inte lyckats lyfta blicken och med kraft ta tag i förändringsarbetet.

I årets upplaga av STU-betänkandet går socialdemokraterna som katten kring het gröt. De erkänner bristerna med systemet men vill inte åtgärda dem. De hänvisar även i år till att förändringar måste ske, men inte nu utan senare när regeringen kommer med förslag.

Jag frågar mig om det aldrig har slagit den socialdemokratiska majoriteten i utskottet att utflödet från socialförsäkringssystemen innebär att andra angelägna insatser på det sociala området får stå tillbaka. Detta drabbar grupper i det "glömda Sverige" – grupper som inte har några starka organisationer som sina företrädare. Låt mig ta ett exempel. Enbart arbetsskadefonden riskerar att få ett underskott på 75 miljarder redan 1995. Var och en förstår att detta inte kan få fortsätta.

Fru talman! Folkpartiet liberalerna har varit överens med regeringen om att sjuklön skall införas senast den 30 juni 1991 och att arbetsskadeförsäkringen snarast måste reformeras. Den överenskommelsen svek socialdemokraterna. Det var inte första gången och sannolikt inte heller den sista. Men vad värre är, är att vi i dag inte vet om det kommer några förslag till sjuklön eller om arbetsskadeförsäkringen skall reformeras. Sjuklöneförslaget var aviserat till den 15 april och har ännu inte synts till.

Om det kommer något förslag om reformerad arbetsskadeförsäkring är ännu mer höljt i dunkel. Den frågan skall utredas. Riksdagens revisorer påpekade i fjol att arbetsskadeförsäkringens utformning är ett hinder för en aktiv rehabilitering. Trots detta avstår regeringen även i år från att vidta några åtgärder.

Jag skulle vilja fråga Börje Nilsson vad som skall ske med arbetsskadeförsäkringen. När kommer det något förslag? Skall den få rulla vidare med dessa enorma underskott?

Genomförandet av sjuklön och reformeringen av arbetsskadeförsäkringen är avgörande för om vi i framtiden skall klara av att finansiera en fullgod sjukförsäkring.

Fru talman! I hopp om att det så småningom skall komma förslag till en reformering av sjukförsäkringen skall jag nu bara kommentera några av folkpartiets mindre förslag på sjukförsäkringsområdet.

Ohälsotalen hos kvinnor är oroväckande höga och måste tas på mycket stort allvar. Det är en varningssignal som tyder på brister i arbetslivet. I flera

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

år har vi pekat på detta och krävt djupgående analyser av problemet. Majoriteten tar inte så allvarligt på frågan utan hänvisar som vanligt till kommande undersökningar.

Frågan om hur många år sjukpenning skall kunna utgå vid utbildning har tagits upp vid ett flertal tillfällen. Den nuvarande ordningen skapar orättvisor mellan dem som studerar och är sjukskrivna och dem som själva får finansiera sin utbildning. Ordningen snedvrider också de s.k. ohälsotalen samtidigt som kostnaderna är onödigt höga. Socialdemokraterna avstyrker åter vårt förslag. Jag kan med tillfredsställelse notera att regeringen i den frågan nu äntligen kommer med ett förslag, som vi senare skall behandla.

I regeringens förslag till rehabiliteringslag, som skall behandlas senare i vår, påpekas arbetsgivarnas ansvar för sina anställdas rehabilitering. I reservation 5 påpekar folkpartiet att den stela låsningen i sjukpenningnivåerna är olycklig ur rehabiliteringssynpunkt. Det är väsentligt att den sjukskrivne kan återgå till sin arbetsplats så snart som möjligt. Det bör vara läkaren, försäkringskassan och arbetsgivaren som i samråd med den anställde bör avgöra när och i vilken omfattning den sjukskrivne kan återgå i arbete.

Fru talman! Det är mycket betydelsefullt att den administrativa delen av socialförsäkringssystemen begränsas till vad som absolut är nödvändigt. En tredjedel av de ändringar om ändrad inkomst som görs av försäkringskassan kommer inte till användning. Folkpartiet liberalerna anser att det räcker att uppge sin aktuella inkomst i samband med krav på ersättning.

I reservation 7 tar vi åter upp frågan om rätten till SGI vid studier. Vi anser det vara orimligt att man skall vara tvingad att ta ut studiemedel enbart för att få behålla sin sjukpenninggrundande inkomst. Det rätta bör vara att det är studierna i sig som avgör om SGI får behållas, inte ett eventuellt statligt stöd.

Fru talman! I årets budgetproposition föreslår regeringen en försöksverksamhet inom tandvården. Beskrivningen av försöken är knapphändig och ställer ett antal frågor om rättsliga och ekonomiska konsekvenser för privat-tandläkarna: dels hur försökslandstingen skall kunna förena sina dubbla roller, dels patienternas rätt till ett fritt tandläkarval. Riktlinjerna måste kompletteras. Bl.a. bör vikten av en, förutom kostnadsanalysen, opartisk utvärdering som belyser tandhälsoeffekter och patientreaktioner poängteras. Det är önskvärt att även storstadsområden ingår i försöksverksamheten. Försöksverksamheten får inte heller leda till reformstopp under försöksperioden.

Folkpartiet liberalerna anser att fem försöksmodeller bör provas, var för sig eller i kombination. En modell avser överföring av tandvårdsförsäkringen till försäkringskassan, så att kassan inom ramen för en klumpsumma i samråd med vårdgivarna kan besluta om taxsystem och ersättningsregler. En annan modell gäller försök med ersättningssystem för enskilda privat-tandläkare med ett flerårigt vårdåtagande med ersättning beräknad med viss del per patient och viss del per prestation. En modell innebär försök med privatisering av folktandvårdskliniker. En fjärde modell gäller upphandling för att få till stånd en s.k. hustandläkarmodell. Ett femte försök bör göras med ett avreglerat taxsystem.

Det är väsentligt att samtliga försök kan göras i samförstånd mellan vårdgivare, försäkringskassa och staten.

Det är också av vikt att pröva en tandvårdstaxa som stimulerar andra personalkategoriernas utveckling. Inte minst för tandsköterskorna vore detta en utveckling i arbetet och en besparing i statskassan.

Fru talman! Jag har tidigare påpekat att alla vägar måste prövas för att spara i administrationen. Vi föreslår att det utreds om försäkringskassorna i Malmö och Malmöhus län kan slås samman. Detta skulle ge två effekter – dels lägre administrativa kostnader, dels frigörande av personal som kan flyttas över till arbete med rehabilitering. På sikt bör även en sammanläggning med kassan i Kristianstads län prövas.

Fru talman! Det sedan flera år planerade ADB-arbetet med ett sjukförsäkringsregister kräver noggranna överväganden innan beslut fattas. Ändamålet måste noga studeras, och känsliga integritetsintressen måste värnas. Inte minst när en eventuell sjuklöneperiod införs och en stor del av rehabiliteringsarbetet läggs på företagen måste behovet av ett sjukförsäkringsregister prövas på nytt.

Sjuklöneperioden innebär mycket färre ärenden, och kassornas behov av ett heltäckande diagnosmaterial kommer att minska betydligt. Vi anser att en ny kravanalys krävs innan beslut om FAS 90 fattas.

Fru talman! Jag avslutar med att yrka bifall till reservationerna 12 och 84, men självfallet står folkpartiet liberalerna bakom alla de reservationer som vi fogat till betänkandet.

Anf. 32 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! "Socialpolitiken syftar till att ge människor trygghet." Så inleds det betänkande som vi i dag skall debattera. En fråga man då måste ställa sig är om trygghet verkligen har blivit resultatet av våra socialförsäkringar. Får vi ut positiva och optimala effekter av de stora satsningar som sker via socialförsäkringssystemet eller kan flera få möjlighet att ta del av förmånerna om förändringar sker?

250 miljarder kostar socialförsäkringarna, bortsett från arbetsskadeförsäkringen. Sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen m.m. är vad vi får för dessa pengar. Målet för socialförsäkringarna har varit att ge skydd när hälsan sviktar eller när man med ålderns rätt lämnar yrkes- och arbetslivet. Trygghetssystemet innebär också ett skydd för den som inte funnits med i arbetslivet. Folkpensionen och pensionstillskottet erhåller även den som varit hemarbetande.

Genomgående i de olika ersättningssystemen premieras s.k. lönearbete framför det arbete som bedrivs i hemmet främst av kvinnor med vård och omsorg. Nuvarande regering har inte funnit detta arbete så värdefullt, att man velat premiera det med en skälig ersättning. Jag återkommer i en senare debatt till övriga förhållanden för våra pensionärer.

Nuvarande socialförsäkringssystem visar allt mer på stora svagheter. Stora summor pengar rinner igenom systemen då efterlevnad och regler medgett detta. Först nu börjar regeringen valhant försöka bemästra situationen. Tyvärr saknas det då tillräcklig förmåga till samordning av åtgärder och till tillräckligt radikala åtgärder för att förändra nuvarande förhållanden. Ett så-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

dant exempel utgör arbetsskadeförsäkringen, som nu helt har spelat ut sin roll. Vi har i en motion med anledning av rehabiliteringsförslaget återigen utvecklat centerns syn på denna försäkring.

I årets budgetförslag presenterade regeringen åtgärder som förra året var helt otänkbara. Friåret i sjukvården ansågs då vara så värdefullt att behålla för förtidspensionerade att det fick fortsätta att gälla när friåret för pensionärer togs bort. Det vore intressat att få regeringens företrädare i utskottet att förklara vad som inträffat och gjort det möjligt att plötsligt ändra på detta beslut. Det kan inte vara skatteomläggningen – den har tvärtom visat synnerligen negativa effekter för en del förtidspensionerade.

Nu blir dock resultatet att även de förtidspensionerade skall betala sjukhusavgift från första vård dagen. De erfarenheter som kan dras av föregående beslut som drabbade pensionärerna borde ha presenterats först. Faktum är att många äldre med behov av sjukhusvård drabbas av överraskningar när räkningar för vården kommer dem till handa någon månad efter sjukhusvistelsen. Möjligheten att få avgiften nedsatt är nästan obefintlig kan man se av de ansökningar som inkommit. Möjligtvis saknas också information till patienterna rörande denna möjlighet. Centerpartiet vänder sig emot att friåret i sjukvården för förtidspensionerade skall tas bort.

Informationen rörande de förmåner som finns i socialförsäkringssystemet är bristfällig. Det upplever ofta vi som arbetar med försäkringarna. Ett sådant exempel är den ersättning för närståendevård som genomförts. Av de anslag som gjorts har bara en del använts för sitt ändamål. Många har också uppfattat ersättningen som en ersättning som kan nyttjas för enklare vårdinsatser. Tvärtom handlar det i de flesta fall om vård i livets slutskede, som då berättigar till 30 dagars ersättning för den enskilde vårdtagarens närstående. Inte minst sjukvårdspersonalen måste få en bättre information om dessa förhållanden. Just nu pågår en uppföljning av vad denna ersättning inneburit. När den presenterats kan slutsatser dras om vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra utnyttjandet av denna förmån.

I betänkandet beskrivs det förändringsarbete som pågår inom socialförsäkringssystemet. Kampen mot ohälsan skall drivas för att sänka ohälsotalet. Det är de oroande kostnadsökningarna som bidragit till detta mål. I det arbetet ingår införande av en arbetsgivarperiod/sjuklön. Vi som satt med i den snabbutredning som blev resultatet av uppgörelsen rörande den sänkta kompensationsgraden i sjukersättningen väntar med spänning på förslaget.

En proposition är aviserad. I tidningarna spekuleras över om den kommer eller ej. LO och TCO är mycket negativa till ett sådant förslag. Riksdagen har dock beställt förslaget. Naturligtvis måste regeringen lägga fram det förslag som är beställt.

Vi behöver ett sådant beslut för att effektivt kunna bedriva rehabiliteringsarbete. Minskad administration och betydligt större anledning för arbetsgivaren att visa intresse för arbetsmiljö och de anställdas situation är centerpartiets drivkraft för att införa sjuklönen. Det finns alltså många skäl till att den utlovade propositionen verkligen kommer riksdagen till handa så att beslut kan fattas under våren. Får vi en sjuklön från den första januari 1992 kommer många fördelar att vinnas, främst möjligheten till förbättrad

rehabilitering. Stora samhällsekonomiska vinster blir också följden – pengar som kan användas till andra insatser.

Den rehabiliteringsproposition som just nu har lämnats och för vilka motionstiden gick ut i går innebär också en ändrad inriktning av inte minst försäkringskassans arbete.

I det betänkande som nu behandlas tas även den administrativa verksamheten inom socialförsäkringen upp. Det handlar om riks-försäkringsverkets och försäkringskassornas verksamhet. Även dessa har ett besparingskrav på 10 % på tre år. Detta skall genomföras med hjälp av en annan organisationsstruktur och regelförenklingar som påtagligt skall reducera omständliga och komplicerade ärendehandläggningar.

I skenet av den målsättningen undrar man med fog om alla verkligen arbetar med det målet för ögonen. Det särskilda kommunala bostadstillägget förenklar inte administrationen, tvärtom. De ständiga bytena av socialförsäkringens inriktning som regeringen presenterar förenklar inte arbetet. Ibland skall sjuklönen införas, ibland skall den inte införas. Ibland skall sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen samordnas, plötsligt blir det inte längre aktuellt inom den närmaste tiden.

Nog har försäkringskassan och riks-försäkringsverkets personal varit hårt provade de senaste åren med alla dessa förslag i olika riktningar. Samtidigt har föräldraförsäkringen vuxit ut med nya komplicerade ersättningsregler. Beräkningarna när det gäller föräldraförsäkringen belastar försäkringskassans personal med åtskilliga årsarbeten. Nu finns det ett förslag om förenklingar som förhoppningsvis kan komma till utförande snarast.

För att klara en bättre hantering av de arbetsuppgifter som föreläggs försäkringskassorna behövs ett datasystem som underlättar denna hantering. Under de senaste åren har försök och planering skett för det s.k. FAS 90-projektet.

Centerpartiet anser det naturligtvis viktigt med ett gott tekniskt stöd i försäkringskassornas verksamhet. Det finns dock en rad frågor som måste lösas innan man bestämmer sig för ett sådant system. Inte minst måste det klarläggas vilken uppgift försäkringskassan skall ha i rehabiliteringsarbetet. Vilka organ som skall ha huvudansvaret i denna verksamhet måste också beslutas. När besluten om vilka målen är föreligger, då först kan man besluta om vilka tekniska hjälpmedel man behöver för detta.

Det är där de stora bristerna har funnits. De planerande inom riks-försäkringsverket har funnit stora möjligheter till ett utbyggt ADB-system för att lagra många uppgifter och data. Detta har också lett till att datainspektionen i sin framställning om en registerlag framför följande: "Informationen om varje försäkrad skall vara mycket omfattande och djupgående. Som exempel kan nämnas att avsikten är att registrera uppgifter om diagnoser, rehabiliteringsåtgärder och intagning i anstalter och institutioner av olika slag, dvs. uppgifter som i datalagen har bedömts som mycket integritetskänsliga."

En utredning har nu kommit med ett förslag till registerlag. I det förslaget skärs uppgiftsinlämnandet ned och utnyttjandet av samkörning med andra register begränsas.

Den enskildes möjligheter att få information om vilka som får del av dessa uppgifter måste stärkas. För att en rehabilitering skall vara effektiv krävs

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

omfattande utlämning av känsliga uppgifter. Den enskildes rätt till integritet och respekt för privatlivet måste här vara avgörande för en eventuell fortsatt utbyggnad av systemet.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens företrädare om ni inte känner någon som helst tveksamhet till att etablera ett så stort datasystem med de möjligheter som finns i FAS 90. Fortfarande saknas det beslut om vilken myndighet som skall ha huvudansvaret för den framtida rehabiliteringen.

Centerpartiet anser det inte självklart att försäkringskassan skall spela den rollen. Det finns redan aktörer som är kunniga på rehabiliteringsområdet. Jag tänker då på företagshälsovården och primärvården. I första hand borde man utnyttja dessa i stället för att bygga ut försäkringskassans administration.

Med en utbyggnad av FAS 90 finns en stor risk att uppgifter skall hamna i orätta händer. Möjligheten till samkörning med andra register kommer också att innebära en möjlighet till kartläggning av en enskild individs hela liv. Detta får bara inte hända.

Det är därför som vi från centerpartiet i olika organ har eftersträvat en debatt om FAS 90. Den debatten har delvis kunnat genomföras, och min förhoppning är att det framtida datasystemet inom försäkringskassan skall bli av lokal karaktär och ett arbetsredskap för lokalkontorets personal. Nu återstår att se det förslag till registerlag som bör bli följden av den nyligen avslutade utredningen.

Centerpartiet har i motioner fört fram vissa grundläggande krav på registrering av offentliga och enskilda handlingar. Vi kräver en restriktiv praxis för tillstånd till stora register. Vi kräver att uppgifter som insamlats för ett ändamål inte skall få användas för andra ändamål. Vi kräver att samkörning i princip inte tillåts. Vi kräver att den enskilde får större möjligheter att påverka uppgifterna i ett datasystem, och vi kräver bl.a. också att regler om sekretess och rättelse och gallringsinstruktioner ses över och utformas som stöd för den enskilde. Detta är bakgrunden till vår inställning när det gäller FAS 90.

Det finns ett antal reservationer i betänkandet som jag vill beröra något närmare. Riksrevisionsverket har i en rapport kartlagt i vilken utsträckning sjukpenning används inom utbildningen. Genom den praxisförändring som skedde 1983 när det gäller sjukpenning under utbildning har allt fler under ibland lång tid uppburit sjukpenning under utbildningstiden. Detta har skapat orättvisor mellan dem som studerar med studiestöd och dem som erhåller sjukpenning. Det kan inte heller vara meningen att sjukpenningen skall användas på detta sätt.

Nu har regeringen aviserat en förändring i den proposition som föreslår rehabiliteringsersättning. Där begränsas rehabiliteringsersättning till studier under 40 studieveckor, vilket kan vara ett gott riktmärke när det gäller studier med sjukpenningersättning. Förhoppningsvis skall den pågående utredningen komma med förslag som sedan snabbt kan leda till beslut. Centerpartiet anser att det snarast bör tillrättaläggas. Det skulle spara åtskilligt med pengar. Riksrevisionsverket beräknar denna summa till upp emot 2 miljarder kronor, pengar som kan nyttjas för andra ändamål. Jag yrkar bifall till reservation nr 4 om sjukpenning under utbildning.

Jag vill också anmäla att vi i centerpartiet stöder reservation nr 8, som rör den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Det är ett förbiseende som gjort att vi inte finns med bland reservanterna på den punkten.

Jag vill, fru talman, till sist yrka bifall till reservation nr 4 om sjukpenning under utbildning och till reservation nr 84 om ADB-systemet.

Anf. 33 MARGÓ INGVARSSON (v):

Fru talman! Det här är den sista gången som jag får vara med och diskutera sjukförsäkringen här i kammaren. Jag vill därför använda en del av tiden till att anföra en del övergripande synpunkter på vårt trygghetssystem. Jag tillskriver inte mig själv en sådan betydelse att jag tror att jag nu skall avge något slags testamente – det är av helt andra och rent egoistiska skäl som jag vill ta upp en övergripande diskussion: Jag tycker att den delen av debatten är ganska rolig. Jag tycker också att det är viktigt att vi diskuterar de ideologiska skillnaderna i synsätten när det gäller vårt socialförsäkringssystem. Det är faktiskt ideologiska skillnader i synsättet som ibland från kammarens talarstol kläds – stundom t.o.m. förkläds – i ord, t.ex. om en bättre effektivitet och en minskad byråkrati.

Det är helt klart att den viktigaste delen av socialpolitiken är socialförsäkringssystemet. Det är den grund som hela socialpolitiken i övrigt vilar på. Arbetarrörelsens målsättning med ett väl utbyggt socialförsäkringssystem är att i möjligaste mån undvika att människor utsätts för förnedring – den förnedring som det innebär att bli särskilt utpekad som någon som behöver hjälp. Därför är vårt socialförsäkringssystem i huvudsak generellt. Det innebär att alla människor i vissa situationer, oberoende av ekonomi och annat, har rätt till ersättning från försäkringarna.

Det generella systemet är det bästa stödet till de sämst ställda. Det skyddar vår integritet eftersom vi då slipper individuella behovs- och inkomstprövningar. Och det fördelar om inkomsterna från dem som har goda inkomster till dem som har sämre inkomster.

En annan modell är det s.k. selektiva systemet. Det är den modell som förespråkas av de borgerliga partierna. I det systemet har man ett särskilt, riktat stöd till de svagaste grupperna. De bättre ställda får klara sig själva och betala för sina egna behov. Ju mer selektiva, riktade insatser det finns i ett system, desto mer byråkrati och kontroll krävs det för att se till att det är rätt människor som får stödet. En annan effekt av ett selektivt system är att stora grupper som står utanför systemet inte längre känner solidaritet med systemet, och viljan att vara med och betala minskar då påtagligt. Det finns tydliga exempel på hur det fungerar från de länder där man har genomfört sådana system.

Samhället förändras, och självfallet måste ibland vårt socialförsäkringssystem ändras i förhållande till de nya krav som ställs. Jag menar att det går att göra med bibehållande av de grundläggande värderingarna. Ändrar man inte systemet ibland blir det ohanterligt, och då är det mycket lättare för dem som av ideologiska skäl vill bryta sönder hela systemet att få gehör för sina krav. Vänsterpartiet medverkar gärna till förändringar som gör systemet effektivare, mer anpassat till dagens verklighet. Jag menar att om riksdagens principbeslut från 1983, om att förändra systemet mot en allmän socialför-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

säkring i enlighet med de förslag som lades fram av den socialpolitiska samordningsutredningen, hade följts upp hade vi kanske kunnat undvika den förödande debatten om sjukförsäkringen, som resulterade i de stora nedskärningarna i mars i år.

Beslutet att sänka kompensationsnivåerna var olyckligt, och jag skall inte här upprepa den kritik som jag då framförde mot regeringsförslaget. Men även om jag är kritisk mot regeringen för nedskärningarna i sjukförsäkringen vet jag att en borgerlig regering skulle medföra en ren slakt på det mesta av vårt socialförsäkringssystem. I den moderata reservationen under mom. 1 i betänkandet anger man den planerade inriktningen. Alla inkomstutjämnande inslag i socialförsäkringssystemet skall bort och ersättas med rent försäkringsmässiga principer. I klartext innebär det att var och en får ut i förhållande till vad han eller hon själv har betalat. För dem som har goda inkomster är detta ett alldeles utmärkt system. Det är lönande och bra. Man betalar bara för sig själv och kanske för sin familj. Men för alla som har små inkomster innebär ett försäkringsmässigt system oftast ingen försäkring alls, eftersom den egna inkomsten kanske inte räcker ens till att betala de egna premierna.

Det var efter de borgerligas påtryckningar som regeringen gav efter och lovade att återkomma med ett förslag om en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen. Och det är om möjligt ett ännu sämre förslag än nedskärningarna i sjukförsäkringen. Jag hoppas innerligt att det finns grund för ryktena att det inte skall läggas fram något sådant förslag. Jag menar att det faktiskt finns skäl för den socialdemokratiska regeringen att avstå från att lägga fram detta förslag. Förutsättningarna visar sig nämligen i dag vara helt annorlunda än när man senast lade fram detta förslag. Det visar sig nu att det s.k. ohälsotalet har stått stilla sedan 1989. När förslaget om en arbetsgivarperiod var uppe grundade man det mycket på den ständiga ökningen av ohälsotalet. Men den ökningen finns inte längre. Det visar att det s.k. sjukalet, som inte är precis detsamma som ohälsotalet, faktiskt går nedåt.

Vi skall snart behandla en proposition om förslag om en aktiv rehabilitering. Med vissa smärre förändringar som jag skall ta upp i ett annat sammanhang tror jag att det kan bli ett bra förslag som ytterligare kommer att minska ohälsotalet. Det finns också skäl att pröva arbetsmiljökommissionens förslag om differentierade arbetsgivaravgifter. Det finns alltså en rad skäl till att det inte längre är nödvändigt att lägga fram förslag om en arbetsgivarperiod. Jag tror att väljarna har fullkomlig förståelse för att politiker ibland drar tillbaka förslag, om politikerna öppet och ärligt och talar om att de i dag har helt andra fakta på bordet än den gången som förslaget lades fram. Det förstår väljarna. Och om man skulle behöva mer personal på försäkringskassorna, om man inte inför arbetsgivarperioden, för att kunna genomföra den aktiva rehabiliteringen, då önskar jag faktiskt att regeringspartiet med mitt parti diskuterar en smärre förändring, vilket jag har föreslagit tidigare, t.ex. ett arbetsgivarinträde, vilket inte alls får lika svåra och omfattande konsekvenser som arbetsgivarperioden.

Det var inte bara inom sjukförsäkringen som man skar ned pengar i år. Förtidspensionärerna blir fr.o.m. den 1 juli av med rätten till ett fritt år på sjukhus. Motivet för att de inte längre skall ha rätt till denna förmån är att

det är bara en mindre del av de yngre pensionärerna som drabbas. Man säger att merparten av förtidspensionärerna har lika god råd som ålderspensionärerna att betala när de är på sjukhus. Huruvida ålderspensionärerna har god råd till det kan ju också diskuteras. Men på detta sätt skall man i alla fall spara 120 milj.kr. om året. Men för att denna försämring inte skall drabba de yngre förtidspensionärerna så hårt har den sittande merkostnadsutredningen fått tilläggsdirektiv att utarbeta lämpliga åtgärder för just denna grupp. Jag sitter själv med i denna merkostnadsutredning, och jag har ju möjlighet att där väcka mina förslag. Men utan att föregripa merkostnadsutredningens behandling av det här ärendet måste jag säga att jag tycker att det här är ett sådant typiskt ärende där förslagställarna har bitit sig själva i svansen. Det bästa sättet att kompensera förtidspensionärer som har stora utgifter för sjukhusvård är, såvitt jag förstår, att låta dem ha kvar sitt friår. Det är ju en förmån som är generell, den är inte behovsprövad. Men det är ju så fiffigt att det är bara de som ligger mycket på sjukhus som får ut någon-
ting av denna förmån. Hur det skall gå till att konstruera ett annat skyddsnät som riktar sig precis till denna grupp och ändå slippa en förnedrande behovs-
prövning, förstår inte jag. Men förhoppningsvis finns det andra i denna utredning som kan klara av det. Våra synpunkter på det hela finns i reservation 9, vilken är gemensam för vänstern, centern och miljöpartiet.

Jag vill också ta upp de ständigt ökande vårdkostnaderna. De har ökat mycket mer än allt annat i samhället. Och den nu föreslagna höjningen från 75 kr. till 90 kr. vid inköp av förskrivna läkemedel blir ytterligare en påfrestning, särskilt för pensionärerna.

Antalet läkarbesök och medicinintag ökar som bekant med stigande ålder. Det är alltså inga utgifter som drabbar oss alla lika. Visst finns det skäl att spara på läkemedelskostnaderna. Men att begränsa genom höjda patientavgifter är fel väg. Det finns andra sätt att minska kostnaderna. Man kan t.ex., som andra har föreslagit, slopa fantasinamnen och sälja produkterna efter innehållet. Då skulle det bli naturligt att välja den billigaste produkten. Ett annat sätt är att läkarna aldrig skulle få skriva ut stora förpackningar när en patient skall ha en medicin för första gången. Det borde alltid finnas små provförpackningar som används innan man vet om just den medicinen är den rätta. Då skulle man spara en hel del pengar. Men båda dessa åtgärder som jag har tagit upp innebär givetvis ingrepp i de stora läkemedelsföretagens intressen. Och det verkar alltid vara lättare att klämma åt konsumenterna än att klämma åt läkemedelsföretagen. I reservation 11 tar vi upp de ökade läkemedelskostnaderna.

Jag måste också något kommentera FAS 90. Detta tas upp i en av de sista reservationerna, reservation 84, i detta betänkande. Jag hade därför tänkt ta upp detta vid debatten om den sista avdelningen i detta betänkande. Men eftersom flera talare redan har nämnt FAS 90 vill jag passa på att ta upp detta nu när det är aktuellt.

Jag vill först säga att vi i dag inte skall fatta beslut om FAS 90. Men jag tycker ändå att det är märkligt att då de borgerliga partierna inte försitter ett enda tillfälle att påpeka hur ineffektiv den offentliga sektorn är och hur ineffektivt den sköts, så avstyrker de ett förslag som i första hand syftar till att förbättra effektiviteten hos försäkringskassorna, nämligen att förse dem

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

med ett modernt och tidsenligt datasystem. Försäkringskassorna har ett uråldrigt system. Människor inom det privata näringslivet skulle skratta ihjäl sig om de skulle tvingas arbeta på sådana premisser. Det skall emellertid inte införas en mängd nya uppgifter i detta centrala register som försäkringskassorna i dag inte har tillgång till. Försäkringskassornas uppgifter skall bara sammanställas i register. Alla känsliga uppgifter om oss – mindre trevliga sjukdomar, psykiska besvär, om vi har varit föremål för kriminalvårdens åtgärder, m.m. – finns i dag på försäkringskassorna. Skillnaden är bara att de finns i kortsystem som står i askar och som vem som helst kan gå in och slå i och titta på. Dessa uppgifter är mycket mer oskyddade än om man har dem i ett väl skyddat dataregister, som det krävs både kunskap och tillgång till en kod för att kunna komma åt. Men självfallet skall detta register skötas på allra bästa sätt. Det är vi säkerligen fullkomligt överens om från alla partier. Men hur det skall gå till skall vi återkomma till när vi faktiskt skall fatta beslut i ärendet. Och jag tycker inte att vi skall föregripa remissbehandlingen utan vänta tills den är klar innan vi bestämmer oss för hur vi skall göra.

Fru talman! I den här delen av betänkandet yrkar jag bifall till reservation 2 om återställande av kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen och till reservation 16 om medelsanvisningen till vårt förslag om sjukförsäkringen.

Anf. 34 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag måste ställa en fråga till Margó Ingvardsson som gäller hennes syn på socialförsäkringssystemet. Det går väldigt lätt att som Margó Ingvardsson tala om hur de borgerliga partierna skall slakta systemen. Det handlar inte alls om att slakta systemen, men det vore intressant om Margó Ingvardsson någon enda gång kunde fundera över de saker som i varje fall jag försöker säga. Vi har inte oändligt med pengar i det här samhället. Och om vi inte sköter dessa system på bästa sätt, vilka är det då som råkar mest illa ut? Jo, det är de människor som jag talade om i min inledning, de svagaste i samhället, de som inte har de starka organisationerna bakom sig, de fackliga organisationerna, som Margó Ingvardsson var inne på. Till de andra grupper som också måste få del av den sociala omsorgen i vårt samhälle måste det också utgå några små slantar. Därför måste systemen vårdas och skötas mycket noga.

Inom t.ex. arbetsskadeförsäkringen finns det i dag en brist på 14 miljarder kronor. Det är en häpnadsväckande summa. Och åtminstone vi i socialförsäkringsutskottet är livrädda för hur vi skall klara av detta. Det talas om att bristen om något år är 75 miljarder kronor. Tror Margó Ingvardsson inte att det påverkar våra möjligheter att göra insatser för dem som har det allra sämst i vårt samhälle? Självklart påverkar det när det inte finns tillgång till pengar, när pengarna bara rinner ut vid sidan. Jag har dessutom erfarenhet av rehabilitering av människor. Kommer man inte med i en rehabilitering inom någon månad blir man passiverad och kommer inte tillbaka till arbetslivet. Vi kan i vårt samhälle inte ha system som gör att människor slås ut. Därför hävdar folkpartiet att man måste vårda systemen. Det är inte för att slakta ut dem och för att sätta människor i kläm utan för att fördela våra

medel rättvist, så att framför allt de svaga i samhället får något av de pengar som vi kan skaffa fram.

När det gäller FAS 90 vill jag säga att vi säkert har olika uppfattningar om vad som skall samlas in. Strax kommer det upp till behandling ett förslag om rehabilitering. Där ser man att även yrkesinspektionen skall delta i insamlandet. Det finns alltså mängder med verksamheter i vårt samhälle som går ut på att man skall samla in uppgifter för FAS 90. Jag vill inte vara med om den hanteringen.

Anf. 35 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Margó Ingvardsson var ganska kategorisk när hon beskrev ett s.k. borgerligt alternativ i ett socialförsäkringssystem. Hon nämnde dock inte med ett ord det parti som hon har samarbetat med, socialdemokraterna, som ju också har börjat inse att det finns skäl att se över det trygghetssystem som vi har i vårt land. Det måste vara rimliga kostnader och en rimlig fördelning av de resurser som skall ligga till grund för utformningen av ett system. När det nu visat sig att det läcker oerhörda summor pengar till dem som kanske inte bäst behöver de ekonomiska insatserna, tycker jag att vi har skäl att se över systemen, om de skall kunna hålla för framtiden. I centerpartiet har vi insett att det är nödvändigt med en översyn och en förändring, men grundtryggheten för den enskilda individen måste finnas kvar. Alternativet är ju att hela systemet ramlar sönder och ingen får någon glädje av det. Detta kan väl inte vara någonting som Margó Ingvardsson ställer upp på.

Det finns mycket att vinna på att ändra på arbetsskadeförsäkringen. Min förhoppning är också att det inom rimlig tid skall läggas fram ett förslag. En bättre rehabilitering kan innebära stora vinster, inte minst för den enskilda människan som snabbare skulle kunna komma tillbaka till arbetet. Det måste vara viktigare att satsa på rehabiliterande åtgärder än att satsa på att köa i försäkringsdomstolarna för att få en arbetsskada erkänd. Detta tar mycket lång tid och är till stort förfång för den som har drabbats.

Det finns som jag sade i mitt anförande många skäl att införa en arbetsgivarperiod. På sikt innebär det en bättre trygghet för den som behöver sjukersättning. Han får sin lön under de första 14 dagarna. Det fungerar väl i våra grannländer, och jag kan inte se något som talar emot att det inte skulle fungera lika bra i Sverige.

När det gäller FAS 90-systemet tror jag att Margó Ingvardsson skulle må väl av att läsa vad som finns att läsa på det här området, om vilka motiv som har funnits i viss försöksverksamhet när det gäller att utnyttja ett heltäckande datasystem. Det är en sak att samla uppgifter om en individ i ett dataregister och en annan sak att använda sig av kortlådor på ett kontor. Vi är inte emot ett bra datastöd, men vi motsätter oss att ett datastöd skall kunna samköras och utnyttjas på det sätt som har planerats.

Anf. 36 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det är synd att inte Margó Ingvardsson och vi får debattera socialförsäkring flera gånger. Jag vill gärna säga att diskussionerna har varit mycket stimulerande.

Jag skall bemöta Margó Ingvardsson på ett par punkter. Margó Ingvars-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

son får väl i första hand vända sig till regeringspartiets företrädare som för närvarande plockar till sig det ena förkättrade borgerliga förslaget efter det andra, därför att verkligheten har nått även socialistiska partier. Vi har helt enkelt tillåtit oss att ha system som alltså inte kan bära sig själva och som har urholkat samhällsekonomin. Fortsätter vi med den socialistiska politik som Margó Ingvardsson står för slaktar vi verkligen system. Då blir vi alla lika fattiga, då har vi inte några socialförsäkringar som verklig trygghet. Alla åtgärderna är naturligtvis nödvändiga.

Margó Ingvardsson sjunger det generella stödets lov och vänder sig mot det selektiva stödet. Nu skall vi vara på det klara med att vårt sociala välfärdssystem bygger på både generella och selektiva system. Margó Ingvardsson säger att det generella stödet är bäst för de sämst ställda, men det kan nog diskuteras. Ett generellt system strör ju favörer litet grand åt oss alla, medan ett selektivt system verkligen kan ge en rejäl hjälp där hjälpen bäst behövs. Här ser jag att det finns stora brister i dag. Jag tror att Karin Israelsson var inne på detta att små grupper, t.ex. handikappade och andra som inte har någon som för talan för sig, under senare år har fått mycket litet av den s.k. generella välfärden. De hade nog varit mycket tacksamma för en högre grad av selektering. När vi ser på kommunernas socialtjänst och socialbidragssystemen, finner vi ju att det helt och hållet rör sig om selektiva system, och det är till dem som våra pensionärer i dag tvingas vända sig.

Jag tror att det är mycket värdefullt att vi för den här debatten framöver, men jag vill också säga, att även om vi anser att vi vill föra in mer försäkringsmässiga grunder i t.ex. ATP-systemet, tror jag att Margó Ingvardsson vet att det även i s.k. försäkringssystem, premiereservsystem och liknande, finns mycket av generositet och solidaritet. Det är stora populationer som bygger upp system, och då kan man mycket väl ha med grupper som är mycket svagare. Skillnaden är väl att man där är mycket bättre på att hantera pengarna än inom den statliga byråkratin.

Anf. 37 MARGÓ INGWARDSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur många gånger jag i den här kammaren har framfört kritik mot den socialdemokratiska regeringen för de nedskärningar som den gjorde i socialförsäkringarna, närmast beträffande sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen och förslaget om införande av arbetsgivarperiod. Men mitt i min ilska gentemot socialdemokratien måste jag ändå konstatera, att om de borgerliga partierna hade haft majoritet och fått igenom förslag, hade nedskärningarna varit ännu större, för det finns ju en majoritet bland de borgerliga partierna för att sänka den nu fastställda 90-procentiga kompensationsnivån i sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen till 80 %. Det finns också, såvitt jag förstår, en majoritet för att avskaffa arbetsskadeförsäkringen. Vill man avskaffa en försäkring helt och hållet har man enligt min mening slaktat den. För detta finns det en majoritet om de borgerliga vinner valet i höst.

Jag är också medveten om att centerpartiet i viss mån har en annan syn på socialförsäkringssystemet och fördelningspolitiken än folkpartiet och moderaterna. Men det olyckliga är ju just nu att det ser ut som om centerpartiet inte skulle få något inflytande över en eventuell borgerlig regering i höst.

Carl Bildt och Bengt Westerberg har ju förklarat att de inte vill ha med Olof Johansson. Så det hjälper ju inte stort att centerpartiet har en bättre fördelningspolitisk profil på sina förslag. Annars skulle jag gärna ställa mitt hopp till Karin Israelsson och till centerpartiet om att de värsta borgerliga förslagen inte gick igenom.

Tillbaka till den generella och den selektiva socialförsäkringen. Visst, vi har en del selektiva inslag, men jag menar att vårt mål måste vara att komma ifrån de selektiva inslagen och få en mer generell socialförsäkring. Därför hänvisade jag också till den socialpolitiska samordningsutredningens förslag som just pekade på vägar enligt vilka man skulle få en mera enhetlig och helt och hållet generell socialförsäkring. Det är ju faktiskt så, att det selektiva stödet, dvs. inriktningen på de sämst ställda grupperna, bygger på de gamla tankarna om välgörenhet, att de rika i sin stora nåd avstår en del till de fattiga. Det vill jag inte vara med om.

Anf. 38 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Den skräckbild som Margó Ingvardsson målade upp om välgörenhet skulle även jag kunna tala mycket om. En viss välgörenhet mitt upp i alltihop kallar jag medmänsklighet och omtanke. Vi skulle kanske ha större möjlighet att hjälpa till individuellt, om vi t.ex. hade ett annat skattesystem. Jag tror att människor i detta land skulle må mycket bra av att fler av oss kunde ge av vår egen generositet, vilket är nästan omöjligt att göra i dag.

Nu har faktiskt inte någon stått upp och föreslagit eller i sina reservationer lagt fram förslag om att vi skall riva upp de generella välfärdssystemen. Men vi måste se på den kommande utbyggnaden av vissa trygghetssystem. Jag begär inte att Margó Ingvardsson skall förstå de ekonomiska tänkesätten. Men de nedskärningar som har gjorts på senare år har varit alldeles nödvändiga för att samhällsekonomin i stort inte skall behöva uppleva kris på kris, vilket är fallet för närvarande. Roten till det onda är att vi har unnat oss försäkringssystem som har gett oss som är relativt friska förhållandevis för mycket ersättning. Vore det inte verkligt solidariskt, Margó Ingvardsson, att vi som är relativt friska får litet lägre sjukersättning de första dagarna, för att de som är verkligt långvarigt sjuka skall få det bättre? Det tycker jag är solidaritet.

Apropå FAS 90 är vi alla överens om att vi vill ha rationella system, även inom socialförsäkringssektorn. Det som är viktigt är att det här rör sekretessbelagda handlingar, som man får vara mycket varlig med. Det tror jag att vi allihop är överens om. Det är de stora generella systemen, där man kan göra samkörningar, som vi vänder oss emot och som vi vill ha ytterligare utredning av.

Jag vill sluta den här lilla debatten med att säga att finge Margó Ingvardsson som hon ville skulle vi behöva gå till soppköken allihop. Då blev det en enda stor statlig byråkrati. Jag är glad över att socialdemokratin i alla fall till sist har insett att man måste göra någonting åt de här systemen, vars alla utvecklingar vi de facto inte har råd med.

Anf. 39 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Låt mig säga till Margó Ingvardsson att folkpartiet var det parti som införde folkpensionen i vårt land. Vi har alltså en social historia

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

som är mycket hedervärd och som vi tänker fullfölja. Men vi vill också se till att det finns en tillväxt i vårt samhälle, så att vi har råd med de sociala systemen. Det är mycket viktigt. Vänsterpartiet talar alltid om de generella systemen, men ni talar aldrig om på vilket sätt ni vill finansiera saker och ting.

Jag har haft anledning att resa i öststaterna för bara några månader sedan. Det var faktiskt beklämmande. Är det detta socialistiska system som vi skall ha i vårt land och som Margó Ingvardsson förfäktar, vill jag verkligen inte vara med.

Låt mig också poängtera, som Gullan Lindblad gjorde, att det inte handlar om att avskaffa system, utan det handlar om att se till att de fungerar bra. Margó Ingvardsson använder en argumentation som gör att man tror att man är mitt i valrörelsen. Vi kommer dit så småningom. Men låt oss nu hålla oss till det som det egentligen handlar om.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga att Margó Ingvardsson verkligen biter sig i svansen om hon tror att medlen är oändliga, att utgifterna kan få rusa i väg precis hur långt som helst, utan att man behöver se till att det finns en rimlig finansiering. Är det den modellen vi skall jobba efter, drabbas de svaga i vårt samhälle. Det ställer inte folket partiet upp på.

Anf. 40 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Margó Ingvardsson påstår att vi skall slakta arbetsskadeförsäkringen. Det som är på gång är att vi drar slutsatser av de erfarenheter som vi har fått av den försäkring som har varit gällande. Vi vill utveckla den, effektivisera den, förändra och förbättra den. Grundorsaken är att vi vill behålla ett stöd för den som verkligen får en arbetsskada, så att han eller hon får det stöd som är berättigat. Men den som är berättigad till ersättning från annat håll skall få den från annat håll. Det är fel att utnyttja arbetsskadeförsäkringen på det sätt som har gjorts. Vi har inte råd att fortsätta på det viset.

Jag tror inte att Margó Ingvardsson kan vända sig emot att man går igenom de system som har varit gällande och försöker hitta vägar att förbilliga och förenkla dem för att på sikt kunna behålla systemen.

Anf. 41 MARGÓ INGWARDSSON (v) replik:

Fru talman! Gullan Lindblad hoppas fortfarande att jag inte förstår någonting av den moderata politiken. Jag kan förstå hennes förhoppning, för det skulle underlätta för Gullan Lindblad i debatten. Men som jag sade redan i mitt förra anförande: Tyvärr, tyvärr, jag förstår precis vad den moderata politiken handlar om. Jag kan garantera att jag nog läser alla era förslag och reservationer. Det hela blir tydligare ju längre och ju mera Gullan Lindblad pratar i den här kammaren.

Hon säger nu att hon inte vill avskaffa de generella socialförsäkringarna. Hon vill bara införa mer försäkringsmässiga principer. Vad är då detta? Jo, i klartext innebär det att man, för att få ett system efter försäkringsmässiga principer, måste avskaffa de generella principerna. Det är hela vitsen med försäkringsmässigheten.

Om man sedan kopplar ihop de borgerliga förslagen om nedskärningar i socialförsäkringssystemet med deras skatteförslag – enligt vilka man vill minska statens inkomster med miljardbelopp – kan vem som helst räkna ut

att det inte finns pengar till det sociala trygghetssystem som vi har i dag. Närmast i tur, har vi fått höra i dag, ligger arbetsskadeförsäkringen. Det är den man skall ta bort om man får en chans.

Till Sigge Godin vill jag bara säga att jag inte tycker att vi här i kammaren i dag behöver ha en tävlan om vem som är mest förfärad över det system som har kollapsat i öststaterna. Det är möjligt att jag kanske rent av skulle vinna den tävlingen om vi lät den löpa fullt ut. Jag är tillräckligt nöjd med att diskutera de förhållanden som vi har i Sverige i dag. Det är där som både Sigge Godin och jag i första hand kan vara med och påverka.

Förste vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad, Sigge Godin och Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 42 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Här har vi en mindre tegelsten att behandla. För mig har det under de här tre åren hänt något ganska utslagsgivande. Under den första hösten i utskottet, 1988, slukade jag allt som fanns av texter och program. Trots det förstod jag inte allt. Men nu är varje betänkande eller proposition på socialförsäkringsutskottets område en spännande läsning, även om förslagen inte alltid går i den riktning som miljöpartiet vill driva politiken.

Det här är ett oerhört spännande system, därför att det rör varenda människa. Det sträcker sig ifrån havandeskapspenning fram till begravningsförsäkring. Det spänner alltså över hela livet. I dag behandlar vi inte riktigt allt detta, men ganska många saker.

Det handlar dessutom om så oerhört mycket pengar, 250 miljarder om året minst. Det är oerhörda summor och det är stora delar av de sociala avgifterna på lönerna. Det är också stora delar av våra skatter. Om man sedan lägger till det som kommunalskatterna går till i kommunerna blir omfattningen ännu större. Det är alltså en fördelningsprincip – om man tittar på hela systemet – från dem som har mer till dem som har mindre. Det kan man lugnt säga. Att allt sedan inte alltid har varit tillfyllest visade det betänkande vi behandlade på morgonen också. Men det finns ändå i botten en sådan här tanke, som är oerhört fin.

Men allt handlar inte om pengar, inte ens i socialförsäkringsutskottet. Friskvård i ett företag sänkte antalet sjukskrivningar med hälften. Det hade inte med den nya sänkta sjukförsäkringen att göra. Det betyder att om man satsar på friskvård, på förebyggande vård och bryr sig om den sociala och fysiska miljön i företaget, minskar sjukskrivningarna verkligen märkbart. Så mycket som hälften låter för mig ganska otroligt. Även om detta är en överdrift kan man göra verkligt reella vinster. Den vinsten skulle öka på lång sikt, för då behöver man inte ha så många vikarier, vikariepooler eller stående maskiner och man behöver inte skjuta upp olika saker som skall göras.

Det har i dag talats mycket om att gå från behovsprövade till generella och inkomstrelaterade försäkringar. Vi har alltihip i Sverige. Att man skall släppa in medmänniskligheten är inget skäl till att göra ett selektivt system. Staten skall inte ta hand om alltihip. Vi skall ge ramar som ger möjligheter för människorna att klara sig. Innanför de ramarna finns ett stort utrymme

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

för medmänsklighet, för hjälp mellan generationer och mellan grannar. Jag skulle vilja säga att det är en nödvändighet för att det här systemet skall fungera. Här finns ingen motsättning, som jag ser det.

Det finns väldigt många avgifter när det gäller de sociala försäkringsförmånerna. Det är viktigt att vi verkligen tar vara på pengarna i det sammanhanget. Vi måste se till att pengarna används rationellt, dvs. att de utnyttjas på rätt sätt. Det råder inget tvivel om att det här är viktigt. Det kan hända att det är på detta område som vi har stora vinster att hämta. Dessutom gäller det att t.ex. utöka rehabiliteringen och att få ned sjuktalet.

Vi i miljöpartiet anser att arbetsgivarinträdet är någonting som kan utökas till att gälla fler områden. Det finns ju redan på många arbetsplatser. Men det kunde gälla fler. Det handlar alltså om en förenkling av administrationen. Men det innebär ändå att huvudansvaret inte behöver ligga på arbetsgivarna. Jag tycker att man skall ta itu med de arbetsgivare som inte sköter miljön. Också på detta område finns det alltså saker att uträtta. Där bör försäkringskassorna, arbetsförmedlingarna, regeringen, landstingen och kommunerna undersöka vad som kan göras.

Men en arbetsgivarperiod skulle ge utrymme för möjligheten att enbart välja människor som har låga sjuktal. Det är ju lätt att ta reda på hur det förhåller sig i det avseendet när en person skall anställas. Sådant här framgår ju vid diskussioner som förs. Man kan även få referenser från föregående arbetsgivare. Nyligen var ett sådant fall aktuellt i Trollhättan. Vid Saabs fabrik där har man nämligen tagit reda på vilka sjuktal som aktuella personer hade på sin föregående arbetsplats. Det här är inte bra.

Sedan tror jag att man mer undrar om det finns småbarn när det gäller kvinnor. Men det händer ju att den frågan aktualiseras även när det gäller män. Man kan t.ex. fråga sig: Skall vi anställa arbetskraft som har småbarn? Skall vi välja arbetskraft i dessa tider med tanke på den arbetslöshet som redan finns? Man väljer människor som inte förväntas bli sjuka. Detta med arbetsgivarperioder innebär att man tar mycket stora risker.

Att kvinnor uppvisar en högre sjukfrånvaro kan bero på många saker. En översyn av dessa problem bör verkligen prioriteras. Låginkomsttagare har ca 33 sjukdagar om året, medan höginkomsttagare har elva. Här kommer kvinnornas sjukfrånvaro in i bilden. Kvinnorna är ju den största gruppen låginkomsttagare. Det är således mycket viktigt att dessa förhållanden ses över. Det är andra siffror som nämns i det aktuella betänkandet. De siffror som jag här har redogjort för har jag fått från annat håll. Det står att läsa att kvinnor 1979 hade samma sjuktal som män och att kvinnor 1987 hade 26 sjukdagar och män 20,6. Det gäller låginkomsttagare. I fråga om höginkomsttagare är skillnaden ännu större.

Sedan vill jag säga något om de olika reservationerna. Först och främst yrkar jag bifall till reservationerna 9 och 84.

Först gäller det kvinnors sjukfrånvaro. Vi i miljöpartiet stöder i detta sammanhang en folktopmotion, där det framhålls att det är nödvändigt att se över denna fråga för att se vad skillnaderna beror på. Vad jag har sagt är inte vetenskapligt belagt. Dessa saker behöver således verkligen undersökas. Vi stödjer alltså den i detta sammanhang aktuella motionen.

När det gäller förtidspensionärernas avgifter för sjukhusvård stödjer vi

den reservation som finns här. Förra året hade vi själva en reservation i detta sammanhang. De människor som är mest sjuka är ju ändå förtidspensionärerna, förutom ålderspensionärerna. Varför blir man förtidspensionerad? Jo, det blir man när man har problem med hälsan. Det vore en stor lindring för den här gruppen att få utnyttja sjukvården under ett år sammanlagt. Trogligtvis blir det längre än så i många fall. Men vi nöjer oss med ett år i den delen. Jag yrkar bifall till motionen i detta sammanhang.

Vidare är det viktigt att se till att FAS 90 inte blir ett system som kan skada integriteten. Det har ju talats om öppna boxar, där det finns uppgifter om enskilda människor. Ja, visst kan det ibland vara ganska enkelt att komma åt sådana här uppgifter. Men om man öppnar porten till ett datasystem med samkörning och med uppgifter från olika håll, går det att få ut långt flera uppgifter på mycket kort tid och om oerhört många människor jämfört med vad man kan få reda på med hjälp av ett kort som innehåller uppgifter om en person. Jag understryker mycket starkt vikten av den reservation som vi har gemensamt med moderaterna, folkpartiet och centern. Det är mycket viktigt att se till att sådana här system inte "släpps lösa". Vi har i dagens samhälle mycket bra system, och vi kan säkert genom olika hinder skydda dessa. Men vi vet ju inte vad som kan hända i framtiden. Det handlar då inte om att vi här i kammaren skulle komma att förorda ett annat system, utan det handlar om att vi måste gardera oss. Sådana här uppgifter får ju inte komma i orätta händer. Det är viktigt att det finns många spärrar i det här sammanhanget. Vi vill således ha en uppföljning här inför införandet av FAS 90. Något beslut skall ju inte fattas i dag. Men allt pekar mot ett sådant beslut. Jag kan inte se att det skulle förhålla sig på något annat sätt.

Anf. 43 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! Den allmänna försäkring som vi främst diskuterar i dag utgör grundstenen i fråga om den sociala tryggheten. Jag vågar påstå att det inte någon annanstans finns en så väl utbyggd och omfattande välfärd som vi har i vårt land.

De samlade sociala utgifterna kan utgöra en mätare i detta sammanhang. De här utgifterna, inkl. landstingens och kommunernas åtaganden, uppgår till 415 miljarder. Det motsvarar 29 % av bruttonationalprodukten.

Enbart när det gäller socialförsäkringsområdet uppgår de statliga utgifterna, som Ragnhild Pohanka nämnde, till drygt 250 miljarder. För nästa budgetår blir det en ökning med 14 miljarder. Det handlar alltså om mycket stora belopp som årligen satsas här. Detta skall ses som ett uttryck för vår politiska vilja och våra ambitioner att skapa ett bra samhälle som erbjuder människor trygghet i livets olika skeden och som kan garantera god vård och service.

En princip som vi anser vara viktig är den att välfärden och tryggheten skall omfatta alla, inte bara några. Det är en fråga om rättvisa och jämlikhet. Vi menar att enskilda människors ekonomi inte får vara avgörande när det gäller tillgången till vård och omsorg. Det är en oerhört viktig princip.

Vidare tror jag att trygghetssystemet totalt sett fungerar tämligen väl. Jag kan också ge en honnör till försäkringskassorna, som har att administrera hela detta stora system. Jag tycker att försäkringskassorna skickligt sköter

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

detta. Jag vill gärna slå fast det med tanke på att en del svartmålar trygghetssystemet i syfte, såvitt jag förstår, att komma åt den offentliga sektorn och socialförsäkringarna.

Det är helt klart att det finns kantigheter i ett system som är så omfattande som detta är. Men å andra sidan är väldigt många människor engagerade i arbetet med att avhjälpa de brister som finns – ett arbete som pågår hela tiden hos riks-försäkringsverket, i politiken och hos försäkringskassorna.

Förväntningarna beträffande allt det som den offentliga sektorn står för i form av vård och trygghet är stora. Därför måste tillgängliga resurser användas på bästa möjliga sätt. Det är också angeläget att vi har kontroll över kostnaderna. Valfärden, tryggheten och ekonomin hänger intimt samman. Det finns alltså ett samband här, något som alltid måste beaktas.

Vi anser det vara mycket angeläget att stödja arbetet med förnyelsen inom den gemensamma sektorn och med att höja kvaliteten beträffande välfärden. Större effektivitet måste uppnås på olika områden. Dessutom måste medborgarna få bättre service och större valfrihet.

Vi kan också konstatera, som framgår av betänkandet, att det pågår ett omfattande förändringsarbete över hela fältet – detta för att uppsatta mål skall kunna uppnås.

När det gäller socialförsäkringarna prioriteras just nu aktiva åtgärder. Detta är oerhört viktigt. Genom satsningar på rehabilitering blir behovet av ersättningar mindre. Genom att fler kan återgå till aktivt arbete stärks basen för välfärden. Men framför allt kan den som är sjuk eller skadad fortare bli frisk, och det är naturligtvis det viktigaste målet i detta förändringsarbete.

Sammanfattningsvis är det en mycket stor uppgift för försäkringskassorna att få ned ohälsotalen. Naturligtvis handlar det därmed också om att begränsa kostnaderna i det här sammanhanget.

Jag beklagar att Margó Ingvardsson, som hon själv sagt, i fortsättningen inte kommer att delta i debatten. Jag tycker att vi haft många intressanta diskussioner, Margó Ingvardsson, både i utskottet och här i kammaren. Margó Ingvardsson har medverkat i en mycket viktig process. Det handlar alltså om en utveckling som är mycket viktig. Jag tycker att Margó Ingvardsson skall få höra detta nu med tanke på att hon alltså inte kommer att medverka här i fortsättningen.

Fru talman! Betänkandet är oerhört omfattande. Därför har jag tvingats koncentrera mig på vissa frågor av principiell natur. Det finns hela 85 reservationer fogade till betänkandet. Just nu diskuterar vi avsnitten I, II och V.

Jag vill något beröra det som moderaterna tar upp i reservation 1 och som Gullan Lindblad berörde i sitt inlägg, nämligen socialförsäkringens uppbyggnad. Man vill öka det försäkringsmässiga inslaget. Det är riktigt som sägs att utgifterna för försäkringen under senare år har varit större än inkomsterna. Därför har man uppgett ett negativt belopp på inkomstsidan. Nu har såväl budgetutredningen som finansutskottet delvis varit inne på frågan och fört en diskussion om själva redovisningsprincipen. Vi menar att socialförsäkringen, med undantag av ATP, bör bruttoredo visas över budgeten. Det skulle innebära att både utgifter och inkomster blir tydligt synliga. Frågan är föremål för sedvanlig prövning i regeringen.

Frågan är alltså redan utredd, varför vi avfärdar motionen och reservatio-

nen. Låt mig ändå säga att – det lär väl framgå av debatten – det finns ett fördelningspolitiskt inslag i försäkringen som är oerhört viktigt och som Margó Ingvardsson var inne på. Det gäller framför allt folkpensionen. Från vår sida har vi ingen avsikt att frångå nuvarande princip – om det nu var detta moderaterna menade. Vi vill slå vakt om den fördelningspolitiska grundprincipen i hela systemet. Den är oerhört viktig, och den vill vi ha kvar.

Jag vill vidare beröra reservation 9, som handlar om det avgiftsfria året. Där menar vi att den ekonomiska situationen för hela pensionärskollektivet, förtidspensionärerna och ålderspensionärerna, är likadan. Vi ser det ytterst som en rättvisefråga att man har samma avgifter för samma grupp. Det är därför som vi ställer upp på förslaget. Utskottsmajoriteten följer den bedömning som regeringen har gjort, att samma regler bör gälla för både ålderspensionärer och förtidspensionärer i fråga om avgifter för sjukhusvård.

I detta sammanhang vill jag hänvisa till en utredning om det samlade förmanssystemet för försäkrade med stora kostnader vid sjukdom och handikapp. Där skall kommittén framför allt beakta den ekonomiska situationen för yngre förtidspensionärer, som bedöms ha särskilda behov av ekonomiska medel för sin rehabilitering. I första hand skulle alltså handikappersättning alltså komma in i bilden. Med den här kompletteringen tycker vi att en förändring är acceptabel.

Så litet grand om kompensationsnivån i sjukförsäkringen. Jag tycker inte, Margó Ingvardsson, att det vore meningsfullt att på nytt ta upp en debatt om det. Vi hade en stor diskussion om detta i december och då fattades ett beslut. De nya nivåerna har nu börjat träda i kraft. Vi har ingen anledning att ändra vårt ställningstagande i frågan. Det är alldeles självklart att förändringarna i kompensationsnivån måste följas upp, vilket vi också kräver i betänkandet. Det är framför allt en uppgift för riksförsäkringsverket. Regeringen har i direktiven till riksförsäkringsverket påpekat att det är oerhört angeläget att man följer upp den nya kompensationsgraden inom sjukförsäkringen.

I betänkandet behandlas också förslaget om en försöksverksamhet inom tandvårdsförsäkringen. På det här området är det naturligtvis viktigt att följa upp kostnaderna och se till att tillgängliga resurser används på bästa sätt. Utskottet ställer sig alltså bakom den försöksverksamhet som regeringen vill dra i gång. Syftet är att få en jämnare fördelning av medlen inom riket men också en bättre hushållning med resurserna. Vi tycker att det är angeläget att frågan belyses. Jag förstår inte hur någon kan vara emot det.

Allra sist litet grand om socialförsäkringsregistret. Redan nu finns det till stöd för administrationen av socialförsäkringen en central dataanläggning i Sundsvall. I det centrala systemet finns rikstäckande register för sjukförsäkringen, för pensions- och bidragsärenden. Det är naturligtvis mycket angeläget att försäkringskassorna ute i landet får tillgång till ett betydligt bättre tekniskt stöd än för närvarande. Integritetsfrågorna är naturligtvis också oerhört viktiga och måste följas upp, beaktas och belysas. Det har också skett i en utredning. Vi har fått en föredragning i utskottet i ärendet. Utredningen kom alltså fram till att det bör finnas ett lokalt register. Man har angett vissa förutsättningar. Vi ställer upp på att arbetet därvidlag fortsätter, eftersom integritetsfrågorna naturligtvis är oerhört viktiga och känsliga. Det är själv-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

klart att man måste ta den oro som finns ute i landet på största allvar. Kassorna skall naturligtvis inte ha fler uppgifter än vad som är nödvändigt för hanteringen, men socialförsäkringsregistret är ett oerhört viktigt instrument för att kassorna skall kunna bedriva ett rationellt arbete, följa upp rehabiliteringen och arbetsskadorna. Kassorna behöver ett bättre teknikstöd än för närvarande.

Det har också framgått att ADB-system är vidare säkrare än det man har för närvarande. Jag tycker att allt talar för att man bör fortsätta denna diskussion. Frågan prövas för tillfället av regeringen och kommer hit så småningom för slutligt avgörande. Men naturligtvis måste kassorna arbeta på ett rationellt och riktigt sätt. Sedan måste man vara varsam med vilka uppgifter som tas in.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan avseende avsnitten I, II och V.

Anf. 44 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Börje Nilsson började med att säga att välfärden ingenstans är så väl utbyggd som i Sverige. Det var väl ändå att ta till litet överord, eller hur? Börje Nilsson går faktiskt emot sina egna statsråd. I EG-debatten har ett flertal statsråd sagt att vi visserligen har många goda svenska krusbär, men att det finns goda krusbär överallt. Utredning på utredning som gjorts visar att vi kanske är bra på vissa områden men att det finns andra socialförsäkringssystem som vida överglänser vårt. Jag hinner inte gå närmare in på detta, men så är förhållandet. Vi är ingalunda världsbäst. Däremot har vi det dyraste systemet, ett system som har gjort att samhällsekonomin har urholkats, vilket inte är fallet i andra länder.

Jag vill fråga: Är det välfärd när pensionärerna, som vi diskuterade tidigare här i dag, skall tvingas gå med tiggarskål, när människor skall behöva dö i vårdköer därför att vi har en offentlig sektor som inte klarar av att ta hand om dem som behöver vård i tid, när gamla människor skall behöva vara ensamma 23 av dygnets 24 timmar? Det anser inte vi moderater. Därför vill vi faktiskt att vi skall se över de system som vi har och förbättra dem, rikta in hjälpen till dem som verkligen behöver den.

Vi behöver inte svartmåla, Börje Nilsson, för verkligheten talar sitt tydliga språk. Men jag är nöjd med att Börje Nilsson inser att vi ändå behöver omfattande förändringar. Han försvarar också mycket riktigt de förändringar i kompensationsnivån som vi tillsammans har åstadkommit. Det var ett bra beslut.

Jag återgav tidigare vad som står i Expressen från den 22 mars. Där står att en epidemi av friskhet drar över Sverige. Plötsligt har svenska folket blivit 20 % friskare. En utbredd epidemi av hälsa och arbetsvilja har drabbat landet. Men det här är ingen övergående historia. Jag besökte i måndags försäkringskassan i Falun där sjukskrivningsantalet generellt har minskat med 26 %. Det fanns kassor där det ligger på 40 %, men genomsnittet var 24 %. Alltså visar det att vi har haft ett sjukt system när människor nu plötsligt blir friskare. Vi tycker att vi har anledning att vara nöjda med beslutet, men vi måste gå vidare och åstadkomma en arbetsgivarperiod, som gör att det blir en effektivare hantering men framför allt att arbetsgivarna får ett

ökat incitament att förbättra arbetsmiljön. Jag hoppas att vi kan vara överens på den punkten också.

Anf. 45 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Börje Nilsson slår sig litet grand till ro med att vi har ett så bra system, ingen kan slå oss och därför kan vi också slå oss till ro och tycka att det mesta fungerar bra. Men det krävs vissa små justeringar i kanten där han erkänner att det trots allt finns bekymmer.

Centerpartiet har i ett antal motioner under de senaste åren använt begreppet att det måste löna sig att arbeta. Vi står fast vid att det måste vara mer lönsamt att vara i arbete än att inte vara där, samtidigt som man måste få ett skydd när man inte har möjlighet på grund av sjukdom eller av andra skäl att befinna sig i arbete. Men det måste finnas en sporre i systemet som gör att man strävar efter att på grund av inkomst komma tillbaka till arbetslivet. Jag vill påstå att man i det nuvarande socialförsäkringssystemet inte har haft det mottot. Det har i många fall varit mer lönsamt för den enskilde att inte vara ute i arbetslivet. Det förhållandet är nu på väg att förändras. Jag tror att det är ett mycket bra sätt att komma till rätta med en del av det överutnyttjande av socialförsäkringssystemet som det har funnits möjligheter till. Det har inte i första hand berott på den enskilde individen utan på de möjligheter som systemet inbjudit till.

När det gäller frågan om det avgiftsfria året för förtidspensionärer förelåg en viss brist i logiken. Först sade Börje Nilsson att den ekonomiska situationen inom pensionärskollektivet är jämförbar: att man befinner sig i samma situation både som pensionär och förtidspensionär och att det den här gången handlar om rättviseregler, vilka medför att förtidspensionärerna inte skall få sitt friår i sjukvården längre. Sedan tillägger Börje Nilsson att förtidspensionärerna skall få det bättre sedan, när man har bestämt sig i merkostnadskommittén. Det finns alltså någonting i detta som gör att även Börje Nilsson känner tveksamhet inför att man tar bort friåret i sjukvården för de här grupperna. Jag tror möjligtvis att den tveksamheten fanns även i fjol när man plockade bort friåret för pensionärerna.

Nu har man här i alla fall givit löften för framtiden. Det är socialdemokraternas sätt att driva politik: Först gör man det rejält sämre, sedan går man ut och berättar att nu skall ni få det bättre. På det sättet vill man bevisa att socialdemokraterna är det parti som står som de goda givarnas företrädare.

Anf. 46 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Vi har av flera talare fått veta att systemen kostar 250 miljarder.

Jag kan nog instämma med Börje Nilsson i att vi har ett bra välfärdssystem. Vi är ingalunda världsbäst, men det är någorlunda bra. Det är den utgångspunkt som jag gärna vill ha. Vi skall vara rädda om systemen och se till att de fungerar, att vi har pengar så att vi kan hålla dem i gång och att de skall vara rättvisa för alla människor.

Låt mig då ta upp den fråga som jag ställde till Börje Nilsson i mitt inledningsanförande: Hur blir det med arbetsskadeförsäkringen? Vi har i dag en brist på 14 miljarder. Tänkarna på det här området talar om en brist på 75

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

miljarder 1995. Jag tycker att vi skall ställa de astronomiska summorna mot de 250 miljarder som hela verksamheten kostar. Vi kan alltså inte fortsätta på det här sättet.

Dessutom undrar jag: Vad händer när arbetsskadeförsäkringen är negativ för rehabiliteringen? Vi kommer säkert tillbaka till den frågan i nästa debatt när vi skall diskutera rehabiliteringsfrågorna. Hur skall vi göra när det inte kommer någon reformering av arbetsskadeförsäkringen? När får vi den, eller skall den över huvud taget inte genomföras? Jag tror att det är de allra viktigaste frågorna i dagens debatt.

Jag kan med glädje notera att det är flera som har anammat folkpartiets uppfattning att det skall löna sig att arbeta. Jag kan väl bjuda på det socialdemokratiska uttrycket att det är arbetslinjen som skall gälla. Vi delar den uppfattningen. Men då är det också viktigt att vi har ett socialförsäkringssystem som stimulerar arbetslinjen.

Jag vill också ta upp en annan fråga som är mycket väsentlig. Det gäller ohälsotalen, framför allt problemen med kvinnornas höga ohälsotal. Vi vet att det finns speciella problem i arbetslivet för kvinnor. Det är miljöproblem, det är arbetsorganisationen som inte fungerar, det är den totala arbetstiden för kvinnor: förvärvsarbete plus hemarbete. Har ni socialdemokrater slagit er till ro med att det är så här bekymmersamt? Tycker ni inte att det brådskar att ta itu med detta och verkligen undersöka vad man skall göra för att klara ut den här allvarliga frågan?

Jag vill också kommentera en annan fråga som Börje Nilsson tog upp, nämligen tandvårdsförsäkringen. Visst måste väl försöken gälla lika för alla tandläkare, såväl dem i folktandvården som de privata? Låt oss pröva ett antal modeller så att vi kommer fram till den allra bästa och kan utvärdera den sedan.

När det gäller FAS 90 och sjukförsäkringsregistret vill jag säga att vi självklart skall ha en rationell hantering, men inte ett stort övergripande system.

Anf. 47 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Först vill jag tacka Börje Nilsson för de vänliga orden om mina insatser som riksdagsledamot. Men än är inte min tid riktigt ute, så det finns möjlighet för oss att diskutera vad vi skulle kunna göra i stället för att införa arbetsgivarperioden. Jag tog upp frågan i min inledning för att höra om det finns något intresse för det hos socialdemokraterna och om man har dragit tillbaka förslaget om arbetsgivarperioden. Jag fick inget svar på det. Jag menar att vi inte saknar argument för att dra tillbaka förslaget om arbetsgivarperiod. I värsta fall, Börje Nilsson, kan vi stödja oss på Expressen och på Gullan Lindblads argument här i kammaren i dag: det är en epidemi av utbredd hälsa som nu drar fram över landet, och sjukskrivningarna har minskat med 20 %. Det är faktiskt tillräckliga argument för att visa att det inte behövs någon arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen.

Anf. 48 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Visst har vi i stort ett bra system. Vi har ett system som försöker skipa rättvisa. Men att det skulle bli bättre om man kom in i EG-förhållanden tror jag inte. Vi vet att det i Västyskland bara är 62 % av befolk-

ningen som har pension. Vi har folkpensionen, som tillfaller alla. Det är väl där skillnaden ligger. Frågan kommer ju upp i nästa debatt, men den hör ändå hit.

Det är inte säkert att den utbredda hälsan är en epidemi som fortsätter. Epidemier brukar ju gå över.

Många går till arbetet därför att de inte tycker att de har råd med den sänkta sjukpenningen. Frågan är om de tär på sitt hälsokapital. Frågan är om inte de som arbetar på barnstugor går dit trots att de egentligen inte borde, och barnen smittas ned. De som arbetar i livsmedelsbutiker går till sitt arbete även om de är sjuka. De tycker inte att de har råd att vara hemma. De kanske hankar sig fram trots att de borde gått till läkare och legat till sängs. Vi får se om epidemin kommer att tunna ut eller om arbetsskadorna ökar ytterligare; det kan också bli en följd av att människor arbetar när de inte är friska. Epidemier skall man vara försiktig med; kanske vaccinera sig emot. Det kanske var en bra vaccinering att man hade full sjukpenning, eller i varje fall 90 %, när man var sjuk.

Anf. 49 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är tydligen så att Gullan Lindblad, Sigge Godin och Karin Israelsson reagerade surt på min beskrivning av trygghetssystemet. Det var kanske för att den inte riktigt tjänar deras syften. Jag förstår att de är ute efter något helt annat.

Jag vågar påstå att vi i Sverige hävdar oss mycket väl och att vi har ett bra trygghetssystem, som är heltäckande i strängt taget alla situationer. Det bygger på rättvisa; där finns en solidarisk finansiering. Jag tycker att vi hävdar oss mycket väl internationellt sett. Om vi plockar ut enskilda delar i trygghetssystemet kan vi kanske finna något land som ligger före i något avseende, men vi har ändå ett heltäckande system.

Det finns, som jag sade tidigare, naturligtvis problem – kantigheter, köer – inom vården och inom försäkringssystemet. Men vi skall också komma ihåg att det är ett mycket stort förändringsarbete som sker. Många är engagerade i detta, och det är naturligtvis oerhört viktigt.

Sjukvården ingår inte precis i det här avsnittet men tangerar ju ändå den här frågan. Jag läste en intressant artikel i DN av P C Jersild, som har vissa kunskaper när det gäller sjukvård, internationellt och i Sverige. Jag citerar:

”Frågan är vidare om ett privat försäkringssystem sparar pengar. USA har ett sådant. Svensk sjukvård är dyr men tämligen rättvis – USAs är svindyrt och orättvis.

En rimlig slutsats blir att man nog får försöka reformera sjukvården utan systemsifte.”

Arbetsskadorna har Gullan Lindblad och Sigge Godin berört i två inlägg. Gullan Lindblad talade om regeringens oförmåga att reformera arbetsskadeförsäkringen. Frågan är vad som ligger bakom era angrepp. Vad är det som är fel i arbetsskadeförsäkringen? Om man skall komma åt kostnaderna måste man angripa grundorsaken, och det är arbetsmiljön ute i företagen. Jag tycker att ni skall intressera er för det i första hand. Vi inom socialdemokratin tycker att det är oerhört viktigt att det finns en arbetsskadeförsäkring som täcker skador och sjukdomar i arbetslivet – och att den också skall beta-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

las av produktionen. Det är en viktig reform, och den slår vi naturligtvis vakt om.

Anf. 50 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! När det gäller de sociala trygghetssystemen råder jag Börje Nilsson att denna gång gå till LO-facket, vars pipa ni annars alltid dansar efter. Metall har ju gjort en utredning som visar att det bara är på ett område som vi har systemet litet längre utbyggt, och det är föräldraförsäkringen. För övrigt säger utredningen att man i övriga länder har utmärkta system.

Det är inte ett amerikanskt sjukvårdssystem vi vill införa; det har jag aldrig pläderat för. Den debatten förs ju inte i vårt utskott. Vi vill ha en allmän obligatorisk sjukvårdsförsäkring där ersättningen följer patienten. Det är ett helt egenhändigt tillverkat system, som skulle vara bra och ge patienten vård när han eller hon behöver det.

Det är klart att vi reagerade surt på beskrivningen av trygghetssystemen, för det som sades var inte sant. Vi vill visserligen ha en förändring av olika system, men till det bättre, som vi ser det. Vi har ju samma mål, vi vill göra det bättre för människor. Det är bara det att vi använder andra vägar att nå dithän.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen blir jag verkligen bekymrad. Socialministern har ändå gjort ett förslag och varit beredd att lägga fram det. Men så är det tydligen hennes egen riksdagsgrupp som är bromsklossen. Det blir uppenbarligen en borgerlig regering i höst som får ta itu med detta. Både riksrevisionsverket, riksdagsrevisorerna och en majoritet – vill jag säga – i denna riksdag anser att vi bör göra någonting åt försäkringen. Men då fick vi besked om detta – det är Börje Nilsson som är bromsen.

Beträffande tandvårdsförsäkringen vill jag fråga Börje Nilsson: Är det inte bättre att styra resurserna dit där de bäst behövs och ge de människor som har stora behov av reparationer, proteser och annat ett bättre stöd – och att vi kanske får en litet ökad självrisk? Det tycker jag är en social politik.

Det är så klart som allra helst att bockfoten sticker fram i det här förslaget, för man vill nu öka folktandvårdens möjligheter. Jag tror att det är viktigt, som Sigge Godin har anfört, att också privattandläkarna här kommer med i bilden. Vi har sagt nej till hela förslaget, för vi tycker att det är alldeles för byråkratiskt och oformligt.

När det gäller FAS 90 har ingen motsatt sig att man har ett rationellt förfarande på försäkringskassorna. De behöver också datasystem, men det är de stora lokala, samkörda registren vi är emot. Vad vi har begärt, Börje Nilsson, är en fortsatt diskussion i ärendet – där vi från vårt håll trycker på integritetsaspekten.

Till sist: Det är viktigt att minska de negativa effekterna av arbetsmiljön, och inte minst därför behövs en arbetsgivarperiod.

Anf. 51 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Friåret i sjukvården är tydligen ett känsligt kapitel för Börje Nilsson. Visserligen har han inte så lång repliktid, men han har på intet vis kommenterat mina frågor på det området.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen finns det som sagt i en hel del pro-

positioner beskrivet, från regeringens sida, att något skall hända. Man har bara tillfälligtvis dragit tillbaka förslaget, men vad Börje Nilsson säger här tyder ju på att det finns ett starkt motstånd i den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Jag tror dock att om man skall få en arbetsmiljöförbättring som skall vila på arbetsskadeförsäkringens grund, så måste man göra om arbetsskadeförsäkringen, för den ger ingen återföring av de erfarenheter man har av arbets-skadorna till förbättring av arbetsmiljön ute på verkstadsgolvet.

Det saknas därutöver också samband mellan försäkring och arbetsmiljö. Det är detta samband som vi kan få genom arbetsgivarperioden och genom en förändrad inriktning av arbetsskadeförsäkringen. Det måste vara detta som är syftet. För att förbättra arbetsmiljön skall man också förändra arbetsskadeförsäkringen. De pengar som nu rinner genom det systemet kan användas på ett betydligt bättre sätt i rehabiliteringsarbetet.

Anf. 52 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Börje Nilsson talar om att vi reagerar surt när det gäller trygghetssystemen. Jag vill då säga att Börje Nilsson måste skilja mellan de olika partierna och försöka se efter vad det handlar om, inte bunta ihop oss och tro att man därigenom löser problemet. Vi från folkpartiet känner en oro för att systemen håller på att förstöras på grund av att kostnaderna är så höga att vi inte har medel att klara de här systemen. Då måste man ju se över dem.

Regeringen kände samma oro och kom överens med folkpartiet om både sjuklöneperiod och reformering av arbetsskadeförsäkringen. Men den oron finns naturligtvis inte ett valår, utan den kan man känna litet senare – eller mycket tidigare. Från folkpartiets sida måste vi ändå säga oss: Vad händer om systemen inte fungerar, om det inte finns pengar till den sociala tryggheten? Då är det de sämst ställda människorna i vårt land som drabbas. Men det är klart att de inte har några fackliga organisationer att gå till, som kan sköta förhandlingarna med regeringen. De är rätt ensamma, utan stöd av någon. Det är de grupperna som vi värnar om. De skall också ha samma trygghet som alla vi andra.

Börje Nilsson undrar vad det är som ligger bakom när det gäller arbetsskadorna. Det här utskottets ledamöter måste väl, om några, känna till all den kritik som arbetsskadeförsäkringen har fått. Låt mig bara peka på riksdagsrevisorernas rapport. Att man inte ens kan rehabilitera människor är ju det verkligt stora problemet – att så många slås ut från vårt samhälle, från arbetslivet. Om ni socialdemokraterna menar något med arbetslinjen, så måste ni löpa linan ut och säga att detta också gäller människor som har någon form av arbetsskada; de måste få chansen att komma tillbaka. Men det vill ni inte kännas vid, utan ni försöker misstänkliggöra oss andra, som bara konstaterar att experterna på det här området talar om att det inte kan fortsätta såsom det nu är.

Dessutom har vi dessa enorma kostnader. På vilket sätt tänker Börje Nilsson ta fram de 75 miljarder som vi riskerar att få i underskott redan 1995? Det skulle vara bra att få svar på den frågan.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. I Sjukförsäkring m.m.

Anf. 53 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Mycket kort. Jag nämnde i mitt huvudanförande att pengarna som finns i det här stora systemet säkert kan användas bättre och mera effektivt. Men så stora besparingar på administrationssidan tror jag inte att man kan göra. Försäkringskassorna har gått ut med att "satsa miljoner och spara miljarder" genom att man effektiviserar på olika sätt.

Sedan är jag mycket tveksam till kostnaderna för att anlita sjukvården i dag. Nu har det gått så långt att människor säger att de inte har råd att gå till doktorn. Helt klart är att människor redan nu kommer att säga: Jag har inte råd att gå till tandläkaren, i och med den försämring som nu sker.

Detta måste följas upp. Den förebyggande vården och den tidigt insatta vården åsidosätts. Man har inte råd att betala vad medicinen kostar.

När både barnen och föräldrarna i en familj drabbas av en streptokockinfektion och måste ha medicin, kan det på en månad gå åt många hundralappar. Det är inte säkert att en barnfamilj har så mycket extra pengar till hands. Dessutom minskar ersättningen från sjukförsäkringen, när föräldrarna är hemma.

Vi måste se till de samlade problemen. Det skulle vara förödande för Sverige, om det blev sådana biverkningar av den "arbetsepidemi" som har brutit ut att många människor som behöver gå till doktorn låter bli att göra det.

Anf. 54 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Jag har full förståelse för att Börje Nilsson som ensam företrädare för utskottsmajoriteten har litet svårt att få tiden att räcka till för att svara på angrepp från fem håll. Därför nöjde jag mig med att ställa en enda fråga, men det hjälpte inte att jag var så sparsam. Jag fick inte något svar i alla fall. Men jag tycker att min fråga är så viktig att jag upprepar den.

Enligt tidigare besked skulle regeringen ha kommit i måndags med en proposition om införande av arbetsgivarperiod. Det kom inte någon sådan proposition, och det går rykten om att det kanske inte kommer något förslag över huvud taget. Om det är på det sättet, blir jag och många andra väldigt glada. Jag vill därför ha ett svar från Börje Nilsson, om möjligt: Har regeringen tänkt om? Finns det kanske utrymme att göra något annat, mindre drastiskt, i stället för att införa en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen?

Anf. 55 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag skall passa på att svara Margó Ingvardsson allra först. Frågan om arbetsgivarperiod tas upp i betänkandet som vi nu behandlar. Den finns också upptagen i propositionsförteckningen, så Margó Ingvardsson kan förvänta sig en proposition om detta ganska snart.

Gullan Lindblad säger att vi dansar efter LO-facket's pipa. Låt mig bara säga att jag tror att LO, LOs medlemmar och alla som jobbar ute på företagen har betytt oerhört mycket för den socialpolitiska debatten och för utvecklingen av socialförsäkringssystemet. Vi har ett konstruktivt och fint samarbete med LO, det kan jag förklara för Gullan Lindblad.

Vad beträffar den bild av sjukförsäkringssystemet som jag gav i inledningen tycker jag nog att Gullan Lindblad och andra också skall studera litet

mer ingående hur det fungerar ute i Europa. Vi har ju fått en bok om detta. Det är naturligtvis oerhörda skillnader.

Ett land kan ligga före oss i ett avseende, men vi har ett heltäckande system, som bygger på rättvisa och som är solidariskt finansierat. Hur är det med folkpensionen i Västtyskland, Gullan Lindblad? Jag tycker att Gullan Lindblad skall studera den frågan litet närmare.

Beträffande socialförsäkringsregister sägs det att vad man är rädd för är stora samkörda registersystem. Men det handlar inte om detta. Varje lokal-kontor skall ha sitt register. Det skall inte finnas någon samkörning, och utredningen har utarbetat mycket fasta regler för hur ett register skall se ut.

Sedan vill jag säga till Sigge Godin att frågan om kostnaderna i socialförsäkringen naturligtvis hänger samman med frågan om tillväxten. Som jag sade finns det ett samband mellan välfärd, trygghet och ekonomi. Det är klart att kostnaderna måste finansieras, och det görs nu stora ansträngningar att förbättra ekonomin och förbättra tillväxten. Det är ett arbete som många är sysselsatta med just nu. Att vi skall kunna klara av socialförsäkringens finansiering även i fortsättningen, är jag helt övertygad om.

Anf. 56 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Att socialdemokratin dansar efter LO-fackets pipa är jag inte ensam om att tycka. Det står tydligen i Feldts bok också att han tycker att facket bestämmer alldeles för mycket. Så jag är i gott sällskap.

Vem är det som konstruerar? Man säger till från Norra Bantorget hur det skall vara. Det behövs bara att Stig Malm piper till, så drar regeringen tillbaka propositioner. En majoritet i riksdagen kan ha gjort beställningar, men det kommer inga förslag.

Jag läser väldigt mycket om Europa. Jag är mycket positiv till Europatanken, och det trodde jag att Börje Nilsson och hans parti också var, för det har ni ju uttalat på sistone.

Vi är medvetna om, precis som Anita Gradin har sagt i olika sammanhang, att det finns skillnader men att helheten ändå är det som gäller, och då överväger det positiva. Jag är övertygad om att där människorna inte har heltäckande system har de i stället så mycket lägre skattetryck att de själva genom egna försäkringar eller genom arbetsmarknadsförsäkringar har kunnat tillförsäkra sig en trygghet som kanske är väl så bra som den vi har i Sverige, med ett system som i dag håller på att ramla sönder. Det är ju detta det handlar om.

Anf. 57 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Bara några ord om tillväxten. Vi behöver tillväxt i vårt samhälle, Börje Nilsson. Det är väldigt viktigt, men för den skull får inte kostnaderna skena i väg så katastrofalt som de gör i fråga om arbetsskadeförsäkringen. Den biten kommer vi inte att klara, utan vi måste lösa det problemet på ett alldeles speciellt sätt.

Skall vi få någon tillväxt i vårt samhälle, måste vi se till att kostnadsutvecklingen hålls i schack. Vi måste se till att det lönar sig att arbeta. Vi måste se till att ha tillgång på arbetskraft, att människor kan komma tillbaka till arbetslivet.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.

Riksdagens revisorer, för att hänvisa till dem då, säger ju att den nuvarande arbetsskadeförsäkringen motverkar syftet att rehabilitera sig och komma tillbaka till arbetslivet. Det är en brist, när vi vill ha tillväxt i samhället, för då behöver vi alla människor i arbete.

Anf. 58 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag kan väl kontra med, Gullan Lindblad, att moderaterna dansar efter SAFs pipa. Såvitt jag förstår av era inlägg och motioner kommer mycket av era tankar från det hållet, och det förskräcker mig. Det är mitt svar.

Anf. 59 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! På det vill jag bara kort svara: Nej, vi dansar inte efter SAFs pipa. Vi är mycket tuffare än SAF i många sammanhang. SAF sitter faktiskt också ofta i LOs knä.

Överläggningen om avd. 1 var härmed avslutad.

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

(avsnitt III i utskottets hemställan)

Anf. 60 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Debatten har pågått länge. Jag skall nu tala om föräldraförsäkringen och sedan om pensionsfrågor.

När jag läste utskottets betänkande och såg hur man resonerade kring propositionen och hur man avstyrkte motioner, blev jag väldigt besviken. Jag saknade en diskussion om principer. I stort sett avstyrkte man utan annan motivering än att det där tycker man inte om.

När jag förberedde mitt anförande, tyckte jag därför att jag nog borde göra några reflexioner om de problem som är förknippade med transferringssystemen. Det har talats en del om detta tidigare, och det tycker jag är positivt – jag tror att jag inspirerade Margó Ingvardsson i går när jag diskuterade den här frågan i tunnelbanan.

Jag kan genast ta upp en fråga om principer. Det har bara angivits en enda princip: antingen behovsprövat eller generellt. Men verkligheten och principerna innebär så mycket mer och är så mycket mer flexibla. Generella system kan utformas inkomstrelaterade eller på andra sätt. Det kommer igen när det gäller föräldraförsäkringen.

När vi diskuterar de här frågorna – det må gälla föräldraförsäkringen, pensionerna eller sjukförsäkringen – måste vi först utgå ifrån kostnaderna. Då menar jag inte räknat i kronor, utan hur ett system åstadkommer kostnader. Detta gör det i princip på tre sätt. Det åstadkommer naturligtvis kostnader för utgivna förmåner, det åstadkommer kostnader för att man skall kunna hantera systemet och det åstadkommer kostnader som uppkommer genom bidragsplanering – eller låt oss säga att det påverkar incitamentet till arbete. Därför tror jag att transfereringssystem måste bygga på mycket hållbara principer.

När man avvisar förslagen i våra motioner i utskottet måste man faktiskt

anknyta till principer. Det kan även gälla detaljförslag. Jag saknar den ambitionen i majoritetsskrivningen i utskottets betänkande. Det beklagar jag, eftersom jag tror att det leder oss alla vill. Vi vänjer oss inte vid att analysera system. Då kommer vi att fatta ännu sämre beslut än vad vi nu ofta gör. Här kan jag faktiskt instämma med Feldt. Det politiska beslutsfattandet är inte alltid det allra bästa. Om vi däremot hade spetsat våra argument hade vi antagligen kommit fram till även en tredje, fjärde och femte ståndpunkt. Då hade vi fått mycket mer consensus i frågorna, och det tycker jag skulle vara bra.

Därför vill jag även ta upp några synpunkter på hur de här transfereringssystemen kom till. De kom faktiskt till när Keynes och hans efterföljares ekonomiska principer stod i högflor. Det var helt enkelt två saker som kom in där. Det ena var att man skulle styra ekonomin, och det andra var att man skulle styra människors planering av livscykeln. Jag ser att Ingegerd Elm tycker att det är förskräckande att jag tar upp detta när vi diskuterar socialförsäkringsutskottets betänkande. Men detta är mycket viktigt, eftersom vi här kommer in på frågan om vi politiker mycket detaljerat skall sätta alla spelregler eller om vi kan överlåta mer på de enskilda människorna och bara åstadkomma en mycket bra jordmån för ett gott transfereringssystem.

Dessa idéer om mycket finmaskiga och mycket teknokratiska transfereeringssystem kommer från Keynes. Han erkände inför Hayek att detta bottnade i överklassideologi. Man visste bättre, och lärda ekonomer visste allra bäst. Det ligger en del värderingar bakom detta. Det är därför jag kanske tror att man bör beakta detta. Det har lett till saker som i dagens läge ger oss mycket höga kostnader. Det är administrativa kostnader, och dessa slåss Allan Larsson med i dag. Det är sådana kostnader som han försöker komma till rätta med i sitt sparpaket på 2 miljarder. Där kommer föräldraförsäkringen in.

Vi har så många detaljregler i föräldraförsäkringen, med tillfällig föräldrapenning, hel, halv och kvarts föräldrapenning som föräldrarna kan spela med. Genom detta har vi fått mångmiljonkostnader för administration. Det hade kanske varit bra om vi hade tänkt igenom om vi hade en god design på föräldraförsäkringen. Vi kanske skulle ha en annan problemlösning. Det hade kanske varit bra om vi hade tagit hänsyn till hela komplexet av skatter, försörjningsbörda, subventionerade barnkostnader, vårdnadsbidrag och föräldraförsäkring. Då hade vi kanske fått ut mer av pengarna. Utskottet har över huvud taget inte reflekterat över dessa frågor.

Jag kan ta upp en annan sak när det gäller föräldraförsäkringen där man inte heller har tänkt igenom hur man egentligen har byggt upp sitt system. Vi har fått en inkomstgaranterad föräldraförsäkring, men där finns ett skyddsnät i form av en garantinivå. Man låter garantinivån vara i stort sett oförändrad trots att penningvärdet faller mycket. Den har varit fast sedan 1987. När vi har kommit med förslag om att knyta detta till basbeloppet, säger man att det har man inte råd med av statsfinansiella skäl. Man borde ha angett hur stor del av alla kostnader för föräldraförsäkringen som garanti-beloppet verkligen innebär. Det hade åtminstone gett en nyans till det här avslaget.

Sedan måste man också fråga om detta är ett vettigt sätt ur föräldraförsäk-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

ringssynpunkt. Vem är det egentligen som får garantibeloppet? Det är oftast kvinnor som inte arbetar, som studerar och som därför inte har någon inkomstrelaterad föräldrapenning. Det är alltså utsatta familjer, en minoritet. Då borde man fråga sig: Är det inte socialt att ge dessa personer ett bättre garantibelopp? Men det är kanske så att dessa föräldrar är ointressanta ur röstmaximeringssynpunkt. De är en minoritet. Men då tycker jag inte att vi har ett socialförsäkringssystem värt namnet i det här hänseendet. Ett socialförsäkringssystem skall väl ge skydd åt de svagaste. Det är väl det mest väsentliga. Jag vill påpeka att det en gång var Gustav Möllers tankar. Det var också en grundläggande och mycket hållbar konservativ tankegång. Det sades tidigare att det var folkpartiet som hade infört folkpensionen i Sverige. Jag vill bara påpeka att folkpensionen var en konservativ idé med Bismarck och Disraeli som upphovsmän. Det var faktiskt högerpartiet som tog upp den på den politiska agendan i Sverige.

I reservation 24 tar vi upp frågan om garantibeloppet. Jag tycker att man skall läsa och begrunda den. Här visar man på ett systemfel inom vår föräldraförsäkring. Det är ett systemfel där vi skyddar dem som har det bäst och inte ordentligt skyddar de svagaste. Det måste betecknas som ett systemfel inom socialförsäkringen. Beloppen är i och för sig triviala, men principerna bakom det här sättet att bygga upp systemet är mycket betydelsefulla. De vore värda att diskuteras mer.

Socialförsäkringssystemen har en fördelningseffekt. De skall dels fördela över livet, dels fördela pengar från rika till fattiga. Som jag redan har påvisat är detta inte vad som sker, i alla fall inte inom föräldraförsäkringen. Vi vrångar faktiskt till våra system med degressiva system, hit hör t.ex. ATP-systemet. Det betyder faktiskt att vi t.o.m. fördelar från dem som har det sämst till dem som har det något bättre. Den typen av frågor borde man också beröra.

I pensionsberedningen tog man upp de här frågorna, och man sade att resultatet av inkomstfördelningarna var en materiell välfärdsförlust för hela samhället, dvs. för oss alla. Det är en intressant kommentar av pensionsberedningen. Man säger i klartext att vi får det sämre genom att det arbetas med så ambitiösa inkomstfördelningar. Det finns ledamöter i socialförsäkringsutskottet som har suttit med i pensionsberedningen. Där har man talat om betydelsen av en inkomstfördelning inom systemen. Pensionsberedningen säger att något sådant inte håller. Vilken åsikt är den rätta? Det går väl inte att ha båda åsikterna på en gång? Jag skulle faktiskt vilja ha ett svar – ett svar som också ger besked om vilka principer som exempelvis borde tillämpas inom föräldraförsäkringen, pensionssystemet osv.

Min tredje synpunkt är att den design som vi har fått på föräldraförsäkringen leder till en bidragsplanering av föräldraskapet. Man skjuter upp barnafödandet tills man har fått en ordentlig sjukpenninggrundande inkomst. Att så är fallet kan vi misstänka när vi ser den genomsnittligt ökade medellålden bland förstföderskorna. Om det är på gott eller ont vill jag inte ha någon åsikt om. Systemen är inte neutrala. Planeringsverksamheten blir än mer detaljerad bland föräldrarna. Jag förstår dem.

Görel Bohlin tog upp en intressant fråga i detta sammanhang. Hon konstaterar att föräldrarna kan välja mellan hel, halv och kvarts föräldrapen-

ning. De väljer, planerar och saxar hela tiden till mycket höga kostnader mellan olika förmånssystem. Så får inte ett system utformas. Då är det skadligt. Vi har ingen reservation på den punkten. Det är för att finansdepartementet har insett problemen, och det lär komma förslag om att rätta till dem.

Det finns ytterligare en princip som man också måste hålla på. Den kan tyckas hård men är säkerligen den förnuftigaste. Det måste löna sig att arbeta. Det betyder att försäkringsersättningar för arbetsinsatser som faller bort måste vara något mindre än ersättningen för själva arbetsinsatsen. Det är den här typen av principer som ligger bakom vårt krav på en sänkt kompensationsnivå inom föräldraförsäkringen. Vi kräver därför en 80-procentig kompensationsnivå inom föräldraförsäkringen. Det är helt klart att det samhällsekonomiska läget spelar in, men också våra krav på ett sänkt skattetryck. Ett sänkt skattetryck är det bästa sättet att öka välfärden. Då sprider vi ut möjligheterna för alla de olika människorna att själva härska över sina liv. De har ofta bättre information om vad som är bäst för dem och vad som bäst tillfredsställer deras önskemål. Det kan inte politikerna veta.

Samtidigt kan vi koncentrera våra krafter på att bygga upp system som gör att man när man råkar ut för stora olyckor, det kan vara att behöva en lösgom, att drabbas av ett stort olycksfall, att man får femlingar osv., verkligen får god kompensation. Det är så man måste tänka.

Låt oss säga att detta är ett privaträttsligt sätt att se på försäkringsväsendet. Men det är bra. Vi skall ta de bra dragen från de olika systemen. Det är bra att slippa ifrån behovsprövningen i ett försäkringssystem genom att föra in vissa moment av offentligrättsliga socialförsäkringssystem. Schweizarna har kommit långt i det hänseendet. Man skall aldrig avstå från att analysera medlen och direkt utgå från att människor har felaktiga, omoraliska mål. Först skall man se på medlen och därefter skapa paket som ger någorlunda bra lösningar.

Jag sade att vi vill minska kompensationsnivån, och jag vill yrka bifall till reservation 17.

I reservation 28 och 29 behandlas kontaktdagar med barnomsorg och skola. Det är små frågor. Men även där finns principer. Regeringen vill inte tillåta flexibilitet, dvs. man vill inte tillåta föräldrarna att själva avgöra hur uttaget av kontaktdagar skall ske. Man kanske inte tror att föräldrarna kan planera ordentligt. Jag har aldrig varit för elittänkande själv. Därför har jag alltid förnekat Keynes och andra som har haft samma tankar. Jag tycker att det skall finnas en motivering. Det finns ingen motivering i utskottsyrekan-det. Jag håller på föräldrarna. Låt dem sköta detta själva. Jag yrkar bifall till reservation 28.

I reservation 29 påtalas att kontaktdagar inte utgår vid privat barnomsorg. Det finns bara ett ord att beskriva det med: diskriminering. Diskriminering skall fördömas. Reservationen är principiellt viktig. Men för att minska antalet voteringar yrkar jag inte formellt bifall till den reservationen.

Reservation 31 avser tillfällig föräldrapenning för barn och föräldrar som verkligen har det svårt. Att få ett svårt sjukt eller handikappat barn är oerhört tungt. Här bör vi underlätta. Det finns ett förslag i reservationen. Jag förstår inte varför man inte antar det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 28 och 17.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Anf. 61 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Det här avsnittet skall behandla föräldraförsäkringen. Jag tänker hålla mig till den eftersom socialutskottet i morgon kommer att debattera barnomsorgen.

Föräldraförsäkringen omfattar föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning. Föräldraförsäkringen är en viktig del av familjepolitiken och bör främja valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Eftersom debatten kan bli lång, den har redan hållit på flera timmar, betänkandet innehåller flera avsnitt, och det mesta s.k. gammal skåpmat, skall jag fortsätta direkt med att kommentera en del av reservationerna.

I vissa fall kan det vara svårt för föräldrar att ta ledigt när deras barn blir sjuka. Det kanske kan vara lättare för någon annan närstående att göra det. Folkpartiet liberalerna anser att det skulle gagna barnfamiljernas valfrihet om också andra närstående i förekommande fall kunde erhålla tillfällig föräldrapenning när de tar hand om barnen.

Riksförsäkringsverket har gjort en utredning om ensamstående och ensamboende föräldrars behov av att kunna överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning till annan närstående. Man konstaterar att det finns vissa svårigheter att definiera begreppen "ensamstående, ensamboende och närstående" och kommer till slutsatsen att den enda praktiska lösningen vore att låta alla föräldrar få sådan rätt – dvs. om man nu vill införa rätten att kunna överlåta tillfällig föräldrapenning. Det vill vi folkpartister men inte socialdemokraterna.

Ett liknande problem uppkommer när daghem stängs eller dagbarnvårdarens eget barn blir sjukt.

Enligt gällande regler utgår inte tillfällig föräldrapenning i dessa situationer. Vi anser det självklart att kommunerna har ansvar för att ersättare finns tillgängliga när den kommunala barnomsorgen stänger. Men när de inte tar sitt ansvar måste riksdagen, som högsta beslutande instans, ta initiativ så att något händer. Folkpartiet, centern och miljöpartiet föreslår i en gemensam reservation att en utredning tillsätts, som skall lämna förslag till hur föräldrar som inte kan förvärvsarbeta på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen skall kunna få ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Det här är ett gammalt krav, och jag kan inte förstå att majoriteten säger nej till en utredning. En sådan kan väl ändå inte vara till någon skada, för alla vet ju att det här är ett problem.

Tillfällig föräldrapenning kan också utges för vård av barn som fyllt 12 men inte 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård. För denna grupp upphör inte tillsynsbehovet när barnet fyller 16 år. Folkpartiet liberalerna har under en följd av år krävt att föräldrar till dessa ungdomar borde ha rätt till ersättning om de tillfälligt tvingas att avstå från förvärvsarbete.

Vi har i vår handikappmotion föreslagit att vårdbidrag skall kunna förlängas på liknande sätt som barnbidrag om barnet fortfarande studerar på högst gymnasienivå. I konsekvens med det bör alltså även tillfällig föräldrapenning kunna utgå för handikappade barn så länge de studerar – dock högst gymnasienivå – om någon förälder behöver vara hemma vid tillfällig sjukdom. Jag noterar att det även finns en centermotion med liknande inne-

håll, men tyvärr stöder inte centerpartisterna i utskottet den. Det hade varit ytterligare ett steg framåt på handikappområdet om så hade varit fallet.

Enligt nuvarande regler för föräldrapenningförmåner har en förälder till barn som fyllt 4 men inte 12 år rätt till tillfällig föräldrapenning för besök i barnets skola förskola eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg, s.k. kontaktdagar. Reglerna föreskriver att rätten omfattar 2 dagar per år, dvs. sammanlagt 16 dagar.

Utskottsmajoriteten säger i år, precis som tidigare, att en jämn fördelning av dessa dagar ökar möjligheterna för föräldrar, förskola och skola att upprätthålla en god kontakt under en viktig period av barnets uppväxttid.

Ja, vi tycker också att det är viktigt att man kan upprätthålla en god kontakt. Därför vidhåller vi vår uppfattning att uttaget bör ske när föräldrarna och skola/förskola, oavsett i vilken regi barnomsorgen bedrivs, alltså även de privata alternativen, anser att kontakt behövs. Det är kanske viktigare att kunna besöka skolan under en hel vecka ett år medan något behov ej föreligger ett annat år. Det är svårt att förstå socialdemokraternas motstånd i den här frågan. Det är ju inte från vår sida fråga om att utöka antalet dagar.

Att vårda ett handikappat barn hemma ställer stora krav på familjen. Ofta måste någon av föräldrarna avbryta sitt förvärvsarbete, vilket kan leda till en svår ekonomisk situation. Vårdbidraget är en ersättningsform inom folkpensionen som förälder har rätt till för barn som är i behov av särskild tillsyn eller vård under längre tid. Vårdbidraget är skattepliktigt och ATP-grundande.

Helt vårdbidrag uppgår för närvarande till två basbelopp. Folkpartiet liberalerna har under en följd av år ansett att denna ersättning är otillräcklig. Vi vidhåller tidigare krav att ersättningen borde uppgå till 2,5 basbelopp, dvs. en förbättring med drygt 1 300 kr. i månaden.

En del av vårdbidraget kan under vissa omständigheter utgå som merkostnadsersättning. Den ersättningen är skattefri och således ej heller ATP-grundande. Den här konstruktionen medför att föräldrar som kanske vårdar de mest gravt handikappade barnen också kommer att få en lägre ATP. Vi har under en följd av år motionerat om att vårdbidraget i sin helhet borde vara ATP-grundande. Vi anser att merkostnadsersättningen i princip bör jämföras med handikappersättning och utgå utöver vårdbidraget.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 30, 35 och 37. Givetvis stöder vi också övriga reservationer som bär vårt partinamn.

Anf. 62 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! "Vid alla åtgärder som rör barn skall barnens bästa komma i främsta rummet." De orden kom framför mina ögon i går när jag fick se en bok av Rädda barnen. Det är artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Det är viktigt att hålla artikel 3 i åtanke när vi i dag debatterar samhällets ekonomiska stöd i betänkandet som rör föräldraförsäkring och vårdbidrag. Familjen har enligt centerpartiets uppfattning huvudansvaret för barnens uppväxt och uppfostran. Samhällets ansvar kommer in när familjen behöver hjälp och stöd ekonomiskt och på annat sätt för att klara denna uppgift.

Barnets bästa kan tillgodoses genom ökad valfrihet och rättvisa för famil-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

jerna när det gäller barnomsorgsform. Familjerna skall, det är vår huvudtes, själva kunna välja vilken omsorgsform som bäst passar för deras barn.

Familjepolitiken måste utformas så att de offentliga resurserna för barnomsorgen fördelas rättvist mellan familjer och regioner. Så är inte fallet i dag.

På grund av föräldraförsäkringen fortsätter den orättvisa fördelningen mellan barnfamiljerna. För den som studerar eller är hemarbetande är ersättningen 60 kr. per dag. För, andra som har höga inkomster, kan ersättningen uppgå till 595 kr. per dag. Vi i centerpartiet tycker att föräldraförsäkringen för närvarande är tillräckligt utbyggd. Nu behövs andra insatser för att ge barnfamiljerna en bättre situation.

I morgon kommer barnomsorgen att debatteras i kammaren. Jag vill ändå kort beröra det som vi anser vara ett viktigt inslag i familjepolitiken, nämligen frågan om beskattad vårdnadsersättning till alla familjer med barn i åldrarna ett till sex år, alltså fram till skolstarten. Det är ett instrument som ger föräldrarna bättre förutsättningar än i dag att välja den barnomsorg som passar just deras familjer. Det är en högt prioriterad fråga för centerpartiet. Vi har tillsammans med moderaterna och folkpartiet i en trepartimotion utvecklat riktlinjerna för en familjepolitisk reform. En beskattad vårdnadsersättning utgör huvudingrediensen.

Detta ger mig anledning att ställa en fråga till socialdemokraternas talesman. I förra valrörelsen var socialdemokraternas motdrag till trepartiuppgörelsen om en vårdnadsersättning en förlängd föräldraförsäkring. Nu har vi fått reda på att det inte fanns ekonomiska resurser för det förslaget. Eftersom vi nu står inför en ny valrörelse, är jag nyfiken på om motdraget även i denna valrörelse kommer att bli förslag om en förlängd föräldraförsäkring.

Tillfällig föräldrapenning utgår när en förälder behöver avstå från förvärsarbete för att vårda sjukt barn eller vid sjukdom hos barnets ordinarie vårdare eller besök i samhällets förebyggande barnhälsovård.

Centerpartiet motsatte sig riksdagens beslut i december 1990 att sänka ersättningsnivån för tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn. Fr.o.m. den 1 mars i år sänks kompensationsnivån till 80 % för de första 14 dagarna per barn och år. Detta kan medföra att föräldrar inte anser sig ha råd att vara hemma med barnen. Ensamstående kvinnor drabbas särskilt hårt av en sänkt kompensationsgrad. Vi anser att kompensationsnivån för den tillfälliga föräldrapenningen bör återställas till 90 %. Detta framför vi i reservation 18.

Vi tar också upp frågan om garantibelopp, som har nämnts tidigare i debatten. Mellan den tolfte och femtonde månaden i föräldraförsäkringen utgår föräldrapenning i form av ett garantibelopp. Garantibeloppet utgår också till de föräldrar som inte hunnit skaffa sig inträde på arbetsmarknaden eller få en inkomst som utgör grund för föräldrapenning. Beloppet är sedan den 1 januari 1987 oförändrat, dvs. 60 kr. I budgetpropositionen föreslås inte ens en höjning motsvarande inflationen. De som har minst får alltså ännu mindre. Det är återigen socialdemokraternas uppochnedvända fördelningspolitik, som inte heller i det här fallet förnekar sig.

Centerpartiet anser att garantibeloppet snarast bör höjas till 100 kr. Härigenom kommer föräldrastödet att också fördelas mer rättvist mellan olika

grupper. En höjning av garantibeloppet måste vara en mer angelägen reform än en förlängning av föräldraförsäkringen.

I betänkandet behandlas också andra förslag som rör barnfamiljernas situation. Föräldrapenningen kan i dag användas när familjedagmamman är sjuk och då barnen inte kan placeras hos henne. Men när dagmammans barn är sjuka får man inte använda föräldrapenningen. Som vi ser det i centern finns det ingen logik i detta. Frågan har behandlats vid tidigare riksmöten, och utskottets skrivningar har då varit desamma som i dagens betänkande. Inte heller i de fall då daghemmen stängs på grund av personalbrist kan föräldrapenningen utnyttjas. Om inte kommunerna snabbt kan ställa upp på alternativ vård tvingas en förälder att stanna hemma utan rätt till ersättning.

Det måste klargöras vem som har ansvaret för att ersätta föräldrarna för förlorad arbetsförtjänst. Är det kommunerna som helt skall ersätta föräldrarna? Bli de befriade från avgifter när detta inträffar? Vi anser att det behövs tillsättas en utredning som kan lämna förslag om hur föräldrar skall kunna få ersättning för förlorad arbetsförtjänst när det uppstår tillfälliga störningar i barnomsorgen. Tyvärr har inte utskottet gått med på detta krav, varför vi i reservation 27 begär en sådan utredning.

Rätt till kontaktdagar föreligger när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. Föräldrarna får ta ut två kontaktdagar per år. Under år 1989 togs kontaktdagar ut för 234 700 barn. Andelen barn för vilka ersättning togs ut var 27 %. Tendensen är att allt fler tar ut kontaktdagar, främst i samband med skolavslutningar.

Ända sedan systemet med kontaktdagar infördes har centern krävt att dessa dagar skall kunna tas ut mer flexibelt efter de behov som den enskilda familjen har. Varje år har systemet försvarats av socialdemokraterna, som alltid tror sig veta bäst vad barnfamiljerna behöver.

Kontaktdagar kan inte heller användas i de privata daghemsalternativen, eftersom de inte räknas till samhällets barnomsorg. Det innebär att de barn som inte får plats där inte heller får möjlighet att utnyttja kontaktdagarna. "Föräldrar utanför den kommunala barnomsorgen skall inte ha några förmåner", så lyder parollen från socialdemokraterna. De som har dragit en vinstlott i daghemslotteriet får alla förmåner. Vi tycker inte att det finns någon rättvisa i det. Detta missförhållande måste rättas till.

Centern vill att det totala antalet kontaktdagar skall kunna tas ut när som helst under den tid som barnets ålder berättigar till en sådan ersättning. Kontaktdagarna skall också kunna utgå oavsett vilken barnomsorgsform som utnyttjas. Då befrämjas valfrihet och rättvisa. Detta har vi utvecklat i reservationerna 28 och 29.

Att få ett handikappat barn medför stora påfrestningar för en familj. Det är därför oerhört angeläget att båda föräldrarna får möjlighet att ta del i den habilitering, rehabilitering och utbildning som anordnas med anledning av barnets handikapp och att de då också får ersättning från föräldraförsäkringen.

Möjligheterna för föräldrar till handikappade barn att få ersättning är i dag mycket begränsade. Enligt gällande bestämmelser kan ersättning betalas ut

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

när föräldrarna tillsammans med barnet besöker en institution, t.ex. en habiliteringsklinik eller en specialskola. Besöken måste alltså ske i sällskap med barnet. För övriga habiliterings- och utbildningsinsatser finns ingen motsvarande möjlighet för båda föräldrarna att samtidigt delta med ersättning från föräldraförsäkringen. Detta betraktas mer som allmän föräldrautbildning, och det ger inte rätt till ersättning. Kontaktdagarna kan visserligen användas, men de är snabbt förbrukade.

Handikapporganisationerna känner behoven hos familjer med handikappade barn, och de anordnar en mängd kurser i form av veckoslutskurser, lägerskolor och andra utbildningsinsatser. Det är, som jag tidigare har nämnt, mycket svårt för den här gruppen av föräldrar att kunna delta och få ekonomisk ersättning. Vi studerar frågan i handikapputredningen, och vi hoppas att vi skall kunna finna en lösning på problemet. Det är synnerligen angeläget, inte minst när det gäller barn med handikapp som är mindre kända. Föräldrar till sådana barn har ett stort behov av att träffas, få stöd och utbyta erfarenheter.

Centern anser att reglerna för tillfällig föräldrapenning vid barns habilitering snarast måste ändras, så att föräldrar till handikappade barn kan delta i de olika verksamheter som anordnas med anledning av barnets handikapp. Vi beklagar att utskottsmajoriteten inte har insett hur viktig denna fråga är. I reservation 31 utvecklar vi detta närmare.

Barbro Sandberg tog upp en centermotion som gäller tillfällig föräldrapenning som utgår från det att ett barn fyller 16 år och fram till dess att gymnasietiden är över. Vi har också i handikapputredningen tagit upp den frågan. 16-årsgränsen är ju en gräns som förekommer synnerligen ofta i försäkringssammanhang. Den utgör den tidpunkt då vårdbidraget upphör och då pensionen och handikappersättningen träder till. Vi menar att man behöver se närmare på frågan i dess helhet. Med kännedom om detta menar jag att det är bättre att avvakta och i stället arbeta i handikapputredningen för att få ett genomslag för frågan. Vi anser att tillfällig föräldrapenning bör utgå även för hemmaboende, vuxet handikappat barn vid de tillfällen då föräldern på grund av barnets sjukdom måste avstå från förvärvsarbete. Men jag anser alltså att man vid den närmare utformningen av detta måste se på frågan i dess helhet tillsammans med andra förmåner.

Herr talman! Centern har i två motioner tagit upp frågor som rör vårdbidraget. Vi framhåller där hur resurskrävande utredningar ofta är i vårdbidragsärenden, och vi har i dessa motioner krävt en översyn av tillämpningsreglerna. Eftersom vi nu har fått kännedom om att riksförsäkringsverket skall göra en mer djupgående utvärdering av frågan och att det dessutom pågår utredningar som anknyter till frågan, har vi endast fogat ett särskilt yttrande till betänkandet.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 31, men vi står givetvis bakom alla de reservationer som centern har fogat till betänkandet.

Anf. 63 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Riksdagen fattade 1989 ett principbeslut om föräldraförsäkringens utbyggnad. Enligt de ursprungliga planerna skulle föräldraledigheten den 1 juli 1992 omfatta 18 månader med en ersättning på sjukpenning-

nivå. Men som alla minns drogs förslaget tillbaka för nästan exakt ett år sedan, den där olycksaliga apriildagen 1990. Plötsligt fanns det inte pengar till utbyggnaden. Men i efterhand har vi fått höra att förslaget redan från början var ofinansierat.

Att föräldraförsäkringen inte byggdes ut enligt de ursprungliga planerna ställde till bekymmer för många föräldrar. Det gav också de borgerliga partierna en chans att damma av sitt gamla förslag om vårdnadsbidrag. Så länge alla trodde att en utbyggd föräldraförsäkring fanns inom räckhåll hade nämligen inte förslaget om vårdnadsersättning en chans i debatten. Det vet de borgerliga partierna mycket väl, och de kunde knappt heller dölja skadeglädjen när utbyggnadsplanerna för föräldraförsäkringen drogs tillbaka.

Vänsterpartiet har föreslagit att den andra etappen av utbyggnaden, dvs. ersättningen under 90 dagar på garantinivå, byts ut mot ersättning på sjukpenningnivå fr.o.m. januari 1992. Det kostar pengar – 97 miljoner extra på statsbudgeten – men man kan inte bara se reformen som en ren utgift. Den betyder helt klart en minskad belastning på barnomsorgen, och den betyder förmodligen minskade socialutgifter i kommunerna.

Den andra sidan av reformen – som man inte så klart kan mäta i kronor och ören men som i alla fall är minst lika viktig – är att föräldrarna får bättre möjlighet att umgås med sina barn och att kvinnorna kommer ännu en liten bit på vägen i kampen för att kunna förena yrkesarbete med föräldraskap.

Det finns alltså inte någon samlad ekonomisk bedömning av utgifter och inkomster för en utbyggd föräldraförsäkring, och då kan man enligt min mening inte heller bara avfärda utbyggnaden med att det inte finns pengar på det kontot.

En annan viktig reform med betydelse för jämlikheten mellan könen är vårt förslag om en kvoterad föräldraledighet. Med det menar vi att en viss tid av föräldraförsäkringen skall reserveras för pappan. Papporna har nu i 17 års tid haft möjlighet att stanna hemma med sina barn medan barnen är små, men fortfarande avstår tre av fyra pappor från den förmånen. Jag vet att det finns många skäl till att papporna avstår. Ett skäl är de villkor som råder på arbetsmarknaden. Ett annat skäl är att männen är mycket väl medvetna om att vi kvinnor har en sämre ställning på arbetsmarknaden och att arbetsgivarna tittar på oss med andra ögon på grund av att vi är opålitliga som arbetskraft. Vi stannar nämligen hemma litet då och då och föder barn, och vi stannar också hemma och tar hand om barnen. Vi är alltså orationella, och man kan inte planera med oss inom industrin på samma sätt som man kan planera med männen. De män som i dag stannar hemma med föräldraförsäkringens hjälp blir också bedömda ungefär på samma sätt som kvinnor alltid har blivit bedömda, dvs. som opålitliga och som några som arbetsgivaren kanske inte skall satsa på fullt ut.

Om vi får ett system där papporna i samma utsträckning som mammorna blir föräldrar och stannar hemma och tar hand om barnen kommer det inte att drabba männen. Effekten blir i stället att arbetsgivaren tvingas betrakta män och kvinnor på samma sätt, dvs. inse att vi blir föräldrar och att vi någon gång i åldern mellan 20 och 35 stannar hemma för att ta hand om våra barn. När vi har kommit så långt gynnas jämlikheten mellan män och kvinnor.

Om vi skall komma dit, räcker det emellertid inte med att bedriva attityd-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

påverkande arbete. Männen behöver en ordentlig, kärvändig knuff, och den knuffen heter kvotering.

När jag nu summerar mina år i riksdagen finner jag att jag år 1984 väckte riksdagens första motion om kvotering av föräldraledigheten. Då fick jag bråka inom det egna partiet för att få väcka den motionen. Men nu, sju år senare, är det i alla fall två partier i riksdagen, dvs. miljöpartiet och vänsterpartiet, som kräver sådan kvotering. Jag är till naturen optimist, varför jag tror att det här förslaget till sist vinner gehör. Jag är också övertygad om att en kvoterad föräldraledighet är något av nyckeln till jämställdhet mellan män och kvinnor.

Ett annat förslag, som vänsterpartiet något snabbare har vunnit ökat gehör för, är förslaget om att ändra föräldrabegreppet i vårdbidraget. Vi föreslår alltså att föräldrabegreppet skall omfatta även dem som bor ihop under äktenskapsliknande förhållanden, dvs. detsamma som i dag gäller inom den tillfälliga föräldrapenningen. Vad gäller vårdbidrag räknas i dag som föräldrar endast de som är gifta med varandra eller har barn tillsammans.

Nu avvisar utskottsmajoriteten det här förslaget; man slår vakt om regelsystemet. I detta fall upphöjs detta system till viktiga principer. Vi tycker det är mycket olyckligt när principer blir så mycket viktigare än de människor som drabbas av byråkratiska regler. Vänsterpartiets förslag under detta avsnitt finns i våra reservationer till betänkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 20 om en utbyggd föräldraförsäkring, till reservation 22 om kvoterad föräldraledighet och till reservation 34 om medelsanvisning till föräldraförsäkringen.

Anf. 64 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi talar nu om föräldraförsäkringen. Miljöpartiet de gröna har satsat betydligt mer pengar än regeringen på vård och omsorg om våra barn. Vi har satsat på en utbyggd föräldraförsäkring, dock bara en månad under detta år, men vi vill fortsätta med det under nästa år. Miljöpartiet de gröna anser att barnen och föräldrarna skall ges möjlighet att tillbringa mer tid tillsammans. Föräldrarna måste få orka med att vara föräldrar. På det området föreslår vi ett helt batteri av åtgärder. Trots att de berör andra utskotts ämnesområden berör jag dem ändå.

Vi vill införa rätt till sex timmars arbetsdag med lön efter arbetstid, dvs. tre fjärdedels lön. Den som har små barn bör t.o.m. ha rätt till fyra timmars arbetsdag. Förslagen betyder alltså 20 eller 30 timmars arbetsvecka. Målet är att full arbetstid skall vara 30 timmars arbetsvecka.

Arbetsmarknadsutskottet har behandlat en motion där vi föreslagit en nedskärning med en timme per vecka med bibehållen lön från år 1991. För nästa år vill vi ha ytterligare en timmes nedskärning. Vi vill vidare utöka försöken med sex timmars arbetsdag med bibehållen lön inom vårdens. Nästa steg blir försök med småbarnsföräldrar. Det är möjligt att på det viset genomföra tvåskift i samma arbetslokaler. Det är t.ex. tänkbart att göra det på skolans område, något som vi har föreslagit i en motion som sorterar under annat utskott. Samma sak kan göras på fritids- och daghem. Fritidshemmet kan alltså vara i samma lokaler som daghemmet. Tre eller fyra grupper kan vara på daghemmet. I någon grupp kan finnas barn som är kortare tid på

daghemmet, och i den lokalen kan man ha fritidshem på eftermiddagen. Det är alltså möjligt att både spara pengar och samtidigt se till att barnen har det bra.

Regeringsrätten har nu godkänt Uppsalamodellen för barndaghem. Det betyder att man kan få dagbarnvårdarlön för eget barn. Här har vi satsat över 2 miljarder. Enligt de senaste siffrorna är det nog en överkompensation, men det finns säkert utrymme för något annat för de pengar som blir över i vår budget.

Den här modellen strider inte längre mot den kommunala kompetensen, och det tycker vi är viktigt. Det är alltså inte fråga om några nålpenar, utan en anställning där man får lön för vård även av egna barn. Det medför också att man får samma sociala förmåner som de som vårdar andras barn får.

Den här ordningen har vi haft med i vårt program i tio år. Det gläder oss när en fråga av detta slag blir föremål för prövning i regeringsrätten och godkänns där. Systemet utökar valfriheten och ger möjlighet att sprida pengarna även till andra familjer än dem som har sina barn i den hittills bedrivna kommunala barnomsorgen. Vården av eget barn på dagtid skall naturligtvis integreras i denna kommunala barnomsorg. I kombination med öppen förskola är det ett bärkraftigt komplement till barndaghem och dagbarnvårdare i traditionell bemärkelse. Det blir också en relativt billig barnomsorg per barn även för kommunerna när systemet är inarbetat och statsbidrag utgår som till den kommunala barnomsorgen i övrigt.

I denna maratondebatt ämnar jag nu övergå till att kommentera några motioner. Miljöpartiet står bakom de motioner där mitt namn finns med. Jag yrkar bifall till reservationerna 21 och 23. Vid voteringen kommer vi också att stödja reservationerna 30 och 31.

Frågan om utbyggnaden av föräldraförsäkringen har jag redan nämnt, och jag skall nu komma in på frågan om kvoterad föräldraledighet. Vi föreslår kvotering också på ett annat område, nämligen när det gäller kvinnor på valbara platser på listor till kommunalval, landstingsval och riksdagsval. Egentligen är jag motståndare till kvotering, men trots det har jag röstat för sådan. Man säger så här: Skall vi inte välja de duktigaste personerna? Jovisst, men det finns tillräckligt med duktiga kvinnor, och därför kan man mycket väl ha lika många kvinnor som män på vallistorna.

I frågan om kvoterad föräldraledighet tror jag inte vi når någon framgång med vår önskan om att papporna skall stanna hemma hos barnen förrän vi får denna kvotering. En förutsättning för att hela föräldraförsäkringen skall betalas ut bör alltså vara att också papporna skall stanna hemma hos barnen. Om det gäller ensamstående föräldrar faller naturligtvis denna kvotering. Reglerna skall gälla när barnen så att säga har två synliga föräldrar. Vi tycker att en sådan ordning är oerhört viktig.

Margó Ingvardsson nämnde att de pappor som stannar hemma hos barnen blir mindre väl behandlade på arbetsplatserna. De män som väljer att stanna hemma utsätts för ett oerhört stort tryck. Det enda tillfälle när det accepteras att de är hemma är vid tillfällig vård av sjukt barn. Det förekommer ganska ofta. Men här gäller det alltså själva föräldraledigheten inom ramen för föräldraförsäkringen.

Vi anser också att man skall införa en tillfällig föräldrapenning i samband

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

med stängning av daghem. Det är ett stort problem för många föräldrar när daghem stängs och de inte får ersättning när de måste vara hemma hos barnen.

Jag har också väckt en motion om försäkringsförmåner i samband med utlandsarbete. Här kommer i mycket hög grad föräldraförsäkringen men också sjukförsäkringen in i bilden. De svenska företagen brukar ofta ordna barnpassningen för sina anställda i u-landstjänst. Men de som arbetar som volontärer i u-landstjänst med ganska låga löner saknar dessutom ett försäkringsskydd, och det är mycket betänkligt. De kan nämligen komma hem med tropiska sjukdomar, vilket kan medföra stora problem. De kan naturligtvis också få barn men uppbär ingen föräldraförsäkring. Vi tycker det är viktigt att den saken ses över.

Man argumenterar emot att vi vill utvidga föräldrabegreppet för vårdbidrag för svårt handikappade barn. Man säger att bidraget ändå går till familjen. Det kan t.ex. vara fråga om ett samboförhållande där kvinnan inte är biologisk mamma till barnet men hon stannar hemma och vårdar barnet. Då säger man att det ändå går till familjen, mannen, som är den biologiske föräldern, får det. Det är dock kvinnan som sköter arbetet. Vi anser att det är den som utför det huvudsakliga arbetet som skall ha bidraget. Sedan gäller det sociala förmåner – sjukförsäkring, pension och framför allt ATP-grundande inkomster.

Med dessa ord yrkar jag i övrigt bifall till denna del av betänkandet.

Anf. 65 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Den här debatten om föräldraförsäkringen har tenderat att bli en debatt om hela familjepolitiken, men jag skall avstå ifrån att gå in i den. När föräldraförsäkringen infördes 1974 – samma år som jag kom in i riksdagen – var avsikten att stödja föräldrar och barn så att föräldrarna skulle kunna få ekonomisk möjlighet att vara hemma hos barnen. Alla de motioner i detta ärende som sedan 1974 har lagts fram i den här riksdagen visar att det var en mycket viktig reform och att alla mer eller mindre har velat bygga ut den och göra den ännu bättre. Jag, som flera andra, hade hoppats att man skulle kunnat besluta förra året så att föräldraförsäkringen skulle ha blivit ytterligare utbyggd i år.

Vi har som princip, Margit Gennser, att inte besluta om flera utgifter än vi kan garantera inkomster för. Det är kanske en av de viktigaste principerna när vi fattar våra beslut. Vi kanske också har en principmotivering när vi yrkar avslag. Man beslutade om två kontaktdagar per år för att göra det möjligt för föräldrar, som fortfarande visade viss tröghet, att ta del av förskolans och skolans arbete. Det är tyvärr fortfarande lättare för vissa grupper att ta den här kontakten än det är för vissa lägre utbildade föräldrar eller föräldrar som på annat sätt är mindre intresserade av barnen under deras uppväxt. Vi har vidhållit dessa två dagar per år. Vi tycker att föräldrarna skall kunna delta.

Om vi skulle få råd någon gång – det har vi diskuterat i samband med andra motioner under åren – skulle vi kanske ta tre eller fyra dagar per år. Den stora flexibiliteten när det gäller kontaktdagarnas användning gynnar faktiskt inte kontaktverksamheten i skolan som ni beskriver den, och jag tror

inte heller att den gör det i förskolan. I skolan – som jag har arbetat inom under ett stort antal år – är det värdefullt att kontinuerligt få kontakter med föräldrarna. Skulle det sedan behövas ytterligare dagar har föräldrarna någon gång råd att betala själva eller möjlighet att använda någon semesterdag om de är förvärvsarbetande. Det är också ett intresse man kan visa för barns utveckling i skolan. Det gör en hel del föräldrar också.

Centern har i dag sagt ifrån att man inte vill bygga ut föräldraförsäkringen. Jag tycker att det är beklagligt, och jag tror att ni kommer att få ett gensvar när det gäller familjepolitiken från de många kvinnor som under åren har röstat på socialdemokratin för föräldraförsäkringens skull, om ni fortsätter att kämpa bara för den beskattade vårdnadsersättningen. Jag skall inte säga mer om den i dag, eftersom den diskussionen återkommer.

Det är bara ett parti som vill sänka kompensationsnivån i föräldrapenningen, nämligen moderaterna. Det avslår vi. Vi tycker inte heller att vi skall återställa den kompensationsnivå som vi ändrade i höstas som vänstern nu vill. Vi måste ha samma ersättning på den tillfälliga föräldrapenningens som på sjukpenningens område.

Det har diskuterats mycket att det har blivit så besvärligt för försäkringskassorna när det gäller uttagandet av föräldrapenning. Det har medfört att riksförsäkringsverket har börjat studera detta med att ta ut hel, halv och kvarts föräldrapenning. Det har blivit vissa administrativa svårigheter. Det kräver mycket arbetskraft. Den förenkling som Görel Bohlin har diskuterat i en motion behöver vi således inte ägna oss åt just nu, eftersom riksförsäkringsverket har lämnat rapporter och håller på med arbetet. Socialdepartementet har gett uppdraget så man är medveten om det. Förslag kommer så småningom.

När det gäller garantinivån på 60 kr. är det klart att 60 kr. i dag inte är detsamma som det var år 1987. I alla frågor som gäller föräldraförsäkringen måste vi ändå prioritera vad vi i första hand vill. Jag tror att de flesta vill att vi skall försöka bygga ut tiden dels för kompensation med sjukpenningnivå, dels när det gäller föräldraförsäkringen över huvud taget. Vi måste prioritera inom detta område. Vi har hela tiden sagt att det inte kan vara knutet till basbeloppet. Just när basbeloppet skall höjas kanske det är något annat på familjepolitikens område som vi skulle vilja prioritera. Då kan det vara dumt att vara låst.

Olika organisationer, och även mitt kvinnoförbund, har diskuterat kvotering av föräldraledigheten. Vi fortsätter ändå att satsa på information och upplysning. Vi tycker att den nya jämställdhetslagen som på den här punkten kräver attitydförändringar från arbetsgivare och arbetstagare skall få verka. Vi tycker att vi skall använda de 1,5 miljoner som vi ytterligare har fått för information till att upplysa fäderna om att det är viktigt att de också är lediga. Av pappaledigheten – eller pappadagarna, som vi kallar de tio dagarna vid barns födelse – tar ju papporna ändå ut nio av tio dagar. Det tyder på en liten förbättring. När de har gjort det ökar också intresset för dessa pappor att fortsätta att vara med sina barn. Det är en liten attitydförändring på det här området. Det är inte underligt att det inte har gått igenom på 17 år, eftersom vi har haft en mångtusenårig tradition om att det är mammorna som sköter sådana här saker.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Om inte papporna vid utgången av år 1993 har ökat utnyttjandet av föräldrapenningen kommer regeringen att återkomma med nya åtgärder. Vi får hoppas att den socialdemokratiska regeringen i så fall får tillfälle att återkomma med åtgärder på det här området så att det blir en utjämning.

Motionen som tar upp frågan om när daghem stängs och dagbarnvårdare blir sjuka har förekommit i flera omgångar. Vi har sagt att kommunerna som har ansvar för barnomsorgen har till uppgift att se till att man även löser den här frågan. Socialstyrelsen har studerat detta och funnit att kommunerna minskar verksamheten när det gäller barnsamariter. Men det finns också kommuner som har ökat den med pooltjänster inom hemtjänsten, så att den kan hjälpa till i situationer där barn behöver tillsyn. På sina håll finns också möjligheten att barnen får gå till en barnstuga i något annat område i en stor kommun.

1989 års handikapputredning ser bl.a. över frågan om 16-årsgränsen för rätt till tillfällig föräldrapenning. Marianne Jönsson tillhör ju själv denna utredning, och hon har sagt att utredningen kommer att lägga fram förslag i den frågan. Jag tycker därför att det för henne borde vara självklart att vilja avvakta utredningens resultat i stället för att kräva att vi i dag skall rösta för hennes reservation.

Barbro Sandberg tog upp frågan om rätten att överlåta tillfällig föräldrapenning. Även den frågan har riksförsäkringsverket prövat och gjort bedömningen att kretsen i så fall skulle utvidgas till så många att det skulle komma att bli en barntillsynsförsäkring snarare än en föräldraförsäkring. Därför har man avstyrkt det förslaget.

Vårdbidragets storlek är 2,5 basbelopp plus merkostnadsersättningen. Detta är en princip som inte bara gäller de handikappade utan även fosterhemmen, dvs. att man har dels ersättning för arbete, dels ersättning för merkostnaderna. Vi tycker att det är helt naturligt att merkostnadsdelen ligger utanför och beräknas så, att den kommer så nära de verkliga kostnaderna som möjligt. Det är ett rättvisekrav, eftersom olika grupper av handikappade barn drar olika merkostnader. Det bör därför inte vara en schablonersättning. Riksförsäkringsverket säger att detta inte är något större problem för försäkringskassorna. Att man begär en enklare blankett kan naturligtvis vara berättigat. Däremot anser vi det inte vara riktigt, såsom har föreslagits, att läkaren i stället skall svara för vissa ansökningar. Men blanketterna kan som sagt göras enklare, och naturligtvis skall man, liksom nu, kunna få hjälp av försäkringskassan om man vänder sig dit.

Till Margó Ingvardsson vill jag än en gång säga, att om vi hade haft de ekonomiska förutsättningarna skulle vi gärna ha velat vara med om att bygga ut föräldraförsäkringen. Utskottet begärde också i förra årets betänkande att föräldraförsäkringens utbyggnad skulle prioriteras högst. Detta innebär att vi från socialdemokratins sida kommer att bevaka denna fråga. Skall vi i stället dela ut skattepliktiga vårdnadsersättningar, är det mycket som kan komma att ändras på familjepolitikens område. Jag tror att det är den debatten som vi kommer att få föra i augusti och september, innan de olika partierna har kunnat övertyga väljarna om det riktiga i sina uppfattningar.

Herr talman! Jag stannar vid detta, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan när det gäller medelsanvisningen för föräldraförsäkringen i det av-

snitt som vi nu behandlar. Jag uttrycker en förhoppning att vi skall kunna fortsätta det konstruktiva samarbete som vi haft i socialförsäkringsutskottet, och jag hoppas att vi skall få möjligheter att på en stabil ekonomisk grund fatta viktiga beslut om föräldraförsäkringens utbyggnad.

Anf. 66 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Ulla Johansson spände ögonen i mig och sade att man inte skall ge ut mer pengar än man har i kassan. Jag är just den rätta personen att få det rådet. Jag tillhör i högsta grad dem som hävdar den principen, och mitt parti har alltid visat hur man kan förbättra systemen så att man skyddar de svaga bättre och t.o.m. till lägre kostnader. Ett exempel på detta är vårt förslag till tandvårdsförsäkring. Det förslaget tillgodoser dem som verkligen drabbas av höga kostnader. Ett annat exempel är vårt förslag om garantnivån.

Jag kommer här in på en annan sak, där jag tror att det föreligger skillnader i värderingar. Vi tycker att föräldrarna skall få välja om de vill vara hemma hos barnen eller om de vill förvärvsarbeta. Vi anser att man skall skydda de studerande, så att de kan skaffa barn tidigare än vad som sker i dag. Det kan vara bra, och därför vill vi ha en högre garantinivå, samtidigt som man sänker kompensationsnivån i föräldraförsäkringen. Jag sade att det ur röstmaximeringssynpunkt kanske inte är det mest opportunistiska förslaget, men man skall ju också hålla på sina principer, och jag tycker att det bakom detta förslag ligger en god social princip.

Även i fråga om kontaktdagarna har vi något olika människosyn. Jag tror att om man ger ansvar, så får man ansvarstagande människor – i varje fall till 99 %; det finns alltid en del urbota slarvrar, men de flesta kommer att ta ett ansvar. Kommer man däremot hela tiden med pekpinnar tror jag att människor blir obstinata och försöker utnyttja systemet och inte ta ansvar. Därför anser jag att man borde ha mycket mer av flexibla lösningar när det gäller kontaktdagarna, och jag tycker inte heller att man skall diskriminera dem som har sina barn i privat barnomsorg. Ulla Johansson säger då att de lägre inkomsttagarna inte skulle klara detta. Jag anser att detta är en fördom. Jag tror att vi har både ansvarstagande människor och slarvrar i alla läger.

Eftersom min taletid nu är slut måste jag inskränka mig till dessa synpunkter på vad Ulla Johansson sade.

Anf. 67 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Ulla Johansson säger att antalet kontaktdagar är två per år därför att vissa föräldrar visar en viss tröghet när det gäller att delta i skolans och förskolans verksamhet. Det är bra att man försöker få föräldrarna att delta. Men det finns fall där det inte räcker med två dagar. För att skola in ett barn i skolan eller i förskolan kan föräldrarna behöva vara med en hel vecka. Menar Ulla Johansson att dessa föräldrar skall behöva ta tjänstledigt eller semester i stället för att använda kontaktdagar, som kanske inte behövs nästa år?

Även jag har erfarenhet från skolans område. Vi vet i skolan att barnen under vissa perioder är oroligare än annars och att föräldrarna då skulle behöva vara med i skolan litet mer. Kontaktdagarna ger då ett incitament att

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

begära att föräldrarna faktiskt kommer till skolan, även om de egentligen inte vill det. Vi har sagt i motionen men inte tagit upp det i reservationen att detta förslag även borde gälla högstadiet, där föräldrarna kanske har den största anledningen att vara med i skolarbetet.

I frågan om rätten att överlåta den tillfälliga föräldrapenningen sade Ulla Johansson att det har gjorts en utredning och att "man" hade avstyrkt detta förslag. Ordet "man" får väl ändå här översättas med "socialdemokraterna". Utredningen kom trots allt till slutsatsen att man borde införa en sådan här rätt generellt för föräldrarna, eftersom man hade problem med att definiera begreppen "ensamboende" och "ensamstående". Det finns föräldrar som inte är ensamstående, men där den ena föräldern är veckopendlare. I detta fall är den hemmavarande föräldern faktiskt "ensamstående" under veckan.

Jag antar att Ulla Johansson blandade ihop begreppen när hon sade att vårdbidrag inte kan utgå med annat än två basbelopp, som det gör i dag, för att fosterlön gör det. Jag kan inte reglerna för fosterlön, men jag utgår från att fosterlönen bestäms i förhållande till vårdtyngden på det barn man har.

Sedan sade Ulla Johansson att kostnadsersättning skall ligga utanför vårdbidraget. Ja, det tycker vi, och det har vi motionerat om. Jag tror därför att det låg något missförstånd bakom Ulla Johanssons formulering. Vårdbidraget bör vara ersättning för utfört arbete, och ersättning för merkostnad bör, precis som handikappersättning, ligga utanför vårdbidraget.

Anf. 68 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Ulla Johansson och jag är och har alltid varit fullständigt överens om föräldraförsäkringens betydelse. Däremot är vi inte överens om att vi inte skulle ha råd att bygga ut föräldraförsäkringen, att det skulle vara en för stor ekonomisk belastning på samhället. Det finns faktiskt inte någon sammanvägd bedömning av inkomster och utgifter på grund av föräldraförsäkringens utbyggnad som visar att det skulle vara en förlust. Jag menar att man måste göra en sådan sammanvägning. Man måste titta närmare på vad det innebär i besparing på barnomsorgens område och i kommunernas socialbudgetar, och man måste också titta närmare på vad det ger i form av ökade skatteinkomster när kvinnorna kan komma ut och jobba tidigare. Man måste vidare se på vad det har för effekt på jämställdheten mellan män och kvinnor.

Om man gjorde en sådan sammanvägd bedömning och kom fram till att det skulle kosta mer än det smakar, fick jag väl böja mig för det argumentet. Men intill dess att jag har sett en sådan redovisning fortsätter jag att hävda att det är bra för samhället, och framför allt för kvinnorna, om vi bygger ut föräldraförsäkringen.

Ulla Johansson och jag har också många gånger diskuterat kvotering av föräldraförsäkringen. Jag har alltid fått samma svar: Vi skall informera pap-porna, så förstår de nog att det är bra för dem att vara föräldralediga. Jag satt just och gjorde en anteckning på mitt block om att jag skulle fråga Ulla Johansson hur många år vi skall hålla på så här, då hon från talarstolen lämnade svaret på den frågan; Ulla Johansson sade att om det inte har hänt någonting 1993 skall regeringen ta ställning i frågan om kvotering.

Jag tycker att det är bra att vi fick det beskedet, även om jag måste er-

känna att jag inte riktigt fattar vad det är för magiskt med en 19-årsgräns. Nu har vi informerat i 17 år, och det är inte tillräckligt, tycker Ulla Johansson. Men när vi har informerat i 19 år är det tillräckligt – då skall vi fatta beslut om kvotering. Jag begriper det inte riktigt, men jag böjer mig ändå för det – jag tycker att det är bra att vi har fått en tidsangivelse, även om det innebär ytterligare två förlorade år för papporna.

Anf. 69 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Ja, Ulla Johansson, det är så med oss i centern att vi anser att en höjning av garantinivån är en mer angelägen reform än en förlängning av socialförsäkringen. Vi håller starkt på grundtryggheten i hela socialförsäkringssystemet – det går igen i hela vårt arbete på den här sektorn. Vi tycker som sagt att en höjning av garantibeloppen är av största vikt.

Som jag nämnde i mitt anförande bildar många ungdomar familj innan de har avslutat sina studier. När barnen kommer har de då inte hunnit få något fäste på arbetsmarknaden, de har då inte hunnit skaffat sig en inkomst som utgör grund för föräldrapenningen. De har dryga studielån och endast en liten lön. Kompletterad med de här 60 kronorna per dag i garantibelopp innebär det en mycket knapp ekonomi för familjen. Vi tycker därför att detta är en fråga som bör ges högsta prioritet. Garantibeloppen har inte följt med inflationen. Det fanns inget förslag i budgetpropositionen, och vi har haft stora förordringar.

Så till kontaktdagarna. När de infördes var intresset ganska svalt. Sedan har det långsamt segat sig uppåt, och nu är andelen 27 %. De tas ut mest i samband med skolavslutningar.

Jag har också varit i skolan i hela mitt liv, och jag vet hur angeläget det är att få kontakt med föräldrarna. Jag tycker också att det ankommer på skolan att ta nödvändiga kontakter. Som Ulla Johansson sade är det ofta föräldrarna till de barn som bäst behöver kontakt som lyser med sin frånvaro. Det är mycket värdefullt att träffa de föräldrarna.

Men jag tycker att det är att underkänna föräldrarna att de inte själva får avgöra när de skall ta ut de här dagarna. Jag tycker att föräldrarnas valfrihet måste stärkas och att kontaktdagarna skall få tas ut som man finner lämpligt under en period mellan fyra och tolv år. Dessutom tycker jag att de skall få användas också när det gäller barnomsorg i privat regi.

Jag är fortfarande litet nyfiken på den utbyggda föräldraförsäkringen. Valåret 1988 utställdes det löften om det som inte var finansierat. Ändå säger Ulla Johansson att det är en viktig princip som socialdemokraterna har att inte ta på sig flera utgifter än att man garanterat kan finansiera dem. Jag tycker inte att det finns fog för ett sådant principiellt uttalande. Inte ens när ni avgav löftet hade ni finansierat det eller hade ens en aning om hur det i slutänden skulle finansieras.

Vi driver frågan om garantidagarna och garantibeloppet som en betydligt viktigare fråga för grundtrygghetens skull. Jag skulle gärna vilja fråga Ulla Johansson: När tänker ni uppvärdera vård av eget barn, så att man kan se någon skymt av samhällets uppskattning av den vården?

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Anf. 70 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 71 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Margit Gennser säger att det jag sade om kontaktdagar är fördomar. Ja, det finns nog mycket fördomar i olika politiska grupperns sätt att diskutera. Margit Gennser sade t.ex. att eftersom man har byggt upp ett socialförsäkringssystem som bygger på inkomstbortfall, t.ex. vid barns födelse, föds barnen senare; man planerar och väntar tills man har fått bättre lön. Kan det inte möjligen vara så att vi har påverkat ungdomarna att först skaffa sig en ordentlig yrkesutbildning och sedan skaffa barn, så att de har någonting att falla tillbaka på? Man kanske inte skall döma alla som föder barn vid 27–28 års ålder och senare som sådana som har planerat det för att tjäna pengar på det.

Sedan vill Barbro Sandberg att vi skall ha kontaktdagar också på högstadiet. Jag skulle vilja se de ungdomar på högstadiet som frivilligt låter sina föräldrar vara närvarande på lektionerna hur mycket som helst eller ens två dagar. Vi kanske skall tänka efter litet hur det ser ut när ungdomarna kommer till högstadiet.

Ett flexibelt uttagande av kontaktdagar skulle kunna innebära att klassrummet någon vecka på lågstadiet fylldes av föräldrar, som sedan inte hade möjlighet att kontinuerligt komma tillbaka och följa utvecklingen.

Ni säger ju själva att de flesta fortfarande tyvärr tar ut sina kontaktdagar på avslutningsdagen. Kanske är det inte den bästa dagen på året att komma den dag då skolan slutar, med filmvisning, teateruppvisningar och de vackra kläderna på barnen. Det kanske finns andra dagar under skolarbetet då kontaktdagarna bättre behövs.

Jag tror inte att jag jämförde vårdbidraget med fosterlönen. Däremot jämförde jag beskattningen av vårdbidraget och icke-beskattningen av den del som kallas merkostnadsdel, som inte är beskattad och inte heller ATP-grundande. Det är samma system för fosterhem och för vårdbidrag. En del av vårdbidraget – hur stor del fastställer försäkringskassan – är ersättning för merkostnad, som inte är beskattad och inte heller ATP-grundande.

Margó Ingvarsson! Vi kanske skall titta litet närmare på frågan om kvotering 1993. Jämsställhetslagen skall först få verka, och sedan kanske vi 1993 skall utvärdera det. Då skulle regeringen kunna komma med förslag till ytterligare åtgärder.

Eftersom repliktiden nu är slut får jag återkomma senare.

Anf. 72 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Man skall lyssna! Jag sade att medelåldern bland förstföderskor har ökat – det är ett faktum. Vidare sade jag att man möjligtvis kan dra slutsatser av det; siffrorna tyder i alla fall på det. Sedan sade jag också att jag inte ville ha någon åsikt om huruvida det var på gott eller ont.

Jag tog sedan upp ett annat planeringsproblem, där vi har mycket mer detaljerad information. Det gällde det problem som Görel Bohlin berört i sin motion, nämligen att man saxar mellan system. Det är klart – det skall vi inte

förneka – att utformningen av transfereringssystem får effekter på hur folk använder dem; annars vore de väl dumma! Jag anser inte att jag där framförde någon fördom.

Vad jag avsåg när jag talade om en fördom var att jag tror att Ulla Johanssons beskrivning är för enkel. Jag tror inte att folk som är fattiga generellt ger sina barn mindre kärlek eller omvårdnad eller tar mindre ansvar för dem. Jag tror faktiskt inte det.

Jag har i mitt brokiga förflutna själv varit verksam inom skolans värld – på en yrkesskola. Där gick på den tiden ungdomar som hade misslyckats med att komma in i realskolan. Vad jag minns från föräldradagar osv. var att föräldrar, oberoende av vilken socialgrupp de kom från, ville sina barns bästa och verkligen ville hjälpa dem att lyckas här i livet. Jag tror att det ofta också gick bra. Ibland har jag träffat dessa ungdomar sedan de blivit vuxna. Det är alltid roligt när de känner igen mig och säger att det var roligt att träffa mig. Kanske har föräldrarna och jag bidragit med någonting. Jag tror alltså att man skall ge folk ansvar. Det är därför jag tycker att man skall låta folk ta ut sina kontaktdagar när de vill.

Anf. 73 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt om jag somnade till under en del av Ulla Johanssons anförande, så att jag missuppfattade vad hon sade om merkostnadsersättningen och fosterlönen. Vi vidhåller att vårdbidraget är en ersättning för utfört arbete och bör vara ATP-grundande. De föräldrarna sparar trots allt stora summor pengar åt samhället när de tar hand om sina barn. Många av de föräldrar som har de mest gravt handikappade barnen har mycket stora merkostnader. De får inte mer pengar – det är bara det att de får en del skattefritt. Då blir det inte heller ATP-grundande, och självfallet skall en merkostnadsersättning inte vara ATP-grundande. Därför tycker vi att man kanske skall skilja på de sakerna.

Sedan vill jag återkomma till kontaktdagarna. Som jag sade har vi bara i motionen nämnt högstadiet. Att säga att ungdomarna inte släpper in föräldrarna i skolan tycker jag inte är något skäl. Det avgörande är när föräldrar och skola anser att de bör ha kontakt. Om ungdomarna har problem vill de många gånger inte släppa in sina föräldrar i skolan. Det tycker jag att man borde motverka genom att säga att föräldrarna faktiskt har rätt att få ledigt från sitt arbete för att gå till skolan. Det är annars så enkelt för föräldrarna att skylla på att de inte kan ta ut någon semesterdag eller att de inte får ledigt från sina arbeten. Då är det bra att föräldrarna har en rättighet att komma till skolan.

Anf. 74 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga till Ulla Johansson om hur socialdemokraterna vill uppvärdera vård av eget barn. Jag tycker att frågan om garantibeloppet är en viktig principfråga. Om man skall verka för jämställdhet är det ett grundläggande behov att man tillgodoser grundtryggheten för många som inte har haft en chans att komma in på arbetsmarknaden och som just nu är i behov av större ekonomisk hjälp än de för närvarande har.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

Vi kanske har talat färdigt om kontaktdagarna. Men jag tror, vilket Margit Gennser säger, att dessa bygger på ansvar. Ulla Johansson beskriver klassrum fulla med föräldrar endast vid en kort period, föräldrar som sedan försvinner när lärarna behöver träffa dem. Det tycker jag är en något snedvriden beskrivning av föräldrars inställning till skolan. Jag menar att man ömsesidigt måste gripa sig an detta. Det behövs ett utökat samarbete mellan hem och skola, inte minst nu när vi har fått en ny skolorganisation som bygger på kommunala beslut. Jag skulle vilja se ett flexibelt utnyttjande, som även skall gälla privata omsorgsformer och privata alternativ av kontaktdagarna. Min fråga till Ulla Johansson är fortfarande: När tänker ni uppvärdera vård av eget barn?

Anf. 75 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag trodde att Marianne Jönsson förstod att min taletid var slut. Jag var alltså inte ovillig att svara på hennes frågor.

Jag tycker att socialdemokratisk familjepolitik har visat att vi värnar om våra barn och vården av våra barn. Vi har infört föräldraförsäkringen, förbättrat bostadstilläggen och barnbidragen, osv. för att vi på ett bra sätt skall kunna vårda våra barn.

Ni kunde ha infört vårdnadsersättningen om den hade varit så angelägen. Men ni kanske också föll på ekonomin. Och har inte Marianne Jönsson upptäckt den försämring som skedde efter 1988, 1989 och 1990 och hur vi har diskuterat åtstramningar av den ekonomiska politiken för att på nytt få tillväxt, bekämpa inflationen, hålla sysselsättningen i gång osv.? Om Marianne Jönsson inte har märkt detta tidigare kanske hon nu blev påmind om det.

Hela vårt försäkringssystem bygger på inkomstbortfallsprincipen. Men för att de som inte hade någon inkomst att förlora vid barnsbörd, osv. infördes ett garantibelopp. Detta har höjts, men det har inte höjts tillräckligt. Vi har diskuterat detta, men vi måste prioritera. Först måste vi ställa frågan: Vad skall vi göra först inom familjepolitikens område?

Om Margit Gennser har uppfattat att jag har sagt att de sämre ställda har mindre kärlek att ge till sina barn har hon missförstått mig. Det har jag inte påstått. Jag tror att alla i vårt land som under den senaste tiden har sett Ras-kens på TV har upplevt att de allra fattigaste också kan visa den största kärlek till sina barn. Men det är inte alltid som man har bakgrund, bildning och social skolning för att ta kontakt med läraren, eftersom läraren tidigare var en stor auktoritet som man nästan var rädd för. Det har vi övervunnit, och det är bra.

När det gäller högstadiееlever och även andra elever har vi infört ett kontaktsystem i skolan som gäller även fritiden. Det finns i dag något som heter kvartssamtal. De blir ofta både en halv, en hel och ett par timmar beroende på vilka problem barnen har. Dessa samtal sköts i skolorna av lärarna på fritiden. Och det är ett kontaktsystem som många gånger är mycket bättre, eftersom det är fråga om enskilda samtal och man kan tala rätt ut om det man behöver.

Anf. 76 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Först och främst ifrågasätter jag aldrig Ulla Johanssons goda vilja. Jag ifrågasätter aldrig människors goda vilja. Jag ifrågasätter ibland om de tänker rätt, i alla fall när jag använder mina kriterier.

Jag är ledsen om vi talar förbi varandra. Men för mig är kärlek ofta att man tar ansvar. Det är därför jag tycker att man inte schablonmässigt skall säga att de som har det ekonomiskt sämre ställt inte kan klara av den här planeringen själv.

Jag kanske inte har förstått det ursprungligen, men jag vet att den svenska skolan längre tillbaka i tiden var en skrämmande företeelse. Jag har själv inte dessa upplevelser. Men det är faktiskt länge sedan, och dagens föräldrar har gått i en helt annan skola. Jag tror därför inte att vi behöver hänga oss kvar i detta minne. Det är därför som jag tror att vi kan släppa på dessa principer.

När det gäller ekonomin, där våra samtal delvis börjar och slutar i dag, har socialdemokraterna nu försökt att ta sitt ansvar. Men när socialdemokraterna var i oppositionsställning, och det är faktiskt då som ansvarskänslan visas ännu mer, tog de inte sitt ansvar. Det finns faktiskt gränser för hur populistisk politik man får bedriva. Är det något som jag skall anklaga socialdemokraterna för är det att de kanske inte hjälpte till i en svår ekonomisk situation på den tiden. Men vi moderater har varit mycket ärliga i detta sammanhang och alltid försökt anvisa andra vägar som inte skulle skada ekonomin. Det tycker jag att man skall hålla oss räkning för.

Anf. 77 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Vad vi diskuterar, Ulla Johansson, är fördelningspolitik. Vi tycker att den orättvisa fördelningen mellan barnfamiljerna fortsätter genom föräldraförsäkringen. En del familjer får 60 kr. per dag. Det är detta belopp som vi vill höja till 100 kr. Det är det som vi nu har diskuterat en stund. Familjer med höga inkomster kan däremot få en ersättning på 595 kr. per dag. Vi tycker att man skall stanna upp och jämnar ut detta litet grand. Vi ser nämligen detta som en fördelningsfråga.

Även beträffande vårdnadsersättningen kontra den omsorg som fås i samhällets regi i övrigt kombinerad med föräldraförsäkringen är det fråga om en fördelning. Vi ser hur många familjer får ordna sin barnomsorg på egen hand. Utbyggnaden av barnomsorgen har inte blivit så lyckad som man hade tänkt sig, och många står i kö. Man kan också ha egna önskemål om hur man vill ordna denna omsorg. 260 621 barn står utanför barnomsorgen. Det är barn från ett år och upp till skolåldern. Vi tycker att detta är ett stort problem, och det är också ett regionalt problem. Vi menar att man skulle komma till rätta med det genom de tre borgerliga partiernas förslag till ett nytt system för familjepolitiken.

Anf. 78 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Om det är Marianne Jönssons avsikt att förändra socialförsäkringssystemet så att det inte skall bygga på inkomstbortfallsprincipen kan jag inte bli överens med henne.

När det gäller barnomsorgen kunde många kommuner ha tagit del i barn-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.

omsorgsutbyggnaden på ett mycket tidigare stadium. Då hade fler barn haft plats i den i dag.

Anf. 79 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag menar att vi för närvarande skall ligga stilla i fråga om detta, men att garantibeloppet skall höjas till 100 kr. Därmed har jag inte sagt något om att vi skall gå ifrån inkomstbortfallsprincipen. Jag vill emellertid att fördelningen skall vara sådan att den övre nivån ligger still, men att den nedre nivån höjs. Det är min och mitt partis principiella ståndpunkt i denna fråga.

Anf. 80 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det som Marianne Jönsson nu sade visar att hon vill förändra systemet genom att ha ett tak när det gäller ersättningarna. Det går vi inte med på. Det finns ändå ett tak i form av ett visst antal basbelopp.

Överläggningen om avd. 2 var härmed avslutad.

Avd. 3 Pensioner m.m.

(avsnitt IV i utskottets hemställan)

Anf. 81 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! I detta avsnitt skall vi än en gång i dag diskutera pensionsfrågorna. Detta tyder på att något brister i systemen.

I konjunkturrådets rapport, Sverige vid vändpunkten, konstateras att ATP-systemet bygger på tre fundamentala principer, nämligen att det är obligatoriskt, att det är ett fördelningssystem och att det inte är auktuariskt, dvs. inte försäkringsmässigt uppbyggt. Man konstaterar vidare att ATP-systemet är i kris – eller rättare sagt att det är en vida spridd uppfattning att ATP-systemet är i kris. Det finns debattörer som anser att denna kris beror på demografiska förhållanden. Men som konjunkturrådet konstaterar klarar alltid ett ändamålsenligt försäkringssystem demografiska och också andra ekonomiska förändringar. Premierna anpassas helt enkelt successivt.

Problemet inom ATP-systemet ligger således på ett annat plan. Avgiftsnivån bygger på prognoser om tillväxt inom ekonomin. Är tillväxten obefintlig fungerar inte systemet, åtminstone inte i längden. Naturligtvis kan man höja avgifterna, men eftersom ATP-avgifterna måste sägas vara skatter leder detta till ökade skatteklilar och en broms, inte minst enligt pensionsberedningen, på tillväxten. Jag antar att Ingegerd Elm håller med mig i detta sammanhang, eftersom hon satt med i pensionsberedningen och inte har reserverat sig på den punkten där detta sägs på s. 71–75.

Problemet är således att det numera finns mycket svaga kopplingar mellan den enskildes inbetalningar och pensionsförmåner.

Om kopplingen är stark, dvs. om varje inbetald krona slår igenom på det i framtiden utfallande individuella pensionsbeloppet, kan varje premiehöjning som beror på förändrade demografiska eller ekonomiska faktorer genomföras i stort sett utan problem.

Kopplingen är faktiskt mycket svag i dagens ATP-system. Cirka två tredje-

delar av de yrkesverksamma befinner sig utanför de 15 bästa åren. Det ger ett mycket svagt samband mellan avgifter och förmåner. Vidare kommer av den resterande tredjedelen kanske ca 10 % att ligga ovanför 7,5 basbelopp. Sammantaget innebär detta att mellan 75 och 80 % av dem som via arbetsgivaren betalar ATP-avgift i realiteten betalar till 70–80 % en skatt. Det är inte att undra på att förtidspensioneringarna har tagit en sådan fart i dagens läge. Det finns ju incitament att bli förtidspensionär bara man i stort sett har klarat av de 15 bästa åren. 30 % av våra samlade pensionskostnader går enligt prognoser för kostnaderna 1990/91 till förtidspensioner. Jag måste säga att jag faktiskt blev skakad av denna siffra.

Inget av denna analys finns i utskottets betänkande och för övrigt egentligen inte heller i pensionsberedningen. Varför? Man vill kanske inte ifrågasätta ATP-systemet, som har varit något av en symbol för socialdemokraterna. Men måste vi ändå inte fundera så att vi inte hamnar i en ohållbar situation längre fram? Varför är det så viktigt? Jo, för mig är det faktiskt någonting heligt att "intjänade pensionsrätter" är oantastbara, något som jag mycket ofta har framhållit i denna kammare. Jag tänker faktiskt läsa litet ur en bok. Författaren Bröms skriver så här i sin bok *Ur askan av ATP*:

"Den kultur av vital beslutsförmåga som behövs inom samhällslivets flesta områden bör helst inte få slå igenom när det gäller pensionerna. Anledningen är enkel. De människor som berörs har nämligen inte en chans att med egna insatser korrigera eventuella politiska ingrepp i deras ekonomiska försörjning. När man väl blivit pensionär är ens möjligheter att med arbete och sparande planera sin återstående livsinkomst i stort sett uttömda."

Där är min, Bröms och många andras motivering för att pensioner måste vara oantastbara.

I våra reservationer 42 och 49 tar vi upp en strategi, som kan användas för att få ett bättre system. Nu vill jag inte sticka under stol med att det finns andra modeller. Bröms har presenterat en modell och juridikprofessorn Peter Ferrara i USA har presenterat en annan. De är litet olika, men det finns också stora likheter. Dess värre tycker jag att pensionsberedningen här har varit svag.

I reservation 42 skriver vi att folkpension och pensionstillskott kan sammanföras till en grundpension och att endast förvärvsinkomster över motsvarande nivå och upp till nuvarande tak, 7,5 basbelopp, skall kunna grunda rätt till ATP. I takt med att realinkomstnivån höjs bör också golvet höjas. Trycket på ATP skulle minska och inkomster över taket i växande utsträckning skulle kunna skyddas genom försäkringar byggda på premiereservmodellen. Detta skulle minska skattekilarna och göra oss allt mindre negativt påverkade av demografiska och ekonomiska förändringar, precis som konjunkturrådet hävdar.

I reservation 49 skriver vi att det vid en förändring av pensionssystemet måste vara ett mål att inte skapa instabilitet. Det måste också vara oantastbart. En väg att underlätta förändringar är att uppmuntra privat försäkrings-sparande. Familjernas pensionssparande måste vidare delas rättvist. Ingen tilläggsavgift till ATP skall betalas över 7,5 basbelopp. Skatteandelen i ATP-systemet måste helt enkelt minska. Det nuvarande pensionssystemet är som framhållits minst sagt oantastbart. Vi har förändringar av änkepensionen i

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

*Avd. 3 Pensioner
m.m.*

minnet. Basbeloppet, som är en stomme i pensionssystemet ändras allt, för ofta när det gäller reglerna. Jag vill inte sticka under stol med att nästan alla politiska partiers företrädare har litet grand dåligt samvete. Man skall också kunna lära sig av de misstag som man har gjort. Ursprungligen räknades basbeloppet ut månadsvis, sedan halvårsvis och nu årsvis. Reglerna har ändrats. Oljepriserna undantogs. Den gången ledde det faktiskt till att pensionärerna fick det bättre, men det var nog inte uträkningen. Basbeloppet urholkades genom devalveringseffekten, men återställandet raderade ju inte bort problemen. Basbeloppet har nu urholkats i samband med skatteomläggningen. Detta har inneburit att basbeloppet räknas upp motsvarande en inflation på 6 %. Att detta skapar problem när basbeloppet nu räknas upp i efterskott säger sig självt. Det var ju detta som diskuterades i morse.

Jag kräver inte i dag att vi skall gå tillbaka till en korrekt basbeloppsberäkning, men jag kräver att vi skall redovisa de försämringar som vi gör och som vi har gjort. Jag tycker att folk bör få veta hur politikerna, och nu regeringen, har skött den ekonomiska politiken. I dag har vi Kjell-Olof Feldts skrivna ord på att det i nuläget faktiskt är regeringens politik som har lett till betydande ekonomiska problem. Man kan ifrågasätta superdevalveringen. Gör vi inte det kan vi alla fall komma överens om att eftervården sköttes mycket dåligt. Hade vi handlat bättre hade vi inte behövt de brandkärsuttryckningar som vi diskuterat.

Jag tror att det med tanke på politikernas anseende är nödvändigt med en ärlig redovisning. Därför har vi skrivit en reservation. Vi vill ha ett okorrigerat basbelopp. Det skall vara lätt för folk att se vad försäkringen skulle ha gett om de utlovade löfterna hade hållits. Jag har alltid undrat över varför man inte vill redogöra för sådant. På butikshyllorna får det inte stå något pris, utan priset måste stå på varan för att man lättare skall kunna se vad det kostar. Detta krävs t.o.m. i lag. Men på ett mycket viktigare område säger vi att det inte är så nödvändigt med information. Detta är enligt min mening allvarligt. Det är hyckleri. Men jag är en naiv politiker som tror att man måste tala om hur det är, även om det är fråga om dåliga nyheter. Det är den här typen av principer – principer om anständighet – som ligger bakom den teknokratiska reservationen om okorrigerat basbelopp.

Genom avskaffandet av änkepensionen – jag varnade för effekterna – har frågan om kvinnans pensionsrättigheter kommit upp på dagordningen, och det behövs. Kvinnor har sämre pensionsrättigheter än män och kommer att ha det en lång tid framöver. När änkepensionen inte längre finns är det nödvändigt att underlätta för familjerna att fördela pensionssparandet på ett rättvist sätt. Vid bodelning bör den stora förmögenhetstillgång som intjänad pensionsrätt utgör beaktas. Det är en fråga för lagutskottet. Jag tycker att frågan har fallit framåt. 15–30-årsreglerna i nuvarande system är nödvändiga med hänsyn till kvinnorna. Skulle vi gå över till ett helt annat system med långa övergångstider och frivillighet, skulle det bli på ett annat sätt. Pensionsberedningen har uttalat så stor sympati för 20–40-årsregeln att jag tycker att det är viktigt att säga att en sådan förändring absolut inte är acceptabel i det nuvarande systemet.

Sedan kommer jag in på detaljer. Vårdår måste anmälas till försäkringskassan. I reservation 61 finns det ett krav på att det skall kunna ske automa-

tiskt. Jag förstår inte varför detta inte är möjligt, varför man inte vill det. Det finns faktiskt modern datateknik. Jag skall inte tolka ointresset, men jag har mina misstankar.

Förtidspensioneringen innebär många stora problem, men det är inte dessa som vi diskuterar i dag. Här rör det sig mera om detaljfrågor. I reservation 65 konstateras att vi i sjukförsäkringen har en fjärdedels sjukpenning, medan det i förtidspensioneringen finns endast tre graderingar: hel, tre fjärdedelar och en halv. Jag tycker att det vore logiskt med parallella regler. I betänkandet finns det ingen förklaring till varför utskottsmajoriteten säger nej. Pensionstillskottet till förtidspensionärer har försämrats. I höstas frångicks principen att förtidspensionärer skall ha dubbelt pensionstillskott. Vi ogillade principändringen då och gör det fortfarande. Vi tar upp vårt förnyade krav i reservation 66.

Kvinnor – för det gäller nästan alltid kvinnor – som vårdat ett svårt sjukt och handikappat barn får ett särskilt pensionstillägg. När reglerna kom fastställdes man utgångsåret till 1962 – något ologiskt egentligen, eftersom ATP ju började 1960. Det finns inga problem om man vill ändra denna regel. Det gäller en mindre, väl avgränsad grupp vars insats är väl dokumenterad. I det här fallet bör principer, vilket jag hävdar i andra sammanhang, kunna vika. Dessa kvinnor som har tagit ett större ansvar för en medmänniska, ett barn, än de flesta av oss andra som har haft tur behövt göra bör faktiskt behandlas med erkänsla. Det är vårt motiv och det stämmer väl överens med våra grundläggande principer för socialförsäkringen.

Även i reservation 71 behandlas det särskilda pensionstillägget. För att få ett sådant behöver man ha tio vårdår. Nio ger inget. Tröskeffekter är alltid av ondo. De upplevs som orättvisa. I det här fallet är de stötande. Regeringen borde snarast lägga fram ett förslag som raderar ut denna orättvisa mot en svårt drabbad grupp.

KBT betyder mycket för de pensionärer som endast har folkpension och pensionstillskott eller en mindre ATP. Problemen med KBT har vuxit. Orsakerna till detta är en inflationsdrivande skatteomläggning och en havererad bostadspolitik. Frågan har således många aspekter. Även kommunernas självstyrelse och skötsel av den egna ekonomin kommer in här. Därför måste en parlamentarisk utredning tillsättas. Vi kräver en sådan i reservation 77.

Förmögenhetsinnehav påverkar KBT. Detta gäller inte längre för fastigheter och bostadsrätter. Här har moderaternas och även andra partiers envishet gett resultat. Men fortfarande påverkar andra förmögenhetstillgångar KBT och även det extra skatteavdraget. Det innebär att vissa pensionärer möter Pomperipossaeffekter på en helt stötande nivå. Det finns endast ett enkelt sätt att lösa problemet och det är att över huvud taget inte beakta förmögenhetsinnehavet.

Det är viktigt att ett sådant förslag kommer fram. Effekterna är nu så stötande att dess värre alla politiker – inte endast de som är skyldiga till oformligheterna – får litet skamfilat anseende. Detta är orättvist, men så är verkligheten. Vem är det då som vinner mest på regeringens envishet? Inte är det statskassan, utan det är populister som går under mottot "drag under galoscherna". Här vilar ett tungt ansvar på regeringen och utskottsmajoriteten.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

*Avd. 3 Pensioner
m.m.*

Jag har tidigare sagt att det skall löna sig att arbeta. Det skall då omvänt aldrig löna sig att *inte* arbeta.

I den civila försäkringsrätten tillåts inte överförsäkring. Även om jag försäkrar ett fallfärdigt hus för 2 milj. kr. och betalat premier, får jag inte ut mer än det verkliga värdet. Men i delpensioneringen ger man överkompensation. Det är inte ekonomiskt rationellt och det är inte bra ur incitamentsynpunkt. Kompensationsnivån i delpensioneringen skall vara 50 %. Jag tror att Feldt håller med mig även här. Jag har en sådan minnesbild av alla hans uttalanden de sista dagarna. Detta är vårt krav i reservation 81.

Herr talman! Moderata samlingspartiet står naturligtvis bakom alla reservationer med våra namn i detta betänkande. För att underlätta voteringarna har jag dock endast yrkat bifall till reservationerna 17 och 28 i föräldraförsäkringsdelen samt i pensionsavsnittet reservationerna 42 och 78.

Anf. 82 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! I olika åldrar sätter människor upp olika mål. I ungdomen kan man ännu välja och drömma. I mogen ålder står arbetet i centrum, samtidigt som familj och vänner bildar livets intima närmiljö.

I samband med pensionen inträder det lagstadgade uppbrottet från ett yrkesaktivt liv. Traditioner och attityder i samhället innebär att ålderdomen oftast ses som ett återtag från livet, en scen som skall lämnas med värdighet. Men pensionsåldern är inte någon biologisk gräns. För många pensionärer återstår en tredjedel av vuxenlivet, och glädjande nog har allt fler pensionärer fått ett allt friskare och mera vitalt liv.

I ett rättfärdigt samhälle måste de gamla ha rätt till ekonomisk trygghet, fungerande omvårdnad och en högklassig sjukvård. Strävan att garantera en trygg och rejäl pension har varit vägledande för liberaler i Sverige under en lång följd av år – ända sedan en liberal regering drev igenom införandet av en allmän folkpension.

I några motioner föreslås en höjd grundpension. Vi kan för vår del instämma i denna önskan att samordna förmåner och undvika särregler för pensionärer, vilket förslagen är uttryck för. En helt avgörande svaghet är att en grundpension av det slag som centern föreslår innebär ökade utgifter med minst 10 miljarder kronor, som det inte finns någon finansiering för. Det är därmed i praktiken omöjligt att i dag genomföra grundpensionen i den form som nu föreligger i förslaget.

För att förbättra de ekonomiska villkoren för de i dag mest utsatta pensionärerna har vi för folkbpartiet libernas del reserverat oss till detta betänkande för införandet av enhetliga regler för KBT i hela landet. Det skulle innebära betydande förbättringar för pensionärer i kommuner där bidragsreglerna är mindre generösa.

I det här betänkandet behandlas också det särskilda pensionstillägget, som utgår till föräldrar som under lång tid vårdat sjukt eller handikappat barn. Det var den reform som Ingvar Carlsson lovade en förälder i förra valrörelsen. Nu har ju den pappan och många andra blivit besvikna. Det var meningen att pensionstillägget skulle kompensera föräldrar som på grund av denna vård gått miste om förvärvsinkomster och därmed fått låg ATP eller

ingen ATP alls. Verkligheten visar nu att det är mycket få som uppfyller de hårda krav som ställs.

T.ex. visar det sig att om barnet varit i skolan eller på ett dagcenter så är föräldern diskvalificerad. Men alla barn, även handikappade barn, har skollplikt i Sverige. Det är ungefär 180 skoldagar på ett år. Om en förälder skulle få några timmar per dag under dessa 180 dagar för att göra något annat eller kanske t.o.m. vila upp sig för att klara resten av dygnet, kan det väl inte ha varit lagstiftarens mening att föräldern skulle mista sitt pensionstillägg. Det skall bli intressant att höra hur Ingegerd Elm vill förklara detta.

Under en följd av år har vi motionerat om delning av pensionspoäng mellan makar. Frågan om delning är intressant och förtjänar att övervägas ytterligare. Det kan inte komma i fråga att införa en tvångsvis delning av redan intjänade ATP-poäng. Den statliga pensionsberedningen, som nyligen har avslutat sitt arbete, har konstaterat att möjligheten att dela poäng är behäftad med flera svårigheter. I avvaktan på att frågan löses bör makar frivilligt kunna avtala att de samlade pensionsrättigheterna som intjänats under äktenskapet skall kunna delas. Denna fråga bör närmare utredas tillsammans med andra möjliga lösningar.

En annan fråga som också har stor betydelse för kvinnor är rätten att tillgodoräkna sig ATP-poäng för vård av egna barn under tre år. Denna rätt infördes 1982. De kvinnor som i dag närmar sig pensionsåldern och som har varit hemma med barn före denna reforms ikraftträdande får många gånger inte fullt antal år för full pension. Det är därför ett rättvisekrav att de kvinnor som sedan ATP-systemet infördes vårdat egna barn nu får rätt att retroaktivt ansöka om att få tillgodoräkna sig ATP-år enligt de regler som nu gäller. Frågan om hur rätten till vårdår skall tillgodoses bör utredas.

Även i framtiden kommer många kvinnor troligen att välja deltidsarbete under kortare eller längre tid. Även en del män kommer att arbeta deltid. Alla som omfattas av vår allmänna försäkring bör därför regelbundet få information om hur många pensionspoäng vederbörande har. Många, främst kvinnor, blir både chockade och besvikna när de ett antal år före pensioneringen får besked om sin kommande pension. Hemarbete och deltidsarbete, ofta i kombination med låg lön, medför att de får besked om en låg pension. Pensionsförsäkringar kan ofta vara ett nödvändigt komplement för dem som haft låg lön, deltidsarbete och hemarbete under långa perioder. Men stora grupper är fortfarande omedvetna om vilka konsekvenser den förkortade arbetstiden ger för den framtida pensionen. Därför är det viktigt att alla får regelbunden information om detta, för att eventuellt kunna bedöma värdet av att säkerställa en någorlunda acceptabel pension genom att komplettera med en pensionsförsäkring.

Ett enkelt sätt att redovisa vars och ens intjänade ATP-poäng kan vara att redovisa dem på den slutliga skattsedeln, som kommer varje år i december.

Till sist, herr talman, vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet kunnat ena sig om att neurosedynskadade inte längre skall behöva räkna in ersättningen från neurosedynskadefonden vid beräkning av KBT.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 71 och 75. Givetvis står folkpartiet bakom övriga reservationer med folkpartinamn.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

*Avd. 3 Pensioner
m.m.*

Anf. 83 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! För oss i centerpartiet är det en grundläggande och central uppgift för samhället att garantera alla människor en grundtrygghet. Vi anser att pensionssystemet skall medverka till att så blir fallet. Det skall ge utrymme för valfrihet och livskvalitet för den äldre generationen. Pensionssystemet är faktiskt vårt största fördelningssystem, och syftet med detta är att skapa likvärdiga levnadsbetingelser för dels den yrkesverksamma gruppen, dels pensionärerna.

ATP-pensionen skulle innebära en större trygghet för den som har arbetat i mer än 30 år och som har en inkomst som är så pass hög att den överstiger ett basbelopp med 100 kr. Många svenska pensionärer har blivit rejält besvikna över att ATP-pensionen inte har givit dem en bättre ekonomi än de skulle ha haft med folkpension, pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg. Från Sveriges Pensionärsförbund anför man att det med en pension som uppgår till 3,5 ATP-poäng inte blir någon förbättrad situation.

Krånglet med det kommunala bostadstillägget, för att inte tala om krånglet med det nu beslutade särskilda bostadstillägget och margineffekterna av nu gällande skatteregler, har också bidragit till att pensionärerna är besvikna. Ränteinkomster från sparkapital över 100 000 kr. beskattas hårt. Inom vissa inkomstgrupper får man betala skatten med medel från pensionen. Detta drabbar främst kvinnor.

Vi i centerpartiet har under de senaste åren fört fram kravet på en grundpension, innebärande att alla dessa förmåner slås samman och får utgöra en grundpension. I dagens penningvärde skulle den enligt våra beräkningar utgöra ca 100 000 kr. för en ensamstående. Med en sådan grundpension skulle administrationen minskas och målet för socialförsäkringarna kunna uppnås. Målet är alltså att komma fram till en enkel och lättöverskådlig försäkring, som också innebär en rättvis fördelning.

För den som har utfört vårdarbete i hemmet skulle en grundpension innebära en erkänsla för detta arbete. De många komplikationer som har blivit följderna av skatteomläggningen skulle inte ha uppkommit. Genom enkelheten skapas också överskådlighet. Alla som har låg pension skulle få en bättre situation jämfört med vad som gäller i dag. Ingen skulle få det sämre enligt grundpensionsförslaget.

T.o.m. socialdemokrater i ledande ställning på finansdepartementet har anammat vår idé. Nu återstår det att övertyga övriga i regeringskansliet om att vårt förslag, om det förverkligas, är lösningen på många av de problem som regeringen har när det gäller fördelningsfrågor.

400 000 pensionärer saknar i dag ATP-poäng. Många av dessa, främst kvinnor, saknar ATP-poäng därför att de har ägnat sina liv åt att vårda barn eller andra närstående. Genom den starka kopplingen till förvärsarbete har kvinnorna generellt sett en svagare ställning inom pensionssystemet. Andelen kvinnor är störst när det gäller dem som enbart har folkpension och pensionstillskott. Många lever dessutom under knappa ekonomiska omständigheter. Tryggheten saknas i dagens pensionssystem.

Skatteomläggningen gynnade höginkomsttagarna bland pensionärerna, medan de som har låg pension har fått en sämre situation – ett föga hedrande resultat för en socialdemokratisk regering.

Tyvärr får vi inte stöd när det gäller vårt förslag till grundpension. Utskottet vill inte ens att förslaget utreds vidare. Det är synd. Naturligtvis kan den kostnadsökning som förslaget innebär också diskuteras. Beroende på vilken modell man vidareutvecklar och vilka nivåer man lägger förslaget på i ett inläggningsskede kan också behovet av extra resurser reduceras. Men om man ser till den närmaste tioårsperioden, är även ett förslag med en grundpension om 100 000 kr. i det närmaste kostnadsneutralt. Om vi hade förändrat arbetsskadeförsäkringen och infört en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen, hade det funnits utrymme för en reform av den typ som centerpartiet har föreslagit.

För undantagandepensionärerna lyckades ju centerpartiet efter många år driva fram ett beslut som innebär en förbättrad situation. Vi vet att vi har rätt också när det gäller pensionsförmånerna. Grundpensionen kommer att bli verklighet. Den ger rättvisa beträffande kvinnorna, och den erbjuder möjligheter att utveckla försäkringar som ger den enskilde valfrihet i fråga om ytterligare pensionsstöd.

Vårdår för vård av barn genomfördes under den borgerliga regeringsperioden. Tyvärr ges inte tillräcklig information till småbarnsföräldrar. Därför är inte alla medvetna om denna förmån. Vi i centerpartiet har under de senaste åren i motioner krävt en bättre information. Vi har dessutom krävt att vårdåren skall tillföras automatiskt och att de skall gälla retroaktivt. Det är endast när det gäller informationen som vi har lyckats vinna visst gehör för våra krav. Det är inte så, att vi är nöjda. Men vi har i alla fall drivit frågan och har nu kommit en bit på vägen.

Vårdåren är betydelsefulla för den förälder som inte hinner få ihop sina 70 ATP-år. Detta gäller speciellt de kvinnor som nu är i 50-årsåldern. Dessa har i stor utsträckning för få år med inkomst för att kunna räkna med ett tillräckligt underlag för en framtida rätt till full pension. Med vårt förslag till grundpension försvinner behovet av att räkna vårdår då grundpensionen uppgår till 3,5 ATP-poäng. Tyvärr är vi inte där ännu. Det betyder att vi fortsätter att driva kravet på vårdår när det gäller vård av barn. Jag har tidigare i dag talat om socialdemokraternas motvilja när det gäller att visa solidaritet med dem som har utfört arbete i hemmet med vård av närstående. Det kan gälla vård av barn. Men det kan lika väl gälla vård av sjuka äldre anhöriga. Det särskilda pensionstillskottet, som beslutades sedan statsministern i samband med ett telefonväxteri vååret 1988 hade lovat de föräldrar som vårdat handikappat barn en förbättrad ekonomi, har visat på stor njugghet. Möjligen fanns viljan att genomföra en reform. Men resultatet är en besvikelse. Många känner sig kränkta och lurade.

Ett relativt stort antal ansökningar har inlämnats till försäkringskassorna av människor som vill få del av den utlovade förbättringen. Det har tyvärr visat sig att reglerna är så utformade att det är mycket få föräldrar, främst kvinnor, som är berättigade till detta särskilda pensionstillskott. Återigen har vi här ett vallöfte som inte har infriats. Sent kom förslaget och fel blev det, anser vi i centerpartiet. Att barn med skolplikt inte är hemmavid hela dagarna borde vara en självklarhet. Det borde inte leda till att föräldrarna förlorar rätten till denna inkomstförstärkning. Men lagen tolkas så snävt att dessa barns skoltid är skäl nog att avslå inlämnad ansökan.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

I riksförsäkringsverkets Allmänna råd 1990:6 anges följande under rubriken Kortare avbrott i vården – lägg märke till detta – tiden för avbrott till några enstaka timmar, vilket måste anses vara en aning mindre restriktivt än någon eller några enstaka timmar, men mer restriktivt än några få timmar och väsentligt restriktivare än större delen av dagen.

Enkla och lättfattliga är reglerna naturligtvis inte för hur man skall bedöma enstaka timmar – eller hur?

Reformen är alltså starkt begränsad, och den är inriktad på en mycket liten grupp föräldrar. Utskottet uttalar dock att man inom angivna ramar tillämpar vad som sägs i förarbetena på det sätt som är förmånligast för den enskilde. Om man använder sitt sunda förnuft är det möjligt att fler får tillgång till det särskilda pensionstillskottet. Nu överklagas dessa avslagsbeslut. Förhoppningsvis leder det till en ändrad praxis. Dessa föräldrar är väl värda en trygg pensionstid med tanke på deras vårdinsats. Vi i centerpartiet anser att vårdtidens längd måste minskas från tio år till ett år. I vår reservation föreslår vi att även föräldrar till barn som har fullgjort skolplikt skall få rätt till särskilt pensionstillskott.

Här finns ytterligare ett exempel på särskilda bestämmelser, som är krångliga och byråkratiska och som inte skulle ha behövts om grundpensionen hade varit genomförd. Då hade dessa mödrar fått en grundpension, som inkluderade ersättning för den vård som de har utfört och som samhället ännu inte har visat någon uppskattning för.

Frågan om stödet till handikappade utreds för närvarande. Vi i centerpartiet har i en motion, som har Marianne Jönsson som första namn, utvecklat våra krav på en handikappolitik som medför bättre möjligheter att leva ett normalt liv. När det gäller rätten till handikappersättning och bedömningen av denna kräver vi en mera likvärdig behandling över hela landet. Nu ingår även den frågan i handikapputredningens uppdrag. Av den anledningen nöjer vi oss med att avvakta förslag. Även de handikappade har fått en sämre ekonomisk situation genom skatteomläggningen. Service och vård har blivit mera kostsamma, och allt fler kommuner sparar in när det gäller hjälpen till gruppen handikappade. Det är en utveckling som måste förhindras. Normaliseringsarbetet måste fortgå.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 43, 61 och 72.

Anf. 84 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Karin Israelsson säger här att utskottet inte stöder centerns förslag om grundpension. Jag konstaterar då att inte heller pensionsberedningen har gjort det. Karin Israelsson nämner alla fördelar med det här pensionsförslaget. Men jag vill framhålla att det också finns väsentliga nackdelar. Dessa har Karin Israelsson inte nämnt i debatten i dag.

Vidare konstaterar jag att Karin Israelsson vill ge sken av att centern har en finansiering när det gäller grundpensionen. Men i samband med den allmänpolitiska debatten för några månader sedan ställde Anne Wibble en fråga till Görel Thurdin i det här sammanhanget. Hon fick då svaret att det bara rörde sig om ett förslag och att det inte behövs någon finansiering när det gäller förslag. Möjligen har centern ändrat sig sedan dess.

Anf. 85 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Om Barbro Sandberg hade läst vår motion och hemställan, skulle hon ha sett att det handlar om ett förslag som skall utredas. Det rör sig alltså inte om något färdigt förslag. Och om Barbro Sandberg dessutom hade lyssnat på mitt anförande, skulle hon ha hört att det finns en del finansieringskällor att ösa ur.

Jag undrar vad det är som gör att Barbro Sandberg ser sig föranlåten att vara den som står för den starkaste kritiken mot vårt förslag om en grundpension. Även moderaterna har faktiskt börjat diskutera en form av grundpension, och det innebär kanske att vi i centern tillsammans med moderaterna kan komma fram till en lösning.

Barbro Sandbergs inlägg här, som alltså får stöd av Anne Wibble, kan tolkas så, att ni är fullständigt nöjda med nuvarande pensionssystem och med det sätt på vilket pengarna fördelas. Men inte heller nuvarande pensionssystem är helt kostnadsneutralt. Det finns vinster att hämta i fråga om ett grundpensionssystem. Vi företräder de små människorna i pensionsfrågan. Jag tycker att det finns starka skäl att satsa på en grundpension, som ger människor den trygghet som de behöver. Om Barbro Sandberg och övriga i folkpartiet liberalerna tycker att det är värt att fortsätta med att lappa och laga det pensionssystem som vi har arbetat med – jag tänker då inte minst på de beslut som vi har fattat i dag och på det som har framhållits i dagens debatt – må ni få göra det. Men det här aktuella systemet är inte kostnadsfritt. Det innebär att det blir en hel del byråkrati. Vidare innebär det många orättvisor och stora oklarheter. Jag tycker att det finns all anledning att ta vårt förslag om en grundpension på allvar. Detta system kan byggas ut med frivilliga försäkringar som ger en god trygghet, dvs. som erbjuder större trygghet än vad grundpensionen kan göra.

Anf. 86 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Det står i reservation 43:

"Utskottet anser att regeringen bör lägga fram förslag om en förstärkt grundpension i enlighet med dessa riktlinjer." Ni har ju begärt att förslag skall läggas fram.

Sedan vill jag säga att folkpartiet värnar givetvis om de sämst ställda pensionärerna och menar att vi skall ha ett bra pensionssystem. Det vi vänder oss emot i centerns förslag till grundpension är förhållandet att det gynnar en viss kategori pensionärer. Vi anser att när ett nytt system skall träda i kraft bör det vara rättvist. Men här gynnar man t.ex. pensionstagare som har låga boendekostnader, alltså de som bor i egna fastigheter eller jordbruksfastigheter med låga lån, medan pensionärer som bor i lägenhet med hög hyra inte kommer att få full kompensation utan får det sämre än vad de har i dag. Vi har därför sagt angående KBT att det för närvarande är viktigare att se till att kommunerna blir skyldiga att betala ut KBT enligt enhetliga regler i hela landet.

Anf. 87 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det finns så pass många stora fördelar i ett grundpensionssystem, att det måste överväga om enstaka pensionärer skulle

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

få det litet bättre än vad de har i dag. De stora grupperna som får det bättre är kvinnorna som i dag lever på väldigt låg pension och där man inte erkänner det vårdarbete som de utför med bl.a. handikappade barn, något som ju ligger Barbro Sandberg väldigt varmt om hjärtat.

Det sägs att systemet skulle missgynna människor med höga boendekostnader. Men det gäller människor som redan i dag har en hög boendekostnad som inte täcks ens av det högsta KBT. De får i alla fall inte en försämrad situation. Ingen får en försämrad situation med en grundpension, men övervägande delen får ett bättre pensionsskydd. Det tycker jag finns all anledning att arbeta för. Vi prioriterar olika delar i vår politik, vi i centerpartiet jämfört med folkpartiet liberalerna. Vi från vår sida driver det här kravet väldigt starkt. Vi är helt övertygade om att vi skall kunna hitta möjligheter att finansiera det här förslaget. Det ger enkelhet och rättvisa.

Om man vill ha KBT är det ingenting som hindrar kommunerna, om det skulle vara nödvändigt, att ge ett särskilt bostadsstöd. Vi vet också att om man är medveten om att vissa tillägg och ersättningar utges om kostnaderna är höga, brukar också kostnaderna stiga och fyller ut precis det utrymme där samhället träder in och täcker de extra kostnaderna. Så är det också i det nuvarande KBT-systemet. Jag antar att många av hyresvärdarna är medvetna om hur högt KBT som utbetalas och därför tar ut en hyra som helt täcker KBT-delen.

Vi har diskuterat vårt förslag med många. Pensionsberedningen har varit mycket intresserad av det, och jag tror att många som har suttit i pensionsberedningen delar min uppfattning om enkelhet, överskådlighet och minskad byråkrati.

Tredje vice talmannen anmälde att Barbro Sandberg anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 88 MARGÓ INGVARSSON (v):

Herr talman! Vi började dagens debatt med att diskutera situationen efter skatteomläggningen för låginkomstpensionärerna. Nu skall vi avsluta vår del av debatten med att diskutera pensionssystemet i stort. Uppdelningen gör att det är svårt att undvika att det blir en del upprepningar av morgonens debatt. Själv tänkte jag börja med att diskutera det som ligger till grund för pensionsberäkningen, dvs. basbeloppet, fastän jag är medveten om att detta diskuterades i morse. Då hade jag så mycket annat att ägna mig åt att jag inte fick möjlighet och tid att ta upp det i mina inlägg.

Det är alltså ytterligare en följd av skatteomläggningen att basbeloppet för i år och nästa år inte kommer att räknas upp efter alla prishöjningar. Regeringen har tillsammans med folkpartiet beslutat att dra ifrån de höjningar som är en följd av ökade indirekta skatter som skall finansiera skatteomläggningen. Regeringen och folkpartiet menar att om detta fick slå igenom på basbeloppet, skulle pensionärerna kompenseras dubbelt: genom skattelättnader och som grädde på moset skulle de få ett höjt basbelopp. Nu har vi redan i den första debatten på morgonen fått svart på vitt på att många pensionärer inte ens får mos och en mycket mindre del grädde. Men värdesäkring av pensionerna genom ett årligt höjt basbelopp motsvarande alla pris-

ökningar är mer än en ekonomisk fråga. Det handlar också om principer. Så länge vi har beslutet att pensionerna skall följa prisutvecklingen och inte löneutvecklingen – det finns de som förespråkar det – måste basbeloppet räknas upp i förhållande till konsumentprisindex, annars finns inte samband mellan pensioner och prisökningar.

I betänkandet finns två reservationer, en från moderaterna och en från centern, för att nuvarande folkpensionssystem och pensionstillskott slås samman till en grundpension. Centerns förslag är det mest utvecklade. Jag har hela tiden varit väldigt tilltalad av förslaget att slå ihop pensionerna till en grundpension. Men jag vänder mig emot att man försöker lansera förslaget som om det skulle ge en bättre utdelning till låginkomstpensionärerna. Det är inte sant. Det är möjligt att förslaget har andra fördelar, men om man sätter sig ner och räknar så upptäcker man faktiskt – det gäller centerns förslag och centerns siffror – att pensionärer som bara har folkpension och pensionstillskott men som råkar bo i en kommun där man betalar ett hyfsat kommunalt bostadstillägg, t.ex. Stockholm eller min hemkommun Sundbyberg som faktiskt är ganska generösa, kommer att få mycket mindre pengar i handen med centerns förslag om grundpension jämfört med vad de får i dag. Det är ju den faktiska innebörden av förslaget. Jag tycker inte att man skall förtiga det. Det kan finnas andra fördelar med att slå ihop dem.

Centerns förslag kostar 10 miljarder. I dagens läge tycker jag att det är viktigare och bättre att använda dessa 10 miljarder på ett annat sätt. Vi vill främst använda pengarna till ett ökat stöd till boendet, för det kommer låginkomstpensionärerna bäst till del. Boendekostnaden tar ju en allt större del av inkomsterna.

Vi anser att den utredning som nu skall påbörjas för att göra om KBT bör arbeta efter följande riktlinjer. Man skall slopa det här med nedre och övre hyresgräns och att minimibeloppet för att få statsbidrag till kommunerna skall vara 80 % däremellan. Konstruktionen med hyresgränser och en procentsats på 80 % inbjuder ju kommunerna till att laborera med procentsatsen. Jag tycker att man skall besluta om en fast summa. Självfallet måste det vara möjligt för kommuner som så önskar att lägga sig över den summan, men jag tror inte att det blir så många variationer som vi har i dag med just procentsatsen.

Sedan tycker vi också att det är viktigt att statsbidraget till kommunalt bostadstillägg höjs successivt. Jag vill i det sammanhanget påminna om att före den borgerliga regeringsperioden, 1978, var faktiskt statsbidraget till KBT drygt 40 %. Jag har inte siffrorna med mig, men jag tror att det låg på 44 % då. Det tycker jag också att de borgerliga partierna bör betänka. I förmiddags slogs de hårt för att staten skall ta en ökad del av kostnaderna för det extra kommunala bostadstillägget. Det var faktiskt de borgerliga partierna som en gång kraftigt minskade det statliga stödet till kommunalt bostadstillägg. Nu tycker jag alltså att det finns skäl att börja höja upp det. En lämplig nivå kunde vara att återställa det till den nivå som det låg på innan vi fick en borgerlig regering.

Vi tycker att målet för bostadsstödet på sikt skall vara att staten står för hela kostnaden. Då blir det ju en naturlig del av pensionen. Det är också, som vi ser det, den enda möjligheten för pensionärer över hela landet att få

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

lika rätt till en god bostad. Om staten står för hela kostnaden och om man också betalar ut det kommunala bostadstillägget i förhållande till hyran, måste man fastställa en skälig bostadsstandard. Vi tycker att de gamla normerna för skälig bostadsstandard fortfarande kan gälla, dvs. att ensamstående har rätt att bo i två rum och kök, två personer har rätt till tre rum och kök.

Det har sagts här tidigare i dag att låg pension i första hand är ett kvinno-problem. Det kan inte upprepas nog ofta. Merparten av alla låginkomstpensionärer är kvinnor. Det behövs först och främst förebyggande åtgärder för att kommande generationer kvinnor inte skall drabbas av samma magra pension som dagens pensionärer. I betänkandet har vi två förslag. Det skulle vara en god hjälp för kvinnorna i dag om man retroaktivt fick tillgodoräkna sig vårdåren från 1960. Det skulle undanröja en hel del av problemen för kvinnorna på så sätt att man lättare skulle komma upp i full tid för att tillgodoräkna sig ATP-poäng.

Vi har också ett annat förslag. Det gäller en frivillig pensionsförsäkring i offentlig regi. Vi menar att man kunde ha ett system där man vid en viss åldersgräns – om man då inte kommit upp i mer än i genomsnitt t.ex. 4 poäng – skulle ha rätt att teckna en statlig privat pensionsförsäkring med förmånliga regler. Premien skulle vara mycket låg så att låginkomsttagare verkligen hade råd med den. Den behöver inte nödvändigtvis vara avdragsgill på skatten. Den här pensionsförsäkringen skulle i första hand syfta till att man får en god utdelning som pensionär. Den skulle inte vara ett sätt att få betala mindre skatt.

Det behövs också åtgärder riktade direkt till dem som redan är pensionärer. Vänsterpartiet prioriterar då att man ökar insatserna för ett bättre bostadsstöd.

Herr talman! Vänsterpartiet står givetvis bakom samtliga reservationer i hela betänkandet där våra namn finns med. I den här avdelningen yrkar jag bifall till reservationerna 39 och 59.

Anf. 89 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag vill endast göra ett förtydligande av vad Margó Ingvarsson sade. Hon pekade på att det finns vissa paralleller mellan centerns och vår syn på en omvandling av ATP.

Jag vill då hänvisa till det som står i reservation 42, där vi säger att man skall studera möjligheten att lyfta upp golvet så att man får en successivt ökad grundpension samtidigt som taket ligger fast och man får en annan typ av inkomstrelaterad pension. Låt mig upprepa vad jag sagt tidigare, att omvandlingen av ATP är viktig. ATP är inte längre någonting oantastbart, utan det är ett instabilt system. Det har jag talat om ganska ofta här i kammaren. Men jag har också sagt att om man gör en förändring skall den vara hållbar inte bara i 10 år, utan i 30 eller 50 år. Vi har sagt att man naturligtvis också måste studera andra lösningar. Jag hänvisade t.ex. till Bröms och gav exempel på några amerikanska modeller. Jag tycker att vi skall vara förutsättningslösa och inte hamna i gräl om olika modeller, utan med öppna ögon se på olika modeller som kan passa in på 2000-talet. Vi skall komma ihåg att förhållandena sannolikt kommer att vara helt andra då och att människor

kommer att ha annan yrkesverksamhet, annan arbetsfördelning mellan män och kvinnor osv. Det är det systemet vi skall bygga upp. För dem som redan är inne i ATP-systemet gäller det att få fram verkligt bra och oantastbara övergångssystem.

Jag är optimist och tror att vi kan finna vettiga lösningar. En förutsättning är att vi först försöker att så objektivt som möjligt analysera de olika systemen.

Anf. 90 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Detta är det näst sista anförandet – det fjärde för min del i dag. Det är en oerhört stor flora av människor och mycket pengar det handlar om. Jag nämnde det i morse; det är länge sedan nu. – En lång dags färd mot natt.

Jag vill till att börja med yrka bifall till reservationerna 39, 44, 51 och 77, och står naturligtvis bakom de reservationer där mitt namn finns med.

I morse togs ett beslut här i kammaren om ett särskilt bostadstillägg för de av skattereformen mest drabbade pensionärerna. Det gäller för år 1991 och retroaktivt från den 1 januari i år. Beslutet träder, efter snabbbehandling, i kraft den 1 maj 1991. Under den tid som jag har suttit här i kammaren – den är ganska kort – har det beslutats om oerhört många stora, nya pålagor för försäkringskassan. Och jag har läst på att innan jag kom hit har man beslutat om ännu fler, om delpension och om föräldraförsäkring som skall kunna tas ut i småbitar. Det är ett stort arbete som försäkringskassan får, och den belastas mer och mer. Vi måste se till att de också har möjlighet att genomföra arbetet på ett bra sätt och ändå hinna med rehabiliteringen.

Återställandet av basbeloppet ser jag som en viktig reform tillbaka till hur det var tidigare. Basbeloppet förlorar ju sitt värde om det inte följer prisutvecklingen. Då kan man ju hitta på nästan vilken summa som helst; i år tycker vi att en summa är lämplig, ett annat år tycker vi att någon annan är lämplig. Återställandet av den ursprungliga beräkningen av basbeloppet tycker vi är viktigt. För vår del i miljöpartiet tycker vi att det är oväsentligt om man utgår från oktober eller november. Men det skall vara de gamla kriterierna för att beräkna basbeloppet.

Moderaternas krav i motion Sf270 om en utredning av okorrigerade basbeloppsindex, så att basbeloppet räknas upp med fulla prisförändringar, är intressant. Jag skulle vilja titta mer på det. Jag har inte riktigt satt mig in i vad det innebär. Om pensionärerna inte får full kompensation för prisökningarna borde det naturligtvis redovisas öppet. Det skulle ge tydliga besked om vad det handlar om.

Några gånger här i dag har man hastigt berört hur det ser ut i EG. En del av de frågor som kommer upp i socialförsäkringsutskottet gäller naturligtvis EG-harmoniseringen.

I Sverige är vi kvinnor vana vid att ha ett yrkesarbete. Vi kan på det sättet bygga upp vår identitet och våra kunskaper för framtiden. På det viset kan vi också tjäna in vår pension själva. Vi vet att i Spanien är 70 % av kvinnorna hemmafruar, i Västtyskland 50 %. De är helt beroende av sin make för att få en vettig pension, dvs. man får köpa pensionsförsäkringar. Vi vet att det är 62 % i Västtyskland som inte har någon pension alls. Detta är ganska hår-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

resande. Vi måste slå vakt om vårt trygghetssystem, och alldeles speciellt när det gäller sjukförsäkring och pensioner. Om man i något av de nämnda länderna har en låginkomsttagare som make, har man kanske inte råd att betala för någon pensionsförsäkring.

Miljöpartiet de gröna anser alltså att vi skall bevara våra möjligheter att arbeta in en pension. Men trots detta behövs det en bra grundpension för de människor som t.ex. har vårdat egna barn, vårdat anhöriga eller av andra skäl inte har kunnat arbeta.

Jag skall övergå till reservationerna. Ett av de viktigaste yrkandena – i en reservation tillsammans med vänsterpartiet – gäller återställandet av basbeloppet.

Jag tycker att det är viktigt att man ger invandrarna en folkpension. Annars är de hänvisade till att enbart leva på socialbidrag. När de gäller äldre invandrare bör man efter ett visst antal år se över det hela och i stället utbetala folkpension till dem. Det är inte fråga om att det kostar pengar, men det blir ett bättre system, det är lättare att administrera. Invandrarna får också bättre av att inte behöva söka hjälp – pensionen är även deras rättighet. Har vi invandrare eller flyktingar som har fått stanna, så skall de ju också få ta del av svenska förmåner.

Vi vill ha en ny utredning om grundpensionen. KBT bör enligt vår mening vara lika över hela landet. Vi vill alltså att det skall utredas förutsättningslöst om detta skall vara en statlig eller en kommunal angelägenhet. Men det bör i alla fall vara likadant över hela landet. Själv anser jag att KBT bör gå utanför grundpensionen, eftersom människor har så olika hyror. Det finns ju de som i stort sett inte har någon hyra alls. De finns också människor som bor i nybyggnationer med oerhört höga hyror. Dit blir ofta pensionärer hänvisade att flytta när de blir ensamstående. Men jag kan inte säga hur det skall bli; det måste naturligtvis utredas förutsättningslöst.

Sedan tycker vi att man noga skall se till att växelvård går att genomföra, och att man inte ger sådana pensionsförmåner att det blir sämre för dem som får växelvård. Det har att göra med om vederbörande betraktas som ensamstående när det gäller KBT och pension. Det är alltså viktigt att man ger människor en chans att få växelvård. Den ena parten i äktenskapet orkar inte alltid sköta sin make eller maka. Dessutom behövs kanske behandlingar. Om då växelvård kan ordnas och patienten kan vara hemma under viss tid, så bör man se till att inte förutsättningarna minskar. Det blir ju en mycket billigare vård, när alternativet är att patienten alltid måste vara på sjukhus eller i långvård.

Miljöpartiet de gröna anser att pensionsåldern skall vara flexibel, från 60 till 70 år. Vi tycker att det är viktigt att man skall kunna välja en pensionsålder. Det finns ju länder som har lägre pensionsålder än vi, så det är inget märkligt. Många människor är utslitna, och speciellt många kvinnor har nu förslitningsskador. Vid svåra förslitningsskador får de ganska lätt förtidspension. Men kunde de då välja att bli pensionärer, så skulle de slippa ifrån utredande.

Vi vill ha en automatisk rätt till vårdår när det gäller vård av små barn under tre år. Man bör enligt vår mening kunna gå tillbaka så långt som till 60-talet i detta avseende. Det är många som har flera barn, som har vårdat

vart barn under tre år och som inte kommer upp till 30 år för full pension. En ökning till 40 år skulle ytterligare diskriminera kvinnorna i pensionshänseende. 30 år – av vilka man räknar med de 15 bästa – är i varje fall en ganska lång tid när det gäller att ha yrkesarbete, speciellt som många nu har långa studier och kanske är hemma ett visst antal år för sina barn. Då blir det mycket svårt för kvinnorna att komma upp till full ATP.

Vi tycker att det är en snårskog när det gäller handikappersättningen. Den behöver ses över, och vi kommer att stödja vänsterpartiets reservation nr 67.

Miljöpartiet anser också att särskild handikappersättning vid funktionsnedsättning bör kunna utgå även när man har fyllt 65 år. Man har inte så mycket mindre besvär med sitt handikapp om man är ålderspensionär än om man är under pensionsåldern. Vi vill alltså gärna se över detta problem. Har man ett svårt handikapp, så behöver man ju samma hjälp även om man har fyllt 65 år.

Vi behöver en parlamentarisk utredning när det gäller KBT-systemet. Jag nämnde förut att vi anser att det bör vara samma KBT för alla i hela landet, och vi yrkar tillsammans med moderaterna på en parlamentarisk utredning. Den här frågan har kommit att tas upp under olika moment, och det var olyckligt, för det var flera partier som hade liknande uppfattning. Det skulle ha varit förnämligt om vi kunnat avge en samlad reservation. Jag tar delvis på mig skulden, för vi kunde kanske ha tagit upp den här saken till debatt. Då hade det blivit en mycket stark reservation för att se över KBT-systemet.

Anf. 91 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Vi har nu talat om pensioner under rätt stor del av denna dag. I långa stycken är vi ganska överens, bl.a. om vad som kan kallas det nordiska systemet, nämligen att man har en grundläggande trygghet, en folkpension som utgår lika för alla, oavsett om man har haft förvärvsarbete eller ej. En sådan form av grundtrygghet finns alltså endast i de nordiska länderna, Nederländerna och Canada.

Men sedan skiljer sig vår syn ganska väsentligt. Orsaken till att det i detta betänkande inte finns förslag om några större förändringar är naturligtvis att pensionssystemet har utretts under några år. Utredningen lämnade sitt slutbetänkande i slutet av 1990. De analyser och förslag som där lämnats är nu ute på remiss och skall sedan beredas.

Margit Gennser, som för ett par timmar sedan trodde att jag nedvärderade hennes analytiska inlägg här, måste på något vis ha missuppfattat mitt minspel. Jag tyckte att det var ganska intressant att lyssna men jag hade möjligen hunnit bli litet trött i huvudet efter hela dagen, så att mitt minspel gav ett intryck av att jag var uttröttat av hennes inlägg. Men så var inte alls fallet.

När det gäller de analyser som Margit Gennser här gör, måste man tillägga att i analyserna ingår också en politisk värdering. Det är inte enbart ekonomiska slutsatser som ligger till grund för besluten om sociala välfärdssystem, och det är det naturligtvis inte heller när det gäller pensionerna. Det tycker jag har framgått ganska tydligt när vi här har hört inläggen av Karin Israels-son och Margit Gennser. Även från folkpartihåll gjordes ett inlägg beträffande centerns system till ny tilläggspension. Det är alltså ganska olika förslag som framläggs.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

*Avd. 3 Pensioner
m.m.*

Jag vill främst rikta mig till centerpartiet. Det har sagts tidigare, men jag vill också påpeka att centerpartiets förslag innebär att bostadstillägget är inlagt i vad man kallar grundtryggheten. Alltså gynnar det pensionärer med låga boendekostnader men också med kapitalinkomster eller andra sidoinkomster, framför pensionärer som bor till normala kostnader i en storstad och som inte har någon förmögenhet.

Det är en klar profil i det förslaget som gör, tycker jag, att man inte enbart kan tala om att det är ett kvinnovänligt system. Det handlar om en fördelning av pengar som vi socialdemokrater inte är intresserade av att ställa upp på.

Gemensamt för moderaternas och centerns förslag är såvitt jag förstår att ATP minskar i betydelse i dessa system. I centerns förslag är det bara inkomster mellan 4,5 och 7,5 basbelopp som i fortsättningen skall ligga till grund för ATP. I moderaternas är golvet något lägre, om jag har förstått det hela rätt.

Det är ju faktiskt så i båda förslagen att den som är låginkomsttagare eller som arbetar deltid under en längre period inte har någon större utdelning ekonomiskt i sin pension av detta arbete, jämfört med den som kanske inte har arbetat alls. Det är också någonting som skiljer oss från moderaterna och centern – ideologiskt tydligen – att enligt deras förslag minskar ATP i betydelse i pensionssystemet.

I pensionsberedningen diskuterades flera olika modeller för att förenkla och för att sammanfoga ATP och folkpensioneringen på ett bättre sätt, för att få ett enhetligare och mera lättöverskådligt system. En av modellerna är den som centern förespråkar och som vi har analyserat något. En annan modell, som majoriteten i pensionsberedningen har funnit intressant, innebär att man i stället stärker ATP i pensionssystemet.

De här modellerna finns med i vår redovisning i slutbetänkandet och blir naturligtvis föremål för yttrande i remissomgången.

Jag skulle vilja kommentera vad Margit Gennser sade om att ATP är ett fördelningssystem. Margit Gennser sade att det inte är att undra på att förtidspensionärerna ökar i antal, för efter 15 års arbete lönar det sig att gå i pension. Detta har varken utskottet eller pensionsberedningen egentligen dragit någon slutsats av, enligt Margit Gennsers uttalande här.

Jag vill säga att åtminstone i det stora betänkandet, men jag tror även i något tidigare betänkande har pensionsberedningen tagit upp just ökningen av förtidspensioneringen och den faktiska sänkningen av pensionsåldern under senare år beroende på ökningen av förtidspensioneringen. Men vi har inte dragit den slutsatsen att förtidspension utgår i ökad omfattning beroende på att den enskilda personen kan anse att det är lönande att söka pension, utan vi har dragit den slutsatsen att utslagningen från arbetslivet är alldeles för stor. Därför måste vi med olika medel försöka motverka den tilltagande förtidspensioneringen, och förslag om detta kommer nu i rehabiliteringspropositionen.

Så olika slutsatser kan man alltså dra av samma fenomen. Därför tror jag inte att Margit Gennser skall säga att moderaterna är bäst på att göra analyser av våra försäkringssystem.

När det gäller förtidspensioneringen tycker jag att där märks tydligt förde-

len med ett fördelningssystem, nämligen att vi har möjlighet till antagande-poäng för den som skadar sig mycket svårt i unga år och som därför inte kan gå tillbaka i förvärvslivet.

Så skall jag ägna mig något åt vad som har sagts från talarstolen före mig i detta ämne. Särskilda pensionstillägget har många talat om. Om jag inte hörde fel, tyckte jag att Margit Gennser sade att systemet som beslöts att gälla retroaktivt gäller från 1962. Varför inte från 1960, när ATP inrättades? undrade hon.

Systemet är retroaktivt från 1964, och det finns en mycket klar beskrivning till varför det gäller fr.o.m. det året. Vårdbidraget, som tidigare utgick i form av invaliditetsersättning, ändrades nämligen så att det fr.o.m. 1973 kom att bli pensionsgrundande. Under tiden 1964–1973 var alltså inte detta bidrag pensionsgrundande, och därför gäller nu pensionstillägget fr.o.m. 1964.

Flera har talat om systemet med pensionstillägg, och jag vill därför uppehålla mig litet grand kring detta. Vi vet att den reformen trädde i kraft efter en mycket kort beredning. Det sades också att reformen skulle vara starkt begränsad, därför att den skall gälla just de föräldrar som beroende på tidigare socialförsäkringssystem inte haft möjlighet att tjäna in ATP och inte heller har kunnat gå ut i arbete.

Eftersom ytterst få har kunnat få den här formen av ATP-poäng, har vi skrivit i vårt betänkande: "Utskottet ser emellertid inte något hinder för att man inom de angivna ramarna tillämpar förarbetena på det sätt som är förmånligast för den enskilde." Vi har alltså uttryckt en mening där.

Därtill har vi fått klart för oss att riksförsäkringsverket samlar in de uppgifter som nu finns på försäkringskassorna, sedan denna reform varit i kraft en mycket kort tid. Vi har därmed inte på grund av motionerna som nu finns varit beredda att lägga fram förslag till någon förändring, utan vi tycker att det är viktigt att få ett bra underlag från riksförsäkringsverket. Men det finns ju möjlighet att ta upp detta vid ett senare tillfälle, och jag tror att det kommer att bli nödvändigt, så som reformen har fungerat.

Margó Ingvardssons inlägg handlade till en rätt stor del om basbeloppet. Den åsikt som Margó Ingvardsson framförde här är jag också beredd att ställa mig bakom. Vi har inte principiellt tyckt att det är ett bra sätt att förändra basbeloppet, men i detta fall fanns det ingen annan möjlighet om konsekvenserna inte skulle bli helt snedvridna vid omläggningen av skattesystemet. Därför gick kompensationen – genom ett höjt pensionstillskott – särskilt till de pensionärer som inte kom i åtnjutande av en skattesänkning. Själva principen har vi nog alla i riksdagens kammare vänt oss emot tidigare. Det är inte med någon större glädje som vi har ställt oss bakom denna förändring. Det var en möjlighet att få ett bra förslag som anknöt till omläggningen av skatterna. Sambandet mellan priser och pensioner är naturligtvis en viktig princip.

När det sedan gäller en utredning om förändrat KBT efter det beslut som vi har tagit i dag, dvs. ett KBT för framtiden, aviseras en sådan utredning i propositionen. Den lämnade förslag till ett särskilt KBT. Man skall göra en förutsättningslös översyn av KBT i framtiden eftersom det beslut som vi har fattat i dag är av kortvarig karaktär.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

*Avd. 3 Pensioner
m.m.*

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande, avsnitt IV.

Anf. 92 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Remitteringen av pensionsberedningens förslag har man tövat med. Betänkandet kom 1990. Det tog lång tid innan man skickade ut det, och jag förstår varför. Det är väl skönt att få svaren framåt sommaren. Då behöver man inte göra någonting. Detta är naturligtvis en het politisk fråga.

Då kommer vi in på de politiska värderingarna. Mina värderingar har jag deklarerat mycket klart, och de är moderata värderingar. Ett pensionssystem måste vara oantastbart. Det är en lång planeringshorisont för den enskilde, och det måste vara stabilt. Det får inte åstadkomma alltför stora skattekilrar eftersom vi då får en mycket dålig tillväxt. Pensionsberedningen har instämt i detta.

Vi har inte tagit ställning till hur man skall klara av omvandlingsprocessen. Det är ett svårt tekniskt problem, men jag tror att det går att lösa.

När det gäller skattekilarna är det inte min egen uppfinning, utan jag utgick ifrån konjunkturrådets rapport 1991, Sverige vid vändpunkten. Denna bok är skriven av Lars Bergman, Ulf Jakobsson, Mats Persson och Hans Tson Söderström. De är ganska kända ekonomer, och det handlar inte om särskilt märkvärdiga saker. De konstaterar bara att människor anpassar sig efter systemen. Om det mesta av pensionsavgifterna efter det att man har avverkat sina 15 bästa år blir skatt, eller nästan helt och hållet skatt, påverkar detta personens sanningsmönster. Det har vi sett på andra håll i socialförsäkringssystemet. Vi har sett det i sjukförsäkringen, och vi kan väl misstänka att vi har sett det när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Riksdagens revisorer konstaterar att systemet motverkade rehabiliteringen. Det betyder att antalet människor som är arbetsskadade ökade litet.

En sak som man kanske skall fundera litet över är: Hur kommer det sig att folk är utsatta för en så mycket sämre arbetsmiljö i dag än de var på 1950- och 1960-talen? Då hade vi fortfarande mycket dåliga miljöer kvar t.ex. inom gjuteriindustrin och även på andra håll. Det har ändå hänt väldigt mycket inom industrin. Det är klart att vi får andra typer av skador. Det är klart att folk får högre krav osv., men jag tror att vi skall vara försiktiga med att tala om ohälsotal. De är något inflaterade. Jag säger inte att det inte är så att det finns folk som verkligen blir yrkesskadade, men jag säger att hela ökningen som vi har sett beror på en mängd olika faktorer.

Anf. 93 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Ingegerd Elm hade litet svårt med begreppen här. Vi kallar vårt förslag grundpension, och att det sedan ger grundtrygghet är vi överens om.

Den kritik som Ingegerd Elm riktar mot förslaget till grundpension gäller att det skulle gynna förmögna landsortsbor. Det är i så fall första gången som socialdemokraterna har tvekat inför att gynna någon som har det bra. Skatteomläggningen var ju till klar fördel för dem som har höga inkomster och inför den omläggningen hesiterade aldrig socialdemokraterna, utan det förslaget genomförde man. Det är möjligt att det förkommer förmögna lands-

ortsbor, men att det skulle göra det i så stor mängd att det skulle förhindra att man även genomförde grundpensionen har jag svårt att inse. När det gäller de landsortsbor som jag känner på hemmaplan handlar det inte förmögna landsortsbor, utan det handlar många gånger om svårt utslitna kvinnor med mycket låg pension, med bostadskostnader som kanske inte berättigar till KBT. Det innebär kostnader för att bo kvar på det här stället som kanske inte ligger som grund för ett KBT. De bor inte gratis för att de bor på landsbygden. Det är en föreställning som jag trodde var borta från en medveten riksdagsledamots horisont.

Man kan ibland få den uppfattningen att socialdemokraterna inte tvivlar i tron på att ett framtida ATP-system skall behålla sin fräschör. Faktum är att man redan i dag med 3,5 pensionspoäng inte har någon fördel av ATP-systemet. Dessa poäng är redan förbrukade och finns med i basen. Det är dem vi tänker utnyttja i vårt grundpensionssystem också.

När det sedan gäller avgifterna till systemet förändrade vi dem redan i fjol. När det gäller arbetsgivaravgiftssidan tog vi från folkpensionsavgifterna och lade över på ATP-avgifterna. Man är redan inne på det här systemet, även om ni kanske inte har fått det klart för er.

Det särskilda pensionstillägget är förhoppningsvis möjligt att förändra så att det kommer dem som behöver det till godo, men det har varit många krångliga omvägar. Det finns många besvikna människor i kanten av den vägen. Det finns all anledning att nu rehabilitera detta i det avseendet.

Anf. 94 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Det är mycket bra att Ingegerd Elm är överens med mig om att det rent principiellt är fel att inte höja basbeloppet med hela prisökningen för året. Det är bra att vi är överens på den punkten. Det bådär gott för framtiden. Det kanske finns ett hopp om att vi kan återställa basbeloppet.

Men jag är inte överens med Ingegerd Elm när hon säger att det skulle få fördelningspolitiskt oriktiga konsekvenser om man inte hade gjort den här försämringen av basbeloppet. Om man anser att det är fördelningspolitiskt fel att de bäst betalda pensionärerna får mest ut av att hela prisökningarna får slå igenom på basbeloppet, måste man ju tänka om helt och hållet när det gäller värdesäkringarna av pensionerna. Vi räknar ju varje år upp pensionerna i förhållande till basbeloppet. Detta är en direkt följd av prisutvecklingen. Då får ju varje år de bäst betalda pensionärerna ut mest av det systemet. Kritiserar man detta förhållande i det ena fallet måste man ju kritisera det i det andra fallet också.

Jag vet inte om socialdemokraterna har några planer på att helt och hållet gå ifrån denna beräkning när man höjer pensionerna. Om så är fallet kan jag förstå ert resonemang när det gäller att urholka basbeloppet, annars förstår jag det inte.

Anf. 95 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag beklagar verkligen att utskottsmajoriteten inte har tillstyrkt vår motion om att vårdår skall räknas från första året. Detta får till följd att handikappade ungdomar inte heller kan flytta hemifrån förrän de har fyllt 26 år, eftersom det skall gå minst tio år och ett av villkoren är att de

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

skall ha haft hel förtidspension och handikappersättning. Har man vårdat ett barn under 16 års ålder och haft vårdbidrag borde även denna tid kunna räknas som kvalifikationstid.

Jag anser likaså att det är orimligt att en förälder blir vägrad det särskilda pensionstillägget bara därför att barnet har varit i skola eller i dagcenterverksamhet. Menar verkligen socialdemokraterna att gravt handikappade barn inte skall gå i skolan?

Anf. 96 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Naturligtvis menar socialdemokraterna att svenska barn skall gå i våra skolor. Jag tycker att frågan var litet märklig. Det jag sade var att de fall som nu blivit godkända är mycket få, och det finns grunder för detta. Vi vill därför avvakta riks försäkringsverkets genomgång av vad som ligger bakom avslagen. Jag tycker det är rimligt att vi får ett grundligare underlag innan vi återigen beslutar oss för en förändring. Detta sagt om de särskilda pensionstilläggen.

Jag tycker nog att det var ett ganska magstarkt konstaterande när Karin Israelsson sade att det är första gången som socialdemokraterna reagerar för att ett förslag gynnar förmögna personer. Det var ganska gravt uttryckt. Karin Israelsson är mycket väl medveten om att det socialdemokratiska partiet sedan 1940-talet varit med om att bygga upp de reformer vi har. Dessa reformer har hela tiden varit inriktade på en rättvis fördelning mellan rika och fattiga och mellan starka och svaga människor, för att ta två exempel.

Karin Israelsson borde vara så pass kunnig om skatteförslaget – även om vi här inte skall diskutera detta togs det som exempel – att hon vet att höginkomsttagarna faktiskt betalar sänkningen av den egna skatten. Så är förslaget utformat, och beslutet är fattat. Det trodde jag var väl känt för riksdagens ledamöter.

Anf. 97 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är möjligt att jag uttryckte mig något tanklöst, men jag ville gärna göra denna jämförelse med skatteomläggningen. Det finns många förmögna som har gynnats mycket, och jag tror knappast att de har betalat sin skattesänkning. Det är de människor vi har diskuterat i dag, låginkomsttagarna och bl.a. pensionärerna, som har fått betala för skatteomläggningen och inte fått någonting tillbaka. Det är ju därför som vi i dag har fattat de beslut som vi har fattat.

När det sedan gäller de förmögna landsortsborna som bor gratis i sina hus, vill jag berätta litet om hur det ser ut i verkligheten. Den gamla kvinna jag tänker på har pensionstillskott, folkpension och ett hus som hon bor ensam i sedan maken dog. Varje gång jag träffar henne har hon någon stor utgift som skall finansieras – pannan går sönder, vattenberedaren går sönder osv. Det är alltid någonting som skall göras, men hon har inget kommunalt bostadstillägg och får därför stå för dessa kostnader. Det kan nog finnas skäl för att dessa människor får del av den grundtrygghet en grundpension skulle ge i dessa fall.

Anf. 98 MARGÓ INGVARSSON (v):

Herr talman! Ingegerd Elm hade inga kommentarer till min replik om att det var fel att reducera basbeloppet. Det tar jag som ett tecken på att vi kanske trots allt är överens om synen på basbeloppet och att det är viktigt att det återställs till den ursprungliga nivån.

Jag reagerade emot att Ingegerd Elm avslutade sitt anförande med att säga att det borde vara uppenbart för alla i denna kammare att höginkomsttagarna själva har betalat sina skattesänkningar. Nu är det ju så, Ingegerd Elm, att hela förmiddagen i denna kammare ägnades åt debatten om de pensionärer som råkat illa ut eftersom de varit med och betalat höginkomsttagarnas skattesänkningar. Det har så gott som hela kammaren varit överens om bortsett från folkpartiets ledamöter.

Anf. 99 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Jag trodde jag uttryckte mig klart i mitt inlägg, Margó Ingvarsson. Jag sade klart och tydligt att principen när det gäller basbeloppet naturligtvis bör vara att priser och pensioner hör ihop, sambandet finns. Men när det gäller 1991 och 1992 skulle det innebära en felaktig fördelning om vi hade låtit basbeloppet ligga kvar. I stället gjorde vi på så sätt, att basbeloppet förändrades och pensionstillskottet höjdes med några procentenheter. På det sättet blir det en rättvis fördelning mellan olika grupper av pensionärer.

Jag redogjorde också för bakgrunden till detta. Pensionärer som betalar skatt får på detta sätt sin kompensation. Jag har alltså inte på något vis nu i efterhand ställt mig avvisande till det beslut som tidigare har fattats. Jag står naturligtvis fortfarande bakom det. Jag förde en principiell diskussion, och vad gäller principen har jag fortfarande samma åsikt.

Anf. 100 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag tycker alltid illa om när man gör felaktiga beskrivningar. Jag tänkte därför läsa högt en liten stund ur konjunkturrådets rapport 1991, Sverige vid vändpunkten: "Det är ett föga känt faktum, att ATP-systemet i sin nuvarande utformning faktiskt är *regressivt*, dvs. gynnar höginkomsttagare och missgynnar låginkomsttagare --- Det finns således inga tydliga fördelningspolitiska skäl för att ha kvar de nuvarande intjänandereglerne. I själva verket är ATP-systemets nuvarande utformning en politisk gåta. Man har lyckats koppla bort förmånerna från avgifterna (dvs. man har skapat skatteklilar) men man har trots detta inte lyckats utforma ett system som har de fördelningspolitiska effekter man i andra sammanhang säger sig eftersträva. Vi har här i själva verket ett av de få uppenbara fallen där såväl fördelningsmässiga som allokeringsmässiga skäl talar för en reform."

Jag tycker egentligen att detta citat borde avsluta debatten så att vi kan gå hem till våra kammare och fundera över vad vi skall göra med ATP.

Överläggningen om avd. 3 var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (ökad försäkringsmässig uppbyggnad av socialförsäkringarna)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 58 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Avd. 3 Pensioner m.m.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Mom. 2 (kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 16 för reservation 2 av Margó Ingvardsson. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (sjukpenning under utbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 127 för reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 11 (förtidspensionärers avgifter för sjukhusvård)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 69 för reservation 9 av Karin Israelsson m.fl.

Mom. 14 (försöksverksamhet inom tandvården)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 36 för reservation 12 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 55 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 59 för reservation 17 av Gullan Lindblad m.fl. 62 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (utbyggnad av föräldraförsäkringen)

Först biträdde reservation 20 av Margó Ingvardsson med 25 röster mot 19 för reservation 21 av Ragnhild Pohanka. 253 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 262 röster mot 17 för reservation 20 av Margó Ingvardsson. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (kvoterad föräldraledighet)

Först biträdde reservation 22 av Margó Ingvardsson – som ställdes mot reservation 23 av Ragnhild Pohanka – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 254 röster mot 36 för reservation 22 av Margó Ingvardsson. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Carl G Nilson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 26 (flexibelt uttag av kontaktdagar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (16-årsgränsen för tillfällig föräldrapenning)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 56 för reservation 30 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Eva Björne (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 31 (tillfällig föräldrapenning vid barns habilitering)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 109 för reservation 31 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 35 (beräkningsgrunden för vårdbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 36 för reservation 35 av Sigge Godin och Barbro Sandberg.

Mom. 38 (beräkningen av merkostnadsersättning)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 35 för reservation 37 av Sigge Godin och Barbro Sandberg.

Mom. 40 (återställande av basbeloppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Margó Ingvardsson och Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (grundpensionsförmåner m.m.)

Först biträdde reservation 42 av Gullan Lindblad m.fl. med 66 röster mot 33 för reservation 43 av Karin Israelsson och Marianne Jönsson. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Gullan Lindblad m.fl. – genom uppresning.

Mom. 45 (ny utredning om grundpension)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 19 för reservation 44 av Ragnhild Pohanka. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 51 (långsiktig utredning av ATP)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (vårdår från år 1960)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 59 av Sigge Godin m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (automatisk beräkning av vårdår)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (särskilt pensionstillägg fr.o.m. första vårdåret m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 127 för reservation 71 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 81 (översyn av särskilt pensionstillägg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 72 av Karin Israelsson och Marianne Jönsson – bifölls med acklamation.

Mom. 84 (översyn av KBT)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 71 för reservation 75 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Prot. 1990/91:96

17 april 1991

Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Mom. 85 (en parlamentarisk utredning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 77 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 86 (slopad förmögenhetsprövning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 95 (ADB-system)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 145 för reservation 84 av Gullan Lindblad m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

7 § Statsbudgeten för budgetåret 1991/92, jordbruksdepartementet

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1990/91:JoU22 Statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (jordbruksdepartementet) (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 101 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Det hade varit en avsevärd styrka och tillgång om vi hade haft den ansvarige ministern här i kammaren. Då hade vi kanske sluppit att föra en debatt om livsmedelspolitiken på Dagens Nyheters debattsida. Jag hade då också möjligen kunnat tillfredsställa talmannens önskemål om aktivare debatt i kammaren. Däremot förstår jag att jordbruksministern när han nu är hemma i landet väl behöver vara ute bland väljarna och lappa ihop det sönderfallande partiet.

Under morgonens nyhetsförmedling meddelades att regeringen har för avsikt att minska den statliga administrationen. Som vanligt uttrycker man en sådan viljeyttring utan att mera precis säga vad man tänker göra. Jag skulle vilja förmedla tipset att man redan nu skall följa det besparingsförslag som moderata samlingspartiet har lämnat i det betänkande som vi nu behandlar.

Vi anser att när en näring nu går in i ett avregleringsskede måste administrationen minskas. Det har vi också följt upp i de ekonomiska reservationer som vi har fogat till betänkandet.

Det viktigaste för jordbruket just nu är en uppföljning av det livsmedels-

politiska beslut som vi fattade i fjol. Konsumenterna har rätt att kräva billiga livsmedel. Nya uppgifter som cirkulerar – som jag tyvärr inte har kunnat få hundraprocentigt bekräftade – säger att uppemot 60 % av livsmedelskostnaderna beror på skatter och avgifter. Sverige är ett högskatteland. Så länge vi har ett så högt skattetryck är det svårt att få billiga livsmedel. Jag tror att det är mycket viktigt att notera detta. I den allmänna debatten verkar det nämligen som om själva jordbruket och primärproduktionen är förordande. Så är det alltså inte.

Den avreglering som vi beslutade om i fjol skall fullföljas. Det innebär att vi under en femårsperiod har en omfattande avreglering att vänta och gå igenom. Regleringsekonomin, som har gällt på jordbrukssidan, byts successivt ut mot marknadsekonomi. Avregleringen skall ske inom ramen för ett bibehållet gränsskydd. Detta trappas ned i takt med vad internationella förhandlingar medger. Jag vill säga detta eftersom det har en avgörande och mycket stor betydelse för jordbruket och jordbruksproduktionen att vi slår fast detta. Jag vill poängtera att moderata samlingspartiet står fast vid det beslut vi medverkade till i fjol. Jag säger det därför att det har diskuterats och antytts att det skulle finnas olika faser och glidningar i de här tolkningarna.

En annan stor fråga som jordbrukarna måste få besked i är omställningersättningen och själva omställningsprocessen. Vi är alla överens om att över-skottsproduktionen måste pressas ner. Vi kan säga att vi helt står bakom det, eftersom vi också har medverkat till en relativt generös ersättning på 13, 14 miljarder i det livsmedelspolitiska beslutet. Det är inte små pengar, det är stora pengar. Rätt använda kommer de att kunna betyda mycket för jordbruket.

Det som bekymrar oss – och som vi har velat markera i detta betänkande – är de tolkningsproblem som har uppstått. Jag vill framtida hävda att en minister som går ut med mycket oklara besked i olika sammanhang och som har underlydande medarbetare som inte på något sätt har bidragit till att precisera och klargöra hur det är med omställningsersättningen, har medverkat till en stor oro i jordbrukarleden. Direktiven till utformning av förordningar har inte heller varit de klaraste. Den administration och den byråkrati som har att handlägga omställningsersättningarna har av naturliga skäl varit ganska njugga i sina tolkningar, direkt avvisande skulle jag vilja säga.

Låt oss i stället ta vara på bondens kreativitet. En mängd lantbrukare har på olika sätt funderat över detta och är beredda att göra omställningar, och de är verkligen kreativa. Tyvärr har många av dem stoppats i den byråkratiska hanteringen. Det hade här varit en fördel om man hade kunnat vara generös. Vår målsättning är att minska arealerna i direkt livsmedelsproduktion.

Det har talats mycket om avskrivningslånen, som också har oroat lantbrukarna. I en reservation till utskottsbetänkandet har vi klart markerat hur vi ser på detta. Vi ville från början ha tioåriga avskrivningslån. Vi fick ge oss i de allmänna samskrivningar som skedde, och vi accepterade femåriga avskrivningslån. Nu har det uppkommit en diskussion om huruvida det föreligger återbetalningsskyldighet eller inte. Jag vill bestämt hävda att man naturligtvis skall göra allt för att kunna hitta omställningsgrödor. Efter fem år skall

svenskt jordbruk – enligt de målsättningar och riktlinjer vi har – vara avreglerat. Då kan svenskt jordbruk slåss på en fri marknad. Det blir konkurrens på en fri marknad. Jag har, herr talman, mycket svårt att finna att man då skulle kunna kräva återbetalning. Vi har även markerat detta i betänkandet.

Ytterligare en fråga, som även kommer att debatteras längre fram i vår, gäller exportfinansieringen. I utskottsbetänkandet från i juni i fjol sades att vi skulle tillåta branschvisa säljbolag. Vi accepterade det, utan statlig exportfinansiering. Men vi sade också samtidigt att under en övergångsperiod skulle man tillåta näringarna att ha en gemensam exportfinansiering för att hantera årsmomsvariationer, säsongvariationer, tillfälligt överskottsproblem osv. Vi står också fast vid detta beslut, och jag tror att det är viktigt att vi markerar det så ofta vi har möjlighet.

Jag vill gärna säga några ord om EG-anslutningen. Jordbrukarkåren var den första yrkesgrupp som yrkade på och krävde en direkt anslutning till EG. Jag tycker att man skall notera detta. Moderaterna gick ut mycket tidigt och önskade en anslutning. LRF, Lantbrukarnas riksförbund, var den första företrädaren för en yrkesgrupp som klart uttalade en önskan om anslutning.

Det finns ganska starka krafter i moderata samlingspartiet som redan nu uttalar att vi gärna vill vara med och utforma den jordbrukspolitik som i dag utvecklas i EG. Vi är ganska offensiva. Vi säger att vi klarar detta om vi får konkurrera på lika villkor.

Herr talman! Jag har här bara berört vissa saker, men jag tror att det är mycket viktigt att vi hela tiden håller dessa frågor levande och att de olika partierna klart deklarerar var de står.

Herr talman! Jag stöder de moderata reservationerna men yrkar bifall enbart till reservationerna nr 5, 8, 19 och 37.

Anf. 102 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi behandlar i dag omfattar ett brett spektrum. Det upptar olika anslagsfrågor för jordbruket, trädgårdsnäringen, skogsbruket, fisket och rennäringen. Vidare tas frågor om djurskydd, växtskydd, livsmedelskontroll, utbildning och forskning upp.

Jag skall i mitt anförande kommentera några produktionsgrenar som en samlad opposition har ansett att regeringen har behandlat alltför snävt när det gäller anslag för kommande år.

Låt mig först konstatera att när fem partier förra året gjorde upp om den nya jordbrukspolitiken var vi medvetna om att vi inte hade möjlighet att lösa alla detaljer. Riksdagsbeslutet slår i stället fast att vi skall ta ett gemensamt ansvar för uppföljningen av omställningen.

Nu har vi kommit fram till att vi på några områden måste ställa mer medel till förfogande än regeringen har föreslagit i sin proposition.

Det gäller en del vallodlare som har varit knutna till vissa valltorksföretag och som har hållit i gång under en tid när de flesta torkanläggningar har upphört på grund av de höga oljekostnaderna. Plötsligt har de som lagt ned vallodlingen och övergått till spannmålsodling kunnat få stöd om de återupptog vallodlingen genom olika program som tar sikte på att reducera spannmålsodling. De som trots höga energikostnader och dålig lönsamhet fortsatte med vallodling har icke varit berättigade till stöd och har därför hotats av

utslagning. NO som granskat fallet anser att konkurrensen måste få ske på lika villkor, och samtliga oppositionspartier har ställt sig bakom ett förslag där kompensationen för enkelhets skull betalas ut till de aktuella valltorks-företagen.

En majoritet i utskottet har vidare föreslagit ett stöd för export av konservärter om 10 milj.kr. för nästa budgetår, eftersom EES-förhandlingarna inte har blivit klara i detta avseende och motsvarande stöd utgår inom EG. Sverige har varit ledande i världen när det gäller konservering och infrysning av ärter och årligen exporterat betydande kvantiteter. Därför bör denna verksamhet säkras tills vi är medlemmar i EG.

Även vallfröodlingen behöver motsvarande stöd för att vi skall kunna säkerställa tillgången på frö som är lämpligt för det svenska klimatet.

Produktionen av lammkött och fårkött motsvarar endast 70 % av den svenska konsumtionen. Svenska fåravelsförbundet – som uppvaktat utskottet – är optimistiskt när det gäller möjligheterna att öka den svenska produktionen. Men då behövs särskilda insatser för att öka kunskanternas hos de svenska producenterna. Marknadsföringen av kött- och ullprodukter. Stödet till köttförsäljningen dras nu ner med 10 milj.kr. för kommande budgetår, vilket motsvarar 2 kr. per kilo. Vi anser liksom majoriteten i utskottet att motsvarande medel bör betalas ut till Fåravelsförbundet som ett engångsbelopp för att stärka denna för vår landskapsvård så viktiga produktionsgren.

På andra områden föreslår vi från folkpartiet liberalernas sida besparingar.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis få beröra några av dessa som har anknytning till skogsbruket. I reservation 27 framhåller vi att vi inte anser att staten skall subventionera skogsfröplantager. I reservation 30 föreslår vi en besparing på 20 milj.kr. genom att minska detaljeringsgraden i nästa års skogsinventeringar.

Herr talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 5, som gäller en annan besparing.

Anf. 103 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det beslut som vi förra året fattade om jordbrukspolitiken och livsmedelspolitiken var ett mycket viktigt beslut. Det innebar ett beslut om avreglering och om omställning av det svenska jordbruket.

Detta har naturligtvis skapat besvärligheter för jordbruket på många sätt både för jordbrukaren själv, för näringen och för samhället. Det här beslutet ställer naturligtvis krav på alla led i den här kedjan, när det så småningom skall leda till någonting som är bra, något som det naturligtvis syftar till.

Situationen är också motsägelsefull. Samtidigt som vi i dag har bekymmer med att vi har för mycket mat i Sverige, är det inte så långt till delar av världen där bekymret är att man inte har tillräckligt mycket mat. Det är naturligtvis svårt att få dessa saker att gå ihop, och det är viktigt för oss att kunna förklara detta på ett vettigt sätt. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att vi har en beredskap för att klara den situation som kan uppstå framöver, eftersom situationen på den totala världsmarknaden – inte den restmarknad för livsmedel som vi talar om – är helt annorlunda. Där är inte en för stor tillgång på mat det bekymmersamma, utan i stället bristen på mat.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Det beslut vi fattade förra året var enigt, och det ligger ett mycket stort värde i att så var fallet, eftersom investeringarna i jordbruket är långsiktiga och man måste veta vilka regler som skall gälla för framtiden. Därför lade vi ner stor energi på att få beslutet enigt, vilket vi alltså lyckades med.

Jag sade att det är mycket som är besvärligt, men det är också mycket som är förhoppningsfullt. Vi har i Sverige en jordbrukarkår som är villig till omställning och som förstår behovet härav. Lantbrukarnas riksförbund gick ganska tidigt ut och talade om ett spårbyte. Man hade då med även den viktiga frågan om en avreglering inom landets gränser, något som ju beslutet också utgår ifrån.

Omställningen har också fått en glädjande stor anslutning, större än man för en tid sedan kanske kunde ana. Det är också viktigt. Detta ställer å andra sidan stora krav på oss i Sveriges riksdag och på de myndigheter som har att hantera dessa frågor. Jordbrukarna har tagit ett ansvar genom att ställa om. Nu är det viktigt också för oss att se till att inom denna femårsperiod gå över till annan verksamhet och få ekonomi i denna.

Det är också förhoppningsfullt att vi har fått en överenskommelse om energipolitiken, om vilken vi här i riksdagen så småningom skall fatta ett beslut. Centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna har här kommit överens om en satsning på biobränslen och bioenergi. Men även här är det viktigt med en uppföljning och bevakning, eftersom ingenting av detta ger sig självt. Allt måste vinnas successivt.

Centerpartiets syn på jordbruket och jordbrukets situation är att det är viktigt att vi behåller åkerarealen och att vi hävdar den. Detta är viktigt för framtiden. Men detta måste ske på ett sådant sätt att jordbrukarna får en rimlig ekonomisk ersättning för sitt arbete. Men det är också viktigt ur försörjningssynpunkt för vårt land, och det är viktigt med hänsyn till solidariteten med de människor ute i världen som inte har tillräckligt mycket mat.

Det är dessutom viktigt att vi nyttjar åkerarealen på ett sådant sätt att vi kan behålla den landskapsbild som vi och många andra i Sverige vill ha kvar. Den enda möjligheten att åstadkomma detta är att vi har ett aktivt jordbruk med aktiva människor som sköter detta.

Jordbruket kan i detta sammanhang också ge en bra hjälp i miljöarbetet genom att producera miljövänlig energi.

En del av den jordbrukspolitik som vi diskuterade förra året gällde regleringsekonomin. Det var ju en avreglering som vi skulle åstadkomma. Men den reglering som fanns hade ju inte kommit till för skojs skull, utan den hade kommit till för att skapa förutsättningar att lösa vissa problem, problem som man nu i större utsträckning än tidigare lägger över på näringen själv att klara.

I hägnet av denna regleringsekonomi hade det gjorts en mängd satsningar som kunde ske ganska enkelt med hjälp av dessa regleringspengar. Det gällde t.ex. avbytarsystem, hälsovård, andra sociala satsningar inom jordbruket, distriktsveterinärorganisationen och mycket annat.

Regeringen fick i uppdrag att klara upp detta med näringen och att i budgetpropositionen framlägga förslag om hur dessa pengar skulle betalas ut efter avregleringen. I stor utsträckning har regeringen lyckats ganska bra med detta, men på vissa punkter har man inte gjort det.

Det gjordes också överföringar till näringar och verksamheter som hade bekymmer. På en rad punkter har vi nu i utskottet genom majoritetsbeslut ändrat i regeringens förslag. Det gäller t.ex. satsningen på vallfröodling, som är en viktig näring. Det är viktigt för svenskt jordbruk att det finns vallfrön. Det är viktigt inte bara för jordbruket, utan behov av vallfrön kan finnas också i andra sammanhang. Vi föreslår här ett bidrag på 10 milj.kr. för nästa budgetår.

Detsamma gäller exporten av konservärtor, som Bengt Rosén var inne på. Här föreslår vi ett bidrag på 10 milj.kr. Till odling av bruna bönor, som av beredskapsskäl är en viktig produkt, anslår vi 2 milj.kr.

Vidare får fåraveln 10 milj.kr. Fåraveln är en viktig näring när det gäller att hålla landskapet öppet, och den är viktig även i regionalpolitiska sammanhang. Det stöd som tidigare har utgått till fårnäringen från samhället har trappats ner, och därför måste näringen nu få en extra hjälp för att klara sina bekymmer.

Ytterligare en del frågor skulle vi ha velat lösa. Det gäller bl.a. hästaveln. Det gällde här en liten summa på 2 milj.kr. som tidigare tillfördes hästaveln av regleringsmedel men som nu inte fanns med i regeringens förslag. I centerpartiet har vi reserverat oss för att dessa pengar skall betalas ut även nästa budgetår, eftersom vi tror att det är oerhört viktigt att hästaveln får dessa pengar. Hästen är viktig även för framtiden.

I detta betänkande tas även en rad andra frågor upp. Bl.a. finns fiskefrågorna med i detta sammanhang. Regeringen hade här gått ifrån det beslut som vi fattade förra året om att pengar skall tillföras bildandet av fiskevårdsföreningar även under de närmaste åren till dem som före den 1 september förra året hade anmält att de ville bilda fiskevårdsföreningar. Häri ingår också pengar till stöd för fritidsfisket. Pengar för det ändamålet måste finnas med i budget intill dess man hittar andra finansieringsformer. Vi har fått majoritet för att öka anslaget med drygt 8 milj.kr.

Vi har också fått majoritet för förslaget om en utredning av konsekvenserna för det fria handredskapsfisket. Det är en ganska viktig fråga att följa upp, eftersom motsättningarna här har varit mycket stora.

Det har också föreslagits att man skulle initiera en allmän fiskevårdsavgift. Detta förslag har vi i centern inte velat stödja, eftersom vi inte är säkra på att detta är den rätta vägen att gå. Vi har alltså reserverat oss på den punkten.

Frågan om rennäringen behandlas också i detta betänkande. Förra året fattade vi ett beslut om att prisstödet till rennäringen skulle ökas. Men regeringen har inte fullt ut följt det förslaget. Nu har vi fått en majoritet för att öka det stödet med 3 milj.kr. Därmed fullföljs det beslut som fattades förra året.

När det gäller frågan om trygghetspaketets uppföljning har vi däremot inte fått majoritet i utskottet, och därför har vi reserverat oss på den punkten.

Även en fråga som gäller trädgårdsnäringen behandlas i betänkandet. Trädgårdsnäringen har ju bekymmer. Vi fick förra året ett halvt löfte om att få en ny trädgårdsnäringsutredning. Denna har ännu inte tillsatts, men vi hoppas att så kommer att bli fallet och att regeringen sålunda uppfyller de löften som den socialdemokratiska gruppen gav i riksdagen förra året. I av-

vaktan på detta anser vi i centerpartiet att man borde ha gett ett större stöd till trädgårdsnäringen än vad utskottsmajoriteten föreslår, och vi har därför en reservation på den punkten.

I övrigt har vi i det här betänkandet reservationer om kontroll av alternativt odlade livsmedel, om att stadgarna för hushållningssällskapen också fortsättningsvis skall fastställas av statlig myndighet, om leukosprogrammet när det gäller kor – vi tror att det är viktigt att man fullföljer det snabbare än regeringen vill gå med på – och om utbildning vid lantbruksuniversitetet. Det är viktiga frågor i ett framtida jordbruk.

Dessutom har vi reservationer om besparingar på skogsområdet, men de är i dag inaktuella, eftersom riksdagen förra veckan gick emot vårt krav på borttagande av skogsvårdsavgiften, vilket var kombinerat med de här besparingarna. Dem yrkar jag därför inte bifall till.

Jag stöder centerns reservationer även i övrigt men yrkar bifall bara till reservationerna 6, 24 och 46. I övriga, nu inte nämnda, delar yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag tänkte också kommentera ett par saker som Sven Eric Lorentzon sade i sitt anförande, nämligen om kostnaderna för maten. Sven Eric Lorentzon sade att Sverige är ett högs katteland och att det är ett av de främsta skälen till att maten är dyr. Det är säkert sant. Det vore bra om moderaterna då ville hjälpa till och sänka skatten, bl.a. genom att sänka momsens på livsmedel. Förra veckan var moderaterna inte villiga att vara med och ta bort skogsvårdsavgiften, vilket är anmärkningsvärt i det här sammanhanget. Det har inte att göra med livsmedelspriserna, men det har att göra med bondens möjligheter att leva.

Jag kan väl också säga att jag känner en viss besvikelse över att moderaterna inte ville vara med om ett enhälligt förslag när det gäller omställningsprogrammet i det betänkande som vi nu behandlar. Avskrivningslånet kom faktiskt till genom ett krav från moderata samlingspartiet – något sådant fanns inte från början. Det är naturligtvis nödvändigt att man har viss uppstagnning av den verksamhet som sker i omställningsarbetet. Skulle den situationen uppstå att det efter fem år inte skett någon omställning är det den enskilde jordbrukaren som blir lidande på det.

Däremot har vi konstaterat – det har vi beskrivit i det särskilda yttrande som vi har fogat till betänkandet – att samhället har tagit på sig ett övergripande ansvar för att skapa marknader för de produkter på energiområdet som skall vara den viktigaste delen av omställningsprogrammet. Tar samhället inte det ansvaret och skapas inte de förutsättningarna är det heller inte aktuellt med någon återbetalningsskyldighet.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

7 § (forts.) Statsbudgeten för budgetåret 1991/92, jordbruksdepartementet (forts. JoU22)

Anf. 104 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jag skall försöka undvika att inlåta mig på en skattedebatt. Det är egentligen inte skatter som vi diskuterar i dag. Jag vill bara säga att herr Brunander inte tycks ha läst Höök eller ha sett vad som händer här i huset. Kanske vill han inte veta vad som händer.

Vi moderater får ofta kritik, inte minst från centerpartiet, för våra skattesänkingsförslag. Vi anses vara det stora skattesänkarpartiet, och det säger också herr Brunander. Jag vill bara slå fast att en sänkning av det totala skattetrycket är en förutsättning för en skattereform, även för momssänkningar på mat osv. Vi måste sänka det totala skattetrycket.

Jag är mycket tacksam för att herr Brunander tar upp frågan om skogsvårdsavgiften. Herr Brunander har som oftast fel. Moderaterna kräver att skogsvårdsavgiften skall avskaffas. Jag är glad över att nu få tillfälle att inför kammarens ledamöter och till protokollet dementera herr Brunanders påstående. Under en längre tid har vi nåtts av rapporter utifrån landet om att flera framstående centerpartister, men även herr Brunander, far med det felaktiga påståendet att endast centern vill avskaffa skogsvårdsavgifterna. Även moderaterna och folkpartiet har yrkanden i den riktningen, herr Brunander. Jag ber att herr Brunander försöker korrigera sina inlägg på den här punkten, både här i kammaren och ännu hellre ute i landet.

Omställningsersättningen tycks ha irriterat herr Brunander enormt. Vi bedömer det vara viktigare att få fart på omställningsprocessen än att hålla fast vid opreciserade, oklara formuleringar, vilkas innebörd bönderna inte begriper. Visst var och är enigheten om livsmedelspolitiken stor. Vi har med våra uttalanden – jag vet inte i vilken utsträckning herr Brunander har bidragit – fått fart på omställningen i år. Den gick bättre än förväntat de sista veckorna. Allt talar för att det även nästa år kommer att bli en ganska stor omfattning på omställningen, herr Brunander.

Jag tycker inte att vi har gjort något fel. Jag är jätteglad över vårt ställningstagande. Det har satt sprätt på hela omställningsprogrammet.

Anf. 105 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Sven Eric Lorentzon vill inte ha någon skattedebatt, men det blir en hel del om skatter i repliken i alla fall. Det är mycket möjligt att moderaterna är skattesänkarpartiet, så länge det inte alltför mycket berör bönderna och de livsmedel som går till konsumenterna. Skattesänkningarna skall göras på sådan sätt att de som har relativt höga inkomster får del av den. Vi röstade faktiskt om skogsvårdsavgiften häromveckan, och då föreslog moderaterna för all del en sänkning men inte ett borttagande av skogsvårdsavgiften. Centerpartiet var definitivt ensamt om det kravet. Att mode-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeteten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

raterna sedan vill ha ett resonemang om att få bort den så småningom är en annan sak. Då hade man möjlighet att ta ställning, men det gjorde man inte.

På samma sätt är det när det gäller momsens på livsmedel. Jag har inte sett att moderaterna har agerat för att sänka skatten på livsmedlen och därmed göra dessa billigare för människorna.

När det gäller omställningsstödet är det alldeles riktigt att jag är irriterad över moderaternas ställningstagande. Jag tycker att det är fel när herr Lorentzon säger att moderaterna genom sitt ställningstagande har satt fart på anmälningarna till omställning. Man kan säga att vi har åstadkommit detta trots moderaternas agerande. Nu hade det väl inte någon större betydelse i detta sammanhang över huvud taget, eftersom det kom i slutskedet, men ändå. Jag vill säga att jordbrukarnas uppslutning vad gäller omställningsstödet är fantastiskt bra. Det är uppfordrande för oss som sitter här att verkligen se till att det blir något av detta, och då är enigheten oerhört viktig. Det är därför som jag är besviken när moderaterna gör på detta sätt. Om också andra hade gjort så, hade det hela rasat ihop, och det hade varit ödesdigert för svenskt jordbruk. Men så skedde inte, och därför fungerade det.

Nu hoppas jag att det i fortsättningen kan bli enighet i detta avseende. Det är viktigt för den enskilde bonden att inte få en mängd besked från olika håll utan att de är så klara och entydiga som möjligt, så att det händer något när det gäller omställningen. Därvidlag har samhället, näringen och även den enskilde bonden ett ansvar. Vi har ett gemensamt ansvar, och från det skall vi jobba vidare och åstadkomma resultat.

Anf. 106 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte inlåta mig på en skattedebatt – det får skatteexperterna göra. Jag vill bara klart deklarerat att det i vår motion, som jag ber herr Brunander att vänligen läsa – jag kan sända över den till honom – klart och tydligt står att skogsavgiften skall avskaffas. Så var det med den saken.

Nu gör herr Brunander egna tolkningar när det gäller omställningsersättningen. Om herr Brunander hade lyssnat litet mer på folk ute i landet tror jag att han skulle ha intagit en annan ställning i det här avseendet. Jag tror att vi hamnade rätt, och det irriterar naturligtvis. Herr Brunander gör egna tolkningar, och jag tror att han bör fundera mycket noga över dem.

Jag brukar ibland ta till starka ord, men jag vill om det sista som herr Brunander sade här bara säga att det var vad jag brukar kalla snömos.

Anf. 107 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Snömos kan kanske förekomma ibland. Så är det kanske med det som står i den moderata motionen om skogsvårdsavgiften. När vi röstade om den var det inte fråga om ett borttagande av avgiften. Man kan naturligtvis skriva så, men då skall man också leva upp till det – annars har det inget större värde.

När det gäller omställningsstödet är det oerhört viktigt att vi är relativt överens om hur det skall fungera. Det har vi också varit, men moderaterna gick ifrån enigheten och har försökt profilera sig i denna fråga. Det kunde man naturligtvis göra när övriga partier tog sitt ansvar. Hade vi i de övriga

partierna inte gjort det, hade situationen varit en annan, och det hade varit besvärligt för jordbruket.

Skall vi ha möjlighet att klara den fria marknad som Sven Eric Lorentzon talade om i sitt inledningsanförande och som kommer att gälla efter fem år, är det oerhört väsentligt, för att inte säga avgörande, att den omställning som vi är i färd med verkligen blir lyckad. Vi måste kunna erbjuda jordbrukarna möjlighet att odla nya produkter. I annat fall kommer den enskilde bonden verkligen att råka illa ut i den obalans som då råder. Därför är det oerhört viktigt att denna omställningsprocess fungerar och att vi agerar rakt från samhällets och politikernas sida.

Förste vice talmannen anmälde att Sven Eric Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 108 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Öm vårn ja, öm vårn ja, dä'ä e fina ti, da stäcker så ur jola, å guschelöv för sola, ho å så go å bli.

Så skrev en gång Gustaf Fröding, men här är det mest snömos både inne och ute. Utanför huset har vi trots allt hopp om en övergång till vårklimat. Hur det är med inomhusklimatet törs jag inte riktigt uttala mig om.

Fru talman! När jag kom som ny riksdagsledamot till jordbruksutskottet 1988 var det en sak som förvånade mig mycket. Det var den stora kontrasten mellan å ena sidan den politiska debatt som förs i vårt samhälle, där ett politiskt block, det borgerliga, talar mycket om att avbyråkratisera och avreglera och ofta anklagar socialdemokraterna och oss vänsterpartister för att stå för reglering, byråkrati, krångel och administration, och å andra sidan den verklighet som jordbruksprisregleringssystemet visade sig representera. I bästa samverkan har man, över blockgränserna, under ett antal decennier byggt upp ett mycket komplicerat regleringssystem. Jag har kunnat konstatera att påtryckningarna för en avreglering och ett avskaffande av detta krångliga system minsann inte har kommit från höger – tvärtom. Det är faktiskt från vänster som man nu har pressat på för att avreglera jordbruket.

Moderata samlingspartiet hade t.ex. i sin motion förslaget att denna avreglering skulle ta tio år i stället för fem, som sedan blev riksdagens beslut. I den ibland något förvirrade debatt om vad som är höger och vänster i svensk politik finns det alltså understundom anledning att tänka också i denna dimension.

När riksdagen förra året samlade sig till ett nästan enigt beslut – fem partier var eniga om att genomföra denna avreglering – speglade det naturligtvis ett kompromissande. Det var resultatet av att alla hade fått ge vika på några punkter. Så var det också för vänsterpartiet. Vi tyckte att det var viktigt att markera att denna avreglering är en förutsättning för att det svenska jordbruket skall kunna få en ny och blomstrande framtid. Men vi vill markera att det inte betyder att samhället inte längre har ansvar.

Vi hade också velat se en något annan inriktning när det gällde omställningsperioden och de framtida samhälleliga insatserna inom jordbrukspolitiken.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Vi hade velat att man mer lyft fram framtidstron och mer sett till jordbrukets möjligheter och mindre till dess problem.

Vi anser t.ex. att framtagandet av jordbruksprodukter som bas för industriproduktion är en nödvändighet, eftersom vi vet att ett av vårt samhälles mest grundläggande problem är att vi har en industriell produktion som skapar miljöproblem i varje led och som slutligen också leder till problem när det gäller avfallshanteringen. Att då kunna satsa på t.ex. produktion av bioplaster som på ett naturligt sätt kan gå in i ett ekologiskt kretslopp är inte en lustig liten nischfråga. Det är en avgörande fråga för vårt samhälles framtid om vi lyckas ta det steget och på ett nytt sätt göra de areella näringarna till basen för hela samhället.

I de frågor där vi i vänsterpartiet förra året hade en annan mening har vi också i år återkommit med krav. Vi är övertygade om att liksom droppen urholkar stenen kommer vi så småningom att få ett större gehör för dessa krav än det vi tyvärr har fått i år. Det gäller t.ex. ökade satsningar på SLUs arbete med landsbygdsutveckling och forskning.

I fråga om landsbygdsutveckling gäller det också att utvidga de satsningar som har gjorts i Norrland med det särskilda åtgärdsprogrammet, vilket ger ganska fria resurser att använda på den lokala nivån. De satsningarna bör byggas ut till hela landet.

Vi hade också velat att man mer sett till vad som kommer att hända med jordbruket i skogs- och mellanbygd och att den av riksdagen instiftade ersättningen för landskapsvård dels hade blivit större, dels hade fått en något annan inriktning, en mer generell karaktär, och också innefattat vallodling och betesdrift. Diskussionen om ersättningen för landskapsvård kommer vi att få anledning att återkomma till, eftersom frågan i år inte behandlades i samband med statsbudgeten utan i samband med miljöpolitiken.

Vi har i år liksom tidigare år tagit upp något som lantbruksstyrelsen tidigare krävt, nämligen behovet av en statlig finansieringsmöjlighet när det gäller investeringar inom jordbruket med anledning av ökade miljökrav och de ökade krav som djurskyddslagen har lett till när det gäller djurhållningen. Det hade varit en viktig signal från samhällets sida. I en period när många jordbrukare tycker att framtiden är osäker är det svårt att våga sig på kostsamma investeringar, bygga om stallar och göra investeringar i gödselvärdsanläggningar, om man inte också ser att det finns en rimlig möjlighet att göra investeringen finansiellt överkomlig.

Vi har i år liksom tidigare år föreslagit större satsningar när det gäller det ekologiska lantbruket, eller alternativ odling, som man också brukar säga. När vi ser på jordbruket i det globala perspektivet och ser hur den snabba ökningen av jordbruksproduktionen under efterkrigstiden nu tenderar att förbytas i ett avstannande eller nästan en minskning på sina håll i världen, inser vi hur viktigt det är att vi kommer ifrån det moderna jordbrukets problem. Om man ser sig omkring i världen är det uppenbart att omfattande kemikaliehantering och felaktigt genomförda bevattningssystem inte är långsiktiga lösningar för jordbruket. Det leder inte till en långsiktigt hållbar produktion.

Det ekologiska lantbruket däremot, som bygger på att man använder på plats givna resurser och försöker ha ett energisnålt jordbruk, är framtidens

jordbruk. Vi borde därför se till att hjälpa fram den delen av jordbruket i denna omställningsperiod.

Alternativ odling har – liksom många andra produktionsgrenar inom jordbruket som inte har varit så stora, såsom fårnäringen, getnäringen och linodlingen – missgynnats av det tidigare systemet för jordbruksprisreglering. Man kan ju då säga att det nu kommer att bli lättare för dessa grenar av jordbruket att klara sig nu när vi avreglerar. Men då glömmer man bort att vi redan har en så fastlåst struktur inom jordbruket. Den är redan så fast uppbyggd att det blir mycket svårt för de delar av jordbruket som i omställningsperiodens start är mycket små. Det är mycket svårt för dem att hävda sig. Det behövs därför ett mer aktivt stöd i själva omställningsperioden. Vi är mycket glada över att jordbruksutskottet nu föreslår riksdagen sådana satsningar när det gäller fårnäringen, men vi tycker att det också hade behövts när det gäller det ekologiska lantbruket.

När det så gäller själva omställningsstödet utformning måste jag nog instämma med Lennart Brunander att det förvånar mig att moderata samlingspartiet har reserverat sig särskilt på denna punkt, eftersom just moderata samlingspartiet hade ett så stort inflytande på hur omställningsstödet kom att utformas. Hela konstruktionen med ett villkorslån och de konsekvenser detta får i och med att man faktiskt måste lägga fast villkor för under vilka omständigheter ett eventuellt stöd skall återbetalas, hämtades från moderata samlingspartiets motion. Det var moderaterna som med mycket stor kraft drev att man skulle ha just den här uppläggningsen. Jag tycker därför att det är mycket märkligt att moderaterna reserverar sig när det nu visar sig att denna utformning innehåller komplikationer. Dessutom anser jag att en del av den oklarhet som fanns i början har skingrats bl.a. genom det frågesvar som man hänvisar till i betänkandet och även genom den diskussion som senare har förts.

Moderaterna försöker här skära pipor i vassen och drar litet grand fördel av den oro och ängslan inför framtiden som kan finnas hos jordbrukare. Det är mycket beklagligt, eftersom jag tror att det svenska jordbruket är mer betjänt av att vi med kraft hävdar att omställningen är möjlig att genomföra. Vi bör i stället visa på hur detta skall gå till. Den moderata reservationen bidrar inte precis till att öka klarheten om villkorslånets återbetalning. Hade utskottet beslutat sig för en sådan skrivning tror jag att förvirringen hade blivit mångdubbelt större bland jordbrukarna om vad den egentliga innebörden i detta förslag är.

Det finns här naturligtvis en koppling till energipolitiken. Jag skall inte sticka under stol med att vi är besvikna över att det energipolitiska beslutet inte innehåller en omedelbar start av kärnkraftsavvecklingen, och jag tror att det finns en svaghet där. Om det inte finns en marknad för den inhemska förnyelsebara energiproduktionen, utan den marknaden tas upp av kärnkraftsel, finns det utan tvivel ett problem. Men det kan inte rättas till genom att vi förändrar jordbrukspolitiken. Det måste rättas till genom att vi förändrar energipolitiken.

Detta betänkande spannar över ett vitt fält, och det behandlar inte bara jordbruket. Men det är naturligtvis jordbruksfrågorna som nu är viktigast i diskussionen, eftersom vi befinner oss precis i början av omställningsperio-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

den. Vi i vänsterpartiet är också glada över att utskottet följer upp det beslut som fattades förra året genom att fortsätta den samhälleliga satsningen på en del av de grödor vilka tidigare talare nämnt, vallfrö, bruna bönor, m.m.

Det är inte fråga om att förändra det beslut som riksdagen fattade förra året. I det beslutet kunde vi inte i detalj gå in på alla de delar som tidigare finansierades med s.k. inomramsmedel, dvs. inom ramen för systemet för jordbruksprisreglering. Vi sade redan då att vi måste återkomma till detta, gå igenom och se vad som i fortsättningen på kort eller lång sikt skall finansieras via statsbudgeten och vad som skall föras över till näringen själv. Det är precis ett sådant arbete vi håller på med.

Detta arbete kompliceras naturligtvis av att GATT-förhandlingarna inte har gått såsom vi hade hoppats och förväntat oss när vi förra året diskuterade livsmedelspolitiken. Vi vet alla att GATT-förhandlingarna har gått i stå, och vi vet inte när de kommer att ge ett sådant resultat att det leder till ömsesidiga neddragningar av gränsskydd och borttagande av tullar.

Till detta kommer ytterligare en komplikation. Sven Eric Lorentzon berörde EG-anslutningen och hur positivt det var att jordbruket som första näring klart hade tagit ställning för en EG-anslutning. Jag är inte så säker på att det kommer att vara så positivt för jordbruket. Det beror på i vilken omfattning vi får del av EGs jordbrukspolitik, och vi vet ju alla att den håller på att förändras. Jag tror inte att man kan ha några som helst förhoppningar om att den jordbrukspolitiken skall vara kvar och att det svenska jordbruket skall få del av den. Jag tror att det kommer att leda till att vi får möta en ökad import och att det blir svårt för det svenska jordbruket att hävda sig. Det är viktigt att vi då försöker lyfta fram det vi har av svenska produkter som kan hävda sig på en exportmarknad.

Det är ett problem i sammanhanget att man nu i förhandlingar med EG diskuterar just jordbruket och för vilka jordbruksprodukter vi redan nu skall sänka gränsskyddet och göra åtaganden från svensk sida. Det är olyckligt att den diskussionen inte förs öppet och offentligt så att vi har möjlighet att delta i den. Det är beklagligt och ett exempel på hur den pågående EG-anpassningen till sin karaktär är odemokratisk, eftersom diskussionerna förs i slutna rum och utan att, som i det här fallet, ens de närmast berörda, nämligen jordbrukarna, har någon som helst möjlighet att ta del av diskussionen.

Detta betänkande, som i så hög grad handlar om jordbruket, tar också upp skogsvården och fisket. Jag skall inte uppehålla mig länge vid detta. Det beror inte på att det inte är viktiga områden, utan på att den framtida skogspolitiken i så hög grad är föremål för diskussion i den skogspolitiska kommittén.

När det gäller de medel som vi förra året beslutade inte skulle användas till s.k. 5:3-bidrag, finner jag det beklagligt att man inte har valt att fortsätta att använda resurser i den omfattningen inom skogsbruket i Norrland till den typ av ersättningar som kan bidra till ett mer arbetsintensivt men ett mer naturanpassat skogsbruk. När vi förra året diskuterade att ta bort de s.k. 5:3-bidragen var upprördheten stor hos t.ex. socialdemokraterna över att detta i så hög grad skulle hota sysselsättningen. När vi i år så mycket tydligare är på väg in i eller redan befinner oss i lågkonjunkturen och när regeringen föreslår att man skall dra bort dessa medel, hörs det ingenting från socialdemo-

kraterna om hur sysselsättningen nu hotas. Vi hade gärna sett att de resurserna hade funnits kvar.

I övrigt anser vi att det är bra att utskottet nu begär en utredning om fiskevårdsavgiften. Vi anser också att det är bra att utskottet fullföljer de beslut det fattade förra gången vi diskuterade fiskevård och att man föreslår att medel skall anslås för bildande av fiskevårdsområden.

Fru talman! Det finns många reservationer till detta betänkande. Vi från vänsterpartiet står bakom dem alla, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 7.

Anf. 109 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Fru Åhnberg började mycket vackert med att tala om klimatet, främst då klimatet mellan de borgerliga. Jag vet inte vilket klimat Annika Åhnberg har levt i den senaste tiden. Hos socialdemokraterna är klimatet vad jag kan förstå ganska kärvt, och jag skulle vilja säga att de vindar som blåser kring de borgerliga är väl ljumma vårvindar jämfört med den mycket kalla blåsten på den socialistiska sidan.

Fru Åhnberg talar mot sig själv. Hon talar om att det var vänsterkrafterna som drev avregleringen. Så var det inte. Under hela processens gång var det de borgerliga som gjorde det. Hon sade själv att det var moderaternas förslag som antogs när det gällde omställningsersättningen. Även i andra frågor var det de borgerliga som drev på under hela vägen fram. Jag vet inte om det är någon drömvärld hon målar upp, men Annika Åhnberg talar här mot fakta.

Jag vet att EG inte är problemfritt. Jag säger att det blir stora problem att gå med i EG. Men det kanske vore en katastrof för svenskt jordbruk att stå utanför. Det vi jordbrukare och talesmän för jordbruket vill är att få konkurrera på lika villkor.

Anf. 110 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Det är nästan patetiskt att höra hur Sven Eric Lorentzon försöker göra hela avregleringsprocessen till ett borgerligt förslag. Alla som har deltagit i debatten vet ju att det inte alls var så processen gick till.

Att moderata samlingspartiet sedan, när ärendet kom till riksdagen, fick ett mycket stort inflytande över just hur omställningsstödet skulle utformas, så är det tyvärr, och det tycker jag är beklagligt. Det har kanske att göra med att de andra partierna i det arbetet inte tillräckligt vågade luta sig åt den andra sidan. Om så skett, hade omställningsstödet sett litet annorlunda ut.

Men det är historia nu. Vi har fått ett stöd som är utformat på ett visst sätt. Jag tycker bara att det är beklagligt att just moderata samlingspartiet – och det förnekade inte heller Sven Eric Lorentzon – som hade så stort inflytande över hur det här stödet kom att utformas nu är det enda parti som mer eller mindre vill gå ifrån uppgörelsen. Moderaterna reserverar sig nu och säger att de velat ha en annan utformning.

Det är ett dubbelspel. Därför tycker jag att det var ganska viktigt att här få påpeka just att det är moderata samlingspartiet som i hög grad har ansvaret för att stödet blivit onödigt krångligt och svårhanterligt.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Anf. 111 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Det här betänkandet berör många viktiga områden. Framför allt berör det jordbruket, och vi har här hört om de fem partierna som enats om en jordbruksuppgörelse.

Vi hade velat ha en mer miljöanpassad uppgörelse. Miljön kom på något vis i skymundan för marknadskrafterna. Det viktiga skulle vara att kunna konkurrera på marknaden. Visst är det viktigt, men det är också väldigt viktigt i dagens läge, när man gör en så här stor omställning, att den blir miljöanpassad.

När huvudsyftet nu var att minska överskottet, tycker vi att man borde ha gjort det genom att satsa betydligt mer på ett ekologiskt jordbruk. Ett ekologiskt jordbruk är betydligt mindre miljöstörande och stimulerar öppna landskap i de områden där vi framöver förmodligen kommer att få se tät granskog. Vi hade hellre sett att man hade skapat ett arealbaserat inkomststöd. Tillsammans med sänkt matmoms skulle också konsumenterna på det sättet ha kunnat få en bra produkt, som förmodligen mycket väl hade kunnat konkurrera på marknaderna.

Jag skall inte gå in på hela betänkandet utan bara nämna litet grand om det som jag tycker har varit glädjande vid behandlingen av de här frågorna, bl.a. att vi har lyckats enas om att satsa mer på svensk fårnäring. Det är otroligt viktigt ur landskapsvårdssynpunkt att vi kan hålla i gång fårnäringen. Fåren är ur ekologisk synvinkel mycket värdefulla. Även om vi hade tyckt att man borde ha gjort ytterligare satsningar, tycker vi att möjligheten för svensk fårnäring att marknadsföra sig nu kan leda till att vi får behålla en aktiv fårhållning i Sverige.

En annan sak som är en miljömiss, där pengarna skulle ha kunnat användas betydligt bättre, tycker jag är de 40 miljonerna till byggande av skogsbilvägar. Det bidraget tycker vi att man enkelt kunde avskaffa i nuläget. De pengarna skulle förmodligen kunna göra betydligt större nytta på många andra områden i samhället.

Det är glädjande, tycker jag, att vi har fått med litet grand om fisket och fiskevårdsavgiften framöver här.

Jag stöder naturligtvis alla våra reservationer, men jag yrkar bifall speciellt till reservationerna 14, 23 och 33.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga med anledning av att Annika Åhnberg pratade så vackert om utomhusmiljön och inomhusmiljön, att med den arbetsbelastning vi har riskerar vi i jordbruksutskottet att bara veta hur det är med inomhusmiljön.

Anf. 112 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! Betänkandet som vi nu behandlar grundar sig på budgetpropositionen, bilaga 11, jordbruksdepartementet. Propositionen präglas av framför allt två saker.

Det är för det första det historiska livsmedelsbeslutet som vi fattade den 9 juni i fjol våras, alltså för knappt ett år sedan. Vi fattade det beslutet, som alla vet, i stor enighet, och det har ett väldigt stort värde att vi kunde göra det. Då togs också första steget mot avregleringen av jordbruket, en näring som varit ganska tufft reglerad i närmare 60 år.

För det andra präglas propositionen av den nya konsumentinriktade livsmedelspolitiken men också av att arbetet försätter med att effektivisera de offentliga myndigheterna. Det är naturligtvis med hänsyn till det ekonomiska läget som det ställs krav på besparingar och återhållsamhet.

Förutom ett fullföljande av livsmedelsbeslutet måste arbetet framöver inriktas på att klara våra ambitioner på miljöområdet, när det gäller förbättrat djurskydd och när det gäller att utveckla skogspolitiken. Vad beträffar skogsbruket är en utredning tillsatt och arbetar, och den skall vara färdig 1992. Därför är det viktigt att vi nu inte gör några större förändringar utan att utredningen får jobba i lugn och ro tills den har sina förslag klara. Det är också viktigt att satsa på forskning och utveckling för jord- och skogsbruk.

Jordbruksministern har i propositionen aviserat nästa steg, hur vi går vidare med fjolårets beslut. Det följs nu upp i budgetförslaget. Vad har då hänt sedan i fjol våras, när vi fattade beslutet?

Naturligtvis var det spännande hur vi skulle klara omställningen och vilket intresse vi skulle kunna skapa. Omställningen är nu i full gång, t.o.m. på litet större areal än vad vi kanske kunnat tro. För närvarande finns ganska exakt 400 000 hektar med i omställningsprogrammet. Det står nu helt klart att företagarna har gripit tag i möjligheterna att förändra produktionen. Minskningen av mjölkproduktionen verkar också kunna gå i stort sett programenligt.

Förra vårens beslut kan också ses som ett första steg mot en mera konsumentinriktad livsmedelspolitik, med större variation i utbudet av livsmedel och förhoppningsvis också möjlighet att komma ner till en lägre prisnivå. Riksdagen valde att ge företagarna ett stort spelrum, och det var säkert ett klokt beslut, när man satsade runt 14 miljarder för att få i gång avregleringen och för att kunna genomföra den här reformen.

Det bör vara stimulerande för företagsutvecklingen och kreativiteten. Här gäller det ju också om vi skall hävda oss i framtiden i svenskt jordbruk genom att få fram ny produktion och nya produkter. Det är också nödvändigt att den här reformen analyseras och att den utvärderas. Därför är det också tillfredsställande att regeringen, i enlighet med riksdagsbeslutet, nu gett berörda myndigheter i uppgift att följa upp reformens olika verkningar så att vi också undviker att någonting går snett här.

En del besparingar finns också med i betänkandet och i propositionen. Dessa besparingar kan ske både genom rationaliseringar i administrationen och genom en del strukturråtgärder. Där har man nu kunnat rationalisera för ungefär 60 milj. kr. Dessa åtgärder innebär bl.a. att lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd upphör och att den verksamheten går över till lantbruksverket.

Nu är det också viktigt att vi klarar av de internationella förhandlingarna – GATT-förhandlingarna ligger ju i och för sig stilla nu – och kan gå vidare. Jag anser att det är mycket viktigt att vi kan sänka det svenska gränsskyddet. Därmed kan vi öka importkonkurrensen och på det sättet påverka och få lägre matpriser. Livsmedelsreformens andra steg tas i samband med att vårt gränsskydd sänks. Då kan vi sänka priserna och få en positiv effekt hos konsumenterna. Det var också en inriktning som var med i livsmedelsbeslutet. Det leder till att man ökar frihandeln, och det kommer också att innebära

ett varierat varuutbud. Importen av livsmedel kommer naturligtvis också att öka, men samtidigt leder det till att vi ökar och förbättrar möjligheterna att konkurrera på andra marknader.

Det tredje steget för att uppnå lägre konsumentpriser är att skärpa konkurrenslagstiftningen. Där är det viktigt att vi får fler aktörer på livsmedelsmarknaden så att det inte bara är fråga om ett fåtal livsmedelskedjor som styr hela livsmedelssektorn.

Betänkandet JoU22 som vi nu behandlar har tillförts 47 reservationer samt 5 särskilda yttranden. Vi har inom socialdemokraterna gjort en uppdelning så att jag ansvarar för områdena:

- A. jordbruksdepartementet
- B. jordbruk och trädgårdsnäring
- C. skogsbruk
- E. rennäring med tillhörande reservationer.

De återstående områdena jämte reservationer kommer Kaj Larsson att kommentera.

Jag skall kommentera reservationerna litet grand. I reservationerna 1 och 2 föreslås en ytterligare sänkning av anslaget till jordbruksdepartementet, men majoriteten tillstyrker den rationalisering som jordbruksministern nu föreslår. Man anser att den är tillräcklig, och därför yrkar jag avslag på reservationerna.

När det gäller anslaget till jordbruksverket föreslår folkpartiet och moderaterna en sänkning med 15,5 milj. kr. i reservation 5. Centern vill höja anslaget med 300 000 kr., medan vänstern vill tillskjuta ytterligare 60 milj. kr. Vi finner att anslaget är väl avvägt, och jag yrkar avslag på reservationerna 5, 6 och 7.

I reservation 9 vill moderaterna minska jordfonden med 70 milj. kr., men vi upplever att jordfonden är ett bra instrument för att förbättra företagsstrukturer inom både jordbruk och skogsbruk. Det har varit ganska fördelaktigt att ha en hygglig jordfond att ta till för att på det sättet stötta upp de olika företagen. Jag yrkar därför bifall till budgetpropositionen och avslag på reservationen.

Reservation 12, stöd till vallfröodlingen, är en socialdemokratisk reservation. När det jordbrukspolitiska beslutet fattades innebar det bl.a. att de interna marknadsregleringarna skulle avskaffas med början den 1 juli 1991. Därmed avvecklas även de interna avgifter som finansierar regleringen. Att då utveckla nya stöd som majoriteten nu vill kan inte vara rimligt. Jag yrkar därför bifall till reservation 12.

Sedan kommer vi till reservation 19 om omställningen och omställningsstödet. Den har man diskuterat tidigare, och jag blev verkligen förvånad när jag läste den reservationen. Här fattade en i stort sett helt enig riksdag ett beslut för mindre än ett år sedan. Nu svänger moderaterna och menar att pengarna inte skall behöva betalas tillbaka även om man ingenting gjort under omställningsperioden. Jag vill påstå att detta är ett svek mot uppgörelsen. Men det är också ett svek mot dem som nu seriöst ställer upp och satsar på den här omställningen. Det skapar alltid tveksamheter när man kommer med sådana här påbud. Det är tillfredsställande att de övriga partierna har tagit avstånd från detta.

Reservationerna 26 och 27 kommer från moderaterna och folkpartiet. Båda vill avskaffa stödet till skogsfröplantager. Vi tycker att det är angeläget att se till att man har en tillräcklig mängd och bra kvalitet på plantmaterialet. Det är nödvändigt för att kunna driva ett långsiktigt jordbruk. Jag yrkar avslag på reservationerna.

Enligt reservationerna 29, 30 och 31 vill moderaterna, folkpartiet och centern avskaffa anslaget till översiktliga skogsinventeringar. Det finns tid kvar på detta och man har gjort det över hela landet. Vi tycker att det är ett bra instrument för att se över vad vi har för skogsinnehav. Vi yrkar avslag på reservationerna.

Reservation nr 40 är socialdemokratisk. Den handlar om prisstöd till rennäringen. Vi anser att det är en skälig och tillräcklig höjning av prisstödet när man räknar upp det med 39 %. Det är inte befogat att höja ytterligare, varför jag yrkar bifall till reservation nr 40.

Reservation 41 är också en socialdemokratisk reservation om kontroll av renräkningen. I den preliminära behandlingen i utskottet var vi på mycket god väg att klara ut det här och kunna ta itu med kontroll av renräkningen, men oppositionen svängde. Jag vet att Hans Dau skall gå upp i debatten, och det blir intressant att få höra om han delar den uppfattningen. Han bor och verkar ju i de här områdena.

Eftersom det är mycket angeläget att samhället skapar sig inflytande och insyn på detta område tycker vi att man borde ha tillstyrkt motion Jo211. Det är mycket olyckligt att antalet renar i princip ökar helt utan kontroll. Detta skapar motsättningar som inte minst rennäringen tar mycket stor skada av.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna som finns under anslagen A, B, C samt E och avslag på de övriga. Jag kommer att begära votering när det gäller reservationerna 12, 40 och 41.

Anf. 113 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Åke Selberg tog inledningsvis upp ett par frågor som inte behandlas i det här betänkandet, nämligen gränsskyddet och konkurrenslagstiftningen. På båda dessa punkter gjordes ju ganska klara uttalanden i förra årets beslut. Om Åke Selberg med sitt resonemang om gränsskyddet menar att Sverige ensidigt skall sänka gränsskyddet, är det ett avsteg från en överenskommelse som vi gjorde förra året. Jag förutsätter att socialdemokraterna inte kommer att göra det. Det är en fråga till Åke Selberg: Innebär det resonemang som förts att det svenska gränsskyddet ensidigt skall sänkas? I så fall protesterar jag.

Samma sak gäller konkurrenslagstiftningen. Där har vi nu fått en proposition som inte stämmer överens med vad vi var överens om förra året, nämligen att det skall vara möjligt för jordbrukskooperationen att arbeta även efter en ny konkurrenslagstiftning. Sedan talar Åke Selberg om att det inte bara skall vara ett par livsmedelskedjor som skall hantera livsmedelsmarknaden. Dem tar man ju inte upp i det här sammanhanget. Det är jordbrukskooperationen man angriper. Vänta med det tills man får en samlad bild av detta.

Åke Selberg diskuterar litet de reservationer som finns. När det gäller cen-

terpartiet och ÖSI-pengarna har jag redan sagt att den reservationen inte är aktuell i dag. Jag har inte yrkat bifall till den i det här sammanhanget. Riksdagen avlog i förra veckan ett borttagande av skogsvårdsavgiften som är sammankopplad till ÖSI.

Åke Selberg säger att det är orimligt att höja prisstödet till rennäringen. Vi följer bara det beslut som riksdagen fattade förra året. Det har regeringen inte gjort. Det är en bakläxa till regeringen.

Det är inte fråga om några nya pengar för de beslut vi har lyckats få igenom för stöd till vallfröodling m.m., Åke Selberg. Det är pengar som låg i det gamla prisregleringssystemet och som regeringen hade till uppgift vid förra årets beslut att klara ut. Men regeringen har struntat i dessa delar. Det är därför som vi ger regeringen bakläxa även på den punkten.

Vidare har vi frågan om renräkning och kontroll. Det är riktigt att det finns ett intresse för att göra något. Visserligen har vi avstyrkt det tidigare förslaget om en samlad samepolitik. Men det hade varit möjligt att göra något om tvångsslakten hade avskaffats. Men det var man inte villig att göra. Då sade vi ifrån att det måste bli en samlad rennäringspolitik.

Anf. 114 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Åke Selberg var nästan lyrisk över hur bra det gick med omställningen av jordbruket. Jag delar i och för sig uppfattningen att det är glädjande att det har blivit en så stor anslutning. Men jag vill understryka att det är viktigt att utvärdera och analysera var i landet som det sker en omställning och hur det går till. Det är också viktigt att bevara jordbruket och den levande landsbygden i de delar av landet där den spelar en stor roll, naturligtvis för livsmedelsproduktionen men också för landskapsbilden, infrastrukturen osv. Där finns all anledning att vara fortsatt vaksamma.

Vidare berördes EG-perspektivet. Med tanke på den förestående EG-anslutningen för Sveriges del – som vi från vänsterpartiets sida inte är så särskilt positiva till – undrar jag om Åke Selberg tror att det är möjligt för Sverige att inta den hållning som gjordes i GATT-förhandlingarna som tyvärr misslyckades. Jordbruksministern och Anita Gradin ledde förhandlingarna. Det gjordes i det uppenbara syftet att nå fram till en lösning att åstadkomma neddragning av subventioner och skydd när det gäller industriländerna.

Häromdagen kunde man läsa i media att frihandelsorganisationen GATT riktade stark kritik mot EG. Det är EG som är den största bromsklossen i processen. Det EG som i vårt land så ofta framställs som så internationalistiskt och frihandelsvänligt är ett mycket protektionistiskt block. Jag undrar om det kommer att vara möjligt för Sverige att försöka driva processer som gagnar tredje världens länder, när vi själva skall sitta som nära anslutna eller t.o.m. som medlemmar i EG. Det är en viktig fråga inte bara för svensk del, utan även när det gäller den globala solidariteten med tredje världens länder.

Konkurrensperspektivet berördes också här. Det hör inte till detta betänkande. Men det är naturligtvis viktiga frågor när vi diskuterar livsmedelspolitiken. Det får mig återigen att tänka på de krav som vi har rest när det gäller ekologiskt lantbruk. Det är också ett konsumentkrav. Om vi lyckas få en ökad konkurrens och bryta de fåtaliga kedjornas dominans, kommer situa-

tionen att underlättas för de små jordbruksägarna som har svårt med distribution och att komma ut i handeln.

Hur tror Åke Selberg att den alternativa odlingen skall kunna hävda sig mot dessa jättar? Jag är övertygad om att när man väl har kommit över de inledande problemen kommer man att hävda sig i kraft av kvalitet och bra produktion. Men hur skall man kunna klara själva inledningen när det ser ut som det gör med den oerhört monopoliserade marknaden som vi har?

När det gäller renräkningen delar jag Lennart Brunanders uppfattning. Det var inte omöjligt att föra en diskussion i utskottet. Det fanns en diskussion. Det fanns en utgångspunkt att diskutera om man ville göra sig av med den ociviliserade tvångsslakten. Men det var inte socialdemokraterna intresserade av. Då får man finna sig i att det blev nej på den punkten.

Anf. 115 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Om jag uppfattade Åke Selberg rätt, sade han att nästa steg är en sänkning av gränsskyddet. Jag ansluter mig till Brunanders frågeställning både när det gäller gränsskyddet och konkurrenslagstiftningen. Jag har inget mer att utveckla där. Men när man ser att nästa steg är en sänkning av gränsskyddet, vore det välgörande om herr Selberg ville markera vad han menar med uttalandet.

Vidare talar Sven-Åke Selberg sveket mot uppgörelsen, dvs. omställningsersättningen. Jag har inte för avsikt att driva den frågan så hårt här. Men det har åberopats ett särskilt yttrande från centerpartiet. Det kan vara karaktäristiskt hur detta uppfattas. Där står att signalerna från regeringen och myndigheter och krav på återbetalning av omställningsstödet har inte varit klarare och har därför skrämt en del jordbrukare från att anmäla sig till omställningen, t.ex. vid en energiproduktion där former och köpare fortfarande inte framstår som helt klara osv. Jag menar att även socialdemokraterna står bakom detta. Visst har man då fattat ett energipolitiskt beslut.

Bortser man över huvud taget från all lönsamhet? Går det att bortse från all lönsamhet om svenskt jordbruk om fem år skall slåss på en fri marknad?

Anf. 116 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med frågan om omställningsbidraget. Det kan inte vara rimligt att ha en omställning där bidraget kan tas ut och att man i förväg kan säga att om omställningen inte lyckas behöver bidraget inte betalas tillbaka. Det är ett svek mot den uppgörelse som gjordes i våras, och det är beklagligt. Det är helt klart att företagarna ställer om, och vi har nått de mål som vi hade tänkt oss i inledningsskedet.

När det gäller gränsskyddet ligger vi fast med den uppgörelse som har gjorts. Det är det livsmedelspolitiska beslutet som gäller från i våras. Det råder inget tvivel om det.

Vad gäller ÖSI är det alldeles riktigt som Brunander säger att han inte har yrkat bifall till den reservationen. Men moderaterna och folkpartiet har yrkat bifall till de reservationerna. Vi tycker att det är fel att just nu avbryta detta inför den skogspolitiska utredning som nu arbetar.

Vi arbetar med att få fram renräkningen till beslut. Det var väl möjligt att släppa tvångsslakten. Men tvångsslakten fanns med i propositionen om

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

rennäringen. Jag menar att detta är oerhört viktigt, och vi bör inte vänta på en samlad lösning som kan ta årtal att få fram med sameting och språkfrågor osv. Vi behöver kunna göra detta nu.

Det är klart att vi hoppades mycket på GATT och förhandlingarna och att dessa skulle gå bra. Linjen är fortfarande densamma som den varit tidigare från svensk sida.

Anf. 117 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Nu säger Åke Selberg att beslutet från i fjol om gränsskyddet ligger fast. Innebär detta att det inte skall komma något förslag från socialdemokraterna om ett ensidigt sänkt svenskt gränsskydd? Det vore värdefullt för oss att få ett konkret och riktigt svar på frågan. I Åke Selbergs tidigare inlägg kan jag inte tolka honom på annat sätt än att nu skall det komma en sänkning. Vi vet att andra länder i GATT-förhandlingarna har havererat för tillfället och skall fortsätta senare – som även Annika Åhnberg sade tidigare. Därifrån kom ingenting. Det vore bra om vi finge ett klart besked.

Vidare har vi frågan om konkurrenslagstiftningen. Varför vill socialdemokraterna, Åke Selberg, vara så elaka mot jordbrukskooperationen? De är de enda man angriper i sammanhanget. Åke Selberg talar i sitt anförande om livsmedelskedjan. Men det är en helt annan sak. Dit har vi inte kommit än. Varför inte vänta med konkurrenslagstiftningen tills hela bilden är klar, ett förslag har kommit fram och det går att göra ett heltäckande arbete?

Sedan har vi rennäringen. Ja, Åke Selberg, det fanns ett resonemang om att man skulle kunna fatta ett beslut även denna gång. Man skulle ge åt båda hållen. Tvångsslakten var en av de saker vi satte som villkor för att kunna komma fram till ett beslut. Men det ville inte socialdemokraterna vara med om. Då kvarstår vårt gamla krav på en heltäckande rennäring och samepolitik och att regeringen skall komma med förslag. Om denna fråga är angelägen för regeringen och socialdemokraterna, varför kommer ni inte med ett förslag?

Anf. 118 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att jag inte fick något vidare svar på mina frågor. Jag tror att man måste ta dessa problem med EGs roll när det gäller handelspolitiken i allmänhet men jordbrukspolitiken i synnerhet på allvar. Man måste fundera över de problem som det faktiskt kommer att bli med den jordbrukspolitiska väg vi försöker slå in på till gagn för ett mer varierat och kreativt jordbruk och till gagn för framför allt tredje världens länder.

Jag skulle gärna vilja ha svar på min fråga: Kommer Sverige i samband med en nära anslutning till eller t.o.m. ett medlemskap i EG att kunna stå fast vid de positioner vi har intagit när det gäller arbetet med den internationella jordbrukspolitiken?

Jag tycker inte heller att jag fick något svar på min fråga om stimulanser av det ekologiska jordbruket, den alternativa odlingen. Jag har utgått från att vi delar uppfattningen att detta är en mycket väsentlig del av det svenska jordbruket, även om det arealmässigt har en liten omfattning. Det ekologiska lantbruket har ju faktiskt ökat ganska mycket under de senaste åren särskilt i och med omställningsstödet, som mycket kortsiktigt infördes och

som inte längre finns kvar för ominställda arealer. Jag trodde att vi delade uppfattningen att det var en viktig del av jordbruket. Jag skulle gärna vilja få klart för mig hur socialdemokraterna menar att man skall stimulera till en ökad omfattning för den alternativa odlingen, när vi nu går från den reglerade jordbruksprispolitiken till ett nyare och friare jordbruk. Hur skall samhället kunna hjälpa till så att dessa små delar av jordbruket får en rimlig chans att hävda sig? Det är enligt min uppfattning litet naivt att tro att marknadens krafter skall kunna åstadkomma dessa förändringar. Jag tror inte att detta kommer att bli fallet. Strukturerna är nämligen redan så fastlåsta, och det måste därför till aktiva åtgärder från samhällets sida.

Anf. 119 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan än en gång upprepa för Lennart Brunander att vi i fråga om gränsskyddet står kvar vid det beslut som fattades i våras.

Det är självklart att konkurrenslagstiftningen när den blir klar kommer att beröra alla aktörer.

Annika Åhnberg frågade om EGs roll och om vi tar detta på allvar. Självfallet tar vi det på allvar. Det råder inget tvivel om att marknaden kommer att bli betydligt större. Som vi ser det kommer det också att innebära en klar fördel för svenskt jordbruk. Men man måste naturligtvis i förhandlingarna se till att det leder fram till ett bra resultat. De internationella åtagandena kan enligt min uppfattning med all säkerhet fortsätta.

Det finns inom de nuvarande ramarna en hel del resurser för den ekologiska odlingen och även möjligheter till stöd. Detta är en viktig del av jordbruksnäringen om än inte så stor, det vill jag hålla med Annika Åhnberg om. Jag är helt övertygad om att den ekologiska odlingen så småningom kommer att få ett rejält genomslag i och med att konsumenterna talar om vad de vill köpa och vad de vill ha för sorts livsmedel.

Vi kan vara helt överens om att marknadskrafterna inte löser alla dessa problem. Men det är viktigt att sätta in resurser just på marknadsföringen av de här fina produkterna.

Anf. 120 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 22 behandlas budgetfrågor. Därvid utgör den del som beror av förra årets beslut om en ny livsmedelspolitik ett viktigt inslag. Avgörande för att denna nya politik skall lyckas är att omställningsprogrammet, anpassningen av produktionen till nära balans, kan förverkligas. Processen har knappast underlättats genom regeringens agerande, vilket också nämnts tidigare i debatten. Anpassningsprocessen skulle t.ex. kunna ha underlättats om regeringen hade gått med på att lyfta bort sockeröverskottet och hade bidragit till en snabbare minskning av mjölköverskottet genom att låta mejerinäringen själv förstärka avgångsstödet till mjölkproducenterna. Detta har inte skett. Resultatet har därför blivit att 10 000 hektar av sockerbetsarealen nu friställs under innevarande år. Kanske kommer man i stället att odla spannmål där. En annan följd har blivit en prissänkning på producentmjölken, en prissänkning som har varit relativt kraftig.

Inom oppositionen är man angelägen om att beslutet från juni förra året kan fullföljas fullt ut, och man har därför i utskottet enat sig på vissa punkter.

Utskottet underströk förra året att det var av största vikt att den livsmedelspolitiska reformens effekter kunde följas noggrant och kontinuerligt. I enlighet härmed har utskottet nu vid behandlingen av budgetförslaget ägnat särskild uppmärksamhet åt reformens effekter för bl.a. odlingen av vallfrö, konservärtor och bruna bönor samt för fårnäringen.

I förra årets beslut utfäste sig utskottet att se till att det stöd och skydd som utgått till dessa områden skulle fullföljas med hänsyn till att EG på liknande sätt skyddar dessa produkter. Nämnda produkter är fullt konkurrenskraftiga i ett framtida EG och måste därför behållas i den svenska produktionen även fram till dess att Sverige kommer med i EG. Därför läggs nu 32 milj.kr. ut över regeringens förslag till odling av vallfrö, konservärtor och bruna bönor samt till lamm- och fårkött.

Jag noterar också med glädje att vi moderater har lyckats få stöd för den ädellövskogssatsning på åkermark som något kan bidra till att åkerarealen minskar. Nu kommer anläggningsstöd hårtill att utgå även då visst inslag av barrplanter, t.ex. lärk, förekommer. Dessa inslag av barrträd har till syfte att fungera som skydd för de ömtåligare lövplantorna. Beslutet är klokt, fru talman. Utan detta skulle många planteringar företrädesvis ske enbart med granplanter. Många skulle inte ha tagit risken att få en misslyckad ädellövskogspantering.

Fru talman! Jag är däremot besviken över att stödet har uteblivit på några andra punkter. Om produktionen av vallväxtfrö skall kunna bibehållas även på längre sikt utan gränsskydd och på ett kostnadseffektivt sätt krävs att vallfrönämndens funktioner bibehålls på lämpligt sätt. Detta borde riksdagen besluta. Vi får förmodligen anledning att återkomma till den frågan.

Vidare har vi en reservation angående leukosprogrammet, nämligen reservation nr 44. I förarbetet till det jordbrukspolitiska beslutet 1990 uttalades att staten fortsättningsvis ämnade ta ansvar för bl.a. sjukdomsbekämpningsprogrammen. Detta har medfört att planeringen har gjorts utifrån effektivaste möjliga programgenomförande men utan att man räknat med dramatiska ekonomiska begränsningar. Genom att regeringen i budgetpropositionen avsatt en post om endast 20 milj.kr. för leukosprogrammet riskerar dess genomförande att fördröjas. En fördröjning av friförklaringsdagen skulle för jordbruket komplicera en EG-anslutning och borde inte ha accepterats. Jag vill erinra om att uppåt 100 000 mjölkkor i landet på grund av omställningsprogrammet måste försvinna under en relativt kort tidsperiod. I det läget vore det synnerligen välbetänkt att i stället påskynda utslaktningen av leukosinfekterade djur. Regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag som är anpassade till en svensk anslutning till EG. Jag tror att det vore välbetänkt att så göra.

Fru talman! Jag har inga andra yrkanden utöver dem som redan framförts av Sven Eric Lorentzon.

Anf. 121 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Jordbruksutskottets betänkande 22 innehåller också – utöver vad Åke Selberg redogjort för – ämnena fiske, djurskydd och djurhälsovård,

växtskydd och jordbrukets miljöfrågor, livsmedel och utbildning samt forskning. Jag skall närmast redogöra för några av dessa ämnesområden och reservationerna i anslutning därtill.

Sedan införandet av det fria handredskapsfisket vid södra ostkusten, längs Gotlands och Blekinges kuster samt i de stora sjöarna har motioner väckts i riksdagen med negativa synpunkter på det fattade beslutet. Det är främst moderaterna som inte uppskattar denna frihet. Intrång på fiskerättshavare och kapitalets boning får inte ske. En naturlig sak för moderaterna är att värna om dessa värden och dessa människor. Friheten för människor med fiskeintresse har inte så stor betydelse för moderaterna.

Beslutet 1985 innebär att ersättning skulle utgå för allt personligt inkomstbortfall på grund av uteblivna förtjänster från fiskekortsförsäljning, arrenden m.m. som vattenägarna kom att vidkännas till följd av införandet av fritt handredskapsfiske. Nu vill majoriteten i utskottet, dvs. de borgerliga partierna tillsammans med vänstern och miljöpartiet, att konsekvenserna av vattenägarnas förlust av fisket, som till större delen är yrkesfiske, skall utredas. Även slitaget i naturen och störningar av fågellivet skall utredas. Det senare gjorde naturvårdsverket för något år sedan, varpå man konstaterade att det fria handredskapsfisket inte hade inneburit något negativt för fågelliv, flora och fauna.

Vi socialdemokrater anser att det inte finns någon anledning till ytterligare utredningar om handredskapsfisket. Om det fria handredskapsfisket påverkar yrkesfisket bevakas detta av länsfiskenämnderna, som är underställda fiskeristyrelsen.

Fru talman! Riksdagen har tidigare beslutat att bidrag till bildande av fiskevårdsområden inte längre skall utgå efter den 1 september 1990. När vi behandlade ärendet i kammaren sade jag att alla bidragsansökningar som kom in före detta datum skulle beviljas. Det står jag fast vid. Enligt fiskeristyrelsen har ansökningar inkommit före detta datum, och de begärda beloppen uppgår till sammanlagt 27 milj. kr. Enligt fiskeristyrelsen är det omöjligt att genomföra alla förrättningar under ett år, utan det kommer att ta tre till fyra år. Därför har man inför kommande budgetår äskat 8,3 milj.kr. 7,1 milj.kr. avses gå till fiskevårdsområdet, medan 1,2 milj.kr. avses gå till andra fiskevårdande insatser, t.ex. byggande av laxtrappor.

I nuvarande svåra ekonomiska läge, då vi har fått avstå från så mycket, anser vi socialdemokrater att även fisket bör utsättas för besparingar, och därför säger vi nej till dessa 1,2 milj.kr. men ja till de 7,1 miljonerna. Det olyckliga är att majoriteten vill anslå 8,3 milj.kr. utan att binda pengarna till just fiskevård. Om man inte hinner med att genomföra nämnda förrättningar, och det alltså inte går åt så mycket pengar, blir det kanske bara 5 milj.kr. till fiskevårdsområdena och mer pengar till annat.

Jag förstår att ett införande av en fiskevårdsavgift är något som inte alla riksdagsledamöter vill ge högsta prioritet. Till att börja med konstaterar jag att det för allt fritidsfiske är viktigt med en bra fiskevård. En sådan är till gagn för alla fritidsfiskare.

I Sverige har många människor fritidsfiske som hobby, somliga mer, andra mindre. I dag fritidsfiskar ca 2,5 miljoner människor i Sverige. Om vi utgår från att 1,6 miljoner människor i landet skulle betala en avgift på exempelvis

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeteten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

50 kr., så blir det 80 milj.kr. Det är pengar som vi kan använda till fiskevårdande insatser. Av detta belopp går dock en viss del till administration. Det är pengar som man så att säga kan slänga i sjön, men på ett positivare sätt än vad uttrycket vanligen står för.

Sportfiskarförbundet har uppvaktat utskottet och kommer att uttrycka stor tillfredsställelse om en fiskevårdsavgift införs. Majoriteten i utskottet föreslår att regeringen låter närmare utreda frågan om införande av allmän fiskevårdsavgift med sikte på att förslag bör kunna framläggas i samband med nästa års budgetproposition. Mot detta förslag har de borgerliga partierna reserverat sig. Jag yrkar därför avslag på reservationerna 37 och 38. Vidare yrkar jag bifall till reservationerna 35 och 36, men jag kommer be-
träffande dessa senare reservationer inte att begära votering.

Beträffande frågan om djurskydd och djurhälsövård vill vänsterpartiet genom Annika Åhnbergs reservation 42 förstärka veterinärorganisationen i Västerbottens inland. Som framgår av betänkandet har jordbruksministern anmält att man kommer att föreslå att distriktsveterinärorganisationen ses över i samband med en översyn av veterinärväsendet. I detta måste även Västerbotten inrymmas, och jag yrkar därför avslag på reservation 42.

Under avsnittet Bekämpning av smittosamma husdjurssjukdomar belyses virussjukdomen leukos, som drabbar nötkreatur. Lantbruksstyrelsen godkände 1989 ett bekämpningsprogram som skulle genomföras under en tioårsperiod. I det sammanhanget gjordes en undersökning som visade att 25 % av landets mjölkkobesättningar var smittade. Det var en oroväckande hög siffra som förvånade många. För innevarande år har bidrag till programmet kommit från regleringsmedel, men i och med avregleringen av jordbruket skall pengar till programmet i fortsättningen komma från budgetmedel. För budgetåret 1991/92 är upptaget 35 milj.kr. för bekämpning av de två förekommande virussjukdomarna leukos och Aujeszky sjukdom. Det är inte totalt 20 milj.kr. som centern säger i sin reservation 44, utan det är 35 milj. kr. Någon uppdelning av dessa 35 milj.kr. har jag inte sett.

Djurägarna har visat stort intresse för en anslutning till programmet. Utskottets uppfattning är att det är viktigt att programmet genomförs snabbt och effektivt, eftersom sjukdomarna vållar djuren lidanden. Jag kan inte se att detta innebär någon försämring, vilket Ingvar Eriksson tycker.

Under budgetåret 1989/90 anslogs 6 milj.kr. av regleringsmedel, och budgetåret 1990/91 anslogs 10 milj.kr. Nu har beloppet ökat till 35 milj.kr. och avser i och för sig bekämpning av två sjukdomar. Men större delen av pengarna går till bekämpning av sjukdomen leukos. Det innebär alltså ändå en kraftig ökning av medel. Det händer därför inte något negativt som kan fördröja programmets genomförande, vilket man har påstått.

Fru talman! Jag yrkar avslutningsvis avslag på reservationerna 43, 45, 46 och 47 samt bifall till propositionen.

Anf. 122 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Leukosprogrammet är upplagt under ett visst antal år. Enligt planerna skulle tyngdpunkten i programmets genomförande äga rum nu i syfte att snabbt genomföra hela programmet. Det är viktigt att hinna med det, eftersom vi ligger efter EG-länderna när det gäller bekämpning av sjuk-

domen leukos. Det är också skälet till att de avsatta beloppen för bekämpning av sjukdomen har höjts år för år. I åskandena, som låg till grund för planerna för bekämpningen, låg beloppen betydligt högre. Vi är nu oroliga för att man inte skall lyckas fullfölja programmet. Just nu, när vi ändå hade tänkt slakta ett stort antal djur, hade det varit välbetänkt att öka beloppet. På det sättet kunde man samtidigt minska antalet mjölkdjur och hålla lönsamheten i produktionen uppe.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Anf. 123 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Kaj Larsson sade att det var dumt att nu göra en utredning om det fria handredskapsfisket. Det har nu gått en tid sedan det beslutet fattades, och det var, precis som Kaj Larsson sade, delade meningar om den saken här i riksdagen. Ute på fältet var det också en stark opposition mot beslutet. Beslutet har naturligtvis också fått effekter för dem som äger fiskevatten liksom för yrkesfiskarna. Men beslutet var också mycket negativt för fiskevården. Det är ganska viktigt att se vad som har hänt på det området, eftersom det i beslutet egentligen låg att staten måste ta ett större ansvar för fiskevården. Tidigare hade de som ägde fiskevattnen detta ansvar. Staten har inte alls tagit sitt ansvar, och nu vill Kaj Larsson krypa undan det ansvaret ännu mer.

Tidigare anslogs inga pengar till fiskevårdsområdets bildande, och därför är det en stor framgång att utskottet nu har föreslagit 7,1 milj.kr. för ändamålet. Vi har ansett det som väsentligt att ha kvar såväl fiskeorganisatio- nerna som fiskevården. Jag förstår inte riktigt varför Kaj Larsson och socialdemokratin är så njugga och negativa till det. Samtidigt talar man ju om att det behövs mycket pengar, och man ville införa en allmän fiskevårdsavgift. Men fram till dess att en sådan är införd måste man se till att det hela fungerar. Nu är jag inte säker på att en allmän fiskevårdsavgift löser alla problem, något som vi också har redovisat i vår reservation.

Beträffande leukosprogrammet har vi fått redovisat vad de prutningar som görs innebär. Bl.a. försenas programmet, trots att det är angeläget att snabbt genomföra det. Alla borde ha varit intresserade av att följa upp den här saken, men tyvärr fanns inte det intresset hos socialdemokratin.

Anf. 124 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Beträffande frågan om det fria handredskapsfisket och den analys som utskottet nu begär vill jag säga att vi tycker att det av riksdagen tidigare fattade beslutet var bra. Men när det finns ett återkommande missnöje och det påstås att beslutet leder till problem, måste väl ändå det bästa sättet att hantera den saken vara att ta reda på hur det ser ut i verkligheten. Det verkar nästan som om socialdemokraterna är rädda för vad man skall få reda på när utredningen görs. Vi tror att det bästa sättet att äntligen bilägga den gamla tvisten och de gamla motsättningarna är att nu, sedan det gått några år, se efter hur det gick och vilka effekterna blev. Man bör fråga sig om det finns fog för kritiken och vad man i så fall kan göra åt det hela utan att riva upp det ursprungliga beslutet.

Så till frågan om de medel som utskottet föreslår att riksdagen anvisar för bildande av fiskevårdsområden. Självständiga myndigheter med någon liten

rätt att omfördela mellan anslagen är väl något som vi är överens om att vi skall ha. Riksdagen skall inte detaljstyra intill minsta krona och öre hur medlen skall användas. Efter de omfattande diskussioner som vi har fört om just behovet av bildande av fiskevårdsområden, är jag övertygad om att man kommer att handskas med medlen med största försiktighet. Vi har både möjligheter, rättigheter och ansvar att följa upp hur det går och hur medlen används. Jag tror således att det inte skall vara några problem med att det finns möjligheter att göra omfördelningar mellan olika anslag.

Utskottets förslag till beslut om en allmän fiskevårdsavgift ligger i linje med att även fisket måste bli föremål för besparingar. En fiskevårdsavgift kommer, utan att på något sätt belasta statsbudgeten, att skapa omfattande resurser för en god fiskevård. Nog tycker jag att vi i förhållande till statsbudgeten bäddar för besparingar just på fiskets område.

Anf. 125 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller sjukdomen leukos vill jag för Ingvar Eriksson och Lennart Brunander referera följande uppgifter från lantbruksstyrelsen som finns i betänkandet. Det bidrag till programmet som för innevarande år anslagits inom ramen för regleringsekonomin och som det i fortsättningen föreslås utgå budgetmedel till är till sin storlek anpassad efter den här planeringen som är gjord av programmet.

Jag sade vidare att för det första året, 1989/90, var 6 milj.kr. anslagna av regleringsmedel. Året därpå, 1990/91, rörde det sig om 10 milj.kr. Nu har man i budgetpropositionen anslagit 35 milj.kr. till de två virussjukdomarna. Nog måste detta anses som en kraftig ökning av bidraget. Jag kan då inte förstå ert resonemang när ni säger att det kommer att bromsa upp.

Fru talman! Lennart Brunander talar om dessa 1,2 milj.kr. till fiskevårdande insatser. Skillnaden mellan centern och socialdemokratin – och mellan Lennart Brunander och mig – är att vi tar ett ekonomiskt ansvar, men det gör kanske inte centern. Vi tycker därför också att det är viktigt att fisket i detta fall får vara med och bidra till besparingar, något som sker på många andra områden.

Både Lennart Brunander och Annika Åhnberg tog upp handredskapsfisket. Min uppfattning är att när det gäller miljö, fågellivet, flora och fauna har detta utretts av naturvårdsverket för några år sedan. Man konstaterade då att det inte ledde till någon skada och att det inte fanns något att anmärka på. Nu vill man utreda ytterligare. Man vill också utreda konsekvenserna för fisket. Jag anser att den biten ligger på länsfiskenämden och fiskeristyrelsen. Det finns ingen anledning. Jag trodde faktiskt inte att Annika Åhnberg var så lättlockad av kapitalister.

Anf. 126 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att det är en beloppshöjning, men man hade från början tänkt sig att programmet skulle ta tio år och att det skulle bygga på frivillig anslutning. Intresset för anslutning har dock varit betydligt större än beräknat. Därför har man nu fått en tyngdpunkt under det kommande budgetåret. Det intresse som har framförts under den tiden kan inte fullföljas, eftersom pengarna inte räcker trots medelsökningen.

Vi menar att det hade varit välbetänkt att satsa de ytterligare pengar som behövs just nu, med tanke på omställningsprogrammet och att det ändå behöver slaktas ut ett antal kor, på att ta dem som är smittade.

Anf. 127 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Precis som Ingvar Eriksson kan jag bara hänvisa till vad som har hänt, nämligen att det nu finns ett större intresse och att det framför allt är så angeläget att det här går snabbt. Inom EG – eller i varje fall inom vissa länder i EG – har man gått betydligt snabbare fram än Sverige i det fallet.

Ansvaret för ekonomin står förmodligen inte och faller med 1,2 miljoner till fiskevård och fiskevårdsorganisationerna. I sitt inledningsanförande talade Kaj Larsson om hur viktigt det är med fiskevård, alla människor som fiskar och fiskets organisationer. Då är det väl viktigt, Kaj Larsson, att vi har kvar dem och den verksamhet som de bedriver, oavsett hur vi sedan kommer att lösa det med allmänna avgifter eller med pengar ifrån budgeten.

Anf. 128 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! I arbetarrörelsens barndom brukade man måla ut kapitalisterna som rundmagade, frackklädda män med hög hatt på huvudet. Det verkar som om Kaj Larsson vill byta ut den bilden. Den typiske kapitalisten enligt Kaj Larsson är en yrkesfiskare. Jag måste säga att det faktiskt inte stämmer riktigt med min bild av yrkesfiskarna som grupp. Även om det naturligtvis kan finnas människor inom den gruppen som har det gott ställt, är min uppfattning att det är en yrkeskår som inte precis domineras av stinna kapitalister i den mening som Kaj Larsson tror.

Jag tycker att det är litet olyckligt att låsningen till politiska blockeringar när det gäller fria handredskapsfisket finns kvar. Det intresserar inte mig om det är moderaterna eller något annat borgerligt parti som har föreslagit en utvärdering. Det som intresserar mig är att jag vet att det också motsvaras av en omfattande kritik utanför detta hus. Då tycker jag att det är intressant och viktigt – oavsett vilket parti som föreslår det – att vi ser efter om det finns fog för kritiken och om det finns något som vi borde följa upp det tidigare beslutet med.

Anf. 129 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Jag återgår till sjukdomen leukos. Vi är inte negativa till det som har framförts här, Ingvar Eriksson. Om Ingvar Eriksson läser på s. 57 i utskottsbetänkandet finner han att det står klart och tydligt att vi i stort sett har ställt upp på det som står i de motioner som har framförts här. Vi anser dock inte att det finns anledning att göra något tillkännagivande till regeringen om detta. Regeringen har nämligen ställt upp bra och anvisat medel. 20 milj. kr. av de 35 miljonerna skall gå till bekämpande av sjukdomen leukos. Det är faktiskt en höjning med 100 % i förhållande till detta år. Jag kan säga till Ingvar Eriksson att mer än 20 miljoner kommer att gå till leukos. Man kan inte bortse från att det är en kraftig höjning.

Anf. 130 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! Det verkar som om debatten just nu är litet blandad över ämnesområdena och att det finns risk eller chans – hur man nu vill se det – att

få ett par fiskedebatter här. Utskottet har beställt en utvärdering av konsekvenserna av det fria handredskapsfisket. Det är bra. Det är riktigt som Kaj Larsson sade att detta sker till följd av en moderat motion.

När det fria handredskapsfisket "konfiskerades" miste tusentals vattenägare sina rättigheter att sälja fiskekort och att arrendera ut sina vatten till fiskeklubbar osv. Yrkesfiskarna fick ökad konkurrens om fiskarna. Yrkesfiskeredskapen skadades i ökad omfattning. Det blev ett allmänt intrång.

Det är också känt att fauna och flora blev ytterligare hårt belastade i förhållande till hur det var förut i våra känsliga skärgårdsområden. För detta fick de flesta ingen eller mycket dålig ersättning. Det finns anledning att tala om stöld och konfiskation. Vi framförde farhågor när detta beslut fattades år 1985, att intresset och insatserna för fiskevård i dessa områden skulle bli sämre och att det skulle bli ointressant för vattenägarna. De farhågorna har dess värre besannats i allra högsta grad.

Det är mycket viktigt och angeläget att de här konsekvenserna av olika slag utvärderas. Utvärderingen måste naturligtvis också ha till syfte att i den mån vi kommer fram till misshälligheter och följder som vi varnade för, skall konsekvenserna rättas till. Vi välkomnar således denna utvärdering i hög grad.

Så till förslaget om en allmän fiskevårdsavgift. Utskottet föreslår ju riksdagen att beställa ett förslag till en sådan fiskevårdsavgift. Detta utskottets förslag är inte bra.

I princip är ju fiskevattenägarna producenter av den här resursen, som sportfiskarna köper och utnyttjar. Fiskevården skall alltså i första hand vara en affär mellan producenter och konsumenter. Med vattenägare kan vi förstå en enskild vattenägare eller t.ex. staten eller en kommun, som ju också kan vara vattenägare.

Sportfiskarna skall alltså köpa fiskekort. Vi tycker inte att de dessutom skall betala en statlig avgift. Någon har kallat en sådan här statlig avgift för en "metskatt". Det tycker jag är en ganska bra beteckning.

En viktig invändning mot en sådan här fiskevårdsavgift gäller den administration som avgiften skulle skapa. Det blir en ganska stor procedur att samla in dessa pengar och framför allt att på ett effektivt sätt kunna kontrollera att sportfiskarna har betalt. Kan vi inte kontrollera efterlevnaden av ett sådant här beslut, skall vi inte införa den här avgiften.

Tyvärr är erfarenheterna från Norge, som sedan ganska många år tillbaka har en sådan här avgift, en s.k. fisketrygd, dåliga. Mindre än en fjärdedel av dem som verkligen skulle betala avgiften gör det. Det visar sig dessutom att kostnaderna för administrationen är stora. Jag tycker inte att vi skall göra om det misstag som norrmännen har gjort.

Jag vet att svenska sportfiskare är villiga att betala för sina möjligheter att få fiska, och de är villiga att betala bra, bara de får en god service och ett bra fiske. Hellre ett bra fiskeutbud till ett skäligt pris än ett dåligt fiske som är gratis.

En fri konkurrens på detta område kommer att locka sportfiskarna till de kortfiskeområden som de uppfattar som bra, som ger den bästa upplevelsen och de största fiskarna. Det blir då så att de vattenägare som inte sköter sin fiskevård kommer att bli utan fiskekortsintäkter och utan sportfiskare på

sina vatten. De som sköter fiskevården bra får stora intäkter. Så enkelt är det ju! Att socialistiska beslut har försämrat möjligheterna i stora delar av våra vatten – jag avser den inlösen som skett utmed kusterna och i de stora sjöarna – är naturligtvis ett bekymmer. Till dess vi har löst det problemet måste staten naturligtvis ta sitt ansvar och betala för den fiskevård som staten har tagit hand om på det ena eller andra sättet, som staten har stulit, som jag sade förut. Klarar staten inte den uppgiften, finns det faktiskt bara en lösning, nämligen att vi återför de vattnen i privat ägo och bildar fiskevårdsområden även på dessa vatten.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande än det som Sven Erik Lorentzon tidigare framställt.

Anf. 131 OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! Jag satt och lyssnade på Carl G Nilsson när han målade upp de många olägenheter som hade inträffat när handredskapsfisket släpptes fritt utefter södra ostkusten och i de större sjöarna.

Jag har bott granne med yrkesfiskare i över 30 år, och jag känner flera yrkesfiskare. Jag har aldrig någon gång hört de yrkesfiskare som jag känner säga någonting dylikt, dvs. att deras fiskegarn skulle bli förstörda av handredskapsfisket. Jag tror att detta är någonting som tillhör de fria fantasierna.

Fru talman! Det var inte för att säga detta som jag begärde ordet. I frågor som berör jakt och fiske skär uppfattningarna ibland rakt över partigränserna. För min del har jag nu hamnat i den situationen. Jag skall något beröra majoritetsförslaget om att utreda frågan om införandet av en allmän fiskevårdsavgift.

Jag vill redan nu deklarera att jag inte kommer att stödja det förslaget, främst av två skäl.

Det ena skälet är att jag anser att man skall vara mycket restriktiv när det gäller att lagstifta om frågor i vilka det inte finns en rimlig chans att övervaka efterlevnaden. Det andra och kanske viktigaste skälet är att om man inför en allmän fiskevårdsavgift, tar man bort en rättighet som vi har, nämligen rätten till fritt husbehovsfiske efter hela vår kustremsa. Det är otroligt många människor som skulle bli berörda av ett sådant här beslut.

1973 års fiskevattensutredning, som avlämnade sitt betänkande 1978, föreslog att det skulle införas en allmän fiskevårdsavgift. Men man konstaterade också, och det tycker jag att det är väldigt viktigt att påpeka, att av de två miljoner fritidsfiskare som vid den tidpunkten var berörda skulle endast 50 % eller en miljon betala den här avgiften, just på grund av övervaknings svårigheterna.

När utredningens förslag behandlades i riksdagen 1981 avlogs förslaget om en allmän fiskevårdsavgift, bl.a. beroende på att kostnaden för administration, kontroll och tillsyn var svår att beräkna och på att övervakningen skulle vara svår. Det statliga stödet till fritidsfisket och fiskevården borde även i fortsättningen finansieras över statsbudgeten, anförde utskottet, och detta blev även riksdagens beslut.

I dag har vi närmare 3 miljoner fritidsfiskare i vårt land. Det skulle då innebära att närmare 1,5 miljoner mer eller mindre skulle bli brottslingar, eftersom lagstiftning om en avgift också måste kombineras med straffsank-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

tioner. Det är detta jag tycker är orimligt. Det är ju samma förhållande i dag som för tio år sedan – det är lika svårt att övervaka en sådan här lagstiftning nu som för tio år sedan.

I de flesta sjöar och vattendrag i vårt land, där man i dag kan fiska, betalas det redan en avgift till de lokala fiskeklubbarna, pengar som de sedan använder till fiskevårdsåtgärder. Det är bra.

Med en allmän fiskevårdsavgift tar man, som jag tidigare sade, också bort rätten till husbehovsfiske med handredskap efter hela kusten och i de stora sjöarna – Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland.

Rättigheten till fritt fiske har vi med skattepengar tidigare betalat för, med undantag för västkusten, där det alltid har varit fritt fiske.

Rätten till fritt fiske efter kusten är för mig och många med mig en omistlig del av allemansrätten, som vi måste slå vakt om. Allemansrätten är någonting unikt för vårt land.

Börjar vi tumma på allemansrätten i det här avseendet är det väldigt lätt att göra det även i andra avseenden. Om en familj vill ta sin båt och åka ut och meta eller lägga ut ett nät en kväll, skall familjen inte behöva känna sig brottslig därför att den inte har betalat någon allmän fiskevårdsavgift.

I min lilla hemkommun har vi ca 3 500 sommarstugor utefter kusten, där de boende någon eller några gånger varje sommar utnyttjar den här rättigheten. Att de får fortsätta med detta är för mig ett mycket viktigt skäl att inte stödja förslaget om att utreda frågan om införandet av en allmän fiskevårdsavgift. Jag kommer att stödja reservation 37, när vi kommer till omröstningen.

Men även om förslaget om att utreda en allmän fiskevårdsavgift skulle bli riksdagens beslut är jag övertygad om att man i slutändan, när den utredningen är gjord, kommer att finna att man – av skäl som bl.a. jag här har framfört – inte skall införa någon fiskevårdsavgift i vårt land. Därför är jag helt övertygad om att vi i vårt land aldrig kommer att drabbas av detta.

Anf. 132 HANS DAU (m):

Fru talman! Jag vill börja med att konstatera att utskottet har instämt i vårt motionsyrkande om att det är angeläget att riksdagens beslut när det gäller prisstöd till rennäringen följs. Regeringen har inte tagit det ansvar som vi har haft anledning att vänta oss. Socialdemokraterna i utskottet – som biträder regeringens förslag om att inte räkna upp prisstödet till rennäringen till den nivå som tidigare beslutas och som samerna har rätt att vänta sig – avstår i reservation 40 helt från att kommentera anledningen till att man frångår riksdagsbeslutet, vilket enligt mitt förmenande är mycket egendomligt. Det vore intressant att få en förklaring till det. Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under mom. 76 i betänkandet.

Vi moderater pekar i vår kommittémotion Jo214, yrkande 2, på den urholkning av samernas trygghetsförsäkring som den nya premieskatten medför. Premieskatten, som är ännu en negativ effekt av skattereformens finansiering, medför att innehållet i trygghetspaketet måste försämras, om kompensation inte ges för den nya skatten. Vi kan inte acceptera den försämringen. Vi kan inte acceptera att höginkomsttagarnas skattesänkningar skall gå ut över samernas trygghet.

Det är märkligt att det i det här fallet endast är centern som slutit upp bakom vår motion. Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservation 39.

Åke Selberg ställde i sitt anförande några frågor om vad jag anser om rennäringen och det förslag som föreligger på den punkten. Jag vill då säga att den stora och ständigt återkommande frågan när vi tar upp same- och rennärringsfrågor är: När får vi en samlad proposition angående rennäringen och samernas ställning? Regeringens senfärdighet, för att inte säga försumlighet, i den här frågan är ousäktlig och blockerar alla möjligheter att lösa de problem som onekligen finns.

Så sent som den 28 november 1990 avslogs en proposition om ändring i rennärringslagen med motivet att ett sammanhållet förslag var nödvändigt för att kunna göra rimliga avväganden. I den nu aktuella motionen, Jo211, tas samma problem upp som i den återförvisade propositionen. Jag tycker att motionärerna borde ha försökt påverka sin egen regering att komma med ett samlat förslag i stället för att motionera.

Att införa någon form av vitesföreläggande tror också vi moderater är en riktig åtgärd. Alternativet tvångsslakt är, som Annika Åhnberg påpekade, inte tilltalande. Det är praktiskt ogenomförbart, det är estetiskt stötande, och dessutom är det ett kraftigt intrång i den enskilda äganderätten. Därför avvisar vi moderater den lösningen.

Men man måste då man behandlar den här motionen inse att det inte bara är antalet renar som är problemet. Vitesföreläggande borde vara möjligt på flera områden för att komma till rätta med orsakerna till irritationen mellan renskötande samer och bofasta ortsbor. Men det måste enligt min uppfattning avgöras i ett sammanhang. Vi avvisar därför motioner om detta på samma grunder som vi i höstas avvisade propositionen. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i mom. 79 i betänkandet.

Vi hälsar med stor tillfredsställelse utskottets klara ställningstagande och klarläggande i det här betänkandet om var renskötsel får bedrivas hela året. Det har rätt stor oklarhet i de norrländska renskötsellänen i den frågan. 3 § i rennärringslagen har varit föremål för diskussion, och osäkerhet har rått om hur den skall tydas. Att utskottet nu klargör att renskötsel får bedrivas hela året nedom odlingsgränsen endast å trakter där skogsrenskötsel av ålder förekommer under våren, sommaren eller hösten är bra och borde få alla beslutsfattare, bl.a. i länsstyrelserna, som tidigare inte har velat acceptera den tolkningen, att ta reson.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag ställa några frågor till regeringspartiets företrädare: När kommer den samlade propositionen om same- och rennärringsfrågor? När blir det slut på regeringens långbänk på det här området? Kan Åke Selberg svara på det? Vi behöver den propositionen snabbt för att komma till rätta med de problem som både Selberg och jag är så medvetna om. Det råder stor enighet om att det finns problem, men hur man skall lösa dem är den stora frågan. Jag kan väl inte tro att Selberg menade allvar med vad han sade i en replik, nämligen att det kan ta årtal att få fram en samlad proposition. Det är ett skrämmande framtidsperspektiv.

En ny regering i höst med mer handlingskraft framstår i ljuset av vad Åke Selberg i kväll sagt som helt ofrånkomlig, om vi skall komma till rätta med dessa och andra problem.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Anf. 133 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! I kväll har jag inte sagt att det tar årtal att få fram en proposition, och jag sade det inte förra gången heller. Däremot kan det ta årtal innan man har beslutet klart om vi skall ha ett samlat förslag, därför att i ett samlat förslag ingår ett sameting, med val i vanlig ordning, precis som när man väljer till riksdag, fullmäktige, osv. Det är det som kan ta tid, om det handlar om grundlagsförändringar, och det är där problemet ligger.

Också förra gången framfördes kritik om att regeringen var senfärdig. Men när den propositionen lades fram var utredningen precis klar och skulle gå ut på remiss. Det är anledningen till att regeringen inte under våren har kommit med en proposition – remissomgången på utredningen måste man ju göra först.

Ett bevis för att det här är oerhört komplicerade frågor, som Hans Dau varit inne på, är den långa tid som samerättsutredningen tog. Det är juridiskt oerhört komplicerat att utreda de här frågorna. Därför framlades särpropositionen eller vad man skall kalla den om bl.a. rennäringen och en del samebyfrågor. Som vi alla vet är det de problemen som är mest akuta. Oberoende av om man lägger fram en samlad proposition som inkluderar sameting, språket, kulturen och allt vad därtill hör, måste man särskilt klara ut renantallet, kontrollerna, osv.

Anf. 134 HANS DAU (m) replik:

Fru talman! Det var ju något mindre defaitistiska tongångar i Selbergs replik nu.

Vad vi har efterfrågat är en samlad proposition. Den bör ju då kunna komma nu ganska snabbt, eftersom utredningen har lagt fram sitt förslag och remissomgången väl i stort sett är klar. Oavsett hur det blir skall vi väl då kunna få en proposition i år.

Jag är helt medveten om att val till sameting och annat får ske senare; grundlagsförändringarna tar ju tid. Men en samlad proposition kan vi i alla fall få i år. Jag tyder Åke Selbergs replik så, att han kanske inte är alldeles främmande för det. Då finns det ingen anledning att jakta fram några delbeslut. Har vi levt med de här förhållandena i så många år kan vi väl leva med dem ett halvår till, tills vi får propositionen.

Anf. 135 RUNE BERGLUND (s):

Fru talman! För oss som bor i närheten av samernas vinterbetesland är det viktigt att frågan om vinterbetets organisation och de renägande samernas arbetssätt får en lösning ganska snart.

Bakgrunden är denna. För tio år sedan upptäckte vi som bor i Härjedalen och i samelandet att samerna började utvidga sina vinterbetesområden utanför den betesgräns som man tidigare tillämpat. För att i min fortsatta beskrivning ta ett konkret exempel skall jag hålla mig till min egen kommun, Härjedalen. Enligt de informationer som jag har fått lär min beskrivning också kunna gälla andra renbetesområden i Norrlands inland.

I Härjedalen hade samerna fram till 1970-talets slut bedrivit sitt vinterbete i den västra delen av landskapet. Man kunde då inte se den stora mängd re-

nar som i dag uppehåller sig i skogslandet och i närheten av de allmänna vägarna.

Sedan början av 1980-talet har vi kunnat konstatera att fler och fler renar kommit ned till de allmänna vägarna samtidigt som man har tagit större och större arealer i bruk för sitt vinterbete. När vi nu är inne i början av 90-talet har samerna i princip utvidgat sitt vinterbetesområde till att omfatta hela Härjedalens kommun.

Man har på tio år fördubblat sin betesareal. Renarna befinner sig nu tidvis i centralorten, Sveg. Under en period för några veckor sedan fick man patrullera flygfältsområdet för att garantera att ingen kollision skulle ske mellan landande flygplan och renar. Nämnas kan att flygplatsen har reguljärt flyg mellan Sveg och Arlanda.

Samtidigt som man har fler och fler renar som betar allt större arealer där man inte tidigare i mannaminne bedrivit renbete har det på senare år tillkommit ett problem som skapar irritation. Det gäller den överenskommelse som finns om att renarna skall ha lämnat skogslandet senast den 1 maj. Renbete pågår nu i princip hela året i vissa delar av skogslandet.

Jag har personligen i tio år kört bil varje vardag till och från jobbet i Sveg och med egna ögon kunnat konstatera de tragedier som utspelas när renar blivit ihjälkörda av bilar. Det är en syn som inte är särskilt estetisk och som säger oss att renskötsel som den för närvarande bedrivs i Härjedalen passar dåligt in i det moderna samhället.

Vi kan samtidigt konstatera att den nuvarande generationen av renägare har en helt annan syn på organisation och arbetssätt än sina förfäder. Just nu är det konfrontation och irritation som präglar vår samexistens.

Samerna har enligt lag full rätt att bedriva sin näring och att upprätthålla sin kulturella särart. Sedvanerätten har en stark ställning både i svensk lagstiftning och i den bofasta befolkningens rättsmedvetande. Den rättegång som nu förbereds i Svegs tingsrätt angående renbetet avser enligt vad jag förstår att förtydliga sedvanerättens innebörd. Det kan exempelvis vara av visst intresse att få veta om man kan vara borta från ett område i hundra år och sedan komma tillbaka och hävda betesrätt där vägar och järnvägar dragits fram, där jordbruksmark och moderna skogsbruksmetoder etablerats och där stadsplanebebyggelse med allt vad det innebär kommit till stånd.

Den motion som vi har skrivit är inte avsedd att på något sätt ta ställning till samernas rättigheter i renbetesfrågor. Motionen är skriven med syftet att komma till en uppgörelse med renägande samer om organisation och arbetssätt. Den situation som för närvarande råder visar klart att de samarbetsformer som finns inte förmår att bringa ordning i renbetesfrågorna.

Vi har våra vägar, våra bilar, samhällen med moderna strukturer, turism och mycket annat som präglar ett modernt samhälle. Samerna nyttjar själva alla moderna faciliteter inkl. snöskotrar och olika typer av terrängfordon, och man bor i villor precis som vi. Eftersom renskötseln numera har antagit en industriell form, använder man också helikopter för rendrivning och lastbilar för transporter av renar till exempelvis slakt, som oftast sker i moderna slakterier. Samerna är mycket väl medvetna om och insatta i de problem som kan uppstå när man låter renhjordarna gå in i områden som man inte nyttjat under lång tid för renbete.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Statsbudgeten för
budgetåret
1991/92, jord-
bruksdepartementet*

Jag förstår om den bild som jag målar upp inte stämmer för många av er, som ser rennäringens verksamhet bara på TV. Där visas kalvmärkning och renskiljning. Det kommer vackra bilder till era vardagsrum från fjällregionen, där samerna arbetar i en någorlunda ursprunglig miljö under former som kulturellt förknippas med samernas ursprungsmetoder.

Herr talman! Motionens syfte, att tillskapa en bättre ordning när det gäller renskötselns organisation och arbetssätt, har också en annan mycket viktig aspekt. Det gäller ekologin i de områden där för många renar har betat under alltför lång tid.

Vi kan nu konstatera att avbetningen av renlaven håller på att fullbordas. Laven har en lång reproduktionstid. Den räcker inte till alla renar i området. Det är förmodligen huvudskälet till att renägarna har utvidgat sina betesområden under senare år till att omfatta områden som man inte utnyttjat på flera generationer; till områden där det under tiden växt upp moderna samhällsstrukturer.

Man kan göra en jämförelse mellan fjällregionerna på den norska och svenska sidan av gränsen och se skillnaderna. På den norska sidan ligger renlaven tjock och tät. På den svenska sidan har vi jorderosioner i vissa fjällområden. Jorden flyger omkring med vindarna och färgar snöfläckarna bruna.

I skogslandet har vi förutom den begynnande knappheten på bete de ständiga konfrontationerna med det moderna skogsbruket, där skogsägarna hävdar att renen förstör plantor och ungskog.

Vi har problemen med att renarna går in på odlad mark och ibland in på gårdar. Jag har personligen för några år sedan inhägnat potatislandet efter värsättningen för att inte få potatislandet nertrampat.

Jag har här gett några exempel på företeelser som skapar irritation och konflikter. Vi vill inte ha det så i framtiden, utan frågorna måste lösas på ett eller annat sätt. Rennäringen är en omistlig del av vår kultur och näringsutövning, men den måste bedrivas på ett sätt som gör vår samexistens möjlig på lång sikt. Vi kan inte radera vårt moderna samhällssystem, som vi byggt upp under de senaste 100 åren. Vi kan heller inte upphöra med rennäringen, men vi kan, om vi vill, skapa en organisation, som tål både ett modernt samhälle och en bra renskötsel. Tiden är inte ute ännu. Än kan vi komma fram till godtagbara lösningar. Ett steg i den riktningen är att bifalla reservation nr 41 om renräkning och möjlighet att utdöma vite.

Varför är det bara vi socialdemokrater som just nu vill lösa renströvningsfrågorna? Varför ansluter inte ni andra er till den uppfattning som råder bland era partikamrater i de områden där problemen finns? Länsstyrelsens styrelse i Jämtlands län har enhälligt ställt sig bakom förslaget om renräkning och vite. Detsamma gäller för era partikamrater i Härjedalen. Också de har välkomnat vårt förslag. I rennäringsdelegationen, där samerna själva finns representerade, har man inte haft någon invändning mot de motioner som skrivits i frågan.

Lennart Brunander och Annika Åhnberg har tidigare här i kväll sagt att en uppgörelse skulle ha kunnat komma till stånd om tvångsslakten hade avskaffats. Jag vill säga att tvångsslakten skulle avskaffa sig själv, om vi hade fått gehör för vårt förslag. I en prioriteringsskala för åtgärder för att hålla rätt nivå på renjordarna ligger tvångsslakten långt ner. Den får anses som

det sista man tar till när alla andra försök att komma till rätta med problemet har misslyckats.

Det här gäller inte samernas rättsliga ställning. Det gäller organisation och arbetssätt, och därför kan man inte hänvisa till någon samlad och större utredning. Det gäller här en förstärkning av befintlig lagstiftning, som ger oss ett instrument för att komma till rätta med ett akut problem. Det måste ske nu innan betet tar slut.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservation 41 angående kontroll av renräkning m.m.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

8 § Gränsskydd för rågvete m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91:JoU24 Gränsskydd för rågvete m.m. (prop. 1990/91:105).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

9 § Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU15 Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 136 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Vi behandlar nu ett mycket tunt betänkande om en sak som egentligen är mycket viktig, nämligen riksdagens möjlighet att kontrollera verksamheter i samhället och att skaffa framtida beslutsunderlag, som kan vara till gagn för kommande riksdagsbeslut. Alla i utskottet är egentligen överens om att riksdagens revisorer faktiskt måste utökas och få utvidgade möjligheter. Det är därför litet egendomligt att man nu enhälligt säger att de inte skall få dessa möjligheter att utvidga sin verksamhet.

Detta beskrivs mycket väl i den reservation som jag har avlämnat. Jag yrkar bifall till den och tackar för ordet.

Anf. 137 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag skall vara lika kort i argumentationen som Carl Frick och använda samma teknik som han. Jag ber att med hänvisning till vad som anförts i finansutskottets betänkande nr 15 få yrka bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli

10 § Den statliga rationaliseringsverksamheten m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU17 Den statliga rationaliseringsverksamheten m.m. (prop.
1990/91:100 delvis).

Anf. 138 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! I reservationen påtalar vi reservanter att det visserligen sägs i propositionen att regeringen skall strama upp myndigheternas försäljning av personuppgifter. Men vi tycker inte att förslaget är tillräckligt. Försäljningen av myndigheternas uppgifter kommer i det föreliggande förslaget att inskränkas i mycket begränsad omfattning.

Den försäljning som nu sker av personuppgifter innebär lätt att myndigheter ägnar sig åt en verksamhet som inte ingår i själva myndighetsuppgiften. Detta leder till att myndighetsuppgiften och försäljningsverksamheten inte alltid hålls isär. Risken finns också att man prioriterar försäljningsverksamheten framför andra uppgifter som myndigheten har skyldighet att utföra. Myndigheterna uppfattar lätt inkomsterna från den här typen av försäljningar som ett slags grädde på moset. Men framför allt ligger det i försäljningen ett hot mot den enskildes personliga integritet och därmed risker för att allmänheten förtroende för myndigheterna påverkas negativt. Vi reservanter anser bl.a. därför att statens person- och adressregister i sin nuvarande form bör omprövas och förvandlas till ett mer renodlat adressregister. Många av de uppgifter som finns i registret finns också på annat håll och behöver därför inte förekomma i SPAR-registret. Jag tänker på exempelvis inkomst- och förmögenhetsuppgifter.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen vid finansutskottets betänkande nr 17.

Anf. 139 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Rune Rydén har kortfattat sagt vad som behöver sägas i ärendet. Också jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 140 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det som vi nu debatterar är den statliga rationaliseringsverksamheten. Det gäller frågor som väcker mycken tankeverksamhet, och det gäller uppgifter som partierna och olika personer sköter med stor kärlek och stor omsorg. Jag skall inte göra någon tavla, utan jag skall bara be att med hänvisning till det som anförs i betänkandet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

11 § Anslag till riksgäldskontoret

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1990/91:FiU18 Anslag till riksgäldskontoret (prop. 1990/91:100 delvis).

Anslag till riksgäldskontoret

Sparfrämjande åtgärder

Anf. 141 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag tänker inte vara speciellt mångordig i det här avseendet heller, men jag vill framhålla att vi i miljöpartiet tycker att det är utomordentligt viktigt att vi får i gång investeringar i spårburen kollektivtrafik. Vi tycker att det är lämpligt att försöka med alla upptänkliga metoder för att få pengar till detta.

Det finns ett förslag om att man via obligationslån skall försöka finansiera järnvägsutbyggnaden och järnvägstrafiken. Vi ställer oss bakom reservation nr 1.

Anf. 142 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Det hade säkert funnits anledning att diskutera en del av de synpunkter som finns i dessa visserligen korta reservationer. Men med hänvisning till det inlägg som nyss har gjorts skall jag fatta mig kort. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 18 april.)

12 § Sparfrämjande åtgärder

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1990/91:FiU21 Sparfrämjande åtgärder (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 143 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! I en rad frågor på finansutskottets område har den socialdemokratiska regeringen under den senaste mandatperioden anpassat sig till och t.o.m. övertagit ståndpunkter som vi moderater motionsvis framfört under en följd av år. Om ryktet har rätt är det inte slut än. Det lär komma förslag i kompletteringspropositionen som innebär uppslutning bakom ytterligare några moderata ståndpunkter.

Men på en punkt är socialdemokraterna obevekligt låsta i en hård doktrinär uppfattning, och det gäller inte vilken fråga som helst. Här rör det sig om själva skiljelinjen mellan socialism och marknadsliberalism. Jag talar om synen på sparandet och särskilt dess fördelning mellan offentligt, kollektivt sparande och enskilt, individuellt sparande. Detta är en så viktig fråga att den får tillmätas något större utrymme än de föregående ärendena från utskottet.

Den enda lilla framgång vi på den borgerliga sidan i år kan registrera är att regeringen äntligen tillmötesgått vårt förslag att avskaffa spardelegationen. Jag får beklaga utskottets talesman Roland Sundgren att han därmed blivit ett uppdrag fattigare.

Man kan t.o.m. göra gällande att samtidigt som socialdemokraterna i många avseenden – därtill nödda och tvungna – sedan 1982 rört sig i marknadsekonomisk riktning, har den socialistiska attityden snarast hårdnat just när det gäller sparandepolitiken. Det började med att man efter återkomsten till regeringsmakten skärpte olika skatter som träffar sparande, och mot folkmajoritetens vilja infördes kollektiva löntagarfonder. Som redovisas i den moderata kommittémotionen har nu den egna rörelsen tryckt på ytterligare för att flytta fram positionerna. Resultatet har blivit de aktuella planerna på att förvandla hela den stora AP-fonden till löntagarfonder.

Detta är ett socialiseringshot mot svenskt näringsliv utan motstycke i modern tid. Mot hittills ca 20 miljarder kronor skall nu huvuddelen av 430 miljarder kronor få placeras i aktier. Jag måste fråga Roland Sundgren: Har ni socialdemokrater ingenting lärt av socialismens sammanbrott i öst?

Detta förslag strider mot Tage Erlanders löften när ATP-systemet infördes att dess tillgångar aldrig skulle få användas för att köpa aktier i privata företag. När idén först dök upp under senare tid, varnade AP-fondens dåvarande chef, förra socialdemokratiska statsrådet Krister Wickman, för socialisering. Man kan konstatera att han vet vad han talar om, eftersom han har hållit på med det själv.

Enligt Olof Palme var löntagarfonderna inte bara ett första steg utan "steget". Ingvar Carlsson har försäkrat att sedan uppbyggnaden av fonderna avslutats 1990, skulle de inte ersättas av något liknande eller av andra fondsystem med samma syfte.

Vi är visserligen vana vid att socialdemokratiska löften skrivs i vatten. Men det som ytterligare gör detta anmärkningsvärt, är att argumentationen denna gång är osedvanligt förljugen. Det vimlar av vilseledande jämförelser med privata pensionsförsäkringar. Sålunda sägs det att AP-fonden bör ha samma rätt som privata försäkringsbolag att köpa aktier. Det är bara det att privata försäkringsbolagen inte får placera i aktier till den del som motsvarar deras försäkringstekniska skulder, dvs. det belopp man försäkrar sig för när man tecknar en pensionsförsäkring.

I ATP-systemet finns det definitionsmässigt inget annat än försäkringstekniska skulder. Man får så att säga inte ut mer än vad som står på försäkringsbrevet, och det bestäms av intjänanderegler, som utgår från inkomstförhållandena under den yrkesverksamma tiden. Detta innebär att ATP-pensionens storlek över huvud taget inte kan påverkas av avkastningen i AP-fonden. Egentligen har AP-fonden och fondsystemet inte ett dyft med pensionerna att göra, och därför är allt tal om att man nu med andra placeringsregler skall "trygga pensionskapitalet" helt fel.

Att ordna en bättre kapitalavkastning via aktieköp är inte heller alltid så lätt. Jag bläddrade nyligen i Östfondens årsredovisning för 1990. Det är den fond som av någon anledning har kamouflerat sig under namnet Trefond Invest. Där har man mottagit ca 600 milj. kr. per år, dvs. nu över 3 miljarder kronor. Det ackumulerade resultatet av fem års ansträngningar, korrigerat

för inflationen, är så dåligt som minus en halv miljard. Man har alltså lyckats förvalta detta kapital så att man nu ligger back en halv miljard.

Detta understryker ytterligare att ATP-pensionen bara kan tryggas genom en god ekonomisk tillväxt. Det når man sannerligen inte med socialistisk politik. Den ägar- och maktkoncentration som blir följden leder i stället till raka motsatsen. Det är därför som vi på den borgerliga sidan ser det som så angeläget att snabbast möjligt avveckla – och inte utveckla – löntagarfonderna, och göra det på ett sätt som stimulerar det enskilda sparandet.

Huvuddragen i den borgerliga sparpolitiken tecknas i reservation 2, till vilken jag härmed yrkar bifall. Vi påtalar där nedgången i det totala sparandet under senare år och beklagar särskilt det mycket låga hushållssparandet, som efter några år med negativa siffror nu är på väg upp mot noll. Vid en internationell jämförelse hamnar vi i detta avseende – liksom när det gäller tillväxt, skattetryck, kapitalutflöde m.m. – i fullkomlig särklass, eller om man så vill, strykclass. Sverige är onekligen unikt, som ni socialdemokrater vill göra gällande, men kanske inte på det sätt ni har tänkt er.

Regeringens reaktion har varit, att eftersom hushållen inte sparar skall staten göra det i stället. Vi avvisar tanken att stärka det kollektiva sparandet via överbeskattning av medborgarna. I stället vill vi stimulera till ett ökat och spritt ägande och sparande bland de enskilda människorna.

Störst betydelse har då att det förs en ekonomisk politik som gynnar en stadig tillväxt. Dessutom gäller det att skapa ett bra sparklimat. Det förutsätter att skattetrycket sänks så att människor får mer kvar att spara av. Vidare måste vi återgå till fasta spelregler på detta och andra områden, så att människor vågar lita på att det de har satt av för framtiden får de också behålla och själva råda över.

Vad gäller sparstimulanser av mer selektiv natur får man akta sig så att man inte bara lockar människor att flytta medel från ett konto till ett annat. Det finns dock skäl att särskilt stödja långsiktigt bundet sparande till och i egen bostad, inför ålderdomen och i riskvilligt kapital.

I särskilda reservationer har vi moderater i utskottet – ofta tillsammans med folkpartiets ledamöter och ibland även med centerpartiets – förordat bl.a. ett skattegynnat pensionssparande i bank, startsparande för barn och ungdom, förbättrade villkor för bo- och försäkringssparande samt en bättre behandling av bl.a. frivilliga vinstandelssystem för anställda. Det är förslag som vi kommer att fortsätta att föra fram tills vi får möjlighet att också genomföra dem. Jag räknar med, herr talman, att det inte kommer att dröja alltför länge.

Anf. 144 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! För ett utvecklat industriland som Sverige är det i längden en livsnödvändighet att vi totalt sparar så mycket att vi kan finansiera våra investeringar inte bara i nyanläggningar utan även i underhåll av äldre utrustning eller byggnader som vi avser att fortsätta att använda. Under senare år har vi haft en negativ sparkvot i vårt land, vilket innebär att vi konsumerat upplagrat kapital och tvingats låna stora belopp netto i utlandet. Det har inneburit att vår bytesbalans blivit starkt negativ med underskott på 43 miljarder i år och en prognos om ett underskott på hela 52 miljarder nästa år, dvs.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Sparfrämjande
åtgärder*

1992. Även om vi i Sverige aldrig kan förväntas nå ett så stort nettosparande som man har i exempelvis Japan eller Italien, är det ändå väsentligt att vi kan återgå till exempelvis vår sparkvot från år 1976, vilken då uppgick till 4 % av bruttonationalprodukten.

Den viktigaste sparstimulansen i varje land är utan tvivel medborgarnas förtroende för landets ekonomiska politik. Trots att vårt regeringsparti ofta och länge skrutit om framgångarna för den tredje vägens politik, visar svenskarnas ständigt minskade sparande att det varit dåligt med detta förtroende. Vad som framför allt gjort sparandet ointressant har varit kombinationen av en hög marginals katt och en hög inflation. Vid en marginals katt om 60 % och en inflation om 8,8 %, bägge rätt vanliga värden under senare år, har det erfordrats 16 % ränta på ett sparkapital enbart för att behålla kapitalets köpkraft. En så hög räntesats för sparare har inte funnits i vårt land ens under de år då inflationen varit som högst.

Ett annat hinder för positivt sparande har varit bristen på fasta spelregler. Engångsskatten på pensionssparandet, olika pålagor på aktiesparandet och uttagandet av sociala avgifter på vinstandelssystem har avskräckt många från långsiktigt sparande, detta i synnerhet som en del av dessa åtgärder – framför allt engångsskatten på pensionssparandet – innehöll ett icke obetydligt element av retroaktiv beskattning.

Hela sparsituationen måste dock radikalt ha förbättrats av den nu genomförda skattereformen, som ju för sju åttondedelar av vårt folk innebär att marginals katten på kapitalinkomster blott blir ca 30 %. Nästan lika viktigt för ökat sparande är att det med endast 30 % i avdrag för låneräntor blir avsevärt dyrare än förr att låna pengar – och efter kreditregleringens upphörande har utan tvivel upplåningen ökat mycket mer än förut. Denna trend kommer rimligen att brytas nu.

Men i sparandesammanhang är det lika viktigt som i många andra ekonomiska sammanhang att takten i vår svenska inflation drastiskt kan minska. Vi i folkpartiet tror egentligen inte på att centrala överenskommelser av typ Rehnberg i längden är effektiva, men i dagens krisläge för vår ekonomi hoppas vi självfallet på att alla organisationer lojalt skall följa Rehnbergkommisionens riktlinjer. Att svårigheter finns härvidlag är uppenbart. T.o.m. den under riksdagens förvaltningsstyrelse sorterande riksbanken har uppenbarligen åstadkommit ett präktigt övertramp, något som även Alfa-Laval och ABB tycks ha åstadkommit på den privata sidan av arbetsmarknaden.

Detta är allvarligt och visar på riskerna med centrala överenskommelser. Blir de brutna på ett par håll, finns klausuler i redan träffade avtal som gör att de också kan rivas upp, om andra organisationer "kämpat sig till" bättre uppgörelser.

I en för moderaterna, folkpartiet och centern gemensam motion har föreslagits, att ungefär hälften av löntagarfondernas samlade kapital utnyttjas för att ge alla som sparat minst 100 kr. i månaden en premie i form av en fondandel efter tjugofyra månaders sparande. Detta bör vara en verklig motor för allemansfondssystemet, mycket effektivare som sparstimulans än spardelegationens annonskampanjer. Som en allmän målsättning för svenskarnas sparande har vi angett att en familj bör ha ett eget sparande som mot-

svarar en industriarbetarlön under ett år, vilket ger handlingsfrihet i ekonomiska ting och ett visst extra skydd i händelse av olyckor och sjukdom.

Vinstandelssystemen ger inte den anställde någon säker inkomst över en hel konjunkturcykel. Går företaget bra, får den anställde del av vinsten. Går det dåligt, får han eller hon inget alls. Att belägga en så variabel inkomst med sociala avgifter ger ingen nämnvärd social trygghet. Anledningen till att socialdemokraterna likväl infört ett sådant system är väl närmast den, att man vill minska antalet företag som inför vinstandelssystem. Dessa har ju en synnerligen önskvärd bieffekt, nämligen att skapa solidaritet och god anda ute i företagen. Genom att motverka vinstandelssystem har regeringen sannolikt verkställt en önskan från LO, som hellre vill att de fackanslutna skall vara lojala mot sitt fack än mot företagen.

I reservationerna 5 och 7 har vi – tillsammans med andra partier – yrkat på att man bör införa dels ett skattemässigt gynnat långsiktigt sparande i bank, dels ett försäkringssparande uppbyggt på annat sätt än dagens med dess stela kalkylränta på 4 %. Bägge åtgärderna skulle öka hushållens vilja att spara, vilket i dagens situation är mycket viktigare än att öka det offentliga sparandet.

Förslaget att tilldela sammanslagna AP- och löntagarfonder rätt att – via fem nya fonder – placera 60 % av sitt kapital i aktier är till sin karaktär närmast otroligt, om man ser vad som hänt med frihet, levnadsstandard och miljö i Östeuropa. Kollektivt ägande – även om det är av fondkaraktär – kan aldrig ge samma framstegstakt som privat ägande och skulle dessutom skrämja bort privat kapital från en aktiemarknad dominerad av några få, opersonligt styrda jättefonder. Detta sagt utöver det som Lars Tobisson förut påpekade, nämligen att aktieköp av den omfattningen skulle strida mot löften avgivna av både Olof Palme och Ingvar Carlsson vid olika tillfällen.

Herr talman! Med vad som sagts yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 7.

Anf. 145 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 21 behandlas vikten av ökat sparande och åtgärder för att främja detta.

Utskottet är enigt om att hushållens sparande måste öka, om vi skall klara av att få balans i våra affärer med utlandet men också för att öka de enskilda hushållens trygghet och frihet. Det är bra att denna enighet finns, men det är mindre bra att utskottet inte har kunnat enas om de kraftfulla åtgärder som krävs för att snabbt öka hushållssparandet.

En sådan åtgärd är centerns förslag om personliga investeringskonton. Alla är överens om att sparandet i Sverige måste radikalt ökas för att minska det stora underskottet i bytesbalansen. Det krävs också att produktivitet och produktion ökar, för att utrymme skall finnas för att vända ett underskott på i storleksordningen 50 000 miljoner till balans. Det är lätt förstått att det är orimligt att vi lånar ungefär 6 000 kr. per svensk i utlandet, samtidigt som investeringarna i Sverige snarare minskar än ökar.

Centerns personliga investeringskonto stimulerar både ökat sparande och ökad produktion. Till investeringskontot är det knutet skattefrihet, om pengarna används till investeringar i egen bostad eller eget företag. Det in-

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Sparfrämjande
åtgärder*

nebär att resurser förs över från direktkonsumtion till framtidsinvesteringar. Detta är en grundläggande förutsättning för att öka produktionsbasen.

Konstruktionen av det personliga investeringskontot främjar nysparande. Detta beror på att knappast någon vill utnyttja redan beskattade pengar för att få en skattekredit. Det innebär praktiskt att många kommer att göra de extra arbetsinsatser – som för många är nödvändiga – för att skapa utrymme för nysparande. I den omfattning som insättningar på personliga investeringskonton beror på dessa extra insatser uppstår inget skattebortfall för stat och kommun, utan i stället uppstår en extra intäkt genom ökade sociala avgifter. Det personliga investeringskontot kan också fungera som ett komplement i pensionssparandet.

Utskottsmajoriteten gör ett ganska stort nummer av skattebortfallet, om personliga investeringskonton införs. Det är sannolikt att majoriteten mycket markant överskattar detta. Sett mot de stora och säkra positiva effekter som förslaget får om det genomförs, är det att beklaga att centern inte hittills har lyckats skapa majoritet för detta förslag. Jag har dock goda förhoppningar om att övriga partier efter hand skall ta sitt förnuft till fånga och ställa upp på centerns förslag.

Jag vill ge så många som möjligt chansen så snabbt som möjligt. Därför yrkar jag nu bifall till reservation nr 6 och avser att begära votering på den punkten.

Centern är också med på tre reservationer tillsammans med moderaterna och folkpartiet liberalerna. Det gäller sparstimulanser och ägandespridning, försäkringssparande och vinstandelssystem. Detta markerar den samsyn som finns på sparandet hos de icke socialistiska partierna. På grund av den tidsbesparande ordning som nu tillämpas i kammaren yrkar jag inte bifall till dessa reservationer, men jag vill ändå markera att vi i centern tycker att de är både riktiga och viktiga.

Sedan vill jag också poängtera att vi tycker att det är rätt och riktigt att spardelegationen avvecklas.

Anf. 146 CARL FRICK (mp):

Herr talman! En del av diskussionen beträffande det här betänkandet har kommit att röra sig om AP-fondernas eventuella framtida möjlighet att köpa aktier. Det är ett förslag som vi i miljöpartiet ogillar. Med det opinionsläge som råder för dagen verkar det inte alldeles väldigt aktuellt att tro att det skall bli någon proposition i ärendet, men skulle det bli någonting i den stilen kommer vi att säga nej till det.

Vi tycker att det är dåligt att driva det svenska samhället mot ytterligare storskaligt ägande. Vi har länge varit emot löntagarfonder och vill gärna avveckla dem och i stället omvandla dem till vad vi kallar för kommunala närfonder, som skall kunna vidgas till ett spritt ägande i landet. Vi vill definitivt motverka olika former av storskalig industri, någon som vi har sett alltför många tendenser till. Jag befarar av det vi ser från EG att tendenserna till storskaligt ägande kommer att öka. Det tror vi är till klar nackdel för både människor och miljö.

Det är vad jag tänkte säga i det här ärendet. Vi har en reservation från

miljöpartiets sida. Den ställer jag mig bakom, men jag vill inte yrka bifall till den.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Sparfrämjande
åtgärder*

Anf. 147 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! I det här betänkandet biträder finansutskottet regeringens förslag att spardelegationen skall avvecklas från den 1 juli i år, att beskattningen av vinstsparandet skall anpassas till det nya skattesystemet och att tillståndsgivningen för den sparformen förenklas. Här är det ett enhälligt utskott.

I övrigt behandlar det här betänkandet ett antal motioner om hur vi skall få till stånd ett ökat finansiellt sparande i Sverige. Vi har ett ökande underskott. Det tar sig uttryck i att vi förra året hade ett underskott i bytesbalansen med drygt 33 miljarder, och som Lars de Geer säger beräknas det i år uppgå till nära 43 miljarder. Det är alltså synnerligen angeläget att vi får till stånd ett ökat sparande i ekonomin. Jag kan ställa upp bakom det mål som Lars de Geer har, nämligen att vi borde återkomma till det sparande som vi hade 1976. Det är mycket som är bra om man tar 1976 som utgångspunkt, dvs. det som var före 1976. Sedan hade ju vi en parentes med borgerliga regeringar. Det skapade ju en hel del problem.

Jag kan också understryka det som Lars de Geer har sagt, nämligen att de mest sparfrämjande ekonomiskt politiska åtgärder som man kan få till stånd, åtminstone när det gäller att öka det finansiella hushållssparandet, är det skattesystem som vi nu har fått. Det gynnar sparande och motverkar ökad skuldsättning. Till att börja med kommer hushållssparandet främst att öka genom att man amorterar på sina lån eller drar sig för att ta upp nya lån. Vi kunde redan under förra året se att en sådan utveckling är på gång. Vi har nu, sedan avregleringen gjordes av kreditmarknaden, haft ett underskott i hushållssparandet, men nu finns det mycket som talar för att vi 1991 får en positiv sparkvot. Nästa år ökar den ytterligare och uppnår då 2 %.

Det är mycket glädjande att vi nu fått ett skattesystem med rättvisare beskattningar av arbete och kapital. Det blir ett sundare och effektivare skattesystem, som leder till mindre av spekulations- och skatteplaneringstänkande. Därför finns det ingen anledning att instämma i de krokodiltårar som moderaterna faller i reservation 1. Den handlar om att den högre kapitalbeskattningen kan väntas minska intresset för långsiktigt bundet sparande. Man kan fråga sig: Vilket intresse då? Jo, intresset att spekulera i boende och att teckna pensionsförsäkringar främst av skatteskäl. Vi kan redan nu se att det är en större andel låg- och mellaninkomsttagare som tecknar pensionsförsäkringar, och framför allt en större andel kvinnor. Antalet nytecknade pensionsförsäkringar med lägre försäkringspremier ökar. Det är bl.a. motiverat av att man önskar komplettera sin ATP-pension. Jag tycker att det är en sund och rationell utveckling att det är en tryggare ålderdom som mer styr pensionsförsäkringstecknandet än skatteskäl. Jag yrkar naturligtvis avslag på de synpunkter som framförs i den moderata reservationen nr 1.

Det finns nu ingen anledning att aktualisera några nya sparformer innan erfarenhet vunnits av det nya skattesystemet. Vi bör framför allt inte öka hushållens sparande med hjälp av skattesubventioner och olika avdragssy-

stem. Vi bör nöja oss med de sparformer som redan finns i form av allemanssparandet och, det för inte så länge sedan införda, ungdomsbosparandet.

En stor fördel med det nya skattesystemet är att det blir enkelt och överskådligt. Att då börja krångla till det med personliga investeringskonton och andra former för startsparande och bosparande innebär att man åter börjar föra in moment i skattesystemet som skapar möjligheter till olika former av skatteplanering. Det är något som man har velat komma åt med det nya skattesystemet. Därför yrkar jag avslag på samtliga de reservationer som kräver nya skatteanknutna system dvs. reservationerna 4, 5, 6, 7, 9 och 11.

Lars Tobisson sade att det uppträder en skiljelinje när det gäller synen på sparandet, det enskilda och det offentliga sparandet. Man kan nog säga att vi där har en klar skiljelinje. Reservation 2 är ju en hyllning till enskilt sparande och ägandespridning.

Nu är det ju inte så att all lycka här i världen utgår ifrån att individer enskilt äger mycket. Marknadsekonomin garanterar inte på något sätt en sådan ägandespridning. Om den i stället får utvecklas så ohejdat som jag tycker man kan utläsa av reservation 2, leder det till ett mycket stort ägande på ett fåtal händer.

Ägandet blir ju inte mindre spritt för att individer går tillsammans och gemensamt skapar sin ålderstrygghet via ATP, försäkringar eller via sina fackliga organisationer. Det blir tvärtom fler som äger och en större rättvisa i ägandet.

När man nu tar upp frågan om det förslag som ligger, som skall diskuteras i valrörelsen och eventuellt beslutas om efter ett val, är det ganska oförskämt att från den här talarstolen ta upp det system som vi har i det svenska samhället och säga att vi inför ett östeuropeiskt system. Om det är några som har stritt emot dessa system så är det socialdemokraterna. Ofta menar man ju att socialism är en form av förstatligande, och detta har ju gällt i de östeuropeiska länderna. Det är inte socialdemokratiska regeringar som har gått i spetsen förstatliganden i de här landet. De största socialiseringarna i detta avseende – om man skall jämföra med Östeuropa – har ju genomförts av borgerliga regeringar.

Ofta är ett sparande i ATP och löntagarfonder rationellare. Det kan bättre styras till angelägna investeringar. Det är inte oviktigt för en BNP-ökning hur effektivt ett kapital används. Jag tror att det klart kan sägas att det offentliga kapitalet i regel används bättre än det privata, särskilt som det här ofta kan bli fråga om att snabbt öka infrastrukturinvesteringar. Vi har under den senaste tiden upplevt skandaler med finansbolagshärvor som t.ex. Nyckeln. Många banker har lånat ut till fastigheter med en belåning långt utöver de verkliga värdena. Detta för att de som lånat pengar skall få ytterligare resurser till placeringar för att öka sin förmögenhet genom att spekulera i fler fastigheter o.dyl. Man kan ju diskutera effektiviteten i kapitalhanteringen när banker och finansbolag hanterar låntagarnas pengar så.

Ett offentligt kapital kan lättare anpassa sig efter det samhällsekonomiska läget. Detta går smidigare om vi i de här fallen har ett gemensamt demokratiskt styrt sparande. Det utesluter naturligtvis inte värdet av ett högt enskilt hushållssparande. Jag är varm anhängare av det. Jag vill verkligen understryka att det är viktigt ur samhällsekonomisk synpunkt med ett sådant spa-

rande och att det ökar. Det behöver öka för att vi skall få en ekonomisk utveckling och klara av att inte behöva låna pengar i utlandet genom att vi ökar underskotten i bytesbalansen.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 148 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att något kommentera det lättsinne som jag tycker att Roland Sundgren representerar i sitt inlägg här. Han säger att vi inte bör börja krångla till det, och det säger han i ett sammanhang där det gäller att finna lösningar på ett problem som jag beskrev. Om vi tittar litet framåt – som det ser ut om vi ingenting gör – kommer vi att låna 6 000 kr. per år och svensk i utlandet. Det är en fullständigt ohållbar situation. När det då kommer bra förslag för att hjälpa till att lösa detta säger bara Roland Sundgren: "Vi skall inte krångla till det." Jag vill återigen peka på två viktiga saker i det här förslaget. Det gäller bl.a. de dynamiska effekterna. Det blir i sak så att den extra inkomsten blir skattefri, eller i varje fall en långsiktig skattecredit, så länge den används för investeringar som är nödvändiga såväl för produktion som för att klara boendet. På samma grunder är det i särklass ett system som mest främjar nysparande. Vi har faktiskt varit eniga i utskottet, Roland Sundgren, om att ett ökat hushållssparande också medverkar till ökad trygghet och frihet för de enskilda hushållen. Alla dessa faktorer gör att jag nästan blir deprimerad när jag hör Roland Sundgren avfärda det hela med att vi inte skall krångla till det.

Anf. 149 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Roland Sundgren säger att det inte har med lycka att göra när folk har ett visst sparkapital. Men jag vill påstå att jag tror att det har det. I Japan, Västtyskland och Italien har man som regel ett ganska väsentligt sparkapital, även i folkets breda lager. Det ger en viss trygghet och en viss lycka i de länderna. Det är sämre ställt med den saken i Sverige.

Sedan säger Roland Sundgren att socialdemokraterna inte har eftersträvat att förstatliga industrin på det vis som man har gjort i öststaterna. Det är kanske sant, men det beror i så fall på våldsam opposition från andra partier i riksdagen. Jag minns när Wickman var industriminister och han deklarerade högtidligt att 25 % av den svenska industrin borde förstatligas. Målsättningen har socialdemokraterna haft, även om socialdemokraterna inte har lyckats genomföra den.

Det sista avsnittet jag vill bemöta i Roland Sundgrens anförande rör en ideologisk skillnad. Han säger att offentligt kapital används bättre än privat kapital. Jag förstår att han säger det, och jag säger precis motsatsen. Som exempel menar han att finansbolagen har misslyckats under senare år. Visst har de det. Men finansbolagen tillkom därför att planhushållningsrestriktioner inte gav bankerna möjligheter att konkurrera på kreditmarknaden. De var en konstruktion som kom på grund av planhushållningsrestriktioner för våra ordinarie banker. Att de ordinarie bankerna inte är fria från misstag visas av att det i särklass största misslyckandet under det senaste året har gjorts av det statligt majoritetsägda Nordbanken. Nordbanken har så vitt jag

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

*Sparfrämjande
åtgärder*

vet fått en vinst på 5 miljarder kronor förbytt i en förlust på 8 milj. kr. under ett år.

Anf. 150 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det är inte ett uttryck för lättsinne, Ivar Franzén, när jag menar att det inte är tid nu för att införa en massa ytterligare skattesubventionerade system eller avdragssystem, när vi nu har infört ett inkomstskattesystem som stimulerar ökat sparande samt motverkar skuldsättning och skatteplanering. Jag tror att man måste avvakta effekten av detta för att inte krångla till det hela ytterligare.

Som Ivar Franzén kanske minns hade vi för något år sedan en hearing där ekonomer deltog. De sade att om man inför ytterligare olika system blir det bara fråga om portföljalternativ. Pengar flyttas till och från olika system allt eftersom det lönar sig. Det blir inte fråga om nysparande. Skall det bli ett nysparande, görs det främst med hjälp av en skattereform, avdragsbegränsningar och annan kapitalbeskattning.

Jag är medveten om att man får en ökad trygghet i ett ökat sparande. När nu relativpriset på sparande har förbättrats i förhållande till konsumtionen, tror jag att det kommer att leda till förbättringar.

Lars De Geer talar om vad jag menade med socialisering. Jag förstår att man lägger olika innebörd i ordet. Vid en jämförelse med öststatssystem är det fråga om ett statskapitalistiskt system. I det avseendet är det ingen socialdemokratisk regering som har gjort de stora förstatligandena, inte för vare sig LKAB eller Svenskt Stål. Det är regeringar med andra förtecken som har gjort det.

Lars De Geer tog upp frågan om sparmålet och industriarbetarlönen i sitt anförande. De sparformer som skattemässigt premieras kommer upp till belopp som överstiger en genomsnittlig årslön för en industriarbetare.

Anf. 151 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill kort påminna Roland Sundgren om att konstruktionen av personliga investeringskonton är näst intill en garanti för att det blir en väsentlig del nysparande. Konstruktionen skall inte ha de svagheter som ekonomerna talade om vid den nämnda hearingen.

Anf. 152 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! LKAB blev förstatligat under en socialdemokratisk regering. SSAB förstatligades under en icke-socialistisk regering. Men det var faktiskt en strukturåtgärd som vi har anledning att vara stolta över. Vi skapade där ett konkurrenskraftigt svenskt stålföretag som annars kanske inte hade kommit till stånd. Det var visserligen en socialisering, men det var samtidigt en mycket viktig strukturrationalisering.

Anf. 153 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det är inte fråga om ett nysparande. Det är ett nysparande för de privata hushållen – det håller jag med om. Men det är samtidigt en minskning av det offentliga sparandet. Sparandet är avdragsgillt så att den

kommunala och statliga skatten påverkas. På så sätt är det bara en flyttning av sparandet från offentlig till privat sektor.

Det var den Arvid Lindmanska regeringen 1907 som förstatligade LKAB. Det var inte en socialdemokratisk regering.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Statistikfrågor

Anf. 154 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig åter få påminna Roland Sundgren om litet fakta. Jag tycker att väsentliga delar av skattereformen är bra. Den innebär bl.a. en marginalsattesänkning. Då är det knappast på plats att i dag när man har talat väl om skattereformen tala om lika storheter när det gäller den skatt som uteblir i det fall det inte är fråga om extra inkomster och sparande.

Jag har tidigare hävdat med stor rätt att skattebortfallet blir förhållandevis litet och långt ifrån den omfattning som hela sparandet har.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 18 april.)

13 § Statistikfrågor

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1990/91:FiU22 Statistikfrågor (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 155 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Till finansutskottets betänkande nr 22 finns fogat en rad reservationer. Jag skall tala för reservationerna 8, 9 och 12. Men jag yrkar bara bifall till reservation 8.

År 1982 tillkom förordningen angående Samrådsskyldighet för myndighet med företrädare för uppgiftslämnarna, dvs. "innan beslutet om nya blanketter eller förändringar av gamla tas". Trots detta fortsätter uppgiftslämnandet att öka.

Detta beror enligt oss reservanter på att myndigheterna har använt ramlagarna till att begära in mer uppgifter än vad de behöver. För landets många småföretagare och andra betyder detta ytterligare en belastning. Detta framgår bl.a. av industriverkets undersökning som heter Krångelsverige, en myt eller sanning.

Samrådsskyldigheten har utan tvivel visat sig otillräcklig när det gäller att ifrågasätta ett behov där lagtexten säger att "för tillsyn enligt denna lag äger myndigheter inhämta de uppgifter de behöver". Den bästa möjligheten att skydda företagen mot en ökad myndighetsiver att samla uppgifter är egentligen att den lag eller den förordning som ger myndigheter rätt att samla in uppgifter specificeras så att det klart framgår vilka uppgifter som får hämtas in. Framför allt inom området för tillsyn och kontroll är detta nödvändigt.

Om lagtexten i stället innehöll en uppräkningslista över vad som får samlas in, skulle de samråd som förordningen för 1982 förutsätter bli riktigt meningsfulla.

Ett av de skäl som anförts gentemot en specificering i lagtexten över de

uppgifter som skall få samlas in av myndigheterna, är att deras behov av uppgifter förändras över tiden och att det därför med jämna mellanrum kan finnas behov av att ompröva behovet av uppgifter. Naturligtvis förändras behoven. Men då får också enligt vår uppfattning specificeringen i lagtexten ändras.

Denna möjlighet skulle ge riksdagen bättre möjligheter än i dag att kontrollera myndigheternas krav på statistik. Denna kontroll skulle också ge möjlighet till reaktioner på olika former av samkörning av dataregister. Det kan vi inte göra i dag.

Visserligen föreslogs en sådan här lagstiftning i den i april 1990 avlämnade utredningen Förenklad statistikreglering. Vi reserverar oss emellertid att en ytterligare precisering bör övervägas av de uppgifter som får samlas in om en sådan lagreglering skall ha något berättigande.

Reservation nr 9 rör statistiska centralbyråns medelstillsättning och partisympatiundersökningarna. Vi moderater och folkpartiet liberalerna tar upp en besparing på 10 milj.kr. Vi utgår från en utredning som tillsattes i höstas med uppgift att göra en översyn av den statliga statistikens styrning, dess finansiering och samordning. Vi tycker att det är riktigt med en sådan utredning, men vi har också tagit fasta på vad föredraganden i budgetpropositionen utgår ifrån, nämligen att utredningens förslag kommer att innebära minskade kostnader för den statliga statistiken. Vi delar uppfattningen att man kan spara pengar på den statliga statistiken, och vi anser att det redan i dag bör finnas stora möjligheter till besparingar. Vi har därför föreslagit en minskning av anslaget till SCB med 10 milj.kr.

I samma reservation instämmer vi däremot med budgetpropositionen på en punkt, nämligen i vad som sägs om att SCBs partisympatiundersökningar skall läggas ned. Vi vet ju alla att det sedan många år i olika fristående institut genomförs opinions- och partisympatiundersökningar. Vi anser därför att det inte finns behov av att finansiera sådana undersökningar via skattemedel.

Majoriteten i utskottet har däremot beslutat att bifalla några motioner som föreslår att partisympatiundersökningarna fortsätter. Däremot har man inga pengar till den uppgiften. Man säger att statistiska centralbyrån åter bör pröva möjligheten att uppgiftsfinansiera statistiken. Om det inte visar sig vara möjligt bör SCB återkomma till regeringen och begära medel för genomförandet av undersökningarna. Kostnaderna per år för undersökningarna är ungefär 3 milj.kr., som knappast någon kommer att vara beredd att betala. Det blir säkerligen i stället så, att SCB får komma in med ett anslagsäskande på just 3 milj.kr.

Om man analyserar detta litet närmare kan man fråga sig hur det kommer sig att det inte finns intressenter som är villiga att betala för dessa mätningar, om det nu är så att dessa undersökningar, som det ibland hävdas, är så mycket bättre än andra opinionsmätningar. Det har ju nämligen tidigare visat sig att så inte är fallet. Om nu majoriteten vill att dessa undersökningar skall finnas oberoende av deras kvalitet, borde man åtminstone vara beredd att betala för dem via statsbudgeten. Men det är man inte heller. Kort sagt: Jag tycker att detta är ett mycket märkligt beteende.

Herr talman! Den sista reservationen, nr 12, rör de framtida folk- och bo-

stadsräkningar. Vi reserverar oss redan nu slå fast att folk- och bostadsräkningar inte skall ske oftare än vart tionde år. Detta stämmer då överens med internationella rekommendationer. Eftersom vi hade en folk- och bostadsräkning så sent som i fjol, kommer inte nästa att äga rum förrän år 2000. Visserligen sitter en parlamentariskt sammansatt statistikkommission och tittar på dessa frågor, men vi anser att man inte behöver vänta på den, utan att man redan nu kan slå fast att folk- och bostadsräkningar inte skall äga rum oftare än vart tionde år.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Statistikfrågor

Anf. 156 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 22 behandlas en rad viktiga statistikfrågor. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på tre av dessa.

Miljö och ekonomi har ett nära samband, och det är omöjligt att göra korrekta bedömningar av det ekonomiska läget och den ekonomiska utvecklingen om vi inte samtidigt har en uppfattning om miljösituationen och hur den utvecklas.

Centern har under flera år arbetat aktivt för att få fram en grön BNP, som skall vara ett viktigt komplement till de traditionella BNP-beräkningarna. Jag tror att de flesta i dag är medvetna om att BNP är en dålig mätare på välfärdsutvecklingen, liksom det är en dålig mätare av en hållbar ekonomisk utveckling.

En grön BNP skall ge underlag för att mäta en hållbar utveckling, där resurshushållning och kretsloppstänkande är viktiga delar. En möjlighet att tydliggöra detta skulle vara att basera räkenskaperna på det kvantitativa materialflödet i samhället. Ett linjärt, resursslösande flöde minskar kraftigt en grön BNP, medan ett samhälle baserat på resurshushållning och återbruk ger en högre grön BNP. Ett sådant BNP-mått skulle kunna åstadkommas genom att BNP per capita divideras med icke organisk avfallsproduktion per capita.

Jag vill stryka under vikten av att all vår produktion successivt kan inordnas i det naturliga kretsloppet genom att återge ett citat ur Det naturliga Rådets riksinformation. Detta är information som tagits fram i konsensus av ett sextiototal kända forskare och naturvetare.

"Om material inte kan inpassas i cirkulerande system är processen inte hållbar, dvs. den måste upphöra.

Vi kan därför formulera ett grundläggande krav för såväl vårt framtida välstånd som vår överlevnad: Vi kan inte åstadkomma någon egentlig värdeökning genom vårt arbete, om inte ekosystemen hinner med och processa vårt avfall och om växterna inte hinner bygga upp sina energiinnehållande strukturer igen."

Herr talman! Den slutsats som dessa forskare och naturvetare drar visar med skrämmande tydlighet vilka gränser vi inte får överskrida och hur vi måste inpassa oss i ekosystemet om vi inte skall föröda vår egen eller i varje fall inte våra barns framtid. Detta är något av bakgrunden till att vi i centern lägger så stor vikt vid att vi skaffar oss större kunskap om hur vi påverkar ekosystemen och sambandet mellan ekonomi och miljö. En grön BNP är en viktig del i denna kunskapsuppbyggnad.

Den andra frågan jag vill ta upp är miljöstatistiken. Vi har en hyfsad statistik när det gäller utsläpp från större produktionsenheter, såväl industrier

som el- och värmeproduktionsanläggningar. Vi gör många mätningar i skorstenar och vid avloppsrör, men vi har dålig kontroll över alla de farliga ämnen som finns i de produkter som tillverkas och sprids över kanske hela världen. Var hamnar dessa farliga ämnen när varan är förbrukad? Vi vet att om de inte tas om hand på ett betryggande sätt, och det görs tyvärr i mycket liten omfattning, så kommer dessa ämnen förr eller senare att bli en belastning i mark, hav och luft.

Vi i centern menar att detta inte kan fortgå. Vi får inte sila mygg och svälja kameler. Vi måste skaffa oss bättre kunskaper och vara beredda att därefter med stor kraft vidta nödvändiga åtgärder. Jag vill påminna om naturvetarnas slutsats: Den verksamhet som inte kan inpassas i ett cirkulerande kretslopp är inte hållbar och måste upphöra.

Den tredje frågan jag vill ta upp är det obetalda arbetets betydelse. Det är inte så ofta vi tänker på att de obetalda arbetstimmarerna är fler än de timmar som det betalas lön för. Självfallet är denna stora arbetsinsats av stor betydelse. Förändrade gränsdragningar mellan betalt och obetalt arbete kan i hög grad påverka vår ekonomi.

Låt mig ta ett litet exempel som ändå belyser ett viktigt problem. Det har "blivit inne" med självplock av t.ex. jordgubbar och en rad andra bär och grönsaker. Om självplockningen inte hade ökat, skulle t.ex. jordgubbsodlingen i Sverige ha minskat dramatiskt, och i stället skulle importen ha ökat. Resultatet hade blivit sämre jordgubbar och ökad belastning på vår bytesbalans.

Kvinnornas insats i produktionen underskattas också genom att det obetalda arbetet på intet sätt redovisas i BNP. Nyttan av god barnomsorg kan självfallet inte mätas i lönekostnader och produktionskostnader för daghem, osv. Det är dock detta som återspeglas i BNP. Nyttan avgörs naturligtvis av hur väl barnen utvecklas. De obetalda arbetsinsatserna har givetvis en mycket stor betydelse i detta sammanhang.

Herr talman! Vi i centern tycker att det är viktigt att vi försöker sätta ett korrekt värde på det obetalda arbetet. SCBs pågående tidsanvändningsstudie måste ges tillräckliga resurser så att materialet får hög kvalitet. Det är också viktigt att vi får en bred debatt kring dessa frågor. Gränsdragningen mellan betalt och obetalt arbete kommer också att få stor betydelse för utvecklingen av den offentliga sektorn.

Herr talman! Jag begränsar mig till att yrka bifall till reservation 1, men självfallet står centern helt bakom alla de reservationer där Gunnar Björk och jag finns med.

Anf. 157 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Mycket av det som står i detta betänkande tror jag att jag har varit med om att debattera minst två gånger tidigare under min korta tid i Sveriges riksdag. Det betyder att vissa saker återkommer gång på gång, och därför finns det inte anledning att hålla samma anförande som jag höll förra året. Det skulle vara utomordentligt tjatigt att göra det. Vissa av vännerna i utskottet brukar hävda att jag håller samma anföranden flera gånger, men det är faktiskt inte sant. Jag brukar variera temat, och jag skall fröjda dem med att inte ens göra det den här gången.

Jag skall säga några ord om reservation 1 med rubriken Nationalräkenskaper och tillväxtbegrepp, som Ivar Franzén så varmt har talat för. Den här frågan är faktiskt mycket avgörande för vår framtid. Ivar Franzén säger på ett mycket fint sätt att de processer som inte kan införas i ett cirkulärt förlopp måste upphöra. Skulle den principen gälla finge vi faktiskt stoppa det allra mesta som pågår i detta land. Det är faktiskt ytterst litet som ingår i det naturliga kretsloppet. Vi har avlägsnat oss från grunderna för en sund livsföring under de senaste 40–50 åren. Här finns åtskilligt att göra.

Vi har redan kunskaper, men det är utomordentligt viktigt att skaffa oss fler. Processen att vrida oss tillbaka till cirkulära kretslopp måste ske med stor skyndsamhet. Under mina snart tre år i riksdagen har det tyvärr gjorts ytterst litet i den riktningen. De beslut som har fattats i riksdagen har gått i precis motsatt riktning i förhållande till den riktning som befast vetenskap säger att vi borde gå. Det är faktiskt en stor skam för riksdagen att den har fattat så många usla miljöbeslut. Ett av de allra värsta är faktiskt momsens på kollektivtrafik som strider mot allt sunt förnuft. Det är bedrövligt. Därmed yrkar jag bifall till reservation 1.

Jag har med glädje ställt mig bakom reservation 8. Jag har själv varit småföretagare och vet vilket elände det är att behöva fylla i alla blanketter med mängder av uppgifter som man har svårt att förstå vad de skall vara till. En stor del av denna verksamhet är lämplig för mycket stora företag med en mängd anställda. Men för småföretagare är det en börda. Jag yrkar bifall till reservation 8.

I övrigt står jag naturligtvis bakom alla reservationer som jag har skrivit under, men jag skall inte besvara kammaren med en mängd voteringar.

Anf. 158 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till Carl Fricks anförande vill jag säga att det vi nu har att diskutera är anslagen till SCB och folk- och bostadsräkningen. Vi har att behandla ett antal motioner i det sammanhanget.

Ämnet statistik är ett ganska intressant ämne ur många olika utgångspunkter. Genom att studera statistik får vi mycket kunskaper och många nytigheter oss till livs. Beroende på vilka politiska intressen och ambitioner vi har kan vi vilja öka förekomsten av statistik. Men vi kan också vilja göra tvärtom, dvs. hålla tillbaka förekomsten av statistik. Ett välkänt faktum är ju att kunskap är makt, och i statistik ligger mycken kunskap förborgad. Efter att ha konstaterat detta och med hänvisning till att de olika sakfrågorna är ganska väl beskrivna i fråga om det läge som råder i beredningshänseende m.m., ber jag att få yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 159 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Rune Rydén har tidigare utförligt och korrekt beskrivit bakgrunden till reservationerna 8, 9 och 12. Jag skall därför inte uppta kammarens tid med att återupprepa hans argument. I stället skall jag påpeka en sak som Carl Frick berörde – jag begärde ordet innan han talade – nämligen att lämnande av statistikuppgifter är en stor belastning för små företag. Stora företag har personal, tillgång till statistik och datorer. För dem är det inte så märkvärdigt att fylla i olika uppgifter. Själv ägnade jag tre timmar i lördags

åt att fylla i en tiosidig kedjebblankett, som uppenbarligen var avsedd för Sydkraft, Vattenfall och Stora Kopparberg. Anledningen var att jag har ansvar för ett litet vattenkraftverk. Jag tror att jag satte 65 kryss på att det som efterfrågades inte var tillämpligt. Bara att hitta alla kryss tog en timme i anspråk.

Beträffande folk- och bostadsräkningen vill jag i viss polemik mot Per Olof Håkansson påpeka att det också är en kostnadsfråga hur ofta den skall äga rum. Varje gång folk- och bostadsräkningen genomförs kostar det 200 milj.kr. Genomförs den vart femte år blir det 40 milj.kr. per år. Genomförs den vart tionde år blir det 20 milj.kr. om året. I dagens ekonomiska läge tycker jag att en inbesparing på 20 milj.kr. per år inte är alldeles oväsentlig jämfört med den marginella nyttan av att få statistiken vart femte år.

Anf. 160 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Till Lars De Geer vill jag säga att till marginalnyttan hör att man genom olika statistikuppgifter får mycket kunskaper som inte minst kommunerna kan använda sig av i sitt planeringsarbete. Det går alltså inte bara att mäta marginalnytta i form av kostnader. Det finns också en tillgångssida, som det är beklagligt att man inte tar hänsyn till.

Som en liten kommentar till reservation 8, som Lars De Geer berörde, vill jag säga att allt statistikinsamlande nog inte bokförs på rätt konto i den här debatten. Det vore spännande att få reda på – kanske genom en statistisk undersökning – hur mycket statistik som lämnas till myndigheter resp. till olika intresseorganisationer och andra organ som man är medlem i. Jag känner till ett fall där en sådan undersökning har gjorts under ett år. Visserligen handlade det inte om statistiskt vedertagna metoder, men man staplade pappren i två olika högar. När året var slut kunde konstateras att den hög som bokfördes på myndighetssidan var betydligt mindre än den statistikhög som skulle levereras till andra. Jag är alltså rädd för att man här för en debatt utifrån en felaktig utgångspunkt.

Anf. 161 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Att privata intressenter och arbetsgivarorganisationer ofta begär in för mycket statistik är inte något skäl för att också staten skall göra det. Beträffande frekvensen av folk- och bostadsräkningarna vill jag påpeka att de allra flesta västeuropeiska länder nöjer sig med tioårsintervaller. Jag tycker det finns anledning att säga att Sverige bör kunna falla in i den internationella lunken.

Anf. 162 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon socialdemokrat som försvaret ett påstått onödigt statistikinsamlande, något som Lars De Geer här vill göra sken av. Den statistikinsamling som sker skall självklart vara till nytta. Något annat skall inte förekomma.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1990/91:FiU19 AB Tipstjänsts ersättningar till idrotten (prop. 1990/91:100 delvis).

*AB Tipstjänst
ersättningar
till idrotten**Idrott*

Anf. 163 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Av någon anledning är jag inte speciellt debattglad så här på kvällsskivsten. Men jag är mån om att hålla partifanan hög, och därför skall jag givetvis göra min plikt och säga några ord om den moderata reservationen i finansutskottets betänkande 19.

I denna reservation följer vi upp en reservation med Bo Lundgren som första namn. Motionärerna har föreslagit att idrottsrörelsen årligen skall tillföras en viss andel av AB Tipstjänsts omslutning. De här pengarna, 1 % av Tipstjänsts omsättning, bör riksdagen anslå över statsbudgeten till riks-idrottsförbundet. Vi tycker att förslaget är förnuftigt, och därför stöder vi det.

När det gäller Tipstjänsts sponsring delar vi motionärernas uppfattning att företagsekonomiskt motiverad sponsring skall kunna beslutas av Aktiebolaget Tipstjänst utan detaljstyrning från statsmakternas sida i vad gäller beloppsgränser och inriktning. Att Tipstjänst skall drabbas av den hämsko som en statlig styrning av sponsring innebär och som majoriteten pläderar för, tycker vi är uppåt väggarna fel.

Herr talman! Med detta korta inlägg vill jag yrka bifall till reservation nr 1 i betänkande FiU19.

Anf. 164 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Vi diskuterar här i dag bara en liten del av samhällets stöd till idrotten, 50 milj.kr. Den stora delen skall senare diskuteras av kulturutskottet. Tipstjänsts stöd till idrotten har diskuterats i denna kammare flera gånger sedan riksdagens revisorer tog upp ärendet första gången år 1988. En majoritet vill öka stödet. Nu finns ett förslag på att stödet skall vara 50 milj.kr. och att det skall vara av goodwill-karaktär eller långsiktigt kommersiellt befogat i enlighet med riksdagens beslut.

Det finns tre reservationer fogade till det här betänkandet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

15 § Idrott

Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1990/91:KrU17 Idrott (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 165 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag måste denna gång, liksom vid tidigare tillfällen när vi behandlat ett betänkande från kulturutskottet med rubriken idrott, konstatera att vi ej kan ha en heltäckande debatt avseende idrottsfrågor. Genom arbetsfördelningen i riksdagen återfinns de för svensk idrott livsviktiga ställningstagandena i såväl skatte- som finans- och kulturutskotten. Det vore välgörande, och upplysande, om en idrottsdebatt spännande över hela det mångfasetterade fältet kunde genomföras.

Det finns de som, tydligen på fullt allvar, för fram tanken på ett speciellt idrottsparti. Det är naivt och verklighetsfrämmande att tro att detta skulle bli en garanti för att ge idrotten bättre förutsättningar. Den bästa garantin är att inom de etablerade partierna vinna större gehör för idrotten och dess betydelse. Vi är ett antal som försöker.

För 30 år sedan skrev Bengt Ahlbom i Idrottsboken: "50 % av idrottens slitna ledare måste anslå huvuddelen av sin tid till att på olika sätt lösa finansieringsproblem. Är detta ett rimligt förhållande i tidens största ungdomsrörelse och största folkhälsobevarande verksamhet?" Mitt svar är självfallet nej. Det är värre än så. Det Bengt Ahlbom beskrev 1961 är intet mot förhållandena i dag. Därför återkommer vi moderater också i år med vår allomfattande idrottsmotion undertecknad av 25 ledamöter.

Det är aldrig fel att upprepa en sanning, och jag påstår därför än en gång från denna talarstol att vi aldrig kan förbättra villkoren för svensk idrott utan att vi finner för föreningar, ledare och aktiva väl anpassade lösningar på de svårbemästrade problem som skatter och avgifter utgör.

Vi måste ge de ideellt arbetande ledarna och tränarna bättre villkor. De måste få en helt annan uppskattning för vad de uträttar. Den ovärderliga samhällsnytta som görs av alla inom idrotten går inte att mäta. Vi måste på alla sätt underlätta deras arbete och stödja dem. Men det är inte pengar för att avlöna ledare som är det viktigaste. Idrottens styrka och tjusning ligger ju i det ideella engagemanget. Det väsentliga är att underlätta för de små lokala föreningarna och möjliggöra för deras ledare att ägna mer tid åt idrottslig fostran och träning och mindre tid åt att dra in pengar.

Ledarna är i betydande utsträckning föräldrar till unga idrottsutövare, och de förmår hålla ut så länge de egna barnen tränar och tävlar. Men sedan tar ofta intresset och orken slut. Detta är allvarligt. Sverige förlorar på så sätt många dugliga ledare och tränare med goda kunskaper. Omsättningen på idrottsledare är över huvud taget stor. De som drabbas av detta är i första hand de små klubbarna. Det är därför angeläget att på alla sätt stödja dem som är verksamma inom idrotten.

Idrotten är en ovärderlig hälsfaktor såväl fysiskt och psykiskt som moraliskt.

Den svenska idrottsrörelsen står och faller med alla dessa hundratusentals ideellt arbetande ledare vars ungdomsfostrande gärning är av oämbar betydelse i en verklighet, som dess värre, är präglad av våld och av ett drogmissbruk som förstör många unga människors liv.

Dopning är idrottens förbannelse. Det kan inte upprepas för ofta att dopning är fusk. Vi anser att stöd bör lämnas till kontrollverksamhet och sådan forskning som syftar till att utveckla metoder att avslöja doping. Narkotika-

liknande preparat som används för dopning bör betraktas som narkotika när det gäller exempelvis reglering av införsel, försäljning och användning.

Jag vill instämma i de av 1989 års riksidsrottsmötet beslutade prioriteringarna för perioden 1990–1992, nämligen: stärk idrottens finansiering, stärk det ideella ledarskapet, stärk kampen mot dopning. Den moderata idrottspolitikerna medverkar till att dessa viktiga och riktiga prioriteringar kan förverkligas.

Marginalskattereformens stora förlorare är idrotten. Redan förra året påverkades idrotten genom t.ex. full moms på hotell- och restaurangbesök och bensinskattehöjningen. Från årsskiftet 1990–1991 kom så moms på bussresor och andra resor till tävlingar och träningspass.

Moderata samlingspartiet har motsatt sig betydande delar av finansieringen av skatteomläggningen. Vi anser att en snabb utredning bör tillsättas för att överväga om ideella föreningar skall göras tekniskt skattskyldiga och därmed ges full avdragsrätt för erlagd mervärdeskatt på varor och tjänster.

Det är också angeläget att riksskatteverkets utredning huruvida moms skall utgå på kommunernas uthyrning av lokaler till idrottsföreningar och andra snabbt kommer till ett för idrotten positivt avgörande. Ett negativt beslut blir ett dräpslag.

Herr talman! Svensk idrott skall vara självständig och stå helt oberoende av den politiska makten. Vi ser därför ingen anledning till att regeringen skall utse två ledamöter i riksidsrottsförbundets styrelse, och jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Vi gläds alla åt handikappidrottens fortsatta starka utveckling. Som en följd av ett förtjänstfullt och beundransvärt arbete är Sverige i dag en ledande nation. Våra handikappidrottare är värda all respekt och aktning. Vi vill förbättra deras möjligheter ytterligare bl.a. genom att ge ett ökat utrymme inom idrottsläroutbildningen för undervisning om de särskilda krav detta ställer. Vi anser att de ekonomiska förutsättningarna för handikappidrotten skall förbättras genom att en del av de ytterligare medel ur Tipstjänsts överskott som vi föreslår skall överföras till idrotten går till handikappidrotten. Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr talman! Jag tänker avsluta mitt anförande med samma ord som jag gjorde den 6 april 1989: Moderat idrottspolitik skulle ge svensk idrott ökat oberoende, stärkt ekonomi och bättre möjligheter för ledare att ägna sig åt idrott.

Anf. 166 Andre vice talman CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Efter varje tillfälle man får anledning att syssla med idrottsfrågorna litet extra ökar respekten för allt det fina som idrottsrörelsen åstadkommer.

I första hand gäller det naturligtvis det idrottsrörelsen uträttar när det gäller ungdomsfostran och friskvård. Det är svårt att tänka sig någon verksamhet som ens kommer i närheten av den samhällsnytta idrotten gör på dessa båda områden – samhällsnytta, och glädje och nytta för individen.

Jag tänkte ändå börja med några funderingar som handlar om någonting annat, nämligen idrotten som underhållning.

Vi är många som finner rekreation och avkoppling på åskådarplatserna.

Det är sannerligen inte bara elitidrotten som har ett stort underhållningsvärde. Ofta är det minst lika trivsamt att gå och titta på en division 4 match eller varför inte en match med pojk- eller flicklaget.

Men naturligtvis är det elitidrotten som lockar de stora massorna. Det är den verkliga folkteatern som engagerar åskådare i alla åldersgrupper.

Till helt övervägande del är det här naturligtvis positivt. Elitidrotten har stor betydelse som underhållning, men också när det gäller att inspirera och vara förebild för ungdomarna. Samtidigt skall man inte blunda för att det finns inslag i elitidrotten som är oroväckande.

Några idrotter är i dag så intressanta för TV och för reklam att det börjar handla om mycket stora ersättningar och prispengar. Kontrasten till småklubbarnas bredd och ungdomsverksamhet blir allt större, och anknytningen till folkrörelsen riskerar att gå förlorad.

När det handlar om så stora pengar blir naturligtvis också frestelsen stor att bryta mot idrottens regler och krav på fair play. Dopningproblemet är säkert ett tecken på just det.

Det här för oss osökt in på idrottens ekonomi. När den har diskuterats, bl.a. i samband med skattereformen, har folkpartiet liberalerna prioriterat tre områden.

1. Idrotten måste få en större andel av Tiptjänsts överskott.

2. Det lokala aktivitetsstödet skall höjas kraftigt. Det är bra därför att det gynnar aktiviteter och går direkt ut till de föreningar som har en bra ungdomsverksamhet.

3. Ersättningar upp till ett halvt basbelopp skall också i fortsättningen undantas från socialavgifter, dels av ekonomiska skäl, dels för att undvika byråkrati och krångel för kassören i den lilla föreningen.

Det här tyckte vi var det viktigaste, och det är en prioritering som jag vet delas av nästan alla föreningsledare. Jag är glad att kunna konstatera att vi har kommit en bra bit på väg.

I det ekonomiska läge vi har i dag vill jag bestämt påstå att det här är ett bra utfall. Det framgår också klart av uttalanden från idrottshåll att man där delar den uppfattningen.

Jag är naturligtvis medveten om att med ännu bättre ekonomiska förutsättningar skulle våra många fantastiska idrottsledare kunna göra ett ännu bättre jobb. Självklart är det så.

Men tar man hänsyn till den ekonomiska situation som vi befinner oss i vågar jag påstå att så värst mycket mer än så här går det inte att åstadkomma i dag – inte om man också känner ett ansvar för helheten. Det gör som bekant folkpartiet.

Det finns några bekymmer. Ett är den oklarhet som fortfarande tycks råda när det gäller kommunernas uthyrning av lokaler till idrottsföreningar, alltså det som Lars Ahlström var inne på. När skall det utgå moms och när skall det inte göra det? Det här är en svårighet framför allt för idrotter som bowling och badminton. Jag utgår för min del från att riksförsäkringsverket, som nu diskuterar denna fråga, kommer fram till en för klubbarna positiv tolkning. Gör man inte det finns det anledning att snarast återkomma till den här frågan.

Detta om den viktiga penningfrågan.

Jag började med att säga att ju mer man kommer i kontakt med idrottsrörelsen, desto större respekt får man för det den utträttar.

Jag har också stor tilltro till idrottens egen förmåga att lösa sina problem. Det hindrar inte att vi som politiker ändå skall lägga oss i och ha synpunkter – om jämställdheten inom idrotten, där det fortfarande finns stora brister, om handikappidrottens förutsättningar och om en hel del annat.

Men på område efter område kan man samtidigt konstatera att idrottsrörelsen sannerligen inte är passiv. Därför känner man sig ibland litet snusföruftig när man på det politiska planet skall diskutera idrottens verksamhet. Både problemen och möjligheterna är i regel väl kända i föreningarna och förbunden.

Folkpartiet liberalernas utgångspunkt är att idrottsrörelsen skall bevara sin karaktär av obunden folkrörelse. Därför tar vi bestämt avstånd från olika försök att politisera idrottsrörelsen. Vi tycker t.ex. inte att det finns någon som helst anledning för regeringen att ha representanter i Riksidrottsförbundets styrelse.

Detta har vi nedtecknat i reservation nr 2, som jag, herr talman, yrkar bifall till.

Anf. 167 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Som redan tidigare påpekats får vi inte den där heltäckande debatten om idrotten. Kammarrens arbete är så uppdelat, att idrottsfrågor kommer att behandlas i mindre bitar på grundval av betänkanden från olika utskott. Därtill kommer att den tid som vi har till förfogande i kväll inte torde medge att vi för den riktigt stora debatten.

Jag är dock övertygad om att vi kommer att få den debatten. Problemen för idrotten har faktiskt ökat. Man har liksom andra folkrörelser fått en mer ansträngd ekonomi. Redan tidigare stora ekonomiska problem blev än större efter skatteomläggningen. Det är effekterna av just skatteomläggningen som man nu brottas med.

Jag förstår att idrottsledarna framöver kommer att ha ett stort intresse av att föra den här debatten med oss politiker, inte minst därför att man anser att påverkansmöjligheterna kanske är något större i år när vi närmar oss ett val. Vi har upplevt dessa diskussioner tidigare. Det har ställts ut löften som sedan inte hölls, och det är naturligtvis tråkigt. Vi får väl se hur den här debatten kommer att utvecklas framöver.

Det är många människor som gör fantastiskt stora insatser inom idrotten som ledare. Vi vet att det är många föräldrar som gör ett mycket uppofterande arbete. De sätter till en stor del av den gemensamma fritid som familjen har att fördela. Detta gör att många ungdomar kommer i kontakt med en mycket sund och fin verksamhet.

I dag känner sig många av dessa idrottsledare litet vilsna. Man anser att man gör en ideell insats genom arbetet i en ideell förening. Men i mångt och mycket kommer diskussionerna att handla om hur man skall klara effekterna av skatteomläggningen, av nyinförd moms och, i andra fall, av en ökad moms. Man börjar diskutera bolagisering, och där är det många råd som man får. Det diskuteras att dela upp föreningarna i bolagsdelar och ideella

delar. Detta är naturligtvis väldigt främmande för de flesta av de människor som jobbar inom idrottsrörelsen.

Vi anser i centern att med de förslag som vi förde fram i samband med förändringen av skatten strax före sommaruppehållet hade det inte behövt bli så här. Idrottsledarna hade då kunnat fortsätta med en mer stimulerande verksamhet, de hade kunnat ägna mer tid åt sina ungdomar och mer tid åt idrottsfostran.

Nu befinner man sig i den här situationen. Vi i centern kommer inte att förtrottas när det gäller att försöka påverka situationen och åstadkomma vissa förändringar. Men den debatten får vi naturligtvis ta i en annan ordning när vi fått betänkanden från de utskott som det då gäller.

Man kommer då naturligtvis osökt in på den ekonomiska situationen. Det lokala aktivitetsstödet spelar en mycket stor roll. Det har höjts i några omgångar, och det blir nu en ökning från 17 till 28 kr. per aktivitet. Men skälet för denna ökning är ju inte att detta stöd på något sätt har släpat efter, utan skälet är att man skall ge en viss kompensation, som man säger, till idrottsrörelsen. Man bör då ta i beaktande att det här lokala aktivitetsstödet utveckling redan tidigare har släpat efter mycket kraftigt. Det är anledningen till att vi från centerns sida har prioriterat detta i vårt budgetalternativ. Vi har föreslagit en ökning med 7 kr. mer per aktivitet än vad regeringen föreslagit och som kulturutskottets majoritet nu har accepterat vid behandlingen av frågan. Vi tycker att detta vore en mycket viktig och riktig åtgärd. Jag tror inte att det är någon som bestrider att dessa pengar skulle behövas. Det är många som pratar väl om detta stöd – det har vi hört tidigare i kväll här ifrån talarstolen. Men man saknar de konkreta förslagen till åtgärder när vi skall gå till beslut. En väldigt bra åtgärd av dessa talare vore naturligtvis att påverka sina partikamrater så att de stöder centerns reservationer när det gäller anslaget till idrotten. Den uppräknings som vi föreslagit behövs mycket väl.

Det är också så att idrottsrörelsens egen finansiering har ökat. Möjligheterna härtill är mycket varierande beroende på de aktiviteter som föreningarna bedriver. En del idrotter är publikt mycket mer intressanta än andra. Jag behöver inte nämna vilka idrotter det är som har stora möjligheter till ökad egenfinansiering och vilka som inte har det.

Vi i centern knyter stora förhoppningar till den utredning som riksdagen har fattat beslut om beträffande ökade möjligheter för föreningarna att anordna lotterier, anordna bingo och andra aktiviteter av den typen. Detta är naturliga aktiviteter för folkrörelser när det gäller att klara egenfinansieringen. Vi hoppas att de möjligheterna skall bli bättre och att utredningsarbetet snabbt skall komma i gång. Detta känns säkerligen naturligare för idrottsledarna än diskussioner om bolagisering och organisatoriska förändringar för att smidigt anpassa sig till nya skatteregler osv. Man vill ha dessa möjligheter att själv ta in pengar. Man kan då också på ett annat sätt påverka hur pengarna skall användas.

Det är huvudsakligen små föreningar som ägnar mycket tid åt sådana här verksamheter. I många föreningar tycker man också att det är roligt och trevligt att göra det, eftersom man då kommer i kontakt med människor, som i övrigt inte har så stora kontakter med idrotten eller andra folkrörelser.

Resultatet av den utredningen och kommande riksdagsbeslut kommer att få mycket stor betydelse för idrottens utveckling.

Ett annat anslag som behandlas i detta betänkande gäller forskning. I centern har vi en reservation till förmån för att idrotten skulle få de medel man anser vara nödvändiga för att kunna göra kraftfulla insatser mot dopning. Tidigare talare i den här debatten har framhållit att det är viktigt att med alla medel försöka få bort bruket av stimulerande medel. Detta är naturligtvis ett rent fusk gentemot idrottsutövare som inte tillgriper dessa medel. Då är kontroll, forskning och utveckling på detta område naturligtvis någonting mycket viktigt. Man kan då bara konstatera att regeringens och utskottsmajoritetens ambitioner inte når upp till den nivå som idrotten anser sig behöva. Därför har vi i centern föreslagit en höjning av anslaget till den nivå som Riksidrottsförbundet anser vara nödvändig.

Det har också nämnts tidigare i debatten att på grund av skatteomläggningen har idrottsrörelsens resekostnader ökat. Vi har att verka i ett avlångt land, och vi vet att seriespel är mycket stimulerande för idrotten. Det gäller inte bara lagidrotterna, utan även enskilda idrottsutövare har ofta mycket långa reseavstånd. Dessa synpunkter har vi tidigare framfört från centern, och frågan har debatterats i riksdagen. Regeringen har satt stor tilltro att man inom idrottsrörelsen själv skall kunna lösa denna fråga. Det kan man naturligtvis, men man saknar de erforderliga ekonomiska medlen. Därför har vi markerat att de förslag som läggs fram för att förbättra denna situation måste kompletteras med ett samhällsstöd, så att man inom idrottsrörelsen kan vidta de åtgärder man anser vara nödvändiga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 8.

Anf. 168 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Regeringens budgetförslag beträffande idrotten innebär en väsentlig ökning av anslagen. Utskottets betänkande innebär en markering av jämställdhetsfrågorna inom idrottsrörelsen. Vi betonar också idrottens ställning som en fri och självständig folkrörelse. Oppositionens reservation innehåller egentligen inga nyheter.

Det råder en bred samstämmighet om värdet av den verksamhet som idrottsrörelsen bedriver. Omfattningen av denna verksamhet är också mycket stor. Kulturutskottet ansluter sig till denna värdering.

Under de senaste åren har företrädare främst för moderaterna fört en debatt om idrottspolitik som ger en bild av idrottsrörelsens situation som om den vore katastrofal. Lars Ahlström sade i förra årets debatt att han tycker synd om idrotten, att den snärjs av byråkratiska regler, förmenas sin rättmätiga del av spelmarknaden, osv. I interpellationer och frågor, i tal och debattartiklar, har denna kampanj från moderat håll fortsatt, och Lars Ahlström har här i dag gått på i samma stil. Jag tycker att det här språkbruket är något underligt. "Dråpslag" och "katastrof" är uttryck som man förknippar med mer vådliga händelser i vår omvärld.

Ändock lever och frodas idrottsrörelsen. Den uppvisar en fortsatt enorm upplutning, höga deltagarsiffror, goda idrottsliga resultat, en god organisation, ett studieförbund i medvind, och den omfattas för det allra mesta av en

synnerligen positiv inställning hos landets invånare. Verkligheten ger en helt annan bild än den som moderaterna försöker måla upp.

Det finns skäl att i några punkter beskriva vad som sker just nu. Det är ganska mycket.

- Som en följd av skattereformen får det överväldigande flertalet av medlemmarna i idrottens organisationer mer pengar i plånboken. Med kännedom om idrottens starka ställning hos svenska folket är det en ganska säker gissning att en hel del av dessa pengar går till en ökad motions- och idrottsverksamhet.
- Det lokala aktivitetsstödet höjs kraftigt. Idrotten får själv bestämma reglerna för detta.
- Frågan om socialavgifterna har lösts.
- Som framgått av den debatt som förts i föregående ärende här i kammaren kommer idrotten att få del av 50 miljoner årligen från AB Tipstjänst.
- Regeringens förslag om ett nytt system för bidragen till folkbildningen ger goda och självständiga utvecklingsmöjligheter för SISU, idrottens studieförbund.
- En utredning innebärande översyn av lotterilagstiftningen förestår. Syftet är att se hur folkrörelserna i högre grad kan öka sina inkomster av lotterier och spel.

Den här uppräkningsen ger en helt annan bild av idrottens villkor än den moderata propagandan. Den visar att regeringspartiet, socialdemokraterna, har både vilja och förmåga att bädda för en fortsatt god utveckling inom idrottsrörelsen. Listan kunde ha gjorts längre.

I flera motioner har man i år tagit upp jämställdhetsfrågorna. Det är ett intresse i samklang med Riksidrottsförbundets målsättning, med vad statsrådet säger i budgetpropositionen och med utskottets syn. Vad som saknas i dag är en heltäckande och överskådlig kunskap om hur de pengar som utgör samhällets stöd till idrotten används. Hur mycket går till verksamhet bland pojkar och män, och hur mycket går till verksamhet bland flickor och kvinnor?

Vi är medvetna om att det kanske inte är alldeles lätt att särskilja detta, men det bör ändå vara möjligt att göra en sådan sammanställning. Rimligen bör både idrottens organisationer och anslagsgivande organ ha nytta och glädje av en sådan redovisning. Debatten blir sakligare om den bygger på ett ordentligt underlag. Vi föreslår därför att riksdagen i ett tillkännagivande beställer ett sådant underlag.

Låt mig också kortfattat kommentera några av reservationerna.

Vänsterpartiet vill ha en utredning om idrottsrörelsens framtida inriktning. Vi anser att det rimligen är idrottsrörelsen själv som skall stå för den.

Moderaterna och folkpartiet vill avskaffa statens representation i Riksidrottsstyrelsen. Det vill uppenbarligen inte Riksidrottsförbundet.

Ett uttalande om handikappidrott som moderaterna och folkpartiet vill åstadkomma är att slå in öppna dörrar. Specialidrottsförbunden, Riksidrottsförbundet, föredragande statsråd och utskottet tycker alla att det är både naturligt och riktigt att handikappade skall ha möjligheter att delta i motion och idrott på samma villkor som andra människor. Det är självklart!

Varför göra ett uttalande i en riktning som alla är överens om? De som står för den praktiska verksamheten i idrottsrörelsen har ju den målsättningen och arbetar efter den!

Både centern och vänsterpartiet har tydligen en målsättning att återställa det lokala aktivitetsstödet till den nivå reellt sett som det hade vid införandet 1971. Är det så alldeles självklart att alla anslag alltid skall återställas till den nivå de en gång hade? För vår del vill jag vid det här tillfället notera att det i år sker en betydande höjning, sannolikt den största hittills sedan stödets införande.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag konstatera att idrottsrörelsen är en positiv kraft i samhället, den utvecklas väl och den får med ett bifall till hemställan i utskottets betänkande ett mycket gott tillskott nästa budgetår. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan i betänkandet och föreslår avslag på alla tio reservationerna.

(forts. prot. 97)

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Idrott

16 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 18 april

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsple-num torsdagen den 18 april.

17 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1990/91:172 Godkännande av avtal mellan Sverige och den Europeiska ekonomiska gemenskapen avseende ERASMUS-programmet

Motionerna

med anledning av prop. 1990/91:107 Beskattning av inkomst av tjänst från Sverige m.m.

1990/91:Sk64 av Bo Lundgren m.fl. (m)

med anledning av prop. 1990/91:115 Vissa skollagsfrågor m.m.

1990/91:Ub178 av Gunilla Andersson och Eivor Husing (s)

1990/91:Ub179 av Daniel Tarschys m.fl. (fp)

1990/91:Ub180 av Ylva Johansson m.fl. (v)

1990/91:Ub181 av Eva Goës m.fl. (mp)

1990/91:Ub182 av Ulla Tillander m.fl. (c)

1990/91:Ub183 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m)

1990/91:Ub184 av Maj-Inger Klingvall m.fl. (s)

1990/91:Ub185 av Anita Persson m.fl. (s)

1990/91:Ub186 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

1990/91:Ub187 av Larz Johansson m.fl. (c)

1990/91:Ub188 av Britta Bjelle (fp)

med anledning av prop. 1990/91:125 Förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

1990/91:N106 av Per Westerberg m.fl. (m)

1990/91:Bo60 av Knut Billing m.fl. (m)

1990/91:Bo61 av Agne Hansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:140 Arbetsmiljö och rehabilitering

1990/91:A40 av Sonja Rembo m.fl. (m)

1990/91:A41 av Lars Werner m.fl. (v)

1990/91:A42 av Elver Jonsson m.fl. (fp)

1990/91:A43 av Stina Gustavsson och Marianne Andersson i Vårgårda (c)

1990/91:A44 av Stina Gustavsson och Kersti Johansson (c)

1990/91:A45 av Inger Schörling och Anna Horn af Rantzien (mp)

med anledning av prop. 1990/91:141 Rehabilitering och rehabiliteringssättning

1990/91:Sf46 av Gullan Lindblad m.fl. (m)

1990/91:Sf47 av Margó Ingvardsson och Jan-Olof Ragnarsson (v)

1990/91:Sf48 av Anita Johansson och Sten Östlund (s)

1990/91:Sf49 av Karin Israelsson m.fl. (c)

1990/91:Sf50 av Sigge Godin m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:145 Byggnaders inomhusmiljö m.m.

1990/91:Bo62 av Knut Billing m.fl. (m)

1990/91:Bo63 av Lars Ulander (s)

1990/91:Bo64 av Jan Strömdahl m.fl. (v)

1990/91:Bo65 av Birger Rosqvist (s)

1990/91:Bo66 av Krister Skånberg och Carl Frick (mp)

1990/91:Bo67 av Kjell Dahlström m.fl. (mp)

1990/91:Bo68 av Siw Persson m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:146 Ändring i plan- och bygglagen (1987:10), m.m.

1990/91:Bo69 av Erling Bager m.fl. (fp)

1990/91:Bo70 av Lars Ulander och Barbro Evermo Palmerlund (s)

1990/91:Bo71 av Jan Strömdahl (v)

1990/91:Bo72 av Knut Billing m.fl. (m)

1990/91:Bo73 av Ivar Virgin (m)

1990/91:Bo74 av Agne Hansson m.fl. (c)

1990/91:Bo75 av Kjell Dahlström m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:149 Radio- och TV-frågor

1990/91:K60 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)

1990/91:K61 av Knut Wachtmeister och Rune Rydén (m)

1990/91:K62 av Bengt Harding Olson m.fl. (fp)

1990/91:K63 av Anders Björck m.fl. (m)

1990/91:K64 av Lisbeth Staaf-Igelström (s)

1990/91:K65 av Sten Andersson i Malmö och Bertil Persson (m)

1990/91:K66 av Bo Forslund m.fl. (s)
1990/91:K67 av Gustav Persson m.fl. (s)
1990/91:K68 av Karl-Erik Svartberg m.fl. (s)
1990/91:K69 av Bruno Poromaa m.fl. (s)
1990/91:K70 av Bruno Poromaa m.fl. (s)
1990/91:K71 av Lennart Andersson m.fl. (s, fp, c, v)
1990/91:K72 av Lars Ahlström (m)
1990/91:K73 av Per Stenmarck och Margit Gennser (m)
1990/91:K74 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:K75 av Lars-Erik Lövdén (s)
1990/91:K76 av Anita Jönsson m.fl. (s)
1990/91:K77 av Kjell Ericsson (c)
1990/91:K78 av Kjell Ericsson och Karin Starrin (c)
1990/91:K79 av Krister Skånberg (mp)
1990/91:K80 av Olof Johansson m.fl. (c)
1990/91:K81 av Håkan Hansson m.fl. (c)
1990/91:K82 av Göran Engström och Kjell Ericsson (c)
1990/91:K83 av Börje Hörnlund (c)
1990/91:K84 av Börje Hörnlund (c)
1990/91:K85 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1990/91:K86 av Maud Björnemalm och Håkan Strömberg (s)
1990/91:K87 av Åke Wictorsson (s)
1990/91:K88 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1990/91:K89 av Ingela Mårtensson och Erling Bager (fp)
1990/91:K90 av Göran Engström (c)
1990/91:K91 av Erkki Tammenoksa m.fl. (s)
1990/91:K92 av Kjell-Arne Welin m.fl. (fp)
1990/91:K93 av Bengt Harding Olson (fp)

med anledning av prop. 1990/91:153 Ny folkbokföringslag m.m.

1990/91:Sk65 av Hugo Hegeland (m)
1990/91:Sk66 av Görel Thurdin m.fl. (c)
1990/91:Sk67 av Gösta Lyngå m.fl. (mp)
1990/91:Sk68 av Margitta Edgren (fp)
1990/91:Sk69 av Hugo Hegeland (m)

med anledning av prop. 1990/91:158 Ett avtal mellan Sverige och Danmark
om en fast förbindelse över Öresund

1990/91:T85 av Grethe Lundblad (s)
1990/91:T86 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:T87 av Jan Andersson m.fl. (s)
1990/91:T88 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1990/91:T89 av Kjell-Arne Welin (fp)
1990/91:T90 av Anita Stenberg (mp)
1990/91:T91 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1990/91:T92 av Kjell Dahlström och Carl Frick (mp)
1990/91:T93 av Margareta Winberg m.fl. (s)
1990/91:T94 av Olof Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:159 Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister, m.m.

1990/91:Sk70 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1990/91:Sk71 av Kjell Johansson m.fl. (fp)

1990/91:Sk72 av Görel Thurdin m.fl. (c)

1990/91:Sk73 av Maud Björnemalm m.fl. (s)

med anledning av prop. 1990/91:162 Vissa fredspliktsregler

1990/91:A46 av Sonja Rembo m.fl. (m)

1990/91:A47 av Elver Jonsson och Börje Hörnlund (fp, c)

Utrikesutskottets betänkande

1990/91:UU25 Omedelbara humanitära hjälpinsatser

18 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställdes

den 16 april

1990/91:541 av *Hugo Bergdahl* (fp) till kommunikationsministern om persontrafiken på inlandsbanan:

Transportrådet tycks nu ha stannat för att föreslå regeringen att persontrafiken på inlandsbanan skall läggas ned och ersättas med busstrafik i enlighet med det avtal rådet träffade med länshuvudmännen i februari. Den oro vi från liberalt håll kände efter riksdagsbeslutet i mars har alltså visat sig vara befogad.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Avser regeringen att vidta några åtgärder i syfte att trygga persontrafiken på inlandsbanan?

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.55.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 §,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 45 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 73 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 101 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.53,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 135 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Prot. 1990/91:96
17 april 1991

Vid protokollet

OLOF MARCUSSEN

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 17 april

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott.	1
3 § Förnyad bordläggning.	1
4 § Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension.	2
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU19	
Debatt	
Gullan Lindblad (m)	
Barbro Sandberg (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Doris Håvik (s)	
Margó Ingvardsson (v)	
Beslut.	24
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 11 april	25
Lagutskottets betänkande LU24	
Näringsutskottets betänkande NU28	
Näringsutskottets betänkande NU29	
Näringsutskottets betänkande NU30	
Bostadsutskottets betänkande BoU12	
Försvarsutskottets betänkande FöU7	
6 § Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom	27
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11	
Avd. 1 Sjukförsäkring m.m.	28
Debatt	
Gullan Lindblad (m)	
Sigge Godin (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Margó Ingvardsson (v)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Börje Nilsson (s)	
Avd. 2 Föräldraförsäkring m.m.	58
Debatt	
Margit Gennser (m)	
Barbro Sandberg (fp)	
Marianne Jönsson (c)	
Margó Ingvardsson (v)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Ulla Johansson (s)	

Andre vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Avd. 3 Pensioner m.m.	80
Debatt	
Margit Gennser (m)	
Barbro Sandberg (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Margó Ingvardsson (v)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Ingegerd Elm (s)	
Beslut.	101
Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden	104
7 § Statsbudgeten för budgetåret 1991/92, jordbruksdepartementet .	104
Jordbruksutskottets betänkande JoU22	
Debatt	
Sven Eric Lorentzon (m)	
Bengt Rosén (fp)	
Lennart Brunander (c)	
(forts.)	
Ajournering	110
Återupptagna förhandlingar	71
7 § (forts.) Statsbudgeten för budgetåret 1991/92, jordbruksdepartementet (forts. JoU22)	110
Sven Eric Lorentzon (m)	
Lennart Brunander (c)	
Annika Åhnberg (v)	
Marianne Samuelsson (mp)	
Åke Selberg (s)	
Ingvar Eriksson (m)	
Kaj Larsson (s)	
Carl G Nilsson (m)	
Olle Östrand (s)	
Hans Dau (m)	
Rune Berglund (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
8 § Gränsskydd för rågvete m.m.	139
Jordbruksutskottets betänkande JoU24	
<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
9 § Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli	139
Finansutskottets betänkande FiU15	
Debatt	
Carl Frick (mp)	
Per Olof Håkansson (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
10 § Den statliga rationaliseringsverksamheten m.m.	140
Finansutskottets betänkande FiU17	
Debatt	
Rune Rydén (m)	

	Carl Frick (mp)	
	Per Olof Håkansson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
11 §	Anslag till riksgäldskontoret	141
	Finansutskottets betänkande FiU18	
	Debatt	
	Carl Frick (mp)	
	Arne Andersson i Gamleby (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
12 §	Sparfrämjande åtgärder	141
	Finansutskottets betänkande FiU21	
	Debatt	
	Lars Tobisson (m)	
	Lars De Geer (fp)	
	Ivar Franzén (c)	
	Carl Frick (mp)	
	Roland Sundgren (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
13 §	Statistikfrågor	151
	Finansutskottets betänkande FiU22	
	Debatt	
	Rune Rydén (m)	
	Ivar Franzén (c)	
	Carl Frick (mp)	
	Per Olof Håkansson (s)	
	Lars De Geer (fp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
14 §	AB Tiptjänsts ersättningar till idrotten	157
	Finansutskottets betänkande FiU19	
	Debatt	
	Filip Fridolfsson (m)	
	Marianne Carlström (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 18 april</i>	
15 §	Idrott	157
	Kulturutskottets betänkande KrU17	
	Debatt	
	Lars Ahlström (m)	
	Andre vice talman Christer Eirefelt (fp)	
	Jan Hyttring (c)	
	Anders Nilsson (s)	
	<i>(forts. prot. 97)</i>	
16 §	Beslut om fortsatt ärendebehandling den 18 april	165
17 §	Bordläggning	165
18 §	Anmälan om fråga	
	1990/91:541 av Hugo Bergdahl (fp) om persontrafiken på in-	
	landsbanan	168